

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ANTROPOSEN ÇAĞINDA EKOLOJİK SANATIN
LİSANSÜSTÜ SANAT EĞİTİMİ PROGRAMLARINA
YANSIMALARI

BERFİN BİNİCİ

İzmir
2023

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ANTROPOSEN ÇAĞINDA EKOLOJİK SANATIN
LİSANSÜSTÜ SANAT EĞİTİMİ PROGRAMLARINA
YANSIMALARI

BERFİN BİNİCİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Cemile Arzu AYTEKİN

İzmir
2023

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Antroposen Çağında Ekolojik Sanatın Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarına Yansımaları” adlı çalışmanın içerdiği fikri izinsiz başka bir yerden almadığımı; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında ve bölümlerinin yazımında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yaptığımı ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi, ayrıca bu çalışmanın Dokuz Eylül Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve *intihal içermediğini* beyan ederim. Herhangi bir zamanda aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonuca razı olduğumu bildiririm.

26/12/2022

Berfin BİNİCİ

Tarih: 28/12/2022

Tez Başlığı:

Antroposen Çağında Ekolojik Sanatın Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarına Yansımaları

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam **237** sayfalık kısmına ilişkin, **26/12/2022** tarihinde **tez danışmanım tarafından** Dokuz Eylül Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın sağladığı İntihal Tespit Programından (**Turnitin-Tez İntihal Analiz Programı**) aşağıda belirtilen **filtreleme tiplerinden biri** (uygun olanı işaretleyiniz) uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin **benzerlik oranı % 9'dur**.

- <http://www.kutuphane.deu.edu.tr/tr/turnitin-tez-intihal-analiz-programi/> adresindeki Tez İntihal Analiz

Programı Kullanım Kılavuzunu okudum ☒

Filtreleme Tipi 1(Maksimum %15) ☒

Filtreleme Tipi 2(Maksimum %30) ☐

☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, ☒ Kaynakça hariç, ☒ Alıntılar dâhil, ☒ Altı (6) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.	☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, ☐ Kaynakça dâhil, ☐ Alıntılar dâhil.
EK 1- İntihal Tespit Programı Raporu İLK SAYFA Çıktısı. ☒ EK 2- İntihal Tespit Programı Raporu (Tümü) Cd İçinde. ☒	

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esasları'nı inceledim ve yukarıda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı : Berfin BİNİCİ
Öğrenci No : 2019950220
Anabilim Dalı : Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı
Programı : Resim-İş Öğretmenliği
Statüsü : Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐

ÖĞRENCİ

DANIŞMAN

Berfin BİNİCİ

Prof. Dr. Cemile Arzu AYTEKİN

28/12/2022

28/12/2022

Açıklamalar

1: Bu formu teslim etmeden önce sizden istenen bilgileri uygun kutucuğu () işaretleyerek doldurunuz.

Kullanıcı şifre vb. konusunda sorun yaşanması durumunda Üniversitemiz Merkez Kütüphanesinde bulunan Turnitin yetkilisine () yazarak bilgi veriniz.

2: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu" formu tezin ciltlenmiş ve elektronik nüshalarının içerisinde ekler kısmında yer alır.

3: Tez savunmasında düzeltme alınması durumunda bu form güncellenerek yeniden hazırlanır.

4: Turnitin-Tez İntihal Analiz Programına yükleme yapılırken Dosya Başlığı (document title) olarak **tez başlığının tamamı**, Yazar Adı (author's first name) olarak **öğrencinin adı**, Yazar Soyadı (author's last name) olarak **öğrencinin soyadı** bilgisini yazınız.

TEŞEKKÜR

Lisans eğitimim ile yüksek lisans eğitimimi kapsayan üniversite hayatım boyunca samimiyetiyle desteğini her zaman hissettiren, engin bilgi, tecrübe ve deneyimleriyle bana daima yol gösteren kıymetli danışmanım Sayın Prof. Dr. Cemile Arzu AYTEKİN'e sonsuz teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Değerli öğretim üyeleri, Sayın Doç. Dr. Sibel ALMELEK İŞMAN, Sayın Doç. Dr. Ekin BOZTAŞ, Sayın Dr. Öğr. Üyesi Yaşar YAVUZ ve Sayın Dr. Öğr. Üyesi Safi AVCI'ya; bilgileri ile üniversite hayatımda yoluma ışık tutan, bu süreçte emeği geçen, Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Resim-İş Eğitimi bölümündeki tüm öğretmenlerime; ayrıca araştırmamda uyguladığım pilot ve asıl görüşme formları üzerinde değerli uzman görüşlerini belirten, Sayın Prof. Dr. Tuba GÜLTEKİN, Sayın Doç. Dr. Bahar SOĞUKKUYU, Sayın Doç. Dr. Çınla ŞEKER, Sayın Dr. Yurdağül KILIÇ GÜNDÜZ ve Sayın Arş. Gör. Çağdaş ÜLGEN'e teşekkür ederim.

Sanatsal çalışmalarının araştırmamda yer almasına ve incelenmesine izin vererek araştırmaya büyük katkıda bulunan, Öğr. Gör. Onur FINDIK, Yasemin DORYAN, Merve KARAAĞAÇ, Neriman TANHAN, Damla Yasemin URAZ, Berna DOLMACI, Cansu DAĞ'a ve tez kapsamında pilot ile asıl uygulamalar olmak üzere araştırmamda büyük role sahip olan, görüşme yaptığım tüm katılımcılara teşekkürü borç bilirim.

Hayatım boyunca bana her türlü desteği vererek bugünlere gelmemi sağlayan, koşulsuz ve şartsız sevgileriyle bana her zaman yol gösteren canım ailem; annem Raziye GÜLER BİNİCİ, babam Ekrem BİNİCİ, ablam Esmâ Nur BİNİCİ ve bu süreçte yanımda olan canım arkadaşım Angelina LEONARDI'ye teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	xiii
ABSTRACT	xv
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	6
1.2. Amaç ve Önem	6
1.3. Problem Cümlesi / Alt Problem Cümleleri	7
1.4. Sınırlılıklar	7
1.5. Tanımlar	8
BÖLÜM II	10
KURAMSAL ÇERÇEVE / KAVRAMSAL ÇERÇEVE / İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	10
2.1. Yeryüzünde Yaşam ve Antroposen Çağı.....	10
2.1.1. Yeryuvarının Jeolojik Olarak Tarihsel Değişimi	11
2.1.2. Yeryüzünde Yaşamın Oluşumu.....	12
2.1.3. Yeryuvarının Türlerin Oluşumuna Etkisi.....	13
2.1.4. Jeolojik Devirler.....	14
2.1.5. Antroposen Çağı.....	15
2.2. Ekoloji Bilimi ve Tarihsel Gelişimi.....	17
2.2.1. Ekolojik Düşüncenin Doğuşu.....	19
2.2.2. Ekoloji Biliminin Konusu ve Alt Dalları	20
2.2.3. Ekolojik Sorunlar ve Toplamların Gündemine Yerleşmesi	23
2.3. Çevre Bilimi ve Tarihsel Gelişimi.....	24
2.3.1. Çevre Bilincinin Doğuşu ve Bilinçli Çevrecilik.....	25
2.4. Çağdaş Sanatta Ekolojik Yaklaşım.....	27
2.5. Çağdaş Sanatta Doğaya Yönelik İlk Adımlar.....	27
2.5.1. 1960 Öncesi Sanatta Doğaya Yönelik İlk Adımlar	28
2.5.2. 1960 Sonrası Çağdaş Sanatta Doğa.....	31
2.5.3. Ekolojik Hareketler ve Ekolojik Sanatın Tarihi	33
2.5.4. Doğada Sürdürülebilirlik ve Geçiciliğin Sanattaki Yeri	67
2.6. Göstergebilim ve Lisansüstü Çağdaş Sanat Eğitiminde Ekolojik Yaklaşımlara Dayalı Uygulamaların Göstergebilimsel Çözümlemesi	72
2.7. İlgili Araştırmalar	76
2.7.1. Yurt içi İlgili Araştırmalar.....	76

2.7.2. Yurt dışı İlgili Araştırmalar	95
BÖLÜM III	100
YÖNTEM	100
3.1. Araştırmanın Modeli / Deseni	101
3.2. Evren / Örneklem / Çalışma Grubu / Katılımcılar.....	101
3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları.....	101
3.4. Tasarım, Geliştirme, Uygulama Süreci	102
3.5. Verilerin Analizi	102
3.6. Araştırmanın Geçerliği ve Güvenirliği	102
3.7. Araştırmacının Rolü	103
BÖLÜM IV	104
BULGULAR VE YORUMLAR.....	104
4.1. Antroposen Çağında İnsan Faktörünün, Canlılara ve Doğaya Etkileri.....	104
4.2. Antroposen Çağı Etkilerine Bağlı Olarak Gelişen Sanatsal Yönelimler	105
4.3. Antroposen Çağda Ekolojik Sanatın Düşünsel, Biçimsel, Teknik Yapısı ve Malzemeleri	110
4.4. Antroposen Çağında, Günümüz Ekosisteme Bağlı Yeni Sanatsal Yönelimlerin, Lisansüstü Ders Programlarına Yansımaları	117
4.5. Antroposen Çağının ve Ekolojik Sanatın Çağdaş Lisansüstü Sanat Eğitimi Programları Uygulamalarına Etkilerinin Göstergebilimsel Çözümlemeleri.....	133
4.6. Lisansüstü Sanat Eğitimi Programları Öğrencilerinin, Antroposen Çağın, Ekolojik Sanatın Çevre Bilinci, Çağdaş Sanatsal Yönelimler ve Sanatsal Uygulamalar Üzerindeki Etkilerine İlişkin Görüşleri	163
4.6.1. Katılımcıların Antroposen Çağı Tanımlarına ve İnsan Faktörünün, Doğaya, Çevreye Olumsuz Etkileri Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular.....	164
4.6.2. Katılımcıların Antroposen Çağı'nı Şekillendiren Ekolojik Çevre Sorunlarının, Çağdaş Sanatçılar ve Sanatsal Uygulamaları Üzerindeki Etkileri Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular.....	172
4.6.3. Katılımcıların Antroposen Çağı Etkilerine Bağlı Olarak Gelişen Ekoloji Temelli Sanatsal Yönelimlerin Düşünsel, Biçimsel, Teknik Yapısı ve Malzemelerine Dair Görüşlerine İlişkin Bulgular.....	187
4.6.4. Katılımcıların Antroposen Çağında, Günümüz Ekosistemine Bağlı Yeni Sanatsal Yönelimlerin, Lisansüstü Ders Programlarına Yansımalarına Dair Görüşlerine İlişkin Bulgular.....	194

4.6.5. Katılımcıların Antroposen Çağında Ortaya Çıkan Ekoloji Temelli Yeni Sanatsal Yönelimlerin, Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarındaki Sanatsal Uygulamalara Yansımalarına Dair Görüşlerine İlişkin Bulgular	202
BÖLÜM V	216
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	216
5.1. Tartışma	216
5.2. Sonuç ve Öneriler	225
KAYNAKÇA.....	233
EKLER.....	247
EK 1. ÖĞRENCİNİN AKADEMİK ÖZGEÇMİŞİ.....	247
EK 2. ETİK İZİNLER	248
EK 2.1. Asıl Uygulama Etik İzinleri	249
EK 3. LİSANSÜSTÜ PROGRAMLARI ÖĞRENCİLERİNİN UYGULAMALARININ GÖRSEL KULLANIM İZİNLERİ.....	254
EK 3.1. Ö1'in, 2017 tarihli "The Earthen Forms Project" adlı uygulamasının görsel kullanım izni.....	254
EK 3.2. Ö2'nin, 2019 tarihli "Ab-ı Hayat" adlı uygulamasının görsel kullanım izni.	254
EK 3.3. Ö3'ün, 2019 tarihli "Fuga (Kaçış)" adlı uygulamasının görsel kullanım izni.	255
EK 3.4. Ö4'ün, 2019 tarihli "Hükümsüz" adlı uygulamasının görsel kullanım izni... 255	
EK 3.5. Ö5'in, 2019 tarihli "Na-Mütenahi" adlı uygulamasının görsel kullanım izni.	255
EK 3.6. Ö6'nın, 2020 tarihli "Garbagescape" adlı uygulamasının görsel kullanım izni.	256
EK 3.7. Ö7'nin, 2017 ve 2021 tarihli "Kayran" serisindeki uygulamalarının görsel kullanım izni.....	256
EK 3.8. Ö8'in, 2021 tarihli "Direniş" adlı uygulamasının görsel kullanım izni.	256
EK 4. ASIL UYGULAMA UZMAN GÖRÜŞLERİ.....	257
EK 5. GÖNÜLLÜ KATILIMCI ONAM FORMU ÖRNEĞİ	272
EK 6. GÖRÜŞME FORMU ÖRNEĞİ	273

TABLOLAR LİSTESİ

<i>Tablo 1.</i> Göstergebilimsel analizi yapılan öğrenci çalışmaları ve künyeleri.	133
<i>Tablo 2.</i> The Earthen Forms Project adlı çalışmanın, göstergelerine göre çözümlemesi. ...	136
<i>Tablo 3.</i> The Earthen Forms Project adlı çalışmanın, anlamsal çözümlemesi.	137
<i>Tablo 4.</i> The Earthen Forms Project adlı çalışmanın, yan anlamlarına göre çözümlemesi.	138
<i>Tablo 5.</i> The Earthen Forms Project adlı çalışmanın, karşıt anlamlar şeması.	139
<i>Tablo 6.</i> Ab-ı Hayat adlı çalışmanın, göstergelerine göre çözümlemesi.	141
<i>Tablo 7.</i> Ab-ı Hayat adlı çalışmanın, anlamsal çözümlemesi.	141
<i>Tablo 8.</i> Ab-ı Hayat adlı çalışmanın, yan anlamlarına göre çözümlemesi.	142
<i>Tablo 9.</i> Ab-ı Hayat adlı çalışmanın, karşıt anlamlar şeması.	142
<i>Tablo 10.</i> Fuga (Kaçış) adlı çalışmanın, göstergelerine göre çözümlemesi.	144
<i>Tablo 11.</i> Fuga (Kaçış) adlı çalışmanın, anlamsal çözümlemesi.	145
<i>Tablo 12.</i> Fuga (Kaçış) adlı çalışmanın, yan anlamlarına göre çözümlemesi.	145
<i>Tablo 13.</i> Fuga (Kaçış) adlı çalışmanın, karşıt anlamlar şeması.	146
<i>Tablo 14.</i> Hükümsüz adlı çalışmanın, göstergelerine göre çözümlemesi.	147
<i>Tablo 15.</i> Hükümsüz adlı çalışmanın, anlamsal çözümlemesi.	147
<i>Tablo 16.</i> Hükümsüz adlı çalışmanın, yan anlamlarına göre çözümlemesi.	148
<i>Tablo 17.</i> Hükümsüz adlı çalışmanın, karşıt anlamlar şeması.	148
<i>Tablo 18.</i> Na-Mütenahi adlı çalışmanın, göstergelerine göre çözümlemesi.	150
<i>Tablo 19.</i> Na-Mütenahi adlı çalışmanın, anlamsal çözümlemesi.	150
<i>Tablo 20.</i> Na-Mütenahi adlı çalışmanın, yan anlamlarına göre çözümlemesi.	151
<i>Tablo 21.</i> Na-Mütenahi adlı çalışmanın, karşıt anlamlar şeması.	152
<i>Tablo 22.</i> Garbagescape adlı çalışmanın, göstergelerine göre çözümlemesi.	154
<i>Tablo 23.</i> Garbagescape adlı çalışmanın, anlamsal çözümlemesi.	154
<i>Tablo 24.</i> Garbagescape adlı çalışmanın, yan anlamlarına göre çözümlemesi.	155
<i>Tablo 25.</i> Garbagescape adlı çalışmanın, karşıt anlamlar şeması.	155
<i>Tablo 26.</i> Kayran II adlı çalışmanın, göstergelerine göre çözümlemesi.	157
<i>Tablo 27.</i> Kayran II adlı çalışmanın, anlamsal çözümlemesi.	158
<i>Tablo 28.</i> Kayran II adlı çalışmanın, yan anlamlarına göre çözümlemesi.	158
<i>Tablo 29.</i> Kayran II adlı çalışmanın, karşıt anlamlar şeması.	158
<i>Tablo 30.</i> Direniş adlı çalışmanın, göstergelerine göre çözümlemesi.	160
<i>Tablo 31.</i> Direniş adlı çalışmanın, anlamsal çözümlemesi.	161
<i>Tablo 32.</i> Direniş adlı çalışmanın, yan anlamlarına göre çözümlemesi.	162
<i>Tablo 33.</i> Direniş adlı çalışmanın, karşıt anlamlar şeması.	162

<i>Tablo 34. Katılımcı bilgileri.....</i>	163
<i>Tablo 35. Katılımcıların Antroposen Çağı tanımları ve Antroposen Çağı tanımının ortaya atılmasına sebep olan etmenler konusuna ilişkin yeterliliklerinin kodlar ve frekans değerleri.</i>	164
<i>Tablo 36. Katılımcıların İnsan Çağı tanımına, ekolojik çevre sorunlarına etkili beşerî ve fiziki faktörlere ve Antroposen terimine etkili ekolojik çevre sorunlarına ilişkin görüşleri.</i>	165
<i>Tablo 37. Katılımcıların İnsan Çağı tanımına yönelik görüşleri ve frekans değerleri.</i>	167
<i>Tablo 38. Katılımcıların ekolojik çevre sorunlarına etkisi olduğunu düşündüğü beşerî ve fiziki faktörlere yönelik görüşleri ve frekans değerleri.</i>	168
<i>Tablo 39. Katılımcıların Antroposen terimine etkisi olduğunu düşündüğü ekolojik çevre sorunlarına yönelik görüşlerine ilişkin kodlar ve frekans değerleri.</i>	170
<i>Tablo 40. Katılımcıların Antroposen Çağı veya doğaya, çevreye etkilerine yönelik etkinliklere katılımlarına ilişkin cevaplar ve frekans değerleri.</i>	171
<i>Tablo 41. Katılımcıların Antroposen Çağında “Çağdaş Sanat” kavramına ilişkin görüşleri.</i>	172
<i>Tablo 42. Katılımcıların Antroposen Çağında “Çağdaş Sanat” kavramına yönelik görüşlerine ilişkin kodlar ve frekans değerleri.</i>	173
<i>Tablo 43. Katılımcıların Antroposen Çağı’nı şekillendiren ekolojik çevre sorunları, çağdaş sanatçılar ve uygulamaları üzerindeki etkisine yönelik görüşlerine ilişkin kodlar ve frekans değerleri.</i>	175
<i>Tablo 44. Katılımcıların çağdaş sanatçılar tarafından sanatsal uygulamalarında ilham aldığı ekolojik çevre sorunlarının en önemli 1 olmak üzere 1’den 5’e kadar puanlamaları.</i>	176
<i>Tablo 45. Katılımcıların çağdaş sanatçılar tarafından sanatsal uygulamalarında ilham aldığı ekolojik çevre sorunlarına yönelik önem sırası ve frekans değerleri.</i>	177
<i>Tablo 46. Katılımcıların Antroposen Çağın, Çağdaş Sanatta Ekolojik Yönelimler (çağdaş sanatçılar ve uygulamaları) üzerindeki olası etkilerinin en önemli 1 olmak üzere 1’den 4’e kadar puanlamaları.</i>	178
<i>Tablo 47. Katılımcıların Antroposen Çağın, Çağdaş Sanatta Ekolojik Yönelimler (çağdaş sanatçılar ve uygulamaları) üzerindeki olası etkilerinin önem sırası ve frekans değerleri. .</i>	179
<i>Tablo 48. Katılımcıların Ekoloji temelli sanatsal yönelimler, bu kapsamda sanatsal uygulamalar gerçekleştiren yerli ve yabancı sanatçılar ve eserlerine ilişkin bilgilerine ilişkin cevapları ve frekans değerleri.</i>	180

<i>Tablo 49.</i> Katılımcıların temelinde ekoloji, doğa ve çevre bulunan çağdaş sanat kuramlarına bağlı sanatlara örnekler ve bu kapsamda çalışmaları olan çağdaş sanatçılara ve onların eserlerine ilişkin verdikleri örnekler.	181
<i>Tablo 50.</i> Katılımcıların temelinde ekoloji, doğa ve çevre bulunan çağdaş sanat kuramları kategorisi ve bu kuramlara bağlı sanatlara verdikleri örnekler ve frekans değerleri.	182
<i>Tablo 51.</i> Katılımcıların ekoloji temelli çalışmaları olan çağdaş sanatçılara verdikleri örnekler ve frekans değerleri.	183
<i>Tablo 52.</i> Katılımcıların ekoloji temelli sanatsal eserlere verdikleri örnekler ve frekans değerleri.	184
<i>Tablo 53.</i> Katılımcıların Antroposen Çağı veya doğaya, çevreye etkilerine yönelik etkinliklere katılımlarına ilişkin kodlar ve frekans değerleri.	185
<i>Tablo 54.</i> Ekoloji temelli çevresel sanatsal projelere izleyici olarak katılan katılımcıların, katıldıkları projenin özelliklerine ilişkin görüşleri.	186
<i>Tablo 55.</i> Ekoloji temelli çevresel sanatsal projelere izleyici olarak katılan katılımcıların, katıldıkları projenin özelliklerine ilişkin görüşleri ve frekans değerleri.	186
<i>Tablo 56.</i> Katılımcıların Ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin düşünsel, biçimsel, teknik yapıları ve malzemelerine yönelik görüşleri.	188
<i>Tablo 57.</i> Katılımcıların ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin, düşünsel yapısına ilişkin görüşleri ve frekans değerleri.	189
<i>Tablo 58.</i> Katılımcıların ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin, biçimsel yapısına ilişkin görüşleri ve frekans değerleri.	190
<i>Tablo 59.</i> Katılımcıların ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin teknik yapısına ilişkin görüşleri ve frekans değerleri.	191
<i>Tablo 60.</i> Katılımcıların ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin, malzemelerine ilişkin görüşleri ve frekans değerleri.	192
<i>Tablo 61.</i> Katılımcıların temelinde Antroposen Çağı ve/veya doğal yaşam, ekolojinin yer aldığı çağdaş sanat fuarı veya müzeyi ziyaretlerine ilişkin cevaplar ve frekans değerleri...	193
<i>Tablo 62.</i> Katılımcıların temelinde Antroposen Çağı ve/veya doğal yaşam, ekolojinin yer aldığı ziyaret ettikleri bir çağdaş sanat fuarı veya müze vb.de yer alan çalışmalara ilişkin görüşleri.	193
<i>Tablo 63.</i> Katılımcıların temelinde Antroposen Çağı ve/veya doğal yaşam, ekolojinin yer aldığı ziyaret ettikleri bir çağdaş sanat fuarı veya müze vb.de yer alan çalışmalara ilişkin görüşleri ve frekans değerleri.	193

<i>Tablo 64. Katılımcıların Antroposen Çağı ve/veya günümüz ekosistemine bağlı yeni sanatsal yönelimleri, lisansüstü sanat eğitimi ders programlarına yansımalarına ilişkin kodlar ve frekans değerleri.</i>	195
<i>Tablo 65. Katılımcıların Anabilim/Anasanat Dallarında verilmiş olan ekoloji temelli sanatsal derslere verdikleri örnekler.</i>	195
<i>Tablo 66. Katılımcıların Anabilim/Anasanat Dallarında verilmiş olan ekoloji temelli sanatsal derslere verdikleri örnekler ve frekans değerleri.</i>	196
<i>Tablo 67. Katılımcıların Lisansüstü Sanat Eğitimi Programı kapsamında, Antroposen Çağı ve/veya ekoloji temelli teorik/uygulamalı seçmeli ve/veya zorunlu ders alıp almadıklarına yönelik cevapları.</i>	197
<i>Tablo 68. Katılımcıların ilgili soruya verdikleri evet cevabına göre; öğrencisi oldukları alanda almış oldukları Antroposen Çağı, ekoloji temelli dersler.</i>	198
<i>Tablo 69. Katılımcıların ilgili soruya verdikleri evet cevabına göre; öğrencisi oldukları alanda almış oldukları Antroposen Çağı, ekoloji temelli dersler ve frekans değerleri.</i>	198
<i>Tablo 70. Katılımcıların kendi alanlarında Antroposen Çağı ve/veya ekoloji temelli ders almamalarının nedenleri ve frekans değerleri.</i>	199
<i>Tablo 71. Katılımcıların kendi alanlarında ekoloji temelli sanatsal uygulamalara yönelik ders ve içerik önerileri.</i>	199
<i>Tablo 72. Katılımcıların ekoloji temelli ders ile içerik önerileri ve frekans değerleri.</i>	200
<i>Tablo 73. Katılımcıların Antroposen Çağı ve/veya etkilerine ilişkin Anabilim/Anasanat Dalları tarafından ders kapsamında, etkinlik gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğine ilişkin cevapları.</i>	202
<i>Tablo 74. Katılımcıların Antroposen Çağı'nın ve başta ekolojik çevre sorunlarının etkisiyle gelişen ekoloji temelli yeni sanatsal yönelim uygulamalarının, Anabilim/Anasanat Dallarında lisansüstü sanat eğitimi programlarındaki sanatsal uygulamalara katkılarına ilişkin görüşleri.</i>	203
<i>Tablo 75. Katılımcıların Antroposen Çağı'nın ve başta ekolojik çevre sorunlarının etkisiyle gelişen ekoloji temelli yeni sanatsal yönelim uygulamalarının, Anabilim/Anasanat Dallarında lisansüstü sanat eğitimi programlarındaki sanatsal uygulamalara katkılarını en önemli 1 olmak üzere 1'den 3'e kadar puanlamaları.</i>	203
<i>Tablo 76. Katılımcıların ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin Anabilim/Anasanat Dallarında sanatsal uygulamalara katkısının yetersiz kalmasının olası nedenleri ve önem sırasına ilişkin frekans değerleri.</i>	205

<i>Tablo 77. Katılımcıların Anabilim/Anasanat Dallarında ekoloji kapsamında düzenlenen sanatsal projelere izleyici olarak katılımlarına ilişkin cevapları ve frekans değerleri.</i>	205
<i>Tablo 78. Katılımcıların Anabilim/Anasanat Dallarında izleyici olarak katıldıkları ekoloji kapsamında düzenlenen sanatsal projelerin etkileyici özelliklerine ilişkin görüşleri.</i>	206
<i>Tablo 79. Katılımcıların Anabilim/Anasanat Dallarında izleyici olarak katıldıkları ekoloji kapsamında düzenlenen sanatsal projelerin etkileyici özelliklerine ilişkin görüşleri ve frekans değerleri.</i>	206
<i>Tablo 80. Katılımcıların lisansüstü sanat eğitimi süreçlerinde, ekoloji temelli sanatsal proje gerçekleştirip gerçekleştirmediklerine dair cevapları ve frekans değerleri.</i>	207
<i>Tablo 81. Katılımcıların sanatsal projeleri kapsamındaki deneyimlerine ilişkin görüşleri ve frekans değerleri.</i>	207
<i>Tablo 82. Katılımcıların projelerini gerçekleştirirken edindikleri olumlu ve olumsuz deneyimlerine ilişkin görüşleri.</i>	208
<i>Tablo 83. Katılımcıların projelerini gerçekleştirirken edindikleri olumlu deneyimleri ve frekans değerleri.</i>	209
<i>Tablo 84. Katılımcıların projelerini gerçekleştirirken edindikleri olumsuz deneyimleri ve frekans değerleri.</i>	210
<i>Tablo 85. Katılımcıların tekrar bu konuda sanatsal uygulama projesi gerçekleştirmeye ilişkin düşünceleri ve frekans değerleri.</i>	211
<i>Tablo 86. Daha önceden bu konuda sanatsal proje gerçekleştirmeyen katılımcıların bu konuda sanatsal uygulama projesi gerçekleştirmeye ilişkin görüşleri ve frekans değerleri.</i>	211
<i>Tablo 87. Katılımcıların bu konu kapsamında sanatsal uygulama projesi gerçekleştirmek istememelerinin sebepleri.</i>	211
<i>Tablo 88. Katılımcıların ileride bu konu kapsamında gerçekleştirebilecekleri sanatsal çalışmaların konusu, malzemesi ve tekniğine ilişkin görüşleri.</i>	212
<i>Tablo 89. Katılımcıların ileride gerçekleştirebilecekleri ekoloji temelli sanatsal projelerin konusuna ilişkin görüşleri.</i>	213
<i>Tablo 90. Katılımcıların ileride gerçekleştirebilecekleri ekoloji temelli sanatsal çalışmaların malzemesine ilişkin görüşleri.</i>	214
<i>Tablo 91. Katılımcıların ileride gerçekleştirebilecekleri ekoloji temelli sanatsal çalışmaların tekniğine ilişkin görüşleri.</i>	215

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Yeryuvarının ilk zamanına ait biyojeolojik gelişimi ve ilkel canlıların durumu.....	13
Şekil 2. Jeolojik zamanlar ve olaylar.....	15
Şekil 3. Ekolojinin öteki bilim dalları ile olan ilişkisi.....	21
Şekil 4. Giovanni Bellini, Tanrıların Ziyafeti (Feast of the Gods), 1514.....	28
Şekil 5. Caspar David Friedrich, Rügen Adası'nda Kireç, Yalıyarlar (Chalk Cliffs on Rügen), 1818	29
Şekil 6. William Turner, Savaşan Temeraire (The Fighting Temeraire), 1839.....	30
Şekil 7. Alan Sonfist, Zaman Manzarası (Time Landscape), 1965-78.....	33
Şekil 8. Herbert Bayer, Yerküre Tümseği (Earth Mound), 1955	36
Şekil 9. Richard Long, Yürüyerek Yapılan Bir Çizgi (A Line Made by Walking), 1967.....	37
Şekil 10. Piero Gilardi, Nehir taşları (River Stones), 1969	38
Şekil 11. Giuseppe Penone, Ormanda Bir Ağaç (A Tree in the Wood), 1968	39
Şekil 12. Giuseppe Penone, Dinleyici (The Listener), 2021	40
Şekil 13. Robert Smithson, Sarmal Dalgakıran (Spiral Jetty), 1970	41
Şekil 14. Christo ve Jeanne-Claude, Boylu boyunca Giden Çit (Running Fence), 1972-76..	41
Şekil 15. Dennis Oppenheim, İkinci Derece Yanık İçin Okuma Pozisyonu (Reading Position for Second Degree Burn), 1970	42
Şekil 16. Christian Philipp Müller, Yeşil Sınır (Green Border), 1993	43
Şekil 17. David Nash, Dişbudak Kubbe (Ash Dome), 1991	43
Şekil 18. Paul Johnson, Inanimate in Animate, 2015.....	44
Şekil 19. Varol Topaç, Yuvarlanan Ağaçlar, 2006.....	45
Şekil 20. Mehmet Ali Uysal, Ten 2, 2010.....	45
Şekil 21. Claes Oldenburg, Mandal (Clothespin), 1976.....	46
Şekil 22. Ayşe Erkmen, Su Üzerinde (On Water), 2017.....	46
Şekil 23. Ayşe Erkmen, Su Üzerinde (On Water) – detay, 2017	47
Şekil 24. Yücel Dönmez, Kar Resmi (Snow Paintings), 2003	47
Şekil 25. Tamer Serbay, Doğal Mucize (Das Natürliche Wunder), 2006	48
Şekil 26. Mehmet Kavukçu, Fırtına, 2017	48
Şekil 27. Cengiz Tekin, Natürmort, 2007.....	49
Şekil 28. Mustafa Duyuler, Düş Tarlası, 2010	49
Şekil 29. Mustafa Duyuler, Düş Tarlası'ndan I, 2010 (sol)	50
Şekil 30. Mustafa Duyuler, Düş Tarlası'ndan I, 2011 (sağ)	50

Şekil 31. Alan Sonfist, Bakir Toprak Havuzu (Pool of Virgin Earth), 1975.....	52
Şekil 32. Joseph Beuys, 7000 Meşe (7000 Bazalt/7000 Oaks), 1970-1982	52
Şekil 33. Mel Chin, Tekrarlanmış Alan (Revival Field), 1991	53
Şekil 34. Eduardo Kac, Bilinmeyen Bir Devlete Teleport (Teleporting an Unknown State), 1994	55
Şekil 35. Nele Azevedo, Eriyen Adamlar (Melting Men), 2009	56
Şekil 36. Olafur Eliasson, Zaman Kaybı (Your Waste of Time), 2006	56
Şekil 37. Andy Goldsworthy, Yazda Kartopu (Snowballs in Summer), 1988-89.....	57
Şekil 38. Füsun Onur, Bir Tohum Yeşeriyor, 1979.....	58
Şekil 39. Serkan Taycan, İki Deniz Arası, 2013	58
Şekil 40. Patikart Sanat Grubu, Minnet, 2021.....	59
Şekil 41. Pablo Picasso, Gitar (Guitar), 1913.....	60
Şekil 42. Marcel Duchamp, Çeşme (Fountain), 1917	61
Şekil 43. UMA, Yeni Dalga (New Wave) Projesi, 2019.....	61
Şekil 44. GBO, Woo Kwang Jin Plastik Yakalayıcı Projesi	62
Şekil 45. Michelangelo Pistoletto, Paçavraların Venüsü (Venus of the Rags), 1967	62
Şekil 46. Alejandro Duran, Algas (Algae), 2013	63
Şekil 47. Veronika Richterová, Mantarlar (Mushrooms), 2005	64
Şekil 48. Edward Burtynsky, Nairobi Kenya, 2016	65
Şekil 49. Edward Burtynsky, Westley'deki lastik yığını (Tire pile in Westley), California USA, 1999	65
Şekil 50. Tomàs Saraceno, Museo Aero Solar, 2014	66
Şekil 51. Nagato Iwasaki, Driftwood heykelleri, 1983-2019	66
Şekil 52. Helen Mayer ve Newton Harrison, Taşınabilir Meyve Bahçesi: Hayatta Kalma Parçası 5 (Portable Orchard: Survival Piece 5), 1973.....	68
Şekil 53. Hans Haacke, Ren-Su Arıtma Tesisi (Rhine-Water Purification Plant), 1972.....	68
Şekil 54. Bonnie Sherk, Çiftlik (The Farm), 1974	68
Şekil 55. Agnes Denes, Buğday Tarlası - Bir Yüzleşme (Wheatfield - A Confrontation), 1982	69
Şekil 56. Lauren Berkowitz, Manna, 2009.....	70
Şekil 57. Charles Simonds, Beden (Body), 1973	71
Şekil 58. Ana Mendieta, Silüet serisinden Adsız 1, 1973-78	72
Şekil 59. Ferdinand de Saussure'ün göstergeleri.	73
Şekil 60. Gösterge analizinde anlamlar.	74

Şekil 61. Göstergebilim anlam çözümleme şeması	74
Şekil 62. Karşıt anlamlar şeması	75
Şekil 63. Ö1, The Earthen Forms Project, 2017	136
Şekil 64. Ö2, Ab-ı Hayat, 2019	140
Şekil 65. Ö3, Fuga (Kaçış), 2019	144
Şekil 66. Ö4, Hükümsüz, 2019.....	146
Şekil 67. Ö5, Na-Mütenahi, 2019.....	149
Şekil 68. Ö6, Garbagescape, 2020.....	154
Şekil 69. Ö7, Kayran I, 2017	156
Şekil 70. Ö7, Kayran II, 2021	157
Şekil 71. Ö8, Direniş, 2021	160

ÖZET

ANTROPOSEN ÇAĞINDA EKOLOJİK SANATIN LİSANSÜSTÜ SANAT EĞİTİMİ PROGRAMLARINA YANSIMALARI

İnsanoğlunun egemen olduğu ve iklim savaşlarıyla başlayan, içinde bulunduğumuz Çağ, Antroposen Çağ ismini almıştır. Bu Çağ, bazı bilim insanları tarafından İnsan Çağı olarak adlandırılmaktadır. Bu nedenle günümüzün önemli konularından birisi olarak birçok alanda etkisini kendine özgü biçimlerde göstermektedir. Bu yeni Jeolojik Çağ'dan etkilenen sanatın izleri, Ekoloji temelli sanat üretimleriyle hissedilmektedir. Yararlanılan materyal ve amaçları bakımından farklılık gösteren diğer sanatsal yönelimler birbirleriyle bir bağlantı içinde seyretmişlerdir. Bu bağlantı, içerisinde Ekolojik Sanatı da barındırır. Ekolojik Sanat, doğal ortamların tahribatı ve doğabilecek tüm tehlikeler konusunda toplumu bilinçlendirmeye kararlıdır. Bütün bu tehditlere olan farkındalık, lisansüstü programlarına da yansımakta ve ekolojinin farklı fenomenlere karşı etkilerinin araştırılması gün geçtikçe artmaya devam etmektedir. Bu araştırma, Evren'de büyük yıkıma sebep olan insanın, bu Çağ'ın etkilerinin farkında olması ve lisansüstü sanat eğitiminde bu farkındalık düzeyinin araştırılmasını amaçlamaktadır. Aynı zamanda bu kapsamda Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü ve Güzel Sanatlar Enstitüsü lisansüstü programları (yüksek lisans, doktora/sanatta yeterlik) öğrencilerinin sanatsal çalışmaları incelenmiştir. Nitel çalışmada, birincil kaynaklara ulaşıp literatür taraması yapılmıştır. Araştırma konusu kapsamında seçilen, lisansüstü sanat eğitimi programlarında gerçekleştirilen, öğrenci uygulamaları üzerinde göstergebilimsel çözümlemeler yapılmıştır. Ayrıca gönüllü katılımcıların, konu kapsamında görüşlerini almak üzere uzman görüşleri doğrultusunda hazırlanan, yarı yapılandırılmış görüşme formu ile kişisel görüşmeler yapılarak bulgulara ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular, tablolaştırılmıştır. Araştırmada toplanan veriler, tümevarımsal veri analizi ile incelenmiş ve yorumlanmıştır.

Araştırmanın birinci alt probleminde; Antroposen Çağında İnsan faktörü, canlılara ve doğaya etkileri kapsamında irdelenmiştir. İlgili araştırmalar incelenerek, Antroposen teriminin tanımında büyük role sahip ekolojik çevre sorunlarının, insan faktörüyle ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerle yapılan görüşmelerde de, Ekolojik çevre sorunlarına beşerî faktörlerin etkisine, 14 katılımcı; fiziki faktörlerin etkisine ise, 7 katılımcı örnekler vermiştir. Dolayısıyla katılımcıların tamamı, ekolojik çevre sorunlarına en çok; beşerî faktörlerin etkisi olduğunu düşünmektedir. Araştırmanın ikinci ve üçüncü alt probleminde; Antroposen Çağı'nın sanatı etkilemesiyle ortaya çıkan sanatsal yönelimler irdelenmiştir. Bu sanatsal çalışmaların, ilgili literatürler ışığında; Ekolojik Sanat, Arazi Sanatı, Yoksul Sanat,

Performans Sanatı, Biyosanat, Geri Dönüşüm Malzeme Sanatı ve Doğa Sanatı olarak ön plana çıktığı; bu sanatsal yönelimlerin, Ekolojik Sanat'ın düşünsel, biçimsel, teknik yapıları ve malzemeleriyle benzer özelliklere sahip olduğu; dolayısıyla bu yönelimlerin tarihsel açıdan bakıldığında, Ekolojik Sanata ilham kaynağı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın dördüncü alt probleminde; Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı ve Güzel Sanatlar Enstitüsü Heykel, Resim, Seramik ve Cam Tasarımı, Fotoğraf ve Sanat ve Tasarım Anasanat Dallarının; 2015-2021 eğitim yıllarını kapsayan Lisansüstü Sanat Eğitimi Ders Programlarına ulaşılmış ve incelenmiştir. Bu kapsamda incelenen 42 dersten, sadece 3 tanesinin; Antroposen, Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamalarla doğrudan ilişkili bir yapıda olduğu; incelenen Anabilim/Anasanat Dallarına ders programlarına bu konu kapsamında doğrudan içeriğe sahip derslerin yeterli sayıda olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın beşinci alt probleminde; Antroposen Çağının ve Ekolojik Sanatın, Çağdaş Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarında gerçekleştirilen sanatsal uygulamalar, göstergebilimsel yöntemle irdelenmiştir. Bu kapsamda incelenen sanatsal uygulamaların göstergelerinin, anlamsal açıdan incelemeleri; araştırmada örnek verilen Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamalara yönelik sanat eserlerinin düşünsel, biçimsel, teknik yapısı ve malzemeleriyle benzer yapılara sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın altıncı alt probleminde; Lisansüstü Sanat Eğitimi Programları öğrencilerinin; Antroposen Çağın ve Ekolojik Sanatın çevre bilinci, çağdaş sanatsal yönelimler ve sanatsal uygulamalar üzerindeki etkilerine ilişkin görüşleri incelenmiş ve yorumlanmıştır. Bu kapsamda katılımcılar, tüm soruları %96,71 oranında cevaplandırmış ve Antroposen Çağ, ekolojik çevre sorunları ve ekolojik çevre sorunlarının sanata etkisi hakkında bilgi ve farkındalığa sahip katılımcıların yüzdesi; %72,02 olarak bulunmuştur. Katılımcıların görüşlerine göre ise bu etkilerin, %24,28 oranında mevcut lisansüstü programlarında, sanat eğitimine yansıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcılar Antroposen Çağı ve/veya günümüz ekosistemine bağlı yeni sanatsal yönelimlerin, lisansüstü sanat eğitimi ders programlarına yansımalarını, en çok %72,42 oranında (10 katılımcı) yetersiz olarak tanımlamışlardır. Bu yetersizliğin sebepleri katılımcıların puanlamalarına göre en önemli üç maddede; en çok %34,61 oranında Lisansüstü sanat eğitimi programlarında çevre ve ekoloji temelli derslerin az oluşu, %19,23 oranında ekoloji temelli sanatsal kolektif projelere yer verilmemesi ve %15,38 oranında ekoloji temelli seçmeli ve uygulamalı derslere, öğrencilerde yeterli çevre bilinci ve farkındalık oluşmaması sonucu oluşan ilgisizlik olarak bulgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Jeoloji, Antroposen Çağı, Ekolojik Sanat, Çağdaş Sanat Eğitimi, Lisansüstü Sanat Eğitimi Ders Programları, Göstergebilimsel Çözümleme.

ABSTRACT

REFLECTIONS OF ECOLOGICAL ART IN THE ANTHROPOCENE EPOCH ON THE POSTGRADUATE ART EDUCATION PROGRAMS

The Age we are in, which started with climate wars and dominated by human beings; it was named The Anthropocene Epoch. This Age is referred to as The Epoch of Humans is by some scientists. For this reason, as one of the important issues of today, it shows its effect in many areas with its own unique methods. The traces of art influenced by this new Geological Epoch are felt together with ecology-based art productions. Other artistic orientations, which differed in terms of the materials used and their purposes, have been in a connection with each other. This relation also includes Ecological Art. Ecological Art is determined to raise awareness of the society about the destruction of natural environments and all the dangers that may arise. Awareness of all these threats are also reflected in Postgraduate programs, and the research of the effects of Ecology against different phenomena continues to increase day by day. This research aims to raise awareness about the effects of this age, which causes great destruction in the universe, and to investigate this level of awareness in Postgraduate Art Education. At the same time, the artistic works of the students of Dokuz Eylul University Institute of Educational Sciences and Institute of Fine Art Postgraduate Programs (Master, PhD/Proficiency in Art) were examined. In the Qualitative study, primary sources were reached and a literature review was made. Semiotic analyzes were made on student practices selected within the scope of the research topic and carried out in Postgraduate Art Education Programs. In addition, in order to get the opinions of the volunteer participants on the subject, the results were obtained by making personal interviews with the semi-structured interview form prepared in line with the expert opinions. Obtained results were tabulated. The data collected in the research were analyzed and interpreted with inductive data analysis.

In the first sub-problem of the research; The human factor in the Anthropocene Epoch has been examined within the scope of its effects on living things and nature. By examining the relevant studies, it was concluded that ecological environmental problems, which have a great role in the definition of the Anthropocene term, are related to the human factor. In the interviews with the students; The effect of human factors on ecological environmental

problems, 14 participants; 7 participants gave examples of the effect of physical factors. Therefore, all of the participants are most concerned with ecological environmental problems; believes that human factors have an impact. In the second and third sub-problems of the research; The artistic tendencies that emerged with the influenced of the Anthropocene Epoch on art were examined. These artistic works, in the Light of the relevant literature; Ecological Art, Land Art, Arte Povera, Performance Art, Bioart, Recycling Material Art and Nature Art; that these artistic orientations have similar characteristics with the intellectual, formal, technical structures and materials of Ecological Art; therefore, it has been concluded that these orientations are a source of inspiration for Ecological Art from a historical perspective. In the fourth sub-problem of the research; Dokuz Eylul University Institute of Educational Sciences Department of Painting and Fine Arts Institute of Sculpture, Painting, Ceramics and Glass Design, Photography and Art and Design Departments; Postgraduate Art Education Curriculums covering the 2015-2021 academic years have been reached and examined. In this context, only 3 of the 42 lessons examined; It has a structure directly related to Anthropocene, Ecological Art and intentional practices; It has been concluded that there are not enough lessons with direct content within the scope of this subject in the curriculum of the Departments / Majors examined. In the Fifth sub-problem of the research; Artistic practices realized in the Contemporary Postgraduate Art Education Programs of the Anthropocene Epoch and Ecological Art were examined with the semiotic method. Meaning analysis of the indicators of artistic practices examined in this context; it has been concluded that the works of art for Ecological Art, which are given as an example in the research, have similar structures with their intellectual, formal, technical structures and materials. In the Sixth sub-problem of the research; Postgraduate Art Education Program students'; Opinions on the effects of Anthropocene Epoch and Ecological Art on Environmental consciousness, Contemporary Art orientations and artistic practices have been examined and interpreted. In this context, the participants answered all questions at a rate of 96.71% and the percentage of participants who had knowledge and awareness about the Anthropocene Epoch, ecological environmental problems on art; It was found to be 72.02%. According to the opinions of the participants, it was concluded that these effects were reflected in art education in the existing postgraduate programs at a rate of 24.28%. Participants defined the Reflections of the new artistic trends related to the Anthropocene Epoch and/or today's ecosystem to the Postgraduate Art Education curricula as inadequate at a rate of 72.42% (10 participants). The reasons for this inadequacy are in the three most important items according to the scores of the participants; at the most, 34.61% of the scarcity of environment and ecology-based lessons in postgraduate

arts education programs, 19.23% of ecology-based artistic collective projects are not included and 15.38% of indifference to ecology-based elective and applied lessons as a result of insufficient environmental awareness and awareness among students was detected.

Keywords: Geology, Anthropocene Epoch, Ecological Art, Contemporary Art Education, Postgraduate Art Education Programs, Semiotic Analysis.

BÖLÜM I

GİRİŞ

Yaklaşık 13,5 milyar yıl önce, Big-Bang (Büyük Patlama)¹ olarak adlandırılan, evrenin nasıl başladığını açıklayan bir teoriyle madde, enerji, zaman ve uzay ortaya çıkmış, yaşadığımız evrenin bu hikayesine fizik denmiştir. Madde ve enerji, atom adı verilen yapılar ortaya çıkarmış, bunlar da zamanla birleşerek molekülleri oluşturmuş ve bu etkileşime kimya denmiştir. Dünya adı verilen gezegende, bazı moleküller organizma adı verilen yapılar oluşturmuş, organizmaların bu öyküsüne biyoloji adı verilmiştir. Bu organizmalar, kültür adı verilen daha karmaşık yapılar oluşturmuş ve insan kültürlerinin bu gelişimine tarih denmiştir (Harari, 2018).

Zaman kavramı, tarih biliminin en önemli olgularından birisidir. Evrenin oluşumundan yaşamın başlangıcına boşlukta ve yeryüzünde geçen zaman, bu süreçte birçok önemli olaya şahit olmuştur. Öyledir ki, zamanın bu önemli şahitliği, evrenin sonuna kadar da devam edecektir. Yerküre, şu anki haline gelinceye kadar birçok süreçten geçerek zaman dilimini geride bırakmış ve değişime uğramıştır. Yerküre ile yakın ilişki içerisinde, temel inceleme konusu; dünya ve yer kabuğunu şekillendiren süreçler olan Jeoloji, yaşam ile iç içe bir bilimsel çalışma alanıdır.

Yerkürenin bu değişimleri sürecinde yaşam da şekillenmeye başlamıştır. Dünya üzerinde yaşam, ilk olarak yaklaşık 3,5 milyar yıl önce ortaya çıkmıştır. O zamandan günümüze yeryüzünün iklimi çok az değişmiştir. Fakat Güneş'ten gelen sıcaklık, yeryüzünün yüzey özellikleri ve atmosferin bileşimi aynı süre içerisinde büyük bir çeşitlilik göstermiştir (Lovelock, 2017).

Dünya, yaşanan felaketler sayesinde oluşmuş, insan da aynı Dünya gibi, yaşadığı her felaket sonrası ayağa kalkmıştır. Fakat yaşanan her felaket kendimizi, dönülemez bir gerçeğin ortasında bulmamıza sebep olmaktadır. İnsanın, yaşamı boyunca küresel ekolojide büyük değişikliklere sebep olduğu; çok kısa sürede Dünya üzerinde büyük etkiler bıraktığı gözlemlenmektedir. Bu etkiler, beşerî ve fiziki faktörler neticesinde gelişen çevre sorunlarıyla hissedilmektedir.

Uluslararası Jeoloji Bilimleri Birliği'ne göre, resmi olarak Holosen Çağındayız ancak bilim insanları Paul Crutzen ve Eugene F. Stoermer yaklaşık 30 senedir, insanoğlunun yeryüzü

¹ Evrenin bir yerde başlayarak; zamanla aralıksız genişleyip büyüdüğünü ileri süren teori (Ay, 2020).

üzerinde büyük izler bıraktığı yeni bir jeolojik çağa girildiğine inanmaktadırlar. Hadean Devri, yeryüzünün oluşum sürecindeki ilk jeolojik devirdir ve Crutzen ile Stoermer'a göre insanoğlu şu anda Fanerozoik Devrin Sezonik zamanında Kuvaterner Döneminin Holosen Çağından sonra kendisini, Sanayi Devrimi'nden bugüne yeryüzüne etkileri ile gösteren Antroposen Çağında yaşamaktadır. Antroposen Çağı, resmî bir tanımı yapılmadığı için henüz bir söylem olarak tanımlanabilir. Bulunduğumuz bu jeolojik çağ, insanoğlunun yeryüzü üzerindeki etkisine istinaden çoğu bilim insanı tarafından *İnsan Çağı* olarak adlandırılmıştır.

İnsanoğlunun egemen olduğu ve iklim savaşlarıyla başlayan Antroposen Çağında yeryüzü, büyük tehditlere maruz kalmış; böylece Antroposen Çağı da birçok disiplinde araştırmaların temelini oluşturmuştur. Bunlardan en önemlisi de insanın doğaya verdiği zararların etkisiyle yine insanın araştırma konusu haline gelen Ekoloji Bilimi'dir.

İnsan ile içinde yaşadığı ortam ayrılmaz bir bütündür; bu açıdan insanın doğayla etkileşimi kaçınılmazdır (Kocataş, 2020). İnsan, doğayla olan bu ilişkisini içinde yaşadığı ortam veya bulunduğu ortamın içinde gerçekleştirdiği eylem ile ifade etmektedir. Gözlemlenen bu eylemler, zamanla insandan önce de var olan doğaya tehdit oluşturacak boyutlara ulaşmıştır. Bu tehditlerin en büyük etkeni çoğunlukla insandır. Kendi varlığını sürdürebilmek için doğaya, doğrudan ve dolaylı yoldan zarar verecek eylemlerde bulunmuş; bu eylemler, dünya üzerinde geri dönüşü olmayan büyük izler bırakmıştır. Dünya üzerinde yaşanan sorunlar, başımıza gelecek daha pek çok ekolojik faciaya zemin hazırlamakta ve yeni tehditler ortaya çıkarmaktadır. İnsanoğlu bu tehditlerle karşı karşıya kaldıkça çevre bilincine olan farkındalığı da gözlemlenmektedir. Bu farkındalık insanın gerçekleştirdiği bilimsel araştırmalar, uygulamalar, projeler, etkinlikler, sempozyumlar vb eylemler ile kendisini açığa çıkarmaktadır.

Beşerî yani temelinde insanın bulunduğu fosil yakıtlar ile tarım ilaçları, kimyasal, biyolojik ve nükleer silahların aşırı ve bilinçsiz kullanımı; sanayi, evsel ve radyoaktif atıkların artışı; orman yangınları ile ağaçların kesilmesi ve deprem, seller, volkanik patlamalar ve erozyon gibi çoğunlukla doğal yolla gelişen fiziki faktörler; çölleşme, biyolojik çeşitliliğin azalması, ormansızlaşma, küresel ısınma ile iklim değişikliği, ozon tabakasının kirlenmesi, hızlı nüfus artışı, radyoaktif kirlilik, asit yağmurları ve hava, su, toprak kirliliği gibi çevre sorunları ortaya çıkmıştır. Dünya genelinde çevre sorunları yeni değildir; ancak çevre bilincinin gelişimi oldukça yeni bir olgudur. Ülkemizde bu yönde kurulan bazı kuruluşların çevrenin farklı kesimlerine yönelik etkinlikleri yıllardır sürmektedir; fakat bu etkinlikler

yeterli düzeyde değildir (Kocataş, 2020). Farklı disiplinlerde farklı açıdan eyleme dönüşen Antroposen Çağında, ekoloji ve çevre sorunları sanatta da önemli adımlara yol açmıştır.

Başlarda sanatçılar tarafından boya ve fırça kullanılarak sanata aktarılan doğa, malzemenin de kendisi ile bir bütünlük içine girmesiyle değişikliğe uğramıştır. Tuval, fırça ve boya gibi malzemelerin kullanımı ile mekân algısının kısıtlılığının aşıldığı gözlemlenmiştir. Bu konuya yönelik yapılan sanat eserlerinin sergilenişinde, müze gibi mekânların genellikle arkada bırakıldığı, dış mekâna yönelimin arttığı gözlemlenmektedir. 1960'tan günümüze çağdaş sanatçılar, popüler kültürün de etkisiyle daha çok doğaya yönelik çalışmalar yaparak bulunduğumuz bu çağın, çevreye etkilerine dikkat çekmek istemişlerdir. Bu yeni jeolojik çağdan etkilenen sanatın izleri, ekoloji temelli sanat üretimleriyle hissedilmekte ve bunlar farklı sanatsal yönelimler olarak birbirleriyle bağlantılı bir şekilde gün yüzüne çıkmışlardır ve çıkmaya da devam etmektedirler. Antroposen Çağı'nın etkisiyle ortaya çıkan Ekolojik Sanat günümüz sanat eğitiminde de bazı sanatsal ve ekolojik projelere öncülük etmiş, araştırmaların temelini oluşturmuştur.

Bu çalışmada amaç; Antroposen Çağı'nın etkisi ile ortaya çıkan Ekolojik Sanat ve bununla birlikte gelişen diğer sanatsal yönelimlerin, günümüz sanat eğitiminde, Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarına yansımalarını incelemektir. Antroposen Çağı'nın etkilerinin farkındalığı ve Lisansüstü Sanat Eğitiminde bu farkındalık düzeyinin, görüşmeler ve uygulama incelemeleri ile araştırılması hedeflenmektedir.

Bu konu temelinde ilgili literatür incelendiğinde, Ekolojik Sanat vb yönelimsel uygulamalar üzerine çalışmalar bulunmakla birlikte, çağdaş sanat eğitiminde bu çağın etkileri ve yansımaları üzerine yeterli düzeyde çalışma bulunmadığı görülmektedir. Bu açıdan yapılan araştırma, bir söylem olan Antroposen Çağ'ın etkilerini sorgulayıcı ve sanat eğitimi alanına etkileri bakımından da alana katkı sağlayıcı niteliktedir.

Araştırmada kapsamlı bir literatür taraması yapılmış; aynı zamanda sanatçı ve öğrenci çalışmalarının daha iyi anlaşılabilmesi için geniş bir görsel materyal taranmış ve seçilen fotoğraflar metinlerle birlikte kullanılmıştır.

Araştırmanın birinci bölümünde; araştırmanın problem durumu, amacı ile önemi, problem cümlesi ile alt problem cümleleri, sınırlılıkları verilmiş; aynı zamanda tezin kapsamıyla ilgili olarak Antroposen Çağ, Çağdaş Sanat Eğitimi, Çevre Bilimi, Ekoloji Bilimi, Ekolojik Sanat, Geri dönüşüm malzeme Sanatı, göstergebilim, jeoloji ve Lisansüstü Sanat Eğitimi Programları kavramlarının tanımları açıklanmıştır. Böylece, araştırmanın teması

Antroposen Çağ'da ekolojik sorunlar neticesinde gelişen Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamalar daha iyi anlaşılacaktır.

İkinci bölümde; ekolojik sorunların Antroposen Çağı söyleminde daha ön plana çıkması nedeniyle, yeryüzünün ve çağların gelişimi ile değişimi üzerine konunun en temel noktası olarak yeryüzünde yaşam ve Antroposen Çağı'na yer verilmiştir. Sonrasında Antroposen Çağı söyleminin ortaya atılmasında büyük etken olan ekolojik sorunlar, böylece ekolojik ve çevre bilincinin oluşumuyla bu ekolojik sorunların çözümüne odaklanan Ekoloji ve Çevre Bilimine yer verilmiştir. Aynı zamanda Çağdaş Sanat ve ekoloji ilişkisine, 1960 öncesi ve 1960 sonrası sanatta doğa kavramına; Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamaları sanatçıların değerlendirme biçimine örnek görsellerle birlikte yer verilmiştir. Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamalar gibi ekoloji ve çevre sorunlarını kendisine problem durumu haline getiren geri dönüşüm malzeme sanatına diğerlerinden farklı bir başlık altında yer verilmiştir. Doğada sürdürülebilirlik ve geçicilik kavramları da çalışma örnekleriyle açıklanmıştır. Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamalara yer vermek üzere Ekolojik Sanat Hareketleri başlığı altında ilk olarak ekolojik sanat hareketlerinin öncülerinden sayılan Alan Sonfist'in ekolojiyi iyileştirmeye yönelik bir çalışmasına yer verilmiştir. Ardından çevresel sanat akımının çıkış noktası olarak kabul edilen; ancak çevre ve ekolojik kaygıdan çok, sanat eserlerini kapalı mekânlardan uzaklaştırarak doğada gerçekleştirmeyi amaçlayan; ekolojik iyileştirmeden çok çevreyi bir boyama tahtası olarak gören; tüm bunlara rağmen Ekolojik Sanata ilham kaynağı olan Arazi Sanatı'ndan Herbert Bayer, Richard Long, Richard Smithson, Christo ve Jeanne-Claude çifti, Dennis Oppenheim, Christian Philipp Müller, David Nash ve Paul Johnson'ın eserlerine örnekler verilmiştir. Arazi Sanatı kapsamında işler üreten Türk sanatçılarına da Varol Topaç, Mehmet Ali Uysal, Ayşe Erkmen, Yücel Dönmez, Tamer Serbay, Mehmet Kavukçu, Cengiz Tekin ve Mustafa Duyuler'in önemli eserlerinden örneklerle kısaca yer verilmiştir. Aynı zamanda malzeme kısıtlaması olmadan galeride ve kapalı alanlardan uzaklaşarak çalışmalar gerçekleştirilen Arte Povera gibi Kavramsal Sanat yönelimlerinde Piero Gilardi, Guiseppe Penone'nin çalışmalarından örneklerle yer verilmiştir. Ardından tahrip olmuş ekosistemlerde, bir çevresel iyileştirme aracı olarak sanatın kullanılmasına dair Alan Sonfist, Joseph Beuys, Mel Chin ve Eduardo Kac gibi sanatçıların eser örneklerine yer verilmiştir. Küresel ısınmaya dikkat çekmeleri açısından Nele Azevedo, Olafur Eliasson ve Andy Goldsworthy'nin önemli eserlerinden örnekler verilmiştir. Bu kapsamda Türk sanatçılardan Füsün Onur, Serkan Taycan, Patikart Sanat Grubu sanatçılarından Sema Okan Topaç, Varol Topaç, Oktay Değirmenci ve Aysun Öz'ün sanatsal çalışmalarına örnekler verilmiştir. Geri dönüşüm malzeme sanatına zemin oluşturan kübizm

akımından Pablo Picasso ve hazır nesneleriyle dikkat çeken Marcel Duchamp'ın sanatsal çalışmalarına örnekler verilmiştir. Ardından geri dönüşüm malzeme sanatında işler üreten UMA ile GBO oluşumları, Michalangelo Pistoletto, Alejandro Duran, Veronika Richterová, fotoğraflarıyla ön plana çıkan Edward Burtynsky, poşet kullanımlarına dikkat çeken Tomàs Saraceno ve lodos odunlarıyla işler üreten Nagato Iwasaki'nin çalışmalarına yer verilmiş; lodos odunlarıyla işler üreten Türk sanatçı Durul Bakan'a değinilmiştir. Doğada sürdürülebilirlik ve geçicilik kavramlarının sanattaki yeri başlığı altında Hans Haacke, Helen Mayer ile Newton Harrison, Bonnie Sherk, Agnes Denes ve Lauren Berkowitz gibi çalışmalarında sürdürülebilirliği ve geçiciliği sanatında kullanan sanatçıların örnek çalışmalarına yer verilmiştir. Tüm bu Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamaların sanat eğitimindeki konumuna bulgular ve yorumlarda *Antroposen Çağında, Günümüz Ekosistemine Bağlı Yeni Sanatsal Yönelimlerin, Lisansüstü Ders Programlarına Yansımaları, Antroposen Çağının ve Ekolojik Sanatın Çağdaş Lisansüstü Sanat Eğitimi programları Uygulamalarına Etkilerinin Göstergebilimsel Çözümlemeleri*; bu kapsamda göstergebilimsel çözümleme yöntemine de *Göstergebilim ve Lisansüstü Çağdaş Sanat Eğitiminde Ekolojik Yaklaşımlara Dayalı Uygulamaların Göstergebilimsel Çözümlemesi* başlığı altında yer verilmiştir. Araştırmanın bu bölümünde son olarak, yapılan literatür taraması sonucunda kategorilere ayrılan ilgili araştırmalar yer almıştır.

Üçüncü bölümde; araştırmanın yöntemi, modeli, deseni, evreni, örnekleme, çalışma grubu, katılımcılar, veri toplama süreci ile araçları, tasarım, geliştirme, uygulama süreci, verilerin analizi, geçerliği ile güvenilirliği, araştırmacının rolüne yönelik bilgiler yer almaktadır. Dördüncü bölümde; araştırmadan elde edilen bulgu ve yorumlara yer verilmiştir. Bulgu ve yorumlarda, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü ve Eğitim Bilimleri Enstitüsü öğrencilerin ders programları kapsamında gerçekleştirdikleri örnek çalışmalara yer verilmiş; bunlar göstergebilimsel yöntem ile incelenmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin konuyla ilgili olarak mülakatlarında verdikleri cevapları, değerlendirilmiş, tablolaştırmalar ve kodlamalarla beraber açıklanmıştır. Beşinci bölümde ise; araştırmaya yönelik tartışma, sonuç ve öneriler yer almıştır.

Özetle bu çalışmada öncelikle bir söylem olan Antroposen Çağı tanımları, özellikleri, ilgili kuramlar çerçevesinde, bu çağın insana ve doğaya etkileri, Antroposen Çağ'da Ekolojik Sanatın felsefesi (düşünsel yapısı), biçimsel ve teknik yapısı, malzemeleri, ekolojik temelde ilerleyen çağdaş sanatçılar ve onların eserleri örnek verilmiştir. Bu doğrultuda, 2015 yılından günümüze kadarki süreçte Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü ve Güzel

Sanatlar Enstitüsü Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarındaki Ekolojik Sanat ve diğer çevresel sanat yönelimsel uygulamaların görsel analizleri, göstergebilim yönteminin gösteren-gösterilen ilişkisine dayalı olarak anlamsal açıdan incelenmektedir. Araştırmada, amaçlı örnekleme göre seçilen yüksek lisans ve doktora/sanatta yeterlik öğrencilerinin, Antroposen Çağı'nın çevre ve çağdaş sanatsal yönelimler üzerindeki etkilerine ilişkin görüşleri alınmıştır. Görüşme sorularının analizinde belirlenen temalar ve kodlara göre elde edilen veriler tablolştırılmış ve bulgular yorumlanmıştır.

1.1. Problem Durumu

İnsanoğlu, varlığından beri doğayla hep iç içe yaşamış; doğayla olan bu ilişkisini içinde yaşadığı ortam veya bulunduğu ortamın içinde gerçekleştirdiği eylem ile ifade etmiştir. Gözlemlenen bu eylemler, zamanla insandan önce de var olan doğaya tehdit oluşturacak boyutlara ulaşmıştır. Bu tehditlerin en büyük etkeni çoğunlukla insandır. Kendi varlığını sürdürebilmek için doğaya, doğrudan ve dolaylı yoldan zarar verecek eylemlerde bulunmuş, bu eylemler dünya üzerinde geri dönüşü olmayan büyük izler bırakmıştır.

İnsanoğlu dünyada bıraktığı bu izlerin, kendi varlığı için de büyük tehditler oluşturduğunu ve buna kendi sebep olduğunu son 70 senedir daha fazla farkına varmış ve bu içinde yaşadığı dönemi Antroposen Çağı olarak adlandırmıştır. Henüz bir söylem olarak nitelenen Antroposen Çağı, özellikle bu küresel sorunlar ile birçok bilim dalını beraberinde getirmiş ve bilim insanları da dünya üzerindeki bu etkileri azaltmak ve bunlara çözüm getirebilmek için farklı disiplinler altında farklı yöntemler denemişlerdir. Farklı disiplinlere yönelen insan, dünyadaki bu küresel sorunların bir felakete dönüşmemesi için farkındalık yaratma arayışına girmiştir. Böylece insan, kendisini ifade edebileceği alanlarda da bu farkındalığı gösterme eğiliminde bulunmuş; sanatta da bu çevresel sorunlara dikkat çekmeyi başarmıştır. Ülkemizde Çağdaş Sanat Eğitimi'nde de bu konuya yönelik girişimlerde bulunulmuştur. Ancak Sanat Eğitimi Programlarının yeterli farkındalık düzeyi oluşturacak niteliğe sahip olup olmadığı tartışılmaktadır.

1.2. Amaç ve Önem

Bu çalışmada amaç; Antroposen Çağı'nın etkisi ile ortaya çıkan Ekolojik Sanat ve bununla birlikte gelişen diğer sanatsal yönelimlerin günümüz sanat eğitiminde Lisansüstü Programlarına yansımalarını incelemektir. Antroposen Çağı'nın etkilerinin farkındalığı ve Lisansüstü Sanat Eğitiminde bu farkındalık düzeyinin araştırılması da hedeflenmektedir.

Şimdiye kadar, bu konu temelinde Ekolojik Sanat vb sanatlar üzerine çalışmalar bulunmakla birlikte, çağdaş sanat eğitiminde bu çağın etkileri ve yansımaları üzerine yeterli düzeyde çalışma bulunmamaktadır. Bu sebeple yapılan araştırma, sorgulayıcı ve alana katkı sağlayıcı niteliktedir.

1.3. Problem Cümlesi / Alt Problem Cümleleri

Bu çalışmanın problemini, Antroposen Çağı'nın etkisi ile ortaya çıkan Ekolojik Sanat ve bu sanatla birlikte gelişen diğer sanatsal yönelimlerin, günümüz Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarına yansımaları oluşturmaktadır. Bu doğrultuda belirlenen alt problemler;

- 1- Antroposen Çağında insan faktörünün, canlılara ve doğaya etkileri.
- 2- Antroposen Çağı etkilerine bağlı olarak gelişen sanatsal yönelimler.
- 3- Antroposen Çağ'da Ekolojik Sanatın düşünsel, biçimsel, teknik yapısı ve malzemeleri.
- 4- Antroposen Çağında, günümüz ekosisteme bağlı yeni sanatsal yönelimlerin, Lisansüstü Ders Programlarına yansımaları.
- 5- Antroposen Çağının ve Ekolojik Sanatın Çağdaş Lisansüstü Sanat Eğitimi Programları uygulamalarına etkilerinin göstergebilimsel çözümlemeleri.
- 6- Lisansüstü Sanat Eğitimi Programları öğrencilerinin, Antroposen Çağın, Ekolojik Sanatın çevre bilinci, çağdaş sanatsal yönelimler ve sanatsal uygulamalar üzerindeki etkilerine ilişkin görüşleri.

1.4. Sınırlılıklar

Antroposen Çağı ve Ekolojik Sanatın etkilerinin incelendiği çalışma, 2015-2021 yılları arası Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalında Resim-İş Öğretmenliği; Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü'nde ise Fotoğraf, Seramik ve Cam Tasarımı, Heykel, Resim ile Sanat ve Tasarım Anasanat Dallarının Yüksek Lisans ve Doktora/Sanatta Yeterlik Programları kapsamında öğrenci çalışmalarının incelenmesi ile sınırlandırılmıştır. Görüşme için amaçlı örnekleme göre seçilen öğrenciler de bu programlarda öğrenim gören öğrenciler ile sınırlandırılmıştır. Belirtilen programlar kapsamında çevre, doğa, ekoloji, Antroposen Çağ, Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamaların ön planda yer aldığı 2015-2021 yılları arası teorik ve uygulamalı atölye ders programları da araştırmanın başlıca inceleme konusunu oluşturmaktadır.

1.5. Tanımlar

Antroposen Çağ: Jeoloji bilimi içerisinde insanoğlunun sebep olduğu çevre sorunlarının dünyaya olan etkileri üzerine son yetmiş yıldır bilimsel araştırmalara konu olan Antropojeoloji kavramı ile Crutzen ve Stoermer tarafından Sanayi Devrimiyle başlayan insan egemenliğini temsilen Antroposen kavramı kullanılmıştır. Antroposen kavramı etimolojik olarak incelendiğinde İnsan Çağı anlamına gelmektedir. Antroposen Çağı, her ne kadar birçok disiplinde araştırmalara konu olmuş olsa da resmi tanımı yapılmamış bir jeolojik çağ olarak nitelendirilebilir (Ünal, 2021). Dolayısıyla, Antroposen Çağı’nın bir söylem olduğunu söylemek mümkündür.

Çağdaş Sanat Eğitimi: Çağdaş sanat eğitimi tanımlamak için öncelikle Sanatı, Çağdaş sanatı ve Sanat eğitimi ayrı olarak tanımlamak daha doğru olacaktır. Sanat tarihçisi Thomas Munro’ya göre sanat, doyurucu estetik yaşantılar oluşturma amacıyla dürtüler yaratma becerisidir (Sözen ve Tanyeli, 2017). Sanat eğitimi ise Türkdogan (1989) tarafından, “... bireyin duygu, düşünce ve izlenimlerini anlatabilmede yeteneklerini ve yaratıcılık gücünü estetik bir düzeye ulaştırmak amacı ile yapılan tüm eğitim çabası...” olarak tanımlanmaktadır (aktaran Sağlam ve Enginoğlu, 2016, s. 51). Sanat eğitimi, ancak 18. Yüzyıla gelindiğinde gün yüzüne çıkmaya başlamış; sanatçılar ise usta-çırak ilişkisi içerisinde, lonca sistemi ile yetiştirilmiştir. Daha sonra bu sistem kendisini, okul-içi öğretime bırakmış; akademilere ihtiyaç duyulmuştur (A.g.e., 2017). Çağdaş sanat, yaşamımızdaki güncel konulara odaklanmaktadır; bunlara çevre, feminizm ve küreselleşme gibi konular örnek verilebilir. “Çağdaş sanat eğitiminde ise en önemli ve ilerici atılımlar 1919 ile 1933 arasında Bauhaus bünyesinde gerçekleştirilmiştir.” (aktaran A.g.e., 2017, s. 267). Sanat ile etkileşimli bünyesiyle toplum gündeminde var olan konuların, sanat eğitiminde kullanılmasıyla Çağdaş sanat eğitimi kavramı ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla Çağdaş sanat eğitimi, disiplinlerarası bir yapıya sahiptir.

Çevre Bilimi: Çevre bilimi, ekolojiden kaynaklanmış bir bilim dalıdır. Fakat ekolojiden başka bilim dalları ile de etkileşimli olduğu için disiplinlerarası bir yapıdadır. Çevre biliminin etkileşimde olduğu alanlara antropoloji, coğrafya, ekonomi, fizik, hukuk, kimya, mühendislik, orman, siyasal bilim, sosyoloji, tıp ve ziraat örnek gösterilmektedir (Kocataş, 2020). “...insanların kendi aralarında sürdürdükleri ilişki ve etkileşimler çevre biliminin inceleme konusunu oluşturur.” (A.g.e., 2020, s. 18)

Ekoloji Bilimi: Ekoloji, Çepel'in (2006) deyimiyle "...canlılar ile çevrelerini ve bu iki varlığa ait öğelerin karşılıklı ilişkilerini araştıran bilim dalıdır" (aktaran Değirmenci, 2019, s. 6) Kışlalıoğlu ve Berkes'in (1994) ifadesiyle ise:

Ekoloji bir anlamda çok yeni, başka bir anlamda da, epeyce eski bir bilim dalıdır. Yakın yıllara kadar ekoloji, biyolojinin oldukça önemsiz bir branşı olarak; bitki ve hayvanların çevreleriyle olan ilişkilerini inceleyen bilim dalı şeklinde tanımlanırdı. Oysa, 1970'ten bu yana, ekolojinin kapsamı, çevre sorunlarının giderek önem kazanmasıyla genişledi ve insan-doğa ilişkilerini de içermeye başladı (aktaran Susamoğlu, 2018, s. 97).

Ekolojik Sanat: Ekolojik tahribata yönelik çevre bilincinin oluşumuyla sanatçıların, doğanın yok oluşuna dikkat çekmek, doğayı tekrar yaşanır kılmak ve insanın doğayı yeniden keşfetmesini sağlama amaçları doğrultusunda 1970 ve 1980'li yıllarda Arazi Sanatı, Çevresel Sanat ve Toprak Sanatı gibi kavramlar adı altında geleneksel malzeme tekniklerinden uzak ve genellikle dış mekân çalışmalar; 1990'lı yıllardan itibaren *Ekolojik Sanat* başlığı altında değerlendirilmektedir (Sarıoğlu Demirörs, 2019).

Geri Dönüşüm Malzeme Sanatı: Sanayileşmenin de büyük bir etkisiyle atık nesnelerin farklı yollarla geri dönüştürülmesi, sanatçıların bu durumdan ilham almasını sağlamıştır. Bu sanatçılar, insanoğlunun tüketim arzusuna ve çevreye karşı olan hassasiyetini vurgulama amacıyla atık nesnelerden sanatsal çalışmalar üretmişlerdir (Özrili, 2021). Birçok kaynakta Geri dönüşen sanat olarak geçen bu faaliyetlerde sanatçılar, atık malzemelerin çevre ve doğa bilinci çerçevesinde sanata entegre edilmesine odaklanmaktadır.

Göstergebilim: Göstergelerle ilintili kültürel anlamları anlamak için bir dili araştırmaya ve elde edilen bulguları birleştirmeye dayanan bir bilim dalıdır. Danesi ve Perron'un (1999) deyimiyle "Bireylerin bir şeyi nasıl aradıkları ve anlamlar çıkardıkları göstergebilimin temelini oluşturur. Göstergebilim aslında dünyayı anlamak için göstergeler kullanma ve yaratma kapasitesidir." (aktaran Smith-Shank, 2020, s. 58)

Jeoloji: "Yer'i inceleyen bilim dalı (*yerbilim* de denir). Amacı, günümüzdeki durumuyla Yer'i tanımak ve gezegenimizin tarihini ortaya koymaktır." ("İzlenimcilik", 1993, s. 2041)

Lisansüstü Sanat Eğitimi Programları: Üniversitelerin tüm güzel sanatlar bölümlerini kapsayan yüksek lisans, doktora ve sanatta yeterlilik programlarının tümü.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE / KAVRAMSAL ÇERÇEVE / İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Yeryüzünde Yaşam ve Antroposen Çağı

Sayırsız gezegen, gökcismi, galaksiler ve 2017 yılında NASA tarafından keşfedilen Güneş Sisteminin ikizinden oluşan Evren, gezegenimizin oluşumundan yaşamın oluşumuna, yaşamdan türlere ve türlerin oluşumundan bugüne kadar milyarlarca yılı geride bırakmıştır. Yapılan araştırmalara göre, Evrenin ve Güneş sisteminin oluşumu ile ilgili birçok teori bulunmaktadır. Bunlar; Nebula², Akkor-Gaz³, Kozmolojik Direnç⁴, Genişleyen Kozmos⁵, Doppler Etkisi⁶, Big-Bang ve Kuantum Teorisi⁷ olarak belirtilmektedir. Ancak elde edilen somut deliller ve yapılan deneyler sonucunda, bu teoriler bilimsel değerini yitirmiş, sadece evrenin oluşumunun yaklaşık 20 milyar yıl önce gerçekleştiği hipotezini savunan Big Bang teorisi bu çalışmalar sonucunda doğrulanmış ve kabul görülmüştür.

Yapılan araştırmalar göstermektedir ki, daha Dünya oluşmadan önce, uzun bir süre evreni toz bulutu kaplamıştır. Daha sonra yerçekimi ile bu toz parçaları küçük kayalar; bu kayalar da zamanla Dünya'yı oluşturmuştur. Fakat Dünya'nın oluşumu sadece toz ve kaya parçalarından ibaret değildir. Dünya'ya düşen bazı meteorların yapısında, bilim insanları tarafından gerçekleştirilen bazı araştırmalar sonucunda; yaşamın da oluşumuna katkıda bulunan bileşenler tespit edilmiştir. Bu araştırmalar sonucunda bilim insanları, Dünya'nın oluşum sürecinde gerçekleşen meteor yağmurlarının da Dünya'nın oluşumunda etkisi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Dünya, bildiğimiz kadarıyla evrendeki tek yaşama sahip gezegen olmakla birlikte, ilkel ve modern yaşama ev sahipliği yapmıştır. Ancak son zamanlarda bilim insanları tarafından farklı gezegenlerde de yaşam arayışı sürdürülmektedir. Yaşamın başlangıcı ile ilgili olarak çeşitli hipotezler bulunmaktadır. Yeryüzündeki yaşamı anlayabilmek için öncelikle bu hipotezler; *Yeryüzünde Yaşamın Oluşumu* başlığı altında açıklanmaktadır.

² Kant-Laplace etkisi. Eksenin etrafında sarmal hareketlerle dönerek; zamanla ısı kaybedip küçülen kızgın gaz kütlesi (Ay, 2020).

³ Güçlü çekim gücüyle yıldızın güneşe yaklaşmasına ve güneşten koparttığı parçalarla güneş sisteminin oluşmasına neden olan akkor halindeki gaz (Ay, 2020).

⁴ Evrenin kütle çekim kuvveti nedeniyle kendiliğinden içine çökebileceği savunulan teori (Ay, 2020).

⁵ Kozmolojik direnç teorisini zayıflatan; pratikte teoriyi destekleyecek somut veriler bulunmayan Alexander Friedmann tarafından öne sürülen hipotez (Ay, 2020).

⁶ Christian Doppler tarafından ortaya atılan; evrenin genişlediğini ileri süren teori (Ay, 2020).

⁷ Atom altı parçacıkları inceleyen teori (Ay, 2020).

Yeryüzü, birçok Jeolojik Çağlara tanıklık etmiş; bilim insanları da bunları birbirinden ayırıp, onlara farklı isimler vermişlerdir. Bunlardan en önemlisi de başlangıç tarihi tartışmalı olduğu için, henüz çoğu bilim insanı tarafından bulunduğumuz Çağ olarak kabul görmeyen; kimyacı Crutzen tarafından ortaya atılan Antroposen Çağı'dır. Antroposen Çağı'nın, Dünya'nın geçirmiş olduğu diğer çağlara göre yeryüzüne ne gibi etkilerinin olduğu sorularına yanıt aramadan önce; yeryüzünün tanık olduğu jeolojik devirlerin açıklanması gerekmektedir. *Yeryüzünde Yaşam ve Antroposen Çağı* konusuna dair bilgiler sırasıyla; *Yeryuvarının Jeolojik Olarak Tarihsel Değişimi*, *Yeryüzünde Yaşamın Oluşumu*, *Yeryuvarının Türlerin Oluşumuna Etkisi*, *Jeolojik Devirler ve Antroposen Çağı* alt başlıkları kapsamında yer verilmiştir.

2.1.1. Yeryuvarının Jeolojik Olarak Tarihsel Değişimi

Yaklaşık 13,5 milyar yıl önce, Big Bang olarak adlandırılan, evrenin nasıl başladığını açıklayan bir teoriyle madde, enerji, zaman ve uzay ortaya çıkmıştır (Harari, 2018). Lemaitre ve Friedmann, Big Bang teorisini; evrenin bir yerde başlayarak, zamanla genişleyip büyüdüğünü ileri süren bir teori olarak ifade edilmesinde büyük role sahiplerdir (Ay, 2020; Kalkan, 2019). Hem bilim insanı hem rahip olan Georges Lemaître, evrenin oluşumundan bugüne kadar süregelen radyasyonu, bu teoriye kanıt göstermiştir (A.g.e., 2020). Araştırmalara göre evren şu anda da genişlemektedir. Dolayısıyla Büyük Patlama hâlâ devam etmektedir. Böylece araştırmacılar tarafından evrende yeni galaksiler keşfedilmektedir. Dolayısıyla evren, sayısız galaksiye sahiptir.

Yapılan bu araştırmalara göre, Süpernova⁸ olarak adlandırılan bir patlama ile evren, toz ve gaz bulutu ile dolmuş; zamanla bu toz ve gaz bulutu çökerek, gezegenimiz Güneş açığa çıkmıştır. Bu toz ve gaz bulutundan meydana gelen enkaz parçaları ise bir Öngezegen diski oluşturmuştur. Yeni oluşmuş bir yıldızın etrafını çevreleyen, Güneş Sisteminin yapı taşı oluşturulan Öngezegen diskindeki cisimler çarpışarak büyümüş ve gezegenleri meydana getirmiştir.

Yeryuvarının ilk oluşum sürecinde hidrosfer ve atmosfer bulunmamaktadır. Bu nedenle, yeterli çekim kuvveti mevcut olmadığı için toz ve gaz bulutları uzaya dağılmış; metaller uzaya uçarken, ağır metallerle bileşik oluşturanlar yeryüzünde kalmıştır. Bu nedenle, yeryuvarı diğer gezegenlere göre daha fazla ağır metal içermektedir (Kocataş, 2020).

⁸ Etrafına bol miktarda enerji yayan büyük yıldızların, enerjisi tükendiğinde patlaması durumu.

Bilim insanları tarafından Dünya'nın Oluşumu ile ilgili; Çekirdek Birikim, Disk Kararsızlığı ve Çakıl Taşı olmak üzere üç model geliştirilmiştir. Çekirdek Birikim Modeline göre; kabuğun altındaki manto akışı, plaka tektoniğine neden olmuş ve bu plakaların teması sonucunda atmosfere gaz yayan volkanik dağlar oluşmuştur (Ay, 2020). İçinde su buharı, azot, karbondioksit, hidrojen, metan ve amonyak gazı barındıran bu yanardağ aktiviteleri sayesinde, hidrosfer ve atmosfer oluşmuştur (Kocataş, 2020).

İlk başlarda gevşek ve bugünkünden daha büyük yapıya sahip olan yeryuvarı, yoğunluk artışıyla giderek küçülmüş, basıncın artışıyla ve radyoaktif elementlerin parçalanması sonucu sıcaklık artmış, yeryuvarının yapısı akışkan bir özellik kazanmış; mevcut maddeler, yoğunluklarına göre içten dışa doğru -yerin içinden atmosfere doğru- dizilmeye başlamış⁹; Büyük Patlama ile gezegenimizin yer çekimi ve yörüngesi etrafında dönmesi sonucu dış yüzey katılarak kabuk zonu oluşmuştur. Yeryuvarının çekirdek zonu demir ve nikelden, manto zonu magnezyum ve demirden, kabuk zonu ise magnezyum ve alüminyumdan oluşmuş olmakla birlikte en hafif elementler ise kabuk zonunu çevreleyen hidrosfer ve atmosferde yer almaktadır (Ay, 2020; Kocataş, 2020).

Araştırmacılar, yeryuvarının oluşumu ve yaşı konusunda, şimdiye kadar yaptıkları çalışmalar ile kesin bir sonuca ulaşamamışlar; uyguladıkları yöntemlerle yeryuvarının yaşı 4,5 milyar yıl olarak bulunmuş, pek çok araştırmacılar tarafından bu şekilde benimsenmiştir (Kocataş, 2020).

2.1.2. Yeryüzünde Yaşamın Oluşumu

3,5 milyar yıl önce ortaya çıkan yaşam; maddenin, gezegenimizin yüzeyinde ve okyanuslarında yer alan yaygın bir halidir ve çok sayıda enerji akışı oluştuğunda meydana gelen süreçlerden birisidir (Lovelock, 2017). Kabuk zonunda oluşan yarıлма zamanla, çatlama ve delinmelerden çıkan madde ve ısı, yaşamın başlangıcında büyük bir etkisi olduğu kabul edilmektedir (Kocataş, 2020).

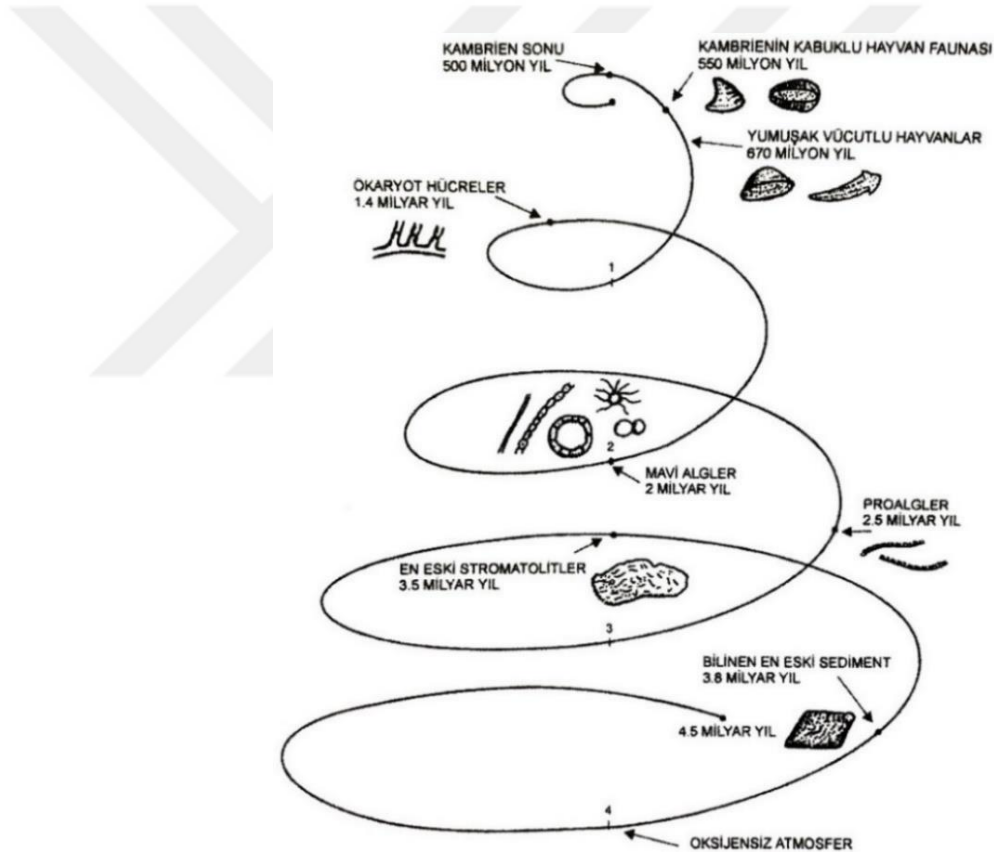
Araştırmacılar yaşamın; madde ile ezelden beri mevcut olduğu, cansız maddeden kısa sürede birden ortaya çıktığı gibi hipotezlerde bulunmuşlardır. Genellikle kabul ettikleri hipotez; yaşamın, ilkel yeryuvarındaki okyanuslarda mevcut olan uygun koşullardan oluştuğudur (Kocataş, 2020).

⁹ Sırasıyla; çekirdek, manto, litosfer, hidrosfer ve atmosfer (Ay, 2020; Kocataş, 2020).

2.1.3. Yeryuvarının Türlerin Oluşumuna Etkisi

Asteroit çarpması, volkanik patlamalar, iklim değişiklikleri ve tektonik plaka hareketleri gibi durumlar; ekolojik devrimler ve kitlesel yok oluşlara neden olmuştur (Harari, 2020). Örneğin araştırmacılar tarafından, Dünya'nın ilk zamanlarında yeryüzünde rastlanan en eski sedimenter kayacın 3,8 milyar yıl yaşında olduğu bulunmuş olup, proalglerin ise 2,8 milyar yıl önce yaşamış oldukları keşfedilmiştir (Şekil 1) (Kocataş, 2020).

Canlı türler için fiziksel bir mekânı oluşturan yeryuvarı, çağlar boyu önemli değişikliğe uğramış, Evrende gerçekleşen tüm bu değişimler, yeryüzündeki organizmaların zamanla evrimine neden olmuştur (Kocataş, 2020).

Şekil 1. Yeryuvarının ilk zamanına ait biyojeolojik gelişimi ve ilkel canlıların durumu.

Fosillerin varlığı göstermektedir ki Dünya'nın sıcaklığı, yüzey özellikleri ve atmosferin bileşimi aksine; gezegenimizin iklimi çok az değişmiş, içerdiği hayvan ve bitki türleri de bu değişikliğe uyum¹⁰ sağlamaya çalışmışlardır (Lovelock, 2017). Uyum sağlayamayanlar ise zaman içerisinde yok olmuşlardır (Kocataş, 2020). İnsanoğlu da

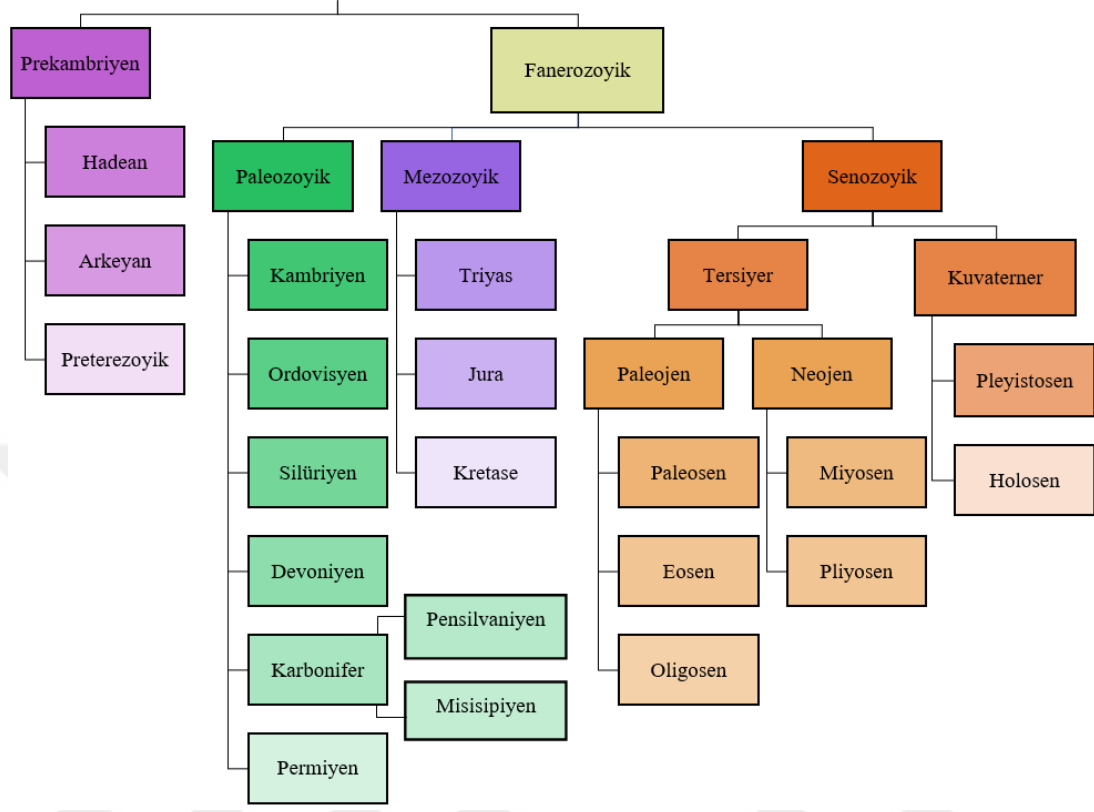
¹⁰ Adaptasyon. Herhangi bir canlının biyotik ve abiyotik yaşam şartlarına sahip bir ortamda yaşamını devam ettirebilmesini sağlayan kabiliyet ve özelliklerinin tümü (Kocataş, 2020).

anayurtlarını terk ederek Dünya'nın çeşitli yerlerine göç etmişler; bulundukları ortam insanda farklı özellikler gerektirdiğinden farklı yönlerde evrilmişlerdir ve bunun sonucunda birçok farklı tür ortaya çıkmıştır (Harari, 2018). Yeryüzünün, içinde bulunduğu organizmalar ile değişime uğraması ve bu değişime uyum sağlamaya çalışması sonucunda araştırmacılar, bu süreçleri devirlere ayırmış ve her birini adlandırmışlar; bunları, Jeolojik Devirler adı altında toplamışlardır.

2.1.4. Jeolojik Devirler

Jeolojik zaman tablosunun oluşumuna tarihsel olarak bakıldığında Aristo, Leonardo da Vinci, İbn-i Sina ve Albertus Magnus'a kadar uzanmaktadır. Ancak jeolojik zaman ölçeğini (Şekil 2) oluşturmaya yönelik ilk girişimler, 18. Yüzyılın sonlarında gerçekleştirilmiş olmakla birlikte, bu girişimlerden en etkili olanı Werner ve arkadaşlarının savunduğu; Dünya, kabuğunun kayalarını Birincil (Paleozoyik), İkincil (Mesozoyik), Üçüncül (Paleojen ve Neojen) ve Kuvaterner olmak üzere dört türe ayırdıkları teoridir. Yeryüzündeki yaşam süresini ifade eden devirler ise Fanerozoyik, Paleozoyik, Mesozoyik ve Senozoyik olarak dörde ayrılmaktadır; Paleozoyik, bitkiler, böcekler, balıklar, yumuşakçalar, mercanlar ve diğer birçok canlı organizmanın geliştiği erken yaşam dönemini; Mesozoyik, dinazorların dönemini; Tersiyer ve Kuvaterner olmak üzere iki döneme ayrılan Senozoyik ise memelilerin egemen olduğu dönemi ifade etmektedir (Ay, 2020). Dördüncü zaman olan Kuvaterner, insanın ortaya çıkışıyla karakterize olduğundan Antropozoik olarak da adlandırılmaktadır (Kocataş, 2020).

JEOLJİK DEVİRLER

Şekil 2. Jeolojik zamanlar ve olaylar.

Dünya, şimdiye kadar birçok zaman dilimini geride bırakmıştır. Araştırmalara göre, insanoğlu Fanerozoik üst zamanının Senozoyik zamanında Kuvaterner Devrinin son on bin yılını kapsayan ve insan uygarlığının geliştiği, jeolojik zamanın son halkası olan Holosen Çağı'nda yaşamaktadır (Polat ve Kahraman, 2019). "...Ancak bunun geçtiğimiz 70 bin yılını Antroposen devresi olarak anmak daha sağlıklı olacaktır: İnsanlığın dönemi...." (Lewis ve Maslin'den aktaran Harari, 2020, s. 84). Çünkü insanoğlunun bu süreçte küresel ekolojiyi kökten değiştirmeyi başardığını söylemek mümkündür.

2.1.5. Antroposen Çağı

İnsanoğlunun doğa üzerindeki etkileri sonucunda ortaya çıkan çevresel değişiklikler ve bu değişikliklerin yeryüzü üzerindeki kalıcı izlerini tanımlamak üzere geçmişten günümüze kadar yapılmış birçok araştırma bulunmaktadır (Sümer, Alak ve Tekin, 2020). Bu araştırmanın ana konusu Antroposen Çağı, "...dünya görüşünü değiştiren bir farkına varış ânıdır...." (Wark, 2020, s. 13).

Antroposen terimi etimolojik olarak incelendiğinde, eski Yunanca'da *anthropos* (*insan*) ile *cene* (*yeni*) olmak üzere iki kelimenin birleşiminden oluşmaktadır. 1863 yılında jeolog James Dwight Dana ve 1865'te Samuel Haughton, son zaman dilimini jeolojik açıdan *İnsan Çağı* olarak tanımlamıştır. İnsanın doğa üzerindeki etkisi üzerine yapılan ilk kapsamlı çalışmayı, 1864'te çevreci George Perkins Marsh yapmıştır. Antroposen kavramına yakın ifadeleri 1873'te Stoppani ile 1922'de Alexei Petrovich Pavlov olmak üzere iki jeolog kullanmıştır. Stoppani, insanlığın yer sistemleri üzerindeki artan etkisini düşünerek bu çağı *İnsan Çağı* olarak tanımlamış; Pavlov ise, insanın doğa üzerindeki olumsuz etkisini *Antropojenik Etki/Kirlenme* olarak tanımlamıştır (Sümer, Alak ve Tekin, 2020). Ancak Antropojenik etki ile ilgili ilk çalışmalar, 19. Yüzyılın ortalarında gerçekleşmiştir (Sümer, Şanlıyüksel Yücel ve Baba, 2020).

Jeolog James Dwight Dana ise, insanın doğa üzerindeki etkilerini, katmansal izler olarak ilk ortaya koyan kişi olmuştur (Sümer, Alak ve Tekin, 2020). Başlangıç tarihi tartışmalı olduğu ve hangi zamanda yer alacağı konusunda fikir ayrılıkları sebebiyle (Harari, 2020) Antroposen kavramını, ilk defa 2000 yılında Nobel ödüllü kimyager Crutzen ve deniz biyoloğu Stoermer kullanmış; Holosen'i devralmış dönem olarak belirttikleri Antroposen'i, insanın içinde bulunduğu çağda gerçekleştirdiği müdahale ve etkilerin boyutunu ifade etmek için kullanılan bir kavram olarak tanımlamışlar (Polat ve Kahraman, 2019); karbondioksit ve metan gazlarının artış göstermeye başladığı sanayi devriminin başlangıcına tarihlemişlerdir. Antroposen terimi, Crutzen ve Stoermer'dan önce, her ne kadar çok sayıda kullanılmışsa da yeterli bilimsel kanıt ile desteklenmedikleri için ilgi görmeyip unutulmuşlardır.

Sanayi devriminin önemli isimlerinden James Watt'ın 1763'te buhar makinesini buluşuyla ve teknolojinin gelişimi sonucunda, insanoğlu yeni bir çağa adım atmıştır. Böylelikle bilim insanları tarafından, insanoğlunun sanayi devriminden bugüne olan süreçte yeryüzü üzerinde geri dönüşü olmayan derin izler bıraktığı savunulan bu dönem, Antroposen Çağı olarak adlandırılmıştır. Dolayısıyla sanayi devrimine kadar olan süreçte doğa-insan ilişkisinin, doğanın yararına olduğunu söylemek mümkündür (Akdağ ve Özdemir, 2020). Dünya atmosferinin, litosfer ve biyosferin insan tarafından şekillendirildiği bu jeolojik zaman dilimine *İnsan Çağı* da denilmektedir (Polat ve Kahraman, 2019). Jeolojik açıdan bakıldığında Antroposen, diğer jeolojik çağlardan farklı olarak hâlâ oluşum sürecindedir (Davis and Turpin, 2015). Dolayısıyla Antroposen, henüz bir teori olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanoğlu, gelmekte olan ekolojik felaketin farkındadır, fakat bu felaketi tam anlamıyla ciddiye alamamakta; psikanalizde bu tutuma, fetişist yarılma denmektedir (Žižek, 2012).

Bilim insanları Bruce Smith ve Melinda Zeder Antroposen'in, canlıların evcilleştirilmesi, peyzajın ve tarım ekonomilerinin ilerlemesiyle başladığını iddia ederek; Antroposen'in sanayi devrimiyle başladığı görüşünü reddetmişlerdir. Örneğin arkeolog Trevor Watkins'in Arkeo Atlas dergisinde yayımlanan yazısında Antroposen'in başlangıcının Neolitik Dönem olduğu iddia edilmektedir (Watkins, 2022). Dolayısıyla her ne kadar başlangıcı tartışmalı bir konu olsa da çoğu bilim insanı bulunduğumuz dönemi Antroposen olarak adlandırmaktadır.

Antroposen'in başlangıcıyla ilgili olarak üç teori bulunmaktadır: bunlardan ilki, yaklaşık MÖ 8000-3000 yıllarında kontrolsüz tarımın başlaması ve verimsiz arazi kullanımının artmasıyla; ikincisi, fosil yakıtların kullanımının artışı ve sanayi devrimiyle; son olarak ise, İkinci Dünya Savaşı sonrası ilk atom bombası ve ardından nükleer testler ile başladığıdır (Sümer, Alak ve Tekin, 2020). "...Antroposen'in başlangıcının ölçülebilmesine yönelik çalışmalar doğal olarak antropojenik anomalilerinin varlığının tespitine dayanır." (A.g.e., 2020, s. 8)

Antroposen, küresel ve çevresel değişimi anlamak için sosyo-kültürel-mekânsal bir bütünlük çerçeve sunmakta; çevre siyaseti ve süper gelişim ile iklim değişikliği modellemesinin temelini oluşturmakta; iklim krizine cevap niteliği taşıyan dirençlilik fikrini de şekillendirmektedir (Polat ve Kahraman, 2019). Antroposen, beraberinde insan-çevre ilişkisinin ön planda olduğu bilimsel çalışmaların temelini oluşturmuş; bu çalışmaların farklı bilim dalları ile farklı disiplinler arasında yayılım göstermesine sebep olmuştur. Antroposen kavramının farklı bilim dalları ve disiplinler içerisinde kullanımlarının arttığı gözlemlenmekte, ancak resmi tanımlaması yapılmadığı görülmektedir. Bu bilim dallarına; Ekoloji ile Çevre Bilimi başlıca örnek gösterilebilir.

2.2. Ekoloji Bilimi ve Tarihsel Gelişimi

Eskiden beri anlamı bilinmeden insanoğlu tarafından kullanılan ve günümüz çevre sorunlarının çözümünde önemli bir role sahip olan ekoloji (Kocataş, 2020), insanoğlunun doğa karşısında bilinçlenmesinden sonra bir bilim dalı olarak kabul edilmiştir (Değirmenci, 2019). Ekoloji Bilimine bağlı olarak ekoloji terimi, herhangi bir tanımla yapılmadan ilk kez 1858 yılında Henry Thoreau tarafından kullanılmıştır. Ernst Haeckel ise 1869 yılında, Yunanca *oikos* (ev, mekân) ve *logos* (bilim) olmak üzere iki kelimedenden yararlanarak *oekoloji* terimini kullanmıştır. Bu tanım birçok araştırmacılar tarafından tekrar ele alınmış; Warning'in 1895'te yayınladığı kitabında gerçek anlamına kavuşmuştur (A.g.e., 2020; Susamoğlu, 2018). Thoreau, doğasever, doğa yazarı, araştırmacısı, tarihçisi ve doğal yaşam eylemcisi olarak

bilinmektedir. Günümüz çevre sorunları kapsamında onun, ekolojik bir çevreci düşünür olduğunu görmekteyiz. Dolayısıyla araştırmacılara göre onu, en iyi *doğa* sözcüğü tanımlamaktadır. Bu açıdan Thoreau'nun yazıları, doğaya yönelik bir bilinç taşıyan kişiler için kaynak niteliğindedir (Thoreau, 2017). Ekoloji Bilimi, 1916 yılında bitki ekoloğu Frederic Clements tarafından *toplumlar* veya *yaşam birlikleri bilimi*; 1927 yılında hayvan ekoloğu Charles Sutherland Elton tarafından *hayvanların ekonomi ve sosyolojisi ile ilgilenen bilimsel doğa tarihi*; 1963 yılında ise biyolog Eugene Odum tarafından *doğanın yapısını ve işlevini inceleyen bilim dalı* olarak tanımlanmıştır (Kocataş, 2020). Keleş ve Hamamcı'ya göre (1998) "Ekoloji etimolojik olarak yerleşme bilimi ya da yurt söylemleri anlamlarını içermektedir." Çepel'e (2006) göre ise "Ekoloji, tüm canlıların geleceğini sigortalamaya çalışan aktiviteler bilimidir." (aktaran Değirmenci, 2019, s. 5) Bugüne kadar yapılmış Ekoloji Bilimini yansıtacak en basit tanım, "Canlıların birbirleriyle ve çevreleriyle olan ilişkilerini inceleyen bir bilim dalı..." (A.g.e., 2020, s. 6) olmasıdır. Dolayısıyla ekoloji, fiziksel ve biyolojik bilimleri birbirine bağlamakta; doğal bilimler ile sosyal bilimler arasında bir köprü oluşturmaktadır (A.g.e., 2020).

20. Yüzyılın başında Ekoloji Biliminde çalışan araştırmacıların başında Anglo-saksonlar gelmekte; bunlara, Blackman, Shelfordo ve Adams'ın çalışmaları örnek gösterilmektedir. Bu zamandaki ekolojik bilgilerin kullanımı, ormancılık ve tarımda ön plana çıkmıştır; ancak bilimsel anlamdaki ekolojinin tarihi, eski Yunanlılara kadar uzanmaktadır. MÖ 300 yıllarında yaşamış; Aristo'nun öğrencisi ve bitki biyoloğu Theophrastus'tan kalan yazılar, ekolojik anlam taşıyan en eski yapıtlardır. Eski Yunanlılardan sonra kaybolan ekolojik yazılar Rönesans'tan sonra yeniden ortaya çıkmıştır (Kocataş, 2020). 1960'lı yılların sonuna doğru doğaya hassasiyetinin artışıyla, doğayı koruma temelli politik eylemcilere *ekolojist* denmiştir. Ekolojist sözcüğü ile ilgili tartışmalar sebebiyle bu konuyla ilgilenen bilim insanları ise, biyolog ve doğa bilimcilerden ayrılmış *ekolog* olarak adlandırılmışlardır (Değirmenci, 2019).

19. Yüzyıldaki ekolojik çalışmalardan günümüze Liebig'in bazı kimyasal maddelerin bitki üretiminde sınırlayıcı etkileri konusundaki çalışması, Spalding'in böceklerin içgüdüsel davranış ve ekolojileri konusundaki çalışmaları ve Forbes'in Ege Denizi hayvan toplulukları üzerindeki araştırmaları başta olmak üzere önemli eserler kalmıştır (Kocataş, 2020, s. 9). *Ekoloji Bilimi ve Tarihsel Gelişimi* konusuna dair bilgilere sırasıyla; *Ekolojik Düşüncenin Doğuşu*, *Ekoloji Biliminin Konusu* ve *Alt Dalları ile Ekolojik Sorunlar ve Toplulukların Gündemine Yerleşmesi* alt başlıkları kapsamında yer verilmiştir.

2.2.1. Ekolojik Düşüncenin Doğuşu

Tarihsel olarak bakıldığında, eski çağlardan beri insanlarda ekolojiye yönelik düşünceler bulunduğu gözlemlenmektedir (Zümrüt, 2012). Böylece medeniyetlerin oluşumlarıyla birlikte çevreye karşı doğal hâkimiyet kazanmak isteyen insan, ekolojik düşüncenin temellerini atmıştır (Değirmenci, 2019). Bu ekolojiye yönelik düşünceler 1950’li yıllara uzanmaktadır (A.g.e., 2012). Ekolojik düşünce, 20. Yüzyılda bilim dünyasındaki gelişmeler sonucu mekanistik düşünceye karşı doğmuştur. Galileo ve Newton’un matematiksel fiziği ile şekillenmiş olan mekanistik düşünce, insanı ve teknolojiyi merkezine almaktadır. Dolayısıyla mekanistik düşünce, her bilgiyi insanın faydasına dönüştürme özelliği ile insan merkezci olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda temelini Ekoloji Biliminin oluşturduğu ekolojik düşünce, doğa üzerine kuruludur ve tüm canlıların doğal sürdürülebilirliğini sağlamayı amaçlamaktadır (A.g.e., 2019).

Temel ekolojik düşünce, ilk olarak 24 Kasım 1859 yılında Charles Darwin tarafından yazılan, bilim tarihindeki ve evrimsel biyolojideki en temel çalışma olarak kabul edilen; *Türlerin Kökeni* isimli kitapta ele alınmıştır. Daha sonra 19. Yüzyılda doğa tarihi kapsamında düşünülen ekolojinin bağımsız bir bilim dalı olarak ortaya çıkmasında büyük role sahip olan doğa bilimcisi, aynı zamanda çağdaş ekolojinin araştırma yöntemlerinden holistik (bütünsel) yaklaşımı ilk açıklayan Alexander Von Humboldt’un, doğadaki araştırma gezi ve gözlemlerinden yararlanılmıştır. Humboldt’un görüşleri bugünün ekolojik görüşlerine ışık tutmakta; yayınları ekolojinin temelini oluşturmaktadır (Değirmenci, 2019). Modernite eleştirileri kapsamında Freud, Marx, Nietzsche ve Rousseau da ekolojik düşüncenin doğmasına katkıda bulunmuşlardır (Zümrüt, 2012). Görmez’in (2010) ifadesiyle:

Aydınlanma düşüncesi ve modernliğin, ilk eleştirilerine Rousseau’da rastlanabilir. Rousseau, doğa üzerinde ve doğayla uyum konusunda “modern” düşüncenin aksine fikirler ileri sürmüştür. Rousseau, insanın yapay bir uygarlık tarafından bozulmuş olduğu düşüncesinden hareketle, mülkiyetin insanlar arasında eşsizliği getirdiğini, doğa durumunda eşitliğin var olduğunu iddia etmektedir. Rousseau, egemenlik ilişkisine ilişkin görüşleri ile de bir anlamda ekolojik düşünceye öncülük etmiş düşünürlerden biridir. Rousseau’ya göre aklını ve yeteneklerini diğer insanlar aleyhine kullanan herkes, toplumda bir “üst’e yükselir, bu toplumsal bütün alanlarda böyledir. Rousseau bu çerçevede doğaya müdahalelerin sadece insan ihtiyaçlarına yetecek kadarıyla sınırlandırması gerektiğini söylemiştir (aktaran Zümrüt, 2012, s. 13).

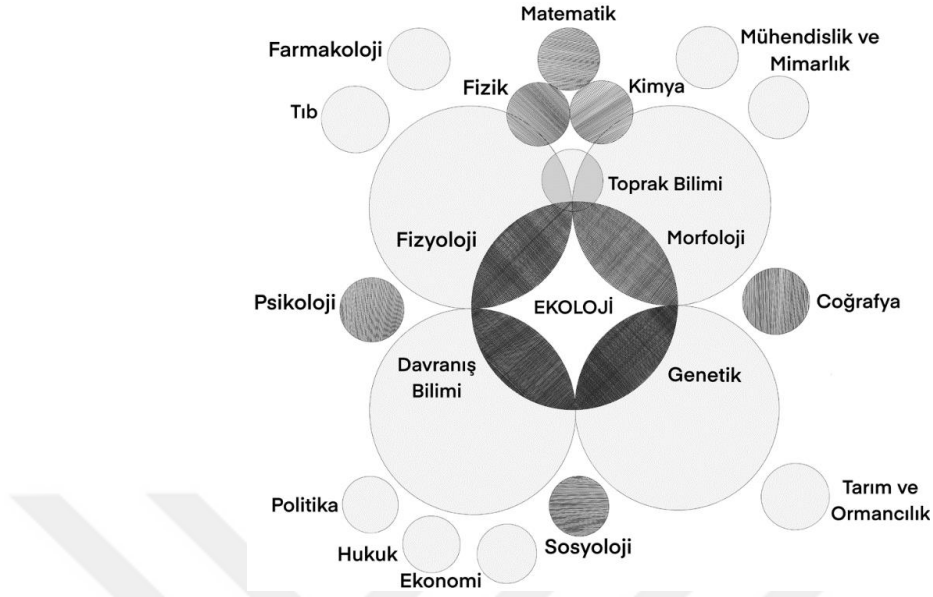
Ekolojik düşüncenin etkisiyle bilimde olduğu gibi sanat, edebiyat, felsefe ve daha birçok alanda mutlak bir değişim görülmekte; insanların ekoloji temalı çalışmalara yöneldiği gözlemlenmektedir. Örneğin, hiyerarşik bir yapı olmasından dolayı besin zinciri fikri, geri plana atılmakta; Darwin'in güçlü olan hayatta kalır fikri yerine Karl Marx'ın adını verdiği Marksizm ile yakın ilişki içerisinde olan karşılıklı bağımlılık fikri getirilmekte; sanatçılar kapalı ve yapay mekânlar yerine, yeryüzünü ve doğal çevreyi kullanmaktadır (Değirmenci, 2019).

2.2.2. Ekoloji Biliminin Konusu ve Alt Dalları

İnsanoğlu var olma çabası içindeyken, ekosistemin bir parçası olduğunu unutmaya ve doğanın işleyişine müdahale ederek, bu işleyiş kendi varoluşu için değiştirmeye başlamıştır (Sümer, Alak ve Tekin, 2020). Çevre sorunları üzerine yoğunlaşan ekoloji dalı, ekolojik bilinçlenmenin de etkisiyle, diğer bilim dalları ile olan etkileşimi (Şekil 3) ile 20. Yüzyılın popüler bilim dalı haline gelmiştir (Ünal, 2020).

Çevre sorunlarının artmasıyla Ekoloji Bilimi, veri toplamadaki ilerleme ile ön plana çıkarak hızla gelişmiş; ekolojik bilgiler, ekolojik dengenin korunması ve iyileştirilmesi kapsamında, insan ve çevre ile ilgili sorunlarda kullanılmaya başlanmıştır (Değirmenci, 2019). Ünder'in (1996) ifadesiyle:

Doğanın bir sistem olarak nasıl işlediğini başlıca araştırma konusu olarak alan ekolog, hangi eylemlerinin bu işleyiş bozduğunu hangi eylemlerin bu işleyiş ile uyumlu olduğunu bilebilecek biri olarak, çevre sorunları söz konusu olduğunda görüşüne başvurulana biri olmuştur. Böylece ekoloji, olumsuz çevre durumlarının artmasıyla birlikte ön plana çıkmaya ve giderek artan oranda insanın ekosistem eleştirisinde bir temel ve ölçüt olmaya başlamıştır. Öyle ki, bugün "ekoloji" sözcüğü çevre ve çevreci hareket anlamında kullanılır olmuştur (aktaran Değirmenci, 2019, s. 4).

Şekil 3. Ekolojinin öteki bilim dalları ile olan ilişkisi.

Ekolojinin, görevini yerine getirebilmesi için, doğa bilimleri çerçevesinde ekolojik dengeyi koruma amacıyla olan ekologların öncelikle canlıların kökenini, coğrafik özelliklerini ve canlıların yaşamı üzerinde etkin olan faktörleri inceleyerek canlılara ulaşması gerekmektedir. Ancak ekolojinin uğraşı alanı çok geniş olduğu için, canlıların hangi düzeylerde ekolojinin kapsamına girdiğinin belirlenmesi oldukça güç olmakta; bu sebeple Odum ve Reichholf, *Organizasyon Basamakları* kavramını oluşturmuşlardır. Bu sistem ve işlevleri genelde en küçük yaşam biriminden en büyük yaşam birimine kadar ulaşmaktadır (Kocataş, 2020).

Ekoloji, çevre koruma ve düzenlemede önemli bir rol oynamaktadır. Günümüz çevre sorunlarının çözümünde ekolojik dengeyi göz önünde tutarak insanların doğadan çok yönlü olarak yararlanmasını sağlayacak planlar yapılması ve bunların uygulamaya konulması amacı ile *Ekoloji Mühendisliği* denilen bir ekolojik hareket başlamış bulunmaktadır. Aynı zamanda bilim insanları tarafından geleceğin bilim dalı olarak ifade edilen ekoloji, 1800’lü yılların sonlarında bilim dünyasında yerini alırken, konusunu insan dışındaki canlılar olarak belirlemiş; insana yer vermeyen bu çizgisini 1900’lü yıllara kadar sürdürmüş; biyolojinin pek önemsenmeyen bir dalı olarak 20.Yüzyıla kadar ulaşmıştır. Günümüz Ekoloji Bilim dalının en önemli gelişimi, alt bilim dalları oluşturacak şekilde uğraşı alanının genişlemiş olmasıdır. Doğa bilimleri içerisinde incelenen ekoloji, biyolojinin diğer dallarıyla yakın ilişki içerisinde olmakla birlikte, diğer doğa bilimleri ile de sıkı ilişki içerisinde. Bu doğa bilimlerine, biyolojinin alt kolu olan anatomi, botanik, fizik, fizyoloji, jeoloji, jeomorfoloji, kimya,

klimatoloji, meteoroloji, mikrobiyoloji, mineraloji, morfoloji ile patoloji, pedoloji, zooloji vb örnek gösterilmekte; bu bilim dallarının ekoloji ile olan ilişki dereceleri farklılık göstermektedir. Ekoloji Bilimi *Birey Ekolojisi (Autekoloji)*, *Populasyon Ekolojisi (Demekoloji)*, *Ekosistem Ekolojisi (Sinekoloji)* ve *Uygulamalı Ekoloji* olarak dört alt bölüme ayrılmaktadır (Kocataş, 2020).

Birey Ekolojisi, bir diğer adıyla Autekoloji (Otekoloji), bir türe ait bireylerin ortamları ile olan ilişkilerini inceleyen ekoloji dalıdır. Bireylerin mevcut çevresel faktörlerle kurdukları ilişkileri ve etkileri araştırmakta, ancak türler arasındaki karşılıklı ilişkileri ihmal etmektedir. Bu ekoloji dalının araştırma konusu, bireyler olmakla birlikte; yöntemi ise laboratuvar çalışması ve bunun doğada kontrolüdür (Kocataş, 2020).

Populasyon Dinamiği ya da Demekoloji olarak da adlandırılan Populasyon Ekolojisinin araştırma konusu popülasyon, araştırma yöntemi ise saha çalışmaları ile istatistiksel ve matematiksel modellerdir. Ekolojinin bu dalı, belli ortamda tek bir türe ait canlıların oluşturduğu topluluğun yapısını, gelişimini, değişimlerini ve bunların nedenlerini araştırmaktadır (Kocataş, 2020).

Sinekoloji ya da Ekosistem Ekolojisi olarak adlandırılan Tür Toplulukları Ekolojisinin araştırma yöntemi çok yönlü olmakla birlikte, araştırma konusu tür toplulukları ve ekosistemden oluşmaktadır. Bu ekoloji dalı, çeşitli türlerden oluşan bir toplumun bireyleri ve ortamları arasındaki ilişkileri tanımsal ve işlevsel olarak incelemektedir. Tanımsal Tür Toplulukları Ekolojisi statik bir bölüm olmakla birlikte, toplumun yapısını, tür bileşimini ve dış görünümünü; işlevsel tür toplulukları ekolojisi ise dinamik bir bölüm olmakla birlikte, toplumdaki değişimleri, madde döngüsünü ve enerji akışını incelemektedir (Kocataş, 2020).

Ekoteknoloji olarak da tanımlanan Uygulamalı Ekolojinin amacı, çevrenin korunması, bakımı ve düzenlenmesini sağlamaktır. Doğal kaynakların insanlar tarafından düzenlenmesinde ve işletilmesinde ekolojik ilkelerden yararlanılmaktadır. Ekoloji Bilimi ile insan yaşamı ve geleceği arasında sıkı bir ilişki söz konusu olduğu için ekolojinin günlük yaşama uygulanmasıyla insan ve çevresi arasındaki ilişkiler düzenlenebilmektedir. Dolayısıyla Uygulamalı Ekoloji sayesinde çevrenin korunması, bakımı ve düzenlenmesi sağlanmaktadır. 1980’li yıllarda ekolojideki gelişmeler ile çevre ve insanla ilgili sorunlar ön plana çıkmış; insanoğlu da incelemelere konu olmuştur. Böylece, ekolojik sorunlar Uygulamalı Ekolojinin ana konuları arasına girmiştir (Kocataş, 2020).

2.2.3. Ekolojik Sorunlar ve Topluların Gündemine Yerleşmesi

Doğa, kendisini oluşturan canlı ve cansız tüm varlıklarıyla korunması gereken bir bütün olmakla birlikte; insan, doğa ile sürekli etkileşim içindedir (Kocataş, 2020; Sarioğlu Demirörs, 2019). Bu etkileşim halinde doğanın sunduğu kaynakları sınırsız olarak düşünen insanoğlunun, konforlu yaşamak uğruna sahip olduğu kaynakları bilinçsizce hızla tükettiği, tahrip edip kirlettiği; aynı zamanda ekolojinin uğraşı alanını oluşturan doğal varlıklar ve bunlar arasındaki ilişkiler üzerinde olumsuz etkiler yarattığı ve belirgin zararlara yol açtığı gözlemlenmiştir. Dolayısıyla insanoğlu, doğanın içine aldığı hava, su ve toprağın bulunduğu çevreyi tahribata uğratarak çevre sorunlarına sebep olmaktadır (Akdağ ve Özdemir, 2020). Son zamanlarda, hızlı nüfus artışı, aşırı kentleşme, teknolojik gelişmeler ve bunlara bağlı olarak yaşam düzeyinin yükselişi, doğal kaynakları olumsuz yönlerde etkilemiş (A.g.e., 2019); canlıların yaşamını sürdürdüğü ortamda dengesizliklere neden olmuş ve bozulmalarına yol açarak çevre sorunlarına yol açmıştır (Kocataş, 2020).

Sanayileşme ve teknolojinin yaygınlaşması ile daha çok ön plana çıkan ekolojik sorunlar, ancak 20. Yüzyılın ikinci yarısından sonra zamanla fark edilip tanınmaya başlamış, gelişmiş ülkelerin sorunu olmaktan çıkarak tüm insanlığı ilgilendiren bir özelliğe sahip olmuş ve günümüzde tartışmaya açılan önemli konulardan birisi olmuştur. Bu nedenle, son zamanlarda çevre sorunları genellikle gündemin ön sıralarında yer almaktadır. Başlangıcı eski medeniyetlere kadar uzanan bu ekolojik sorunlar, yakın geleceğimizi bile tehdit eder duruma gelmiştir. Günümüzdeki ekolojik sorunları; asit yağmurları, biyolojik çeşitliliğin azalması, çölleşme, hava kirliliği, kimyasal kirlilik, nükleer kirlilik, ozon tabakasının delinmesi, sera etkisi, su kirliliği, toprak kirliliği, zehirli atıklar vb kavramlar ile tanımaktayız. Tüm bunlar insanoğlunun doğa üzerindeki olumsuz etkileri sonucunda dolaylı yoldan ortaya çıkmıştır. Böylece gerçekleşen tahribatın onarılması ve çözüm üretilebilmesi için, Ekoloji Biliminin araştırma ve inceleme yöntemlerinden faydalanılmaktadır (Kocataş, 2020; Sarioğlu Demirörs, 2019).

İnsanoğlu, geleceğini güvence altına almak istemiş; ilgili etkinlikler ve projeler organize ederek insan varlığını tehdit eden ekolojik sorunların, toplumların gündemine girmesini sağlamıştır. 1969 yılında Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri olan U-Thant, çevreyi korumak, nüfus artışını yavaşlatmak ve yoksulları kaldırmak üzere Birleşmiş Milletler ülkelerinin, birlikte hareket etmeleri gerektiğini önemle vurgulamıştır. Sonrasında Birleşmiş Milletler, 1972 tarihinde bir çevre konferansı düzenlemiş; çevre sorunlarının evrenselliği kabul edilmiş ve *Tek bir dünya var* sloganı da belleklere yerleşmiştir. Ekolojik sorunlar

ülkemiz için de yeni bir olgu olmamakla birlikte; Anadolu'nun erozyonu gibi 1919 yılından itibaren ele alınan bazı sorunlar, Haliç'in kirlenmeye başlaması ile daha da fazla gündemde yer edinmiştir. Daha sonra hava kirliliği, körfez kirlilikleri, kıyıların kirlenmesi, kıyılarıımıza vuran esrarengiz variller, hormonlu etler, termik santraller vb çevresel sorunlar günlük yaşamımızın bir parçasını oluşturmaya başlamıştır. Çok eski yıllardan beri Doğal Hayatı Koruma Derneği, Türkiye Çevre Koruma, Türkiye Çevre Vakfı, Türkiye Tabiatı Koruma Derneği ve Yeşillendirme Kurumu gibi kuruluşların çevrenin değişik kesimlerine yönelik etkinlikleri yıllardır sürmektedir. 1972 yılında Stockholm'de toplanan, Dünya Çevre Konferansı'na ülkemizin bir bildiri ile katıldığı süreçte, Türkiye'de çevre sorunları resmen ele alınmıştır (Kocataş, 2020).

2.3. Çevre Bilimi ve Tarihsel Gelişimi

Çevre konularına duyulan ilgi, 19. Yüzyılda Haeckel ile başlamaktadır. Ekoloji Bilimi ile Çevre Bilimi arasındaki ilişki fizik ile mühendislik arasındaki ilişkiye benzemektedir. Nasıl fiziksiz bir mühendislik düşünülemezse, Ekoloji Bilim, olmadan da Çevre Bilimi düşünülemez. Çevre Bilimi, Ekoloji Biliminden başka bilimleri de kapsadığından, disiplinlerarası bir özelliğe sahiptir ve *insan-doğa ilişkilerini inceleyen uygulamalı ve disiplinler arası bir bilim dalı* olarak tanımlanmaktadır. Çevre Bilimine antropoloji, coğrafya, ekonomi, fizik, hukuk, kimya, mühendislik, ormancılık, siyasal bilim, sosyoloji, tıp ve ziraat alanlarının da katkısı bulunmaktadır (Kocataş, 2020).

İnsan kadar çevresini etkileyen başka bir canlı türü yoktur. Dolayısıyla, insan-çevre ilişkileri, diğer canlılara kıyasla karmaşıktır. İnsanların kendi aralarında sürdürdükleri ilişki ve etkileşimlerle yaşadıkları ortamlar arasındaki etkileşimler Çevre Biliminin inceleme konusunu oluşturmaktadır. Çevre ekonomisi esasına göre çevreyi kirletmeden ekonomik etkinliklerde bulunabileceği somut olarak kanıtlanmıştır. Bu yöntem ekoloji ile ekonomiyi bağdaştırması bakımından da son derece önemli olmakta, ayrıca Çevre Biliminin de başlıca konusunu oluşturmaktadır. Dolayısıyla Çevre Bilimi, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını sağlamaya çalışan uygulamalı bir bilim dalıdır. Çevreyi bozmadan kalkınma ve gelişmeyi sağlamak için eğitim yolu ile insanlarda çevre duyarlılığı ve bilincinin oluşturulması gerekmektedir (Kocataş, 2020).

Ekoloji Biliminin inceleme konusunu, canlılar ve çevreleriyle olan ilişkisi oluştururken; Çevre Biliminin inceleme konusunu ise, insan ve çevresiyle olan ilişkisi oluşturmaktadır. Dolayısıyla Çevre Bilimi küresel ısınma, nüfus artışı ile kentsel yaşamın

etkileri ve sürdürülebilirlik gibi konularla ilgilenmektedir. Fakat her iki bilim dalı, birbiriyle oldukça ilişkilidir.

Günümüzün en önemli çevre sorunlarından birisi olan plastik kirliliği, doğal kaynaklarımızı kirletmektedir. Ayrıca gıda ihtiyacının artışı, ormanların yok edilip yeni tarım alanları açılması da canlıların yaşamsal ortamını tehdit etmektedir. Bu tehditlerin büyük çoğunluğu yapılan araştırmalara göre insanoğlunun olumsuz eylemlerinden kaynaklanmaktadır. Araştırmalara göre PVC, üretiminde kullanılan bazı katkı maddelerinin insan sağlığına zarar vermesi, olumsuz etkilere yol açarak çeşitli kanser türlerine sebep olması nedeniyle; şimdiye kadar üretilmiş en tehlikeli plastiklerden birisi olarak kabul edilmektedir. Aynı şekilde plastik borular, yüksek ısıya maruz kaldığında zararlı kimyasalları ortama salılabilmektedir. Günümüzde Dünyanın her bir köşesi, atık plastiklerin etkisine maruz kalmıştır. Plastiklerin bu olumsuz etkilerine dair çalışmaların tarihi, 1980'lere kadar uzanmaktadır. Bilim insanlarına göre, atık plastik problemini azaltmanın en önemli yollarından birisi, sahip olunan atık plastikten daha fazlasını geri dönüştürmektir. Böylece bu plastik atıklar tekrar yararlı hâle getirilip kullanıma hazır olacaktır.

Çevre Bilimi ve Tarihsel Değişim konusuna dair bilgilere sırasıyla; *Çevre Bilincinin Doğuşu ve Bilinçli Çevrecilik* alt başlığı kapsamında yer verilmiştir.

2.3.1. Çevre Bilincinin Doğuşu ve Bilinçli Çevrecilik

Artan insan nüfusuna bağlı olarak gelişen sanayileşme, şehirleşme ile Dünya ekosistemi bir bütün olarak kirlenmiş; bu durum bazı canlı türlerinin yok olmasına, doğal kaynakların azalmasına, açlık sorunlarının artmasına sebep olmuştur. Bu olumsuz etkenler, çevreyi büyük oranda etkilemekte ve değiştirmektedir. Ancak bunun önlenmesi, çevre bilincine ve bunun ürünü olan *Bilinçli Çevrecilik* eylemine bağlıdır (Kocataş, 2020). Dolayısıyla küresel boyutlara ulaşan ekolojik bozulmanın artışı, çevre bilincinin yaygınlaşmasını sağlamış (Malaman, 2018); bu bilinç, doğanın ve doğal kaynakların sınırsız olduğunu düşünerek doğadan uzaklaşan insanı, yeniden doğaya yöneltmiş bulunmaktadır. (A.g.e., 2020).

Çevrecilik, çevreye duyulan ilgiden kaynaklanan ve bu ilgiyi açıklayan ideolojiler ve uygulamalar olarak tanımlanırken; çevreci ise, çevreciliğin ilkelerine inanan ve bunları geliştirmeye çalışan kişi olarak tanımlanmaktadır. Doğanın savunulması, yaşam kalitesinin ve çevre koşullarının korunması, çevreciliğin özünü oluşturmaktadır (Kocataş, 2020).

1980’li yıllara doğru, doğanın ve doğal kaynakların sınırlı olduğu düşüncesinin gelişmesi sonucunda ekonomi ile ekolojinin bağlantılı olma fikri gündeme gelmiştir. Bu amaçla ekolojik planlama ve ekoteknolojik uygulamalar getirilmiş; bu teknikle üretilen mallara eko-etiket takılması kararlaştırılmıştır. Dolayısıyla bireysel, ulusal ve uluslararası düzeyde gelişmiş bulunan çevre bilincinin ürünü olan *Bilinçli Çevrecilik* eylemi global düzeyde başlamıştır (Kocataş, 2020).

Çevre sorunları konusundaki çalışmalarını bağımsız olarak sürdüren *Greenpeace* (*Yeşil Barış*), *Friends of the Earth* (*Yeryüzü Dostları*) vb gönüllü çevre örgütleri de bulunmaktadır. Önder’in (2003) aktardığı bilgilere göre bu örgütler “...nükleer enerji, sanayi kirliliği, asit yağmurları gibi sorunları üzerinden temel bir toplumsal değişme ihtiyacını dile getirmektedirler.” (aktaran Arslan, 2011, s. 250)

Greenpeace’in Malezya proje koordinatörü olan Heng Kiah Chun’un ifadesiyle, 2015’ten bu yana dünyanın genelinde mevcut plastik atıkların sadece %9’u geri dönüştürülebilmektedir. Çoğunlukla tek kullanımlık plastiklerin %91’i geri dönüştürülememektedir. Bu durumun da Dünya üzerinde ciddi ekolojik sorunlara neden olduğu söylenebilir. Dolayısıyla sorunun önüne geçebilmenin en büyük adımlarından biri, tek kullanımlık plastiklere karşı daha bilinçli olmak ve tüketimini azaltmaktır. Fakat lokanta, alışveriş merkezleri başta olmak üzere tek kullanımlık plastiklerin kullanımı oldukça yaygındır. Bunun temel sebeplerinden birisi de insanoğlunun, kullan at kültüründen vazgeçememesidir (Yıldız, 2019).

Dünyamızın daha iyi bir ekolojik yapıya sahip olabilmesi için insanoğlu, Ekolojik Planlama ve Ekoteknolojik uygulamalar gibi daha birçok uygulamalı girişimlerde bulunmuştur. Bu ekoloji temelli uygulamalar, farklı disiplinlerde yeni bir bakış açısını oluşturmaya başlamış ve çevre bilinci olgusunu ortaya çıkarmıştır. Fakat ekolojiye yönelik planlama ve girişimlerde bulunmamıza karşın, çevredeki olumsuz etkiler devam etmektedir. Hatta bilim insanlarına göre bu şekilde devam ederse, 50 yıl içerisinde birçok canlı türü dünyadaki yaşamını sürdüremeyebilir. Dolayısıyla insanın, toplumdaki çevre bilinci olgusunun konumu tartışılmalıdır. Ancak insanoğlunun, bu konuda geçmişten günümüze ekoloji kavramını farklı disiplin alanlarıyla birlikte çalışması da gözlemlenebilir bir olgudur. Örneğin ekoloji kavramı sanat alanında hem kavramsal olarak hem de düşünsel olarak kullanılmaktadır.

2.4. Çağdaş Sanatta Ekolojik Yaklaşım

Özgürlüğün kaynağının sanat olduğunu savunan Schiller, sanat ile hayatı bağdaştırarak; nesnelerin, eserlerin ve eylemlerin sanat olarak algılanabileceğini ifade etmektedir. Ayrıca sanatta sınır tanımayanların kaynağında Schiller'den izler görülmektedir. Örneğin Postmodernizm, bu sınırsızlık söylemi üzerine kurulmuştur. Bu dönemden sonra sanatta sınırsızlık kavramı çok kez gündeme gelmiş, tartışılmış ve sınırlandırılmıştır. Fakat sanat, günümüze kadar sınırlarını oldukça genişletmiştir. Dünyada ırkçılık, iç savaş, toplumsal, ekolojik, sosyal ve ekonomik kriz gibi sorunlar popülerleştikçe; sanatçılar da sanatta, bu konulara yönelik sergi, sempozyum vb. etkinlikler gerçekleştirmiştir (Artun, 2018).

“Sanatçı; nesneleri algılayabilen, tasarımıyabilen ve nesneleri bu yolla tam kavrayabilen özel yetenekli bir kişidir. Yaratıcı gücü ile nesnelere yönelir, onları kavrar ve çizgi, boya, ses veya sözcüklerle ifade eder” (Ersoy, 2016, s. 13). 1980 sonrası dönemde sanat, geç modernizm ve postmodernizm gibi kavramlarla tanımlanırken günümüz sanatının, 1980 yılından itibaren gerçekleştirilen eserleri kapsadığını görmekteyiz. Bu dönemin oluşmasında ise, ilerleme faktörü etkili olmuştur. İlerleme faktörü ise, birçok konuda yıkım ve tahribata yol açmıştır (Sezgin, 2022). Küresel anlamda büyük sorun teşkil eden ekolojik dengenin bozulması, günümüz sanatını ve sanatçıları büyük oranda etkilemiş (Malaman, 2018); bu sanatçıların çevresel kaygıları vurgulamak amacıyla, çeşitli sanatsal çalışmalar gerçekleştirdikleri gözlemlenmiştir. 1960’lı yıllardan itibaren doğa, çevre kirliliğinin neden olduğu sorunlar ile çevre meselelerine karşı daha bilinçli bir şekilde ön plana çıkarak, sanatçıların sanatsal anlayışlarında farklı bir yaklaşımı da beraberinde getirmiştir. Böylece sanatçılar tarafından sanatsal çalışmaların anlamı, yeri ve araçları, yöntemleriyle birlikte sorgulanmış ve değiştirilmiştir. Öncelikle galeri mekânlarını ve sanat nesnelerini reddetme düşüncesiyle yola çıkan sanatçılar, sonrasında doğayı gözlemlene, ona saygı duyma ve farkındalık yaratmayı hedeflemişlerdir (Değirmenci, 2019). Dolayısıyla 1960 sonrası gözlemlenen sanattaki değişim, bugünlere kadar gelerek; 1980’lerden sonrasını kapsayan Güncel Sanat kadrajına girmiştir.

2.5. Çağdaş Sanatta Doğaya Yönelik İlk Adımlar

Doğa, sanata her zaman bir ilham kaynağı olmuştur. Sanat tarihi geçmişe dönük incelendiğinde doğaya dair izler, Romantizm ve Empresyonizm gibi sanat akımlarında yoğun bir şekilde gözlemlenmektedir (Sarıoğlu Demirörs, 2019). Aslında bu dönemler öncesinde de doğa, insanlar tarafından mağara duvarlarına çeşitli hayvan figürleri ile resmedilmiştir. Dolayısıyla doğa, insanın sanatında daima yer bulmuştur. Romantizm ve Empresyonizm gibi

dönemlerde doğal bir ortamdan çekip çıkarılan doğa, sanatçının tuvallerine hapsedilmekte ve bu eserler müze, galeri gibi kendisini doğadan izole etmiş kapalı mekânlarda sergilenmekteydi. 1960'lı yıllardan sonra ise sanat, genellikle bu kapalı mekânlardan uzaklaşmış; mekân olarak uzaklaşmasa bile malzeme açısından büyük değişime uğramıştır. Çağdaş Sanatta Doğaya Yönelik İlk Adımlara sırasıyla; 1960 Öncesi Sanatta Doğaya Yönelik İlk Adımlar, 1960 Sonrası Çağdaş Sanatta Doğa, Ekolojik Hareketler ve Ekolojik Sanatın Tarihi alt başlıklarında yer verilmiştir.

2.5.1. 1960 Öncesi Sanatta Doğaya Yönelik İlk Adımlar

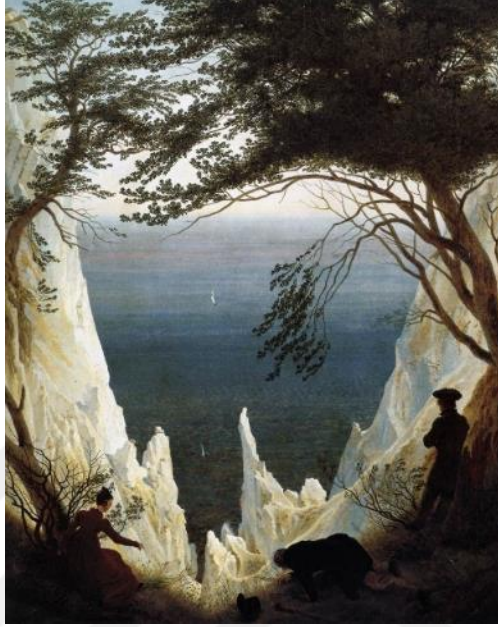
Sanatta doğa olgusu, ilkel yaşamdan bu yana birçok süreçten geçmiştir. Bu sürecin en büyük etkeni insandır. Çünkü insanoğlu, her zaman doğa ile olduğu gibi sanatla da yakın ilişki içerisindeydi. Sanatta doğanın, 1960'lı yıllar öncesindeki birçok sanatçının tuvallerine yansıdığını görmekteyiz. Örneğin 15. Yüzyıl Rönesans Sanatında sanatçılar doğayı, genellikle mitolojik ve dini temaları hikâye bütünlüğü ile tuvallerine yansıtmışlardır. Bu dönemde yapılan eserler, genelde atölye gibi kapalı mekânlarda resmedilmiştir. Fakat bu çalışmalarda ön plana çıkan resmedilen mekân değil, hikâyenin kendisi olmuştur. Doğayı tuvallerinde resmeden Rönesans sanatçılarına Giovanni Bellini ve eser olarak ise *Tanrıların Ziyafeti* adlı çalışması (Şekil 4) başlıca örnek gösterilebilir (Öndin, 2016)

Şekil 4. Giovanni Bellini, Tanrıların Ziyafeti (Feast of the Gods), 1514

1800'lü yılların Romantizm akımında ise doğa, peyzaj resimleriyle daha da ön plana çıkmaktadır. Örneğin Caspar David Friedrich, dönemin önemli peyzaj ressamlarından biridir ve doğayı çalışmalarına aktaran peyzaj ressamı birçok öğrencisi olmuştur. Friedrich'in *Rügen*

Adası'nda Kireç, Yalıyarlar adlı eseri (Şekil 5), Romantizm akımının başlıca peyzaj resimlerine örnek gösterilebilir. Romantizm akımından sıralayabileceğimiz daha birçok peyzaj sanatçısı da bulunmaktadır (Claudon, 2006).

Şekil 5. Caspar David Friedrich, Rügen Adası'nda Kireç, Yalıyarlar (Chalk Cliffs on Rügen), 1818

19. Yüzyılın sonlarında ise Fransa'da ortaya çıkan İzlenimcilik (Empresyonizm) akımı kapsamında da sanatçılar, doğayı tuvallerine aktarmışlardır. Fakat İzlenimciler, Romantiklerden farklı olarak doğayı, anlık ve çoğunlukla peyzaja yönelik resmetmişlerdir. Aynı zamanda bu çalışmalar öncelikle kesin konturlar ve titiz ayrıntılar yerine, güneş renkleri kullanılmadan betilerin çevreyi aydınlatan birer ışık kaynağı gibi yansıtılma düşüncesiyle (Sözen ve Tanyeli, 2017); fırça ile karalama eskizler şeklinde tuvale aktarılmıştır. Bu akımın bazı özellikleri; Barok döneminde Velazquez, Frans Hals; Romantizm döneminde Goya, Constable, Turner, Delacroix; Realizm akımında ise Menzel'de görülmektedir (Turani, 2014).

Sanat hayatında Hollandalı ressamlardan ve Wilson'un peyzajlarından etkilenen William Turner büyük önem verdiği ışığı, çalışmalarında yavaş yavaş sıcak tonlar kullanarak yansıtmış; hava, bulut, su, sis gibi doğaya ait öğeler ve meteorolojik olaylar ile ilgilenmiştir. Tüm bunları, sanatının bir parçası haline gelen lekeli renkler ile yansıtmıştır. Bunlara *Savaşan Temeraire* adlı çalışması (Şekil 6) örnek gösterilebilir (Claudon, 2006).

Şekil 6. William Turner, Savaşan Temeraire (The Fighting Temeraire), 1839

İzlenimcilik akımına başlıca Édouard Manet, Claude Monet, Auguste Renoir, Alfred Sisley ve Edgar Degas örnek gösterilmektedir (Sözen ve Tanyeli, 2017). Sonrasında İzlenimcilik akımının eksik olduğu düşüncesiyle, eserlerinde güneş renkleriyle noktacı (puantilist) tarzlarını harmanlayarak sanatsal çalışmalarına yansıtan Yeni İzlenimcilik (Neo-Empresyonizm) akımı ortaya çıkmıştır. Bu sanat akımının öncüleri de Paul Signac ile Georges Seurat kabul edilmektedir (Turani, 2014) Bu akımın peyzaj resimlerine Signac'ın *Akşam Sakinliği* *Concerneau Opus Allegro Maestoso* adlı eseri örnek gösterilebilir.

Dolayısıyla Sanat tarihinde Romantizm, İzlenimcilik ve daha birçok akım, 1960 sonrası döneme kadar doğayı tuvallerine yansıtmışlardır (Sarioğlu Demirörs, 2019). Böylelikle kuşkusuz bu akımlar, kendisinden sonraki akımlara ilham kaynağı olmuş ve onlara yön vermişlerdir (Yücel, 2020). Sanatın galeri ortamından çıkışı ise, Toulouse-Lautrec'in posterleri ile başlamıştır (Bayram, 2018). 1839 yılında ise Delaroche, gelecek çağın fotoğraf çağı haline geleceğini sezmiştir (Antmen, 2016). 20. Yüzyılda Duchamp, Tatlin ve Modrian gibi sanatçılar; sanatın, felsefi bir düşünceyle sorgulanarak ortaya çıktığı kavramsal ve minimalist sanata öncülük etmişlerdir (Işık, 2015).

Ekoloji ve çevreye yönelik farkındalık geliştirip yaratıcı fikirlerini bu çerçevede gerçekleştiren sanatçıların artışıyla; doğa, çevre, ekoloji, sürdürülebilirlik kavramları birçok sanatçının disiplinlerarası bir yaklaşımla sanatsal uygulamalarına yansımıştır (Saygı, 2016). Sanatçıların birbirinden farklı bakış açıları ile gelişen sanatsal uygulamalar, malzeme ve mekân kullanımına göre değerlendirilerek farklı kategoriler altında yer almıştır. Giderer (2003) ve Yılmaz'ın (2004) da belirttiği üzere "Arazi sanatı, çevre sanatı, süreç sanatı, yerleştirme, beden sanatı, performans, katılımcı sanat, video sanatı, ışık sanatı, bilgisayar

sanatı, internet sanatı ve holografik sanat ortaya çıkan sanatlardan sadece bazılarıdır” (aktaran Işık, 2015, s. 24). Bu sanatsal kategorilere; Biyosanat, Doğa Sanatı, Yoksul Sanat (Arte Povera) ve stop-motion kapsamında gerçekleştirilen çalışmalarda da ekolojik kaygılar gözlemlendiği için bu kavramlar da dahil edilebilir. Yeryüzü Sanatı, birçok kaynakta Arazi Sanatı ile bir tutulmuşsa da bazı kaynaklarda ayrı bir şekilde ele alınmıştır. Örneğin Yeryüzü Sanatı (Earthworks), doğa ile ilk iletişime geçerek, çevresel etkileri konu alan; 1960’lardan bu yana doğal gereçlerle dış mekânı kapsayan bir sanat akımı olarak tanımlanmaktadır. Arazi Sanatı ise Yeryüzü Sanatına kıyasla daha büyük ölçekli ve çevresel etkileri konu alma mecburiyetinde olmayan bir sanat akımı olarak ifade edilmektedir (Uysal, 2009).

2.5.2. 1960 Sonrası Çağdaş Sanatta Doğa

1960’lı yıllarda sanatta doğa, günümüzde Ekolojik Sanat anlayışı olarak karşımıza çıktığı söylenebilir (Uysal, 2009). 20. Yüzyılda sanatçılar, genellikle kapalı mekânlardan uzaklaşmıştır (Sarioğlu Demirörs, 2019). Böylelikle doğadaki hızlı değişimler sonucunda sanat da değişime uğrayarak, Arazi Sanatı (Land Art), Yeryüzü Sanatı (Earth Art), Ekolojik Sanat (Eco-Art), Çevresel Sanat (Environmental Art) gibi farklı yönelimler ortaya çıkmıştır (Malaman, 2018). Fakat günümüz sanatında doğayı merkezine alan yönelimler arasında kesin ayrımlar yapmak güçtür. Çünkü bu yönelimlerin birçok araştırmada birbirlerinin yerine kullanıldığı görülmektedir (A.g.e., 2009). Ancak bu yönelimler arasında ufak da olsa farklılıkların olduğunu söylemek mümkündür. İlk Çevre Sanatı etkileri, 1960’lı yıllarda ABD’de görülmeye başladı. Bu dönemin önde gelen isimleri ise; Hans Haacke, Newton Harrison ve Alan Sonfist olmuştur (Demos, 2022). 1960’ların sonlarında, Roberth Smithson ve Michael Heizer gibi araziye yönelik işler yapan sanatçılar, fırça ile tuval ilişkisi gibi buldozerlerle arazileri şekillendirmişlerdir. Fakat birçok çevreci ve ekolojist, doğaya zarar verdiği düşüncesiyle bu eylemlere karşı çıkmıştır. 1960’lı yıllardan itibaren sürekli değişim içerisindeki sanata ve doğaya yönelik çalışmalar gerçekleştiren böylece ekolojik sanat hareketlerinin öncülerinden sayılan Alan Sonfist ise doğaya hiç zarar verilmeden sanat eseri üretilmesinin mümkün olabileceğini şehir merkezine büyük boyutta bir çevresel çalışma yerleştirerek ifade etmiştir. Sonfist çalışmalarında insanoğlunun, çevreye karşı olumsuz etkilerinin farkına varmasını amaçlamaktadır. Bu şekilde Arazi ve Ekolojik Sanat arasındaki ayrım ortaya çıkmıştır (A.g.e., 2019).

Sue Spaid’in ifadesiyle (2002) Alan Sonfist’in sanatsal çalışmalarının amacı “... sadece manzarayı onarmak değil, biyolojik izlerimizin tümü ekolojik kökler bırakıldığında

bırakılan ruh içindeki boşluğu tamir etmektir.” (aktaran Sarıoğlu Demirörs, 2019, s. 61) Yine Sonfist’e (1968) göre:

Neyin kamusal olabileceği kavramı, bugün toplumsal yaşamın ne gibi unsurlarından meydana geldiğine ilişkin algımızın ve düşüncelerimizin sınırları genişledikçe yeniden değerlendirmeye, yeniden tanımlanmaya tabidir. Doğal olgular, doğal olaylar ve gezegenimizde yaşayan tüm yaratıklar, insanlarla ve insanlara özgü olaylarla birlikte onurlandırılmalı ve kutlanmalıdır.... Kentler giderek daha çok kirlendiği için, tarihsel boyutuyla temiz havaya da anıtlar inşa edilebilir. Farklı mevsimlerde ve farklı tarihsel zamanlarda toprağın, ağaçların ve bitkilerin kokularını koruyan müzeler yapılabilir, bu müzelere insanlar neleri yitirdiklerini öğrenmek için gidebilirler. Birleşmiş Milletler’in sponsorluk yapabileceği bir temiz hava müzesi, farklı ülkelerin temiz havalarını sergileyebilir (aktaran Antmen, 2016, s. 257).

Alan Sonfist, *Kırılğan Ekolojiler* sergisi kapsamında ürettiği *Zaman Manzarası* adlı çalışmasını (Şekil 7) yapılaşmanın yoğun olduğu bir şehir merkezinde gerçekleştirmiştir. Böylece sanatçı, çalışmasında birçok canlıya yaşam alanı oluşturmuştur (Uzunokur, 2011). Sanatçının gerçekleştirdiği bu çalışmalar, kendi ifadesiyle kamusal heykellerdir (Sarıoğlu Demirörs, 2019). Alan Sonfist (1968) bu çalışmasını “...Kentın belli bölgelerinde tarihsel “Zaman Manzaraları” yer alacaktır. Bunlar aracılığıyla, artık kentte bulunmayan kayın, meşe ve akçaağaç ormanları kente geri dönecektir. Her manzara, zamanı belli bir ölçüde geri sararak, kentın betonlaşmasından önceki doğal ortamları görünür kılacaktır...” şeklinde tanımlar (aktaran Antmen, 2016, s. 257). Dolayısıyla çalışma, kendisini şehirden izole ederken, doğanın sanata aktarılıp dönüşebilmesi gibi; sanatın da doğaya aktarılıp dönüşebileceğini vurgulamaktadır (Uysal, 2009). Önceleri bir orman olan Manhattan, zamanla şehirleşmiş ve doğallığını yitirmiştir (A.g.e., 2019). Sanatçı böylelikle, bu doğal alanların kendisini yenileyerek yeniden geri döneceğini vurgulamaktadır (A.g.e., 2011).

Şekil 7. Alan Sonfist, Zaman Manzarası (Time Landscape), 1965-78

2.5.3. Ekolojik Hareketler ve Ekolojik Sanatın Tarihi

1960'lı yıllardan itibaren sanatçılar tarafından, genellikle açık mekân ve kısmen kapalı mekânlarda doğa ile ekoloji temaları ışığında, doğayı iyileştirme ve onu hayata geri kazandırma amaçlarına yönelik sanatsal çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu sanatsal çalışmalar mekân, malzeme ve fikir açısından farklı isimlendirmelere sahip kategorilere ayrılmıştır. Bu kategoriler; Arazi Sanatı, Biyosanat, Crop Art, Çevresel Sanat, Doğa Sanatı, Ekolojik Sanat, Toprak Sanatı, Yoksul Sanat gibi isimler ile adlandırılmıştır. Fakat bu sınıflandırmalar bazı kaynaklarda tek bir başlık altında da değerlendirilmektedir. Dolayısıyla Ekolojik Sanat ekoloji, sosyal, jeoloji vb konulara dayalı araştırmalar yapan kamusal ve disiplinlerarası özelliğe sahip bir sanat akımıdır (Zümrüt, 2012). Bu sanatsal yönelimler kapsamında gerçekleştirilen sanatsal uygulamalar ile bu uygulamaların tarihine ilişkin bilgiler *Ekolojik Sanat Hareketleri* ve *Geri Dönüşüm Malzeme Sanatı (Recycled Material Art)* alt başlıkları kapsamında incelenmiştir.

2.5.3.1. Ekolojik Sanat Hareketleri

İlkel insan doğa ile iç içe bir yaşam sürdüğü için kendini doğadan soyutlamamıştır. Fakat 18. Yüzyıldan 20. Yüzyıla kadarki süreçte gerçekleşen sanayi devrimi ile doğa, insana karşı olan üstünlüğünü kaybetme yoluna girmiştir. Bu durum insanoğlu tarafından sorgulanmaya başlamış ve tekrar dengeyi sağlamak üzere yeni yollar aranmıştır. Böylece sanatçılar da doğaya yönelik çalışmalar gerçekleştirmişlerdir (Zümrüt, 2012). 1966'dan itibaren sanatın yapısının kuramsal açıdan araştırılıp, yeni bir tanımının yapılması ile ilgili görüşler doğrultusunda ortaya çıkan Kavramsal Sanat (Conceptual Art) kapsamında, sanatçılar

tarafından sanatsal uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Bunlar Arazi Sanatı, Yoksul Sanat ve Elektronik Sanat kapsamında lazer ile Holografik Sanat, video bilgisayar, Işık Sanatı (Light Art), performansa yönelik Event, Happening ve Beden Sanatı (Body Art) başlıkları altında kategorilere ayrılmıştır (Turani, 2015). Doğaya dönük işler yapan bazı sanat akımı ve sanatçılar da Kavramsal Sanat adı altında değerlendirilmektedir. Örneğin bunlardan Arazi Sanatı, Yoksul Sanat ve Beden Sanatı kapsamında yapılan çoğu sanatsal çalışmalar doğaya yönelik, kavramsal işlerdir. Aynı zamanda Doğa Sanatı, Ekolojik Sanat, Biyosanat da düşünsel alt yapıları açısından bu kategoride değerlendirilebilir.

Strewlow ve Prigann'ın (2004) aktardığı bilgilere göre “Amy Lipton ve Tricia Watts, sanatçıların doğa içinde yaptıkları çalışmaların çoğunlukla Ecoart olarak gönderme yapılan hareket içerisinde farklı biçimlerde kendini gösterdiğini, ayrım noktalarını belirleyen birkaç çalışma kategorisi olduğunu ifade ederler” (aktaran Zümrüt, 2012, s. 52). Ekolojik Sanat kapsamında yapılan sanatsal çalışmalar farklı biçimlerde kendilerini göstermekte ve bunlar belirli sınıflara ayrılmaktadır. 1960'lı yılların sonlarında, açık alan arazilerde yapılan sanatsal çalışmaları sınıflandırmak amacıyla farklı kaynaklarda üç ayrı terim kullanılmıştır. Bunlar Arazi Sanatı, Earthworks (Toprak-Yeryüzü Çalışmaları) ve Earth Art (Toprak-Yeryüzü Sanatı) olarak sıralanmaktadır. Bu sınıflandırmalar, genellikle Arazi Sanatı adı altında tek bir kategori kapsamında değerlendirilmektedir. Aynı şekilde Arazi Sanatı, Doğa Sanatı, Crop Art (Ekin Sanatı) ve Ekolojik Sanat gibi isimlerle literatürde yer almış yönelimler, bazı kaynaklarda tek bir başlık altında değerlendirilmiş; bazı kaynaklarda malzeme, mekân ve amacına bağlı olarak farklı başlıklar altında değerlendirilmiştir (A.g.e., 2012). Bünyesinde bu yönelimlerdeki düşünsel amaca sahip sanatsal çalışmaların varlığı üzerine Biyosanat, Yoksul Sanat ve stop-motion tekniğinde eserler de bu kategoride düşünülebilir.

Ekolojik Sanata yönelik ilk çalışmalar en başta doğa ve çevre bağlamında 1960'lı yıllarda minimal sanatın sanatsal özelliklerine yönelik hoşnutsuzluk sonucunda Arazi Sanatı adı altında gerçekleştirilmiştir (Mamur, 2017a). Karavit (2008) “...ekolojik sanat olarak da tanımlayabileceğimiz arazi sanatı, toprak sanatı, hava sanatı, çevresel sanatta da başlıca amaç, insanın çevresindeki organik yaşamla bütünleşmesidir” (aktaran Zümrüt, 2012, s. 57) ifadelerini kullanarak tüm bu yönelimleri *Ekolojik Sanat* başlığı altında değerlendirmiştir. Kastner ve Walls (2005) “Arazi Sanatının zamanla Çevresel Sanata dönüştüğünü” ifade etmişlerdir (aktaran Aydın ve Zümrüt, 2013, s. 59).

Julian June'un (1997) ifadesiyle “Ekoloji hakkındaki sanatçının niyeti açısından çevresel sanattan güçlü bir şekilde farklıdır. Ekolojik sanatçılar tüm canlıların karşılıklı

yaşamsal ilişkilerine karşı duyarlıdırlar ve bu kavram kapsamında eserlerini yaratmak isterler. Buna karşın çevresel sanatçılar, fiziksel çevreyi değiştirir ve bazı zamanlar doğaya duyarsızdırlar” (aktaran Aydın ve Zümrüt, 2013, s. 60). Bu görüş çoğu sanatçı ve yazar tarafından kabul edilmektedir. Dolayısıyla Çevresel Sanat ile Ekolojik Sanat her ne kadar birbirine çok yakın ifadeler gibi görünse de bazı bilim insanları tarafından sanatsal çalışmalarda kullanılan materyaller ve amaçları açısından farklı yapılara sahip oldukları belirtilmektedir. 1960-1980 yılları arasında sık kullanılmaya başlanan Çevresel Sanat kapsamında; büyük ölçekli yapıya sahip, malzeme açısından doğal materyaller kullanılan sanatsal çalışmalar ön plana çıkmaktadır. Genel itibarıyla, çevre sorunlarına dikkat çekmekten öte kavramsal olaylarla ilgilenmekte ve uygulamanın bulunduğu çevre değişime uğrattılmaktadır (“Ekolojik Sanat”, 2021; Zümrüt, 2012). Strewlow ve Prigann’ın (2004) aktardığı bilgilere göre, Amy Lipton ve Tricia Watts’ın ifadesiyle “Çevresel Sanatın amacı, hasarlı alanları geri almak, çevresel konular ve çözümlerle ilgili olarak toplumu eğitmek ve doğaya saygıyı teşvik etmek suretiyle çevresel sağlığa katkı sağlamaktır” (aktaran A.g.e, 2013, s. 59). Bu kapsamda yapılan çalışmalar genellikle Arazi Sanatı, Ekin Sanatı, Yeryüzü Sanatı gibi kavramlar altında sınıflandırılmaktadır. Bu doğrultuda sanatçıların doğa karşısındaki eylemleri, birçok kategoride birçok farklı durumda değerlendirilmiştir. Kronolojik olarak bakıldığında sanatçıların ekolojiye yönelik düşüncelerinin sanat eserlerine yansması resmen 1960’lı yıllarda başlamıştır. Araştırmalara göre birçok kaynakta Doğa Sanatı, Yeryüzü Sanatı, Arazi Sanatı, Toprak Sanatı, Ekolojik Sanat uygulamaları; *Çevresel Sanat* başlığı altında değerlendirilmektedir. Ancak çevresel, ekolojiye göre daha genel bir kavramdır. Çevre, içerisinde yaşadığımız ortam, iletişimde olduğumuz insan ile diğer canlılar, etkileşimde bulunduğumuz ekosistemler ve hatta bir boşluğu bile kapsayıcı bir terimdir. Ekolojik ise, ekosistemler ve biyolojik döngülerle sınırlandırılmaktadır (A.g.e., 2012). Fakat Çevresel Sanat uygulamaları, her ne kadar sadece sanat yapmakla ilgileniyor olsa da çoğu Ekolojik Sanat uygulamalarına ilham kaynağı olmuştur.

Örneğin 1955 yılında Herbert Bayer’in Çağdaş Sanat kapsamında yapılan ilk toprak işi olarak kabul edilen (“Earth Mound, Colorado”, 2022) *Yerküre Tümeşegi* adlı sanatsal çalışması (Şekil 8) 1960’lı yıllarda gelişmeye başlayan Arazi Sanatının müjdecisi ve ilk örneklerinden sayılmaktadır (Pazarlıoğlu Bingöl, Çevik ve Demirci Şenkal, 2020; Zümrüt, 2012). Tarihçi Jan van der Marck tarafından sanatçının bu çalışması, peyzajın heykel olarak kayıtlara geçtiği ilk örnek olarak tanımlanmıştır (Lucarelli, 2015).

Şekil 8. Herbert Bayer, Yerküre Tümseği (Earth Mound), 1955

Ekolojik bilinç ve klasik çağ öncesi kültürlerin yeniden keşfi ile ilgilenen Arazi Sanatı (Malaman, 2018); 1960'lı yıllarda Amerika'da belirerek, 1970'li yıllarda ise sanatın, peyzaj ve mimarlık ile ilişkisel bir şekilde şekillenmesiyle Avrupa'da yaygınlaşmıştır (Tandoğan ve Erdi Es, 2018). Aynı zamanda Germaner (1997) tarafından "...Sanatın uygulama alanını genişletmek isteyen, sanat pazarına karşı çıkan, galeri ve müzelerin dışında etkinlik gösteren..." bir eğilim olarak tanımlanmıştır (aktaran Malaman, 2018, s. 84). Stewlow ve Prigann'ın (2004) aktardığı bilgilere göre "Amy Lipton ve Tricia Watts Arazi Sanatını "...çevresel olaylara fazla odaklanmayan, daha çok anıtsal ölçeklere sahip bir akımdır" Ögel (1977) ise "Doğa içinde, denizde, dağ tepelerinde, çölde çalışan sanatçıların yapıtlarına Arazi Sanatı (Land Art), Toprak Sanatı (Earth Art) denmektedir" (aktaran Zümrüt, 2012, s. 52) şeklinde tanımlamaktadırlar. Arazi Sanatı kapsamında işler üreten sanatçıların bir kısmı kullandıkları malzeme açısından doğa ve süreçleri ile uyumluyken, bir kısmı mekânsal açıdan uyumluluk göstermiş ve geçicilik olgusu daima ön planda olmuştur. Fakat sanatçılar eserlerini, video kamera ve harita gibi gereçler ile destekleyerek geçicilik olgusunu sorgulamışlar; sürdürülebilirlik kavramını irdelemişlerdir. Robert Morris, Richard Long, Michael Heizer, Robert Smithson, Walter De Maria, Carl Andre, Vito Acconci, Christo Javacheff ve Andy Goldsworthy gibi sanatçıların sanatsal çalışmaları Arazi Sanatına örnek gösterilebilir (A.g.e., 2012).

1960'lı yıllarda ortaya çıkan bu yaklaşımın temelinde, sanatçıların geleneksel galeri mekânlarına yönelik tepkisinin yanı sıra tam da bu dönemde gelişmeye başlayan çevreci hareket vardır. Diğer sanatsal yönelimlerden de beslenmiştir. Önde gelen sanatçılardan olan Robert Smithson Arazi Sanatı örneklerini mekân ve mekân-dışı olmak üzere ikiye ayırmıştır.

Arazi Sanatı dahilinde sanatçıların gezileri, yürüyüşleri gibi eylemlerle tanımlanan performatif nitelikli çalışmalar da yer almaktadır (Antmen, 2016). Doğa üzerinde herhangi bir olumsuz etki yaratmadan ekolojik açıdan Arazi Sanatına yönelik işler yapan Richard Long ve Hamish Fulton, gerçekleştirdikleri yürüyüşleriyle doğada iz bırakma düşüncesiyle Ekolojik Sanata katkıda bulunmuşlardır (Sarioğlu Demirörs, 2019).

Richard Long'un *Yürüyerek Yapılan Bir Çizgi* adlı eserinde (Şekil 9) olduğu gibi sanatçı için *yürüme* kavramı, yolculuk olarak belirttiği sanat eserlerinin bir parçasını oluşturmaktadır. Yürüyüşleri sırasında doğadan aldığı malzemeler ile çalışan sanatçı, bu malzemeler ile genellikle açık mekânlar, kısmen de kapalı mekânlarda çalışmalar gerçekleştirmiştir. Geçici bir tavırda gerçekleştirdiği sanatsal çalışmalarını, video kamera ve harita gibi gereçlerle kalıcı hale getirerek fotoğraf halini galerilerde sergilemektedir (Tandoğan ve Erdi Es, 2018; Uzunokur, 2011). Dolayısıyla sanatçı, sanatında geleneksel malzemelerden uzaklaşarak doğanın kendisini kullanmaktadır (Sarioğlu Demirörs, 2019). Long'un (1980) ifadesiyle "Sanatım kentsel olmadığı gibi, romantik de değil. Modern düşünceler, o düşünceleri alabilmesi olası pratik yerlere temellendirilir. Endüstriyel dünyayı ayakta tutan doğal dünyadır. Ben dünyayı bulduğum gibi kullanıyorum" (aktaran Antmen, 2016, s. 260).

Şekil 9. Richard Long, *Yürüyerek Yapılan Bir Çizgi* (A Line Made by Walking), 1967

Bu süreç içerisinde Arazi Sanatının etkileşimde olduğu farklı sanatsal yönelimlere rastlanmaktadır. Bunlara Minimalizm, Kavramsal Sanat, Yoksul Sanat (Arte Povera), Süreç Sanatı, Happening (Oluşumlar) ve Performans Sanatı örnek gösterilmektedir (Uzunokur, 2011). Örneğin 1962'den itibaren sosyal ve politik gelişmelerin sanatçılara ilham kaynağı

olmasıyla, klasik estetiği alt üst etme amacıyla gelişen ve tüm dünyaya yayılan Arte Povera, sanatta mutlak deneysellikten yanadır. Kelime anlamı, yoksul sanat anlamına gelmektedir. Fakat her türlü kavram ve malzemeye açık olmasıyla içerik olarak çok zengindir. Dolayısıyla ismi, tamamen ironi amacı taşımaktadır. Ayrıca John Dewey, Merleau-Ponty, Ludwig Wittgenstein ve Umberto Eco bakış açılarıyla yakın ilişki içerisinde. Bu sanat akımına yönelik çalışan sanatçılara; Giovanni Anselmo, Alighiero Boetti, Pier Paolo Calzolari, Luciano Fabro, Piero Gilardi, Jannis Kounellis, Mario Merz, Marisa Merz, Giulio Paolini, Pino Pascali, Guiseppe Penone, Michelangelo Pistoletto, Emilio Prini ve Gilberto Zorio örnek gösterilmektedir (Eroğlu, 2014). İnsanın doğa ile bir bütün olduğunu savunan Yoksul Sanat, sanatın pazarlanabilir olmasına tepki göstermiştir (Yücel, 2020). Yoksul Sanat'ta sanatçılar genellikle mekân içi çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışmalara Piero Gilardi'nin *Nehir Taşları* isimli çalışması (Şekil 10) örnek gösterilebilir.

Gilardi çalışmasında, nehir yatağından aldığı taş parçalarını düzenlemesi ile bir doğa kavramı üzerinden *zaman* kavramına dikkat çekmektedir. Sanatçının çalışmasındaki amacı, taşların insan eli değmeden önceki durumuna ilişkin vurgu yapmaktır (Eroğlu, 2014). Aynı zamanda bu doğaya ait taşların bir galeriye taşınması, malzemenin mekân içerisinde sorgulanmasını sağlamaktadır.

Şekil 10. Piero Gilardi, Nehir taşları (River Stones), 1969

Yoksul Sanatın mekân içi çalışmaları zamanla mekân dışına çıkarak sanat eseri arazi ile bütünleşmiş ve gelip geçicilik olgusu daha belirgin hale gelmiştir. Bu geçicilik kavramından dolayı sanat eserleri genellikle fotoğraf ile kalıcı hale getirilmiştir. Bu sanatsal çalışmalar; Arazi Sanatı kapsamında değerlendirilmektedir. Yoksul Sanat kapsamında işler üreten Guiseppe Penone'nin *Ormanda Bir Ağaç* isimli çalışması (Şekil 11) bu mekânsal geçişi gözler önüne sermektedir.

Guiseppe Penone, kendi elinin kalıbından çıkardığı bronz heykeli yıllar önce bir fidanın üzerine yerleştirmiştir. Zaman içinde ağacın büyüyüp, gövdesinin kalınlaşmasıyla heykel, ağacın gövdesini sıkıp esnetiyormuş gibi görünmektedir. Çalışmanın genellikle kapalı mekânlarda sergilenen Yoksul Sanat çalışmalarından farkı, mekân olarak sınırlarını aşmış olmasıdır. Dolayısıyla Penone'nin, *doğa* kavramına bakış açısıyla, dönemin diğer sanatçılarından ayrılmaktadır (Eroğlu, 2014).

Şekil 11. Giuseppe Penone, Ormanda Bir Ağaç (A Tree in the Wood), 1968

Penone'nin son dönem işlerinden karaağacın ağır bir taşı kucaklayan *Dinleyici* adlı enstalasyon çalışması (Şekil 12), 17. Uluslararası Venedik Mimarlık Bienali'nde *Birlikte Nasıl Yaşayacağız?* başlığı altında sergilenmiştir. Sanatçıya göre bu sanat eseri, insanoğlunun bir parçası olduğu akışkanlığı çağrıştırmakta ve dallar nehirleri simgelemektedir. Penone'nin amacı, elementleri birbirine kenetlemektir. Dolayısıyla sanat eserinin su üzerindeki yansıması, bir hayali uyandırmakta ve halk için çok etkileyici bir şey ortaya koymaktadır (Harris, 2021). Ağaç üzerindeki ağır taş her ne kadar bulunduğu yere ait değilmiş gibi görünse de aksine tıpkı insanoğlunun doğanın işleyişinde rolü olduğu gibi o da doğanın bir parçasıdır. Sadece bu taşın konumu, insanoğlunun da tıpkı bu taş gibi doğanın işleyişinde yanlış konumda olup olmadığı sorularını akla getirmektedir.

Şekil 12. Giuseppe Penone, Dinleyici (The Listener), 2021

Arazi Sanatı, şüphesiz insanların ekolojik bilincine katkıda bulunmaktadır. Fakat Arazi Sanatı kapsamında işler üreten bazı sanatçılar, uygulamalarını yapacakları alanlarını dev eskiz panosu olarak görmüş ve doğaya karşı duyarsızlık göstermişlerdir. Örneğin Robert Smithson, ekolojiye karşı bilinç uyandırmak yerine sadece sanat yapmakla ilgilenmiştir (Karavit, 2008). Fakat yine de Robert Smithson’ın insanın doğaya müdahalesini vurgulayan eserleri, Ekolojik sanat ile yönelimsel uygulamaların zeminini hazırlamıştır.

Arazi Sanatı sanatçılarından olan Robert Smithson’ın *Sarmal Dalgakıran* adlı çalışması (Şekil 13) dönemin en önemli eserlerindendir (Aydın ve Zümrüt, 2013; “Land art”, 2021; Mamur, 2017a; Sivaslıoğlu Özaltın, 2015; Tilki, 2018). Sanatçı, tonlarca siyah bazalt kaya ve toprak ile kıyıdan suya, saat yönünün tersine doğru büyük çapta bir bobin oluşturmuştur. Ekolojik iyileştirme olarak değerlendirilen bu çalışma, petrol çıkarmak üzere harap olmuş bir alan üzerinde gerçekleştirilmiştir (A.g.e., 2013; A.g.e., 2017a; Tandoğan ve Erdi Es, 2018). Çalışma doğa, endüstri ve zamanın da etkisiyle bozuma uğramış bir süre sular altında kaldıktan sonra tekrar su yüzeyine çıkmıştır. Yoğun mineralli alanda gerçekleştirilen bu çalışma aynı zamanda sanatçının, yaşam ile ölüm arasındaki ilişkiyi betimleyen entropi ilkesine olan ilgisini de ortaya koymaktadır (Antmen, 2016; Oğuz, 2015a). Büyük çaptaki bu yapıt bulunduğu yeri değişime uğratması yönüyle Çevre Sanatı olarak da kabul edilebilir. Çevre Sanatı, iç çevre ve dış çevre sanatı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Robert Smithson’un eserleri dış çevre sanatını yansıtmaktadır. İç çevre sanatına yönelik çalışan sanatçılara da ilk olarak Claes Oldenburg örnek gösterilebilir (Avşar ve Gedik, 2014). Antmen’in (2016, s. 252) ifadesiyle bu çalışma “... insanın doğayla olan ilişkisine...” aynı zamanda “... binlerce yıl öncesinden günümüze ulaşan Stonehenge gibi insan yapısı anıtlara...” vurgu yapmaktadır. Büyük boyuttaki bu çalışma ve daha nicelerinin uygulandığı bölge, mutlak bir değişime

uğratılmaktadır. Ekolojik Sanat açısından bu durumun yerini geçicilik olgusu yer almış ve daha kısa süreli sanatsal çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Şekil 13. Robert Smithson, Sarmal Dalgakıran (Spiral Jetty), 1970

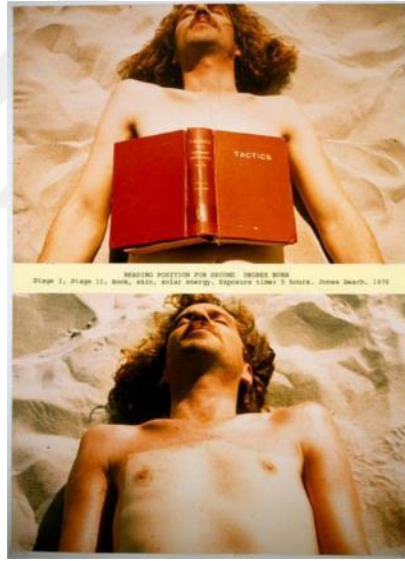
Arazi sanatının öncülerinden sayılan Christo ve Jeanne Claude çifti, çalışmalarına çoğunlukla tekstili entegre etmişlerdir. Sanatçıların devasa boyuttaki çalışmalarında, doğa-tekstil ve mimari-heykel ilişkisi ön plana çıkmaktadır. Sanatçıların *Boylu boyunca Giden Çit* adlı çalışmaları (Şekil 14), tekstilin arazi sanatında kullanımının başlıca örneklerinden sayılmaktadır. Çalışmada tekstil materyali, doğayı adeta tamamlamak üzere kullanılmıştır. Bu kumaş, her ne kadar yapay olsa da doğadan temin edilmiştir. Dolayısıyla doğadan alınarak işlenen malzeme, tekrar doğaya iade edilmiştir (Cihaner Keser ve Oskay, 2015). Sanatçıların bu çalışması, Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamalarda tekstil kullanımının örneklerinden birisidir. Dolayısıyla sanatın birçok alanında bu uygulamalara rastlamak mümkündür. Böylece ekolojinin, sanatın kendi içerisinde farklı disiplinleri bir araya getirmesini sağladığını söyleyebiliriz.

Şekil 14. Christo ve Jeanne-Claude, Boylu boyunca Giden Çit (Running Fence), 1972-76

Arazi Sanatının etkileşimde olduğu yönelimler arasında süregelen performatif nitelikteki çalışmalara David Nash'ın Dişbudak Kubbe, Ana Mendieta'nın Silüet serisi, Christian Philipp Müller'in yürüyüşleri, Dennis Oppenheim İkinci Derece Yanık İçin Okuma Pozisyonu örnek gösterilirken (Uzunokur, 2011); Charles Simonds'un Doğum adlı performatif eylemleri ve Paul Johnson'un stop-motion animasyon tekniğiyle bir araya getirdiği fotoğrafları da bu kategoride değerlendirilmelidir.

Dennis Oppenheim'in Beden Sanatı ve Arazi Sanatı örneklerinden sayılan *İkinci Derece Yanık İçin Okuma Pozisyonu* adlı sanatsal çalışmasında (Şekil 15) yapıtın oluşum sürecini vurgulama amacıyla, sahilde kendi bedeninin üzerinde bir kitap ile saatlerce güneşlenmiş ve bedeni üzerinde oluşan güneş yanıklarını video kamera ile fotoğraflayıp belgeleyerek, açık alanda gerçekleştirdiği bu performatif çalışmayı bir galeride sergilemiştir. Bu çalışma, birçok yakın dönem arazi sanatçısına esin kaynağı olmuştur (Uzunokur, 2011).

Şekil 15. Dennis Oppenheim, İkinci Derece Yanık İçin Okuma Pozisyonu (Reading Position for Second Degree Burn), 1970

Christian Philipp Müller *Yeşil Sınır* adlı çalışmasını (Şekil 16), fiziki coğrafya ile siyasi coğrafya kapsamında doğa ve kültür arasındaki ayrım temalarını kullanarak gerçekleştirmiştir (Uzunokur, 2011). Ahu Antmen'in (2016, s. 255) aktardığı bilgilere göre sanatçı "... Avusturya'dan bölge ülkeleri arasındaki sınırları yasadışı bir şekilde özellikle geçtiği 1993 tarihli yürüyüş performansları ise, fiziki coğrafya ile siyasi coğrafya üzerinden doğa/kültür ayrımını gündeme getirmiştir."

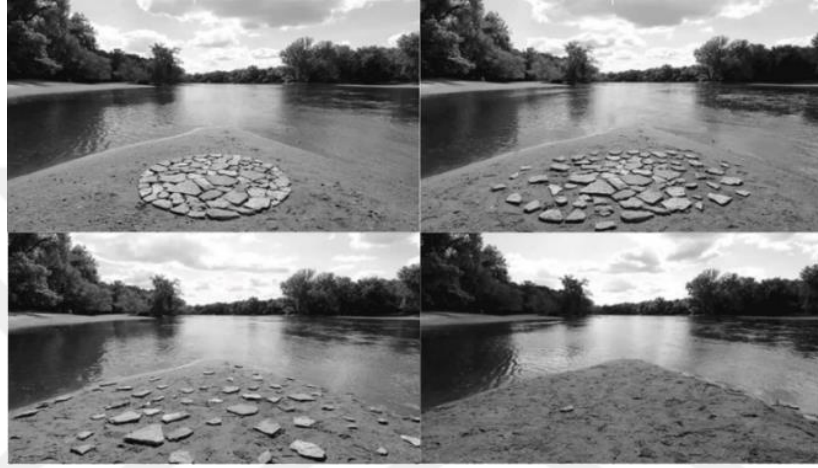
Şekil 16. Christian Philipp Müller, Yeşil Sınır (Green Border), 1993

David Nash, sanat eserlerinde malzeme açısından sadece ağaçları kullanmaktadır. Bunlara *Dişbudak Kubbe* adlı sanatsal çalışması (Şekil 17) örnek gösterilebilir. 1977 yılında diktığı 22 fidana kubbe formunu vererek 23 sene sonra bunları açık arazide, orman ile iç içe bir şekilde sergilemiştir (Uzunokur, 2011). Yılmaz'ın (2006) ifadesiyle “Sadece ağacı yontmakla kalmaz, aynı zamanda bitkilerin büyümesini sanata dönüştürür. Sanatta ‘doğayı aşma’ yerine ‘doğayı’ kabullenme modernizmin sınırları dışına çıkma demektir...Burada gerçekleşen hadise, doğanın bir manzaraya dönüştürülmesi değil, tam tersine, manzaranın doğaya, doğanın da sanat yapıtına dönüşmesidir” (aktaran A.g.e., 2011, s. 153).

Şekil 17. David Nash, Dişbudak Kubbe (Ash Dome), 1991

Paul Johnson çalışmalarında, saf dünyanın sahip olduğu insan müdahalesi olmadan kendilerini bir arayan getiren doğal malzemelerin videosunu yaratmayı amaçlamaktadır. Sanatçı, stop motion animasyon tekniği ile materyallerin hareketine dair bir konsept sunmaktadır (ViralHog, 2016). Sanatçı *Inanimate in Animate* isimli çalışmasında (Şekil 18) kullandığı taş parçalarını, stop motion animasyon tekniği ile birleştirerek Arazi Sanatına farklı bir boyut katmıştır. Hareketlenen bu taş parçaları, doğanın canlılığına gönderme yapmaktadır.

Şekil 18. Paul Johnson, *Inanimate in Animate*, 2015

Arazi Sanatına yönelik çalışan Türk sanatçılar da bulunmaktadır; bu alana yönelik ilgi de süratle artış göstermektedir. Bu sanatçılara başlıca Varol Topaç, Mehmet Ali Uysal, Ayşe Erkmen, Yücel Dönmez, Tamer Serbay, Mehmet Kavukcu, Cengiz Tekin, Mustafa Duyuler ve Elçin Ekici örnek gösterilmektedir (Tandoğan ve Erdi Es, 2018).

Çalışmalarında genellikle güneş imgesini sıklıkla kullanan Varol Topaç'ın *Yuvarlanan Ağaçlar* adlı çalışması (Şekil 19), Güney Kore'de patika üzerine yerleştirilen ağaç çemberlerden oluşmaktadır. Bu çemberler adeta ormandan dışarı çıkmak istemesine yolculuğa çıkmış gibi görünmektedir (Aydın, 2014; Tandoğan ve Erdi Es, 2018).

Şekil 19. Varol Topaç, Yuvarlanan Ağaçlar, 2006

Çalışmalarında genellikle seyirciye algısal oyunlar oynayan Mehmet Ali Uysal, *Ten 2* adlı çalışmasında (Şekil 20), toprak yüzeyini çekiştirerek insan tenine gönderme yapmaktadır. Dolayısıyla sanatçı, insan bedenini yeryüzü ile bağdaştırmıştır (Aydın, 2014). Dev bir mandaldan oluşan bu çalışma, yanılısamaya dayanmaktadır (Tandoğan ve Erdi Es, 2018). Bu çalışma mandal görünümüyle, İç Çevre Sanatına örnek verilebilecek olan Claes Oldenburg'un 1976 tarihli *Mandal* adlı çalışmasına (Şekil 21) çağrışımında bulunmaktadır.

Şekil 20. Mehmet Ali Uysal, Ten 2, 2010

Bu devasa boyuttaki mandal nesnesi kamusal alana yerleştirilerek anıtsallaştırılmıştır. Dolayısıyla izleyici üzerinde bir ilgi oluşturmaktadır. Mehmet Ali Uysal'ın yerleştirdiği mandal nesnesi zemini sıkıp esnetiyormuş gibi dururken Claes Oldenburg'un mandalı ise tam

tersi şekilde göğe doğru bakmaktadır. Oldenburg'un bu kamusal eseri, bir taraftan mimaride bir yapı önerisi olarak; bir taraftan da hazır nesne heykeli olarak yorumlanmaktadır (Sağlam, 2017).

Şekil 21. Claes Oldenburg, Mandal (Clothespin), 1976

Ayşe Erkmen eserlerine genellikle, izleyiciyi de dahil etmektedir. Bu anlamda sanatçının *Su Üzerinde* adlı çalışması (Şekil 22), Arazi Sanatı bağlamında heykel, performans sanatı ve resim sanatı arasında bir köprü oluşturmaktadır. Sanatçının oluşturduğu iki tarafı birbirine bağlayan bu sualtı iskelesi (Şekil 23) sanat eserine performans olarak dahil olan izleyiciye adeta suda yürüyormuş izlenimi yaratmaktadır (Tandoğan ve Erdi Es, 2018).

Şekil 22. Ayşe Erkmen, Su Üzerinde (On Water), 2017

Şekil 23. Ayşe Erkmen, Su Üzerinde (On Water) – detay, 2017

Kar üzerine resim yapan ilk sanatçı olarak bilinen Yücel Dönmez'in kar yüzeyini, tuval olarak kullanarak yaptığı sayısız arazi çalışmaları vardır. Sanatçı çalışmalarını, genellikle dağlara olan merakından esinlenerek gerçekleştirmektedir. Sanatçının *Kar Resmi* adlı projesi (Şekil 24), bu çalışmalara verilebilecek örneklerden birisidir.

Şekil 24. Yücel Dönmez, Kar Resmi (Snow Paintings), 2003

Tamer Serbay *Doğal Mucize* adlı çalışmasında (Şekil 25), zaman ve doğal süreç kavramlarıyla dönüşüm ile geçişi vurgulamaktadır. Çalışmasını doğada sergileyerek, doğa sanatı etkiler ve değiştirir düşüncesiyle; çalışmayı sürecin bir parçası haline getirmiştir (Tandoğan ve Erdi Es, 2018). Öyle ki doğa, süreci ve doğa olaylarını kullanarak çalışmayı yok edecektir.

Şekil 25. Tamer Serbay, Doğal Mucize (Das Natürliche Wunder), 2006

Mehmet Kavukçu genellikle çalışmalarında, gözlemlenen doğa süreçlerinden ortaya çıkan verileri ve yaşadığı bölgenin zorlu iklimi, kaynak olarak kullanmaktadır. Sanatçıya göre, doğa bir zaman sonra hükmeden taraf olmaktan çıkmış, insan tarafından hükmedilip zarara uğratılan tarafa evrilmiştir. Çalışmalarına da insan-doğa ilişkisini izleyicileri de dahil ederek sorgulamaktadır (Tandoğan ve Erdi Es, 2018). Dolayısıyla sanatçının çalışmalarının düşünsel alt yapısını; insanın doğa üzerindeki etkileri oluşturmaktadır. Fakat kullandığı teknik açısından çalışmaları, tam olarak Ekolojik Sanata uygun değildir. Bunlara örnek olarak *Fırtına* adlı çalışması (Şekil 26) örnek gösterilebilir.

Şekil 26. Mehmet Kavukçu, Fırtına, 2017

Cengiz Tekin çalışmalarında genellikle, Sanatın Antroposen'i kavramını irdelemekte; bir performans gerçekleştirip bunun fotoğrafını sergileyerek, genellikle bilinen manzara resimlerine göndermelerde bulunmaktadır. Örneğin sanatçının *Natürmort* adlı çalışması (Şekil 27), Van Gogh'un *Buğday Tarlası* ve *Kargalar* adlı eserine gönderme yapmaktadır. Ancak

Van Gogh çalışmasında, sanayileşme nedeniyle çevresel ve toplumsal problemlerden uzaklaşmasına vurgu yaparken; Cengiz Tekin ise memleketindeki savaşa, silahlı bir beden üzerinden tepki göstermektedir (Çaylı, 2020).

Şekil 27. Cengiz Tekin, Natürmort, 2007

Mustafa Duyuler, üç seriden oluşan Düş Tarlası adlı çalışmasında (Şekil 28), toprak zemin üzerinde 3m²'lik alanlar oluşturarak; bu zeminlere toprak malzemeyle değişik formlar vermiştir. Böylelikle bulunduğu yere hayat veren toprak, aynı zamanda sürecin de etkisiyle orayı canlandırma görevini üstlenmiştir. Sanatçı, bu üç serinin ilkinde (Şekil 29), zemin üzerinde karenin bir köşesinden balık sırtı görünümlü bir çıkıntı dahil etmiştir. Bir yıl aradan sonra bu zeminde (Şekil 30), doğa olaylarının da etkisiyle çatlaklar oluşmuş; böylelikle bir entropi süreci yaşanmıştır (Duyuler, 2014).

Şekil 28. Mustafa Duyuler, Düş Tarlası, 2010¹¹

¹¹ Bu çalışmanın kaynakçası, şekil kaynakçası başlığı altında; Şekil 28'de yer almaktadır.

Şekil 29. Mustafa Duyuler, Düş Tarlası'ndan I, 2010 (sol)¹²

Şekil 30. Mustafa Duyuler, Düş Tarlası'ndan I, 2011 (sağ)¹³

Buraya kadar incelenen tüm çalışmalarda çevreye müdahalede bulunulmuş, fakat herhangi bir iyileştirici müdahalede bulunulmamıştır. Dolayısıyla bu çalışmaların, Çevresel Sanat yönü daha ön plandadır. Fakat yine de bu çalışmaların temelinde doğa olgusu yer almaktadır. Bazı sanatçılar sadece doğayı ön plana çıkarmakla kalmamış, doğa tahribatı ve bunun sonucunda doğabilecek sonuçlara vurgu yapmışlardır. Sanatçıların bu farkındalık yaratma çabası, Ekolojik Sanata çağrışımında bulunmaktadır. Dolayısıyla bu yönelimsel uygulamaların, ekolojist bir yaklaşıma sahip olduklarını söylemek mümkündür. Paul Ardenne'in Eco-Art olarak tanımladığı Ekolojik Sanat, doğrudan müdahaleci bir tavır ile Antroposen Sanatının bir diğer akımı olarak ön plana çıkmaktadır (Çaylı, 2020).

Arazi Sanatının *Ekolojik Sanat* başlığı altında değerlendirilebilecek Alan Sonfist'in *Bakir Toprak Havuzu*, Mel Chin'in *Toprak Diriltme* projesi kapsamında gerçekleştirdiği *Tekrarlanmış Alan* adlı çalışmaları yer almaktadır (Antmen, 2016). Agnes Denes, Hans Haacke, Michael Heizer ve çevreci aktivist Joseph Beuys'un bazı çalışmalarını da *Ekolojik Sanat* başlığı altında değerlendirebilmek mümkündür.

Alan Sonfist, daha çok insanoğlunun doğa ile ilişkisi ve doğanın korunmasına ilişkin çalışmalar gerçekleştirmiştir. Sanatçı, *Bakir Toprak Havuzu* adlı çalışmasında da (Şekil 31) toprağı iyileştirme, tekrardan yeşillendirme ve canlandırma amacıyla zehirli atıkların bulunduğu araziye müdahalelerde bulunmuştur (Uzunokur, 2011).

¹² Bu çalışmanın kaynakçası, şekil kaynakçası başlığı altında; Şekil 29'da yer almaktadır.

¹³ Bu çalışmanın kaynakçası, şekil kaynakçası başlığı altında; Şekil 30'da yer almaktadır.

Şekil 31. Alan Sonfist, Bakir Toprak Havuzu (Pool of Virgin Earth), 1975

Doğa ve insan arasındaki ilişkiyi betimlemek üzere gösteri sanatını ilk kullanan sanatçılardan olan Joseph Beuys'un Kassel'de gerçekleştirdiği *7000 Meşe* adlı çalışmasını (Şekil 32), sosyal heykel başlığı altında, New York'ta ve Oslo'da Uluslararası Açık Üniversite (FIU) ile Dia Sanat Vakfı'nın desteğiyle ekolojik sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözümler üzerine vatandaşın da yardımıyla oluşturmuştur (Akkol, 2018; Oğuz, 2015a). Kastner'in (2010) ifadesiyle "...Eylem, insanoğlunun doğa ile kurduğu iletişimin sembolik bir ifadesidir" (Uzunokur, 2011). Sanatçının ekolojik bir proje olarak gerçekleştirdiği ekimler, çevreye ve doğaya çok büyük faydalar sağlamıştır (Sarioğlu Demirörs, 2019). Dolayısıyla Fluxus akımı içerisinde yer alan sanatçının, sanayileşmenin etkisiyle bozuma uğrayan ekosistemi onarma amacıyla gerçekleştirdiği çalışması, ekolojik bilincin vurgulanması yönünden Ekolojik Sanat kapsamında değerlendirilmektedir (A.g.e., 2011; Mamur, 2017a).

Şekil 32. Joseph Beuys, 7000 Meşe (7000 Bazalt/7000 Oaks), 1970-1982

Sanatın durağan olmaktan çok insanları harekete yöneltten bir şey olması gerektiğini savunan Mel Chin'in (Antmen, 2016) çalışmaları, Sue Spaid'in Ecovention kitabında *ecovention* ve Green Museum'da yapılan sınıflandırmada ise *ecovention*'ların endişelerinden biri olan *Ekolojik restorasyon* başlığı altında değerlendirilmektedir. Sanatçının *Tekrarlanmış Alan* adlı çalışması (Şekil 33), bilim ile iş birliği içerisinde olmakla birlikte ekolojiye faydalı durumdadır (Zümrüt, 2012). Sanatçı kirlenmiş, zehirli atıkların bulunduğu araziye doğal yollarla temizleme düşüncesiyle; insanları yeryüzü kirliliğinin yaratacağı sorunlar üzerine aydınlatarak, etik değerlerini ön plana çıkarmak ve ekolojiye yönelik bir sanat çalışması oluşturma amacıyla sanat nesnesini, galeri ve müze mekânlarından farklı bir mekâna taşımıştır (Sarioğlu Demirörs, 2019). Sanatçı sergilediği bitkilerin, toksik ve normal ortamdaki büyümlerini ayrı projeler olarak sunmuş (Malaman, 2018); bu çalışmasıyla sadece bilimle değil, kamu kurumları ve çevre halkıyla da iş birliği içerisinde olmuştur (Sezer, 2004). Mel Chin, Çevre Bilimi ile ilgilenmiş ve bu sanatsal çalışmasının sürecinde Ekoloji Bilimi'nden de faydalanmıştır (Değirmenci, 2019; A.g.e., 2004). Eko-sanatçı ve aynı zamanda aktivist olan Chin bu kavramsal çalışmasıyla, Brown'un (2014) ifadesiyle "...tehlikeli bir dolgu sahasını geri kazanmıştır" (aktaran Bilir, 2020, s. 382). Çalışma, Süreç Sanatının örneklerinden sayılmakta; halka hitap ettiği için, Gösteri Sanatından da öğeler içermesiyle politik özelliğe sahiptir. Çalışma Walker Sanat Merkezi tarafından da desteklenmektedir (Mamur, 2017a; A.g.e., 2012). Berry Dükü'nün toprakla ilgili yapılması gerekenleri kaydetmesi gibi; Mel Chin de yaptığı bu biyolojik temizliğin, aşamalarıyla kaydını tutmuştur. Her ikisinin kayıtları da eğitici olmakla birlikte, insanların toprağa karşı olan sorumluluklarının bilincine varmasını sağlamaktadır (A.g.e., 2004).

Şekil 33. Mel Chin, Tekrarlanmış Alan (Revival Field), 1991

Son dönemlerde sanatta, farklı yöntem ve disiplinlerin kullanımı yaygınlaşmıştır. 1960 ve 1970’li yıllara kadar uzanan Biyosanat resmi olarak, 21. Yüzyılın başlangıcında akademik bir çalışma konusu olarak ortaya çıkmıştır. Biyosanat; canlı doku, bakteri ve organizmaların yaşam süreçleri doğrultusunda, başta biyoloji olmak üzere bilimsel yöntemlerin yardımı ile yapılan sanatsal çalışmalara verilen isimdir. Gessert’in (2010) çalışmasında; Biyosanat, Jens Hauser’in ifadesiyle “...biyoteknoloji ile geleneksel bitki ve hayvan yetiştiriciliğinin genetik mühendislik olanakları doğrultusunda değiştirilen yaşam formları...” olarak ifade edilmiştir (aktaran Azamet ve İnam Karahan, 2019, s. 1458).

Biyosanat, bitki, hayvan yetiştirme, doku ve bakteri gibi malzemeleri bilimsel bir teknikle kullanan bir sanatsal yönelimdir. Bu yönelim kapsamında sanatçılar yaşamın kendisini -bakteriler, hücreler, bitkiler, böcekler, hayvanlar- malzemelerinde kullanmaktadırlar. Eleştirmenler canlı organizmaların bilimsel süreçlerden geçmesini eleştirmektedirler. Öyle ki, Ekolojik sanat yönelimleri kapsamında yapılan eserler genellikle doğayı iyileştirmeye yönelik olduğu için; canlı organizmaları yapay bilimsel tekniklerle kullanan Biyosanatın, Ekolojik sanat yönelimleri kapsamında değerlendirilmesi tartışmalı bir konu olmaktadır. Fakat bu yönelimler kapsamında yapılan eserler, kullanıldığı teknik açısından olmasa da doğayı iyileştirmeye yönelik amaç taşıdığı için Ekolojik Sanat kapsamında değerlendirilmektedir (Özkarahan, 2019).

Dolayısıyla tıpkı Ekolojik Sanatın doğayı iyileştirmeye yönelik çabaları için kullandığı bilimsel yöntemler gibi, Biyosanat da kendini ifade aracı olarak bilimsel yöntemleri sanatına entegre etmektedir. Fakat Ekolojik Sanat, doğayı iyileştirme güdüsünün daha baskın olması ile Biyosanat’tan ayrılmaktadır. Ekolojik Sanatın amaçları açısından değerlendirildiğinde Biyosanata, Eduardo Kac’ın *Bilinmeyen Bir Devlete Teleport* isimli internet tabanlı uzaktan sinyallerle fotosentez ve vejetatif büyüme içeren etkileşimli telematik çalışması (Şekil 34) örnek gösterilebilir. Çünkü bu çalışmada, diğer çalışmalar gibi doğal yolla olmasa da doğaya geri kazandırmak amacıyla yapay fotosentez düzeneği oluşturulmuştur.

Şekil 34. Eduardo Kac, Bilinmeyen Bir Devlete Teleport (Teleporting an Unknown State), 1994

Strewlow ve Prigann'ın (2004) ifadesiyle “Ekolojik sanat bilimsel konulara gönderme yapan çalışmalar için kullanılan daha soyut bir terimdir” (Aydın ve Zümrüt, 2013). Genellikle küçük ölçekli sanatsal çalışmalardan oluşan, malzeme çeşitliliği ve farklı sergileme mekânları ile Ekolojik Sanatın temel amacı; doğanın tahribatı ve geleceğe yönelik Ekolojik tehditlere karşı bilinç oluşturarak; bozuma uğrayan ekosistemi iyileştirmektir (Malaman, 2018). Bu amaç ışığında, toplumsal değişim yaratan sanatsal uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Doğal malzemeler kullanılarak yapılan sanatsal çalışmalar fotoğraf, video kamera vb araçlar ile belgelenerek sergilenmektedir.

Ekolojik Sanat genellikle ekoloji ve doğa ile ilgili güncel konuların işlenmesiyle ön plana çıkmaktadır. Bunlardan en çok sanata yansıyanı ise küresel ısınma konusudur. Küresel ısınma, dünyamızın ve çağımızın büyük sorunlarından bir tanesidir. Dolayısıyla Antroposen Çağının tanımında büyük etkenlerden birisidir. Küresel ısınmaya yönelik yapılan sanatsal çalışmalar da genellikle Ekolojik Sanat bağlamında değerlendirilebilmektedir. Bu çalışmalara Nele Azevedo'nun küçük buzdan heykelleri, Olafur Eliasson'un galeride sergilediği buz kütleleri, Andy Goldsworthy'nin buz ve kar ile yaptığı çalışmalar örnek gösterilebilir.

Nele Azevedo *Eriyen Adam* isimli çalışmasında (Şekil 35), dünyamız için büyük tehlike olan küresel ısınmaya vurgu yapmak amacıyla, 20 cm boyutlarında 1000 adet buzdan insan figürlerini bir anıt üzerine yerleştirmiş ve bu figürlerin ısı sonucunda 30 dakikada eriyerek suya dönüşüm süreçlerini sergilemiştir. Bu çalışma ilk sergilenişinin ardından dünyanın birçok yerinde tekrarlanmıştır (Malaman, 2018; Mamur, 2017a).

Şekil 35. Nele Azevedo, Eriyen Adamlar (Melting Men), 2009

Sanat ve bilimi birleştirerek çalışmalar gerçekleştiren, günümüzün en önemli ekolojik sanatçılarından olan Olafur Eliasson *Zaman Kaybı* adlı çalışmasında (Şekil 36), İzlanda Vatnajökull Ulusal Parkından kopan iri buz kütlelerini, güneş panelleri aracılığıyla soğutarak bir galeride sergilemiştir. Sanatçı bu çalışmasıyla doğal kaynakların bilinçsiz kullanılarak dünyamızın en büyük ikinci buz kütlesi olan Vatnajökull'un muhteşem bir hızla nasıl eridiğini insanlara göstermeyi amaçlamıştır (Sarioğlu Demirörs, 2019).

Şekil 36. Olafur Eliasson, Zaman Kaybı (Your Waste of Time), 2006

Doğadan aldığı küçük ve hafif yapıya sahip malzemelerden dolayı rüzgârın olmadığı erken vakitlerde çalışan Andy Goldsworthy, sanatsal çalışmalarında doğaya tamamen zararsız ve geçici malzemeleri tercih etmektedir (Mamur, 2017a). “Sanatçının malzemesi doğanın kendisi çalışmalarına hayat veren ise mevsimsel süreçlerdir. Amacı estetik bir kaygıyla, doğaya farkındalık sağlamak düşündürmek, hissettirmektir. Çalışmalar yapım sürecinde de sonrasında da doğaya zarar verir nitelikte değildir.” (Aydın ve Zümrüt, 2013, s. 62) Bu bağlamda sanatçı, çalışmalarında kullandığı dal parçaları, çiçek, kozalak, kum ve taş gibi

doğaya ait malzemeler ile büyümeyi, çürümeyi, bozulmayı ve mevsimsel dönüşümleri vurgulamaktadır (Oğuz, 2015b). Öyle ki eserlerinde de kullandığı değişim ve bozulma temaları, sanatçı için hayatın bir parçası, hatta yansımasıdır. Dolayısıyla doğanın süregelen değişim ve dönüşümü sanatçının gerçekleştirdiği uygulamaların merkezini oluşturmaktadır (Pazarlıoğlu Bingöl, Çevik ve Demirci Şenkal, 2020). Bu doğrultuda gerçekleştirdiği *Yazda Kartopu* isimli sanatsal çalışması (Şekil 37), endüstri ile doğa karşıtlığına vurgu yapmaktadır (A.g.e., 2017a; A.g.e., 2015b). Sanatçı kullandığı doğal kar ve buz malzemelerinin yapay şekillere dönüşümünü süreç ve bozulma temaları ile iklim değişikliğine yönelik bilinç oluşturmaya amaçlamıştır (Malaman, 2018). Sergilediği kartoplarının içerisinde doğa, tarım ve endüstri ile bağdaştırdığı gereçleri kullanmıştır. Örneğin İskoç sığır kollarının bulunduğu kartopunu bir et fabrikasının önünde sergilemiştir (A.g.e., 2015b).

Şekil 37. Andy Goldsworthy, Yazda Kartopu (Snowballs in Summer), 1988-89

Türkiye’de Ekolojik Sanat kapsamında değerlendirilebilecek sanatçılardan olan Füsün Onur’un *Bir Tohum Yeşeriyor* adlı çalışması (Şekil 38), toprakla doldurulmuş cam kaptan filizlenen bir bitkiden oluşmaktadır. Bu çalışmada dikkat çeken, toprağın altında bitkiyi aynı zamanda koruyan aynı zamanda da bitkiye zararlı maddelerin yer aldığı oyukların bulunmasıdır (Oğuz, 2015a).

Şekil 38. Füsün Onur, Bir Tohum Yeşeriyor, 1979

Ekolojik Sanat kapsamında değerlendirebileceğimiz çalışmalardan bir diğeri de 13. İstanbul Bienali tarafından desteklenen Serkan Taycan'ın *İki Deniz Arası* adlı projesidir (Şekil 39). Karadeniz ile Marmara denizi arasında 60 kilometrelik bir yürüme rotası oluşturulan bu proje kapsamında, katılımcılar ile yürünerek İstanbul'daki ekolojik tahribat vurgulanmıştır. Bu çalışmada çevre sorunları, herhangi bir toprağı iyileştirme veya kirletilmiş bir toprak ile değil performans ile vurgulanmaktadır ("Kanal İstanbul'a Karşı "İki Deniz Arası"', 2020). Fakat ekolojik tahribat, Ekolojik Sanatta olduğu gibi bu projenin de ana problemini oluşturmaktadır.

Şekil 39. Serkan Taycan, İki Deniz Arası, 2013

Son zamanlarda Türkiye'de doğa ile düşünen, bütünleşen, tasarlayan, doğaya sanatla bakan ve doğadaki yaratı süreciyle mutlu olan Patika Sanat Grubu, Doğa Sanatı adı altında

birçok proje gerçekleştirmektedir. Bu grup kapsamındaki sanatçılara; Varol Topaç, Tuğçe Aytürk, Buse Mutan, Oktay Değirmenci, Aysun Öz ve Sema Okan Topaç örnek gösterilebilir.

Sema Okan Topaç, Varol Topaç, Oktay Değirmenci ve Aysun Öz tarafından *Minnet* adlı çalışma (Şekil 40), bu sanat grubunun Doğa Sanatı kapsamında değerlendirilebilecek çalışmalarından bir tanesidir. Çalışmadaki damla formları, sayısız su damlasının birikmesiyle oluşan bir gölete yerleştirilmiş; böylelikle bu formlar, suyun yüzeyindeki minik su tanelerini vurgulamıştır. Sanatçılar çalışmada, değeri insan tarafından bir kenara atılmış habitatın muazzamlığını vurgulamayı ve bunu somut bir şekilde ifade etmeyi amaçlamışlardır.

Şekil 40. Patikart Sanat Grubu, Minnet, 2021

2.5.3.2. Geri Dönüşüm Malzeme Sanatı (Recycled Material Art)

Sanayileşmenin de büyük etkisiyle sanatta malzeme değişikliği modern dönem ile başlamaktadır. Tarihsel olarak incelendiğinde bu dönemin, Kübizm akımının sanata atık nesneleri dahil etmesiyle gerçekleşmiş olduğu görülmektedir. Modern sanatçılar eserlerini icra edecekleri yüzeylere alışılmışın dışında malzemeler -kum, talaş, eski gazete parçaları, ağaç, metal parçaları, tel- kullanmışlardır. Kübizm akımında atık nesnelerle çalışan başlıca sanatçılara Picasso ve Braque örnek gösterilmektedir. Picasso'nun *Gitar* adlı çalışması (Şekil 41) atık nesne sanatının başlıca örneklerinden sayılmaktadır (Kaptı, 2005).

Şekil 41. Pablo Picasso, Gitar (Guitar), 1913

Tüketimin artmasıyla büyük bir sorun olarak karşımıza çıkan çevre sorunlarının başlıca sebebi, atık üretiminin çoğalmasıdır. Dolayısıyla atıkların geri dönüşümü, günümüzde önemli bir konuma sahiptir (Yücel, 2020). Atık nesnelerin sanatsal dönüşümü türüne göre ikiye ayrılmıştır; iki boyutlu çalışmalar kolaj tekniği, üç boyutlu çalışmalar ise asamblaj tekniği olarak adlandırılmıştır (Sağlam, 2017). Daha sonra sanatçılar, atık nesnelerin organizasyonunda iki boyutlu yüzeyler kullanmak yerine, üç boyutlu heykeller tasarlamaya başlamışlardır. Bu yönde sanatçıların çalışmalarında hazır nesne kullanımı ön plana çıkmıştır. Bunlara en iyi ve ilk olarak Marcel Duchamp'ın çalışmaları örnek verilebilir. Bunlardan *Çeşme* adlı çalışması (Şekil 42) ise en bilinen ve hazır nesne kullanımına en iyi örneklerden sayılmaktadır. Sanatçı bu çalışmasında, seri üretim nesnesi olan pisuarı ters çevirerek üzerine takma isim ile imzasını bırakmıştır (A.g.e., 2017).

Şekil 42. Marcel Duchamp, Çeşme (Fountain), 1917

İsveçli UMA (Ulf Mejergren Architects) adlı bir mimari oluşum tarafından *Yeni Dalga* adlı sanatsal çalışmanın (Şekil 43) amacı, okyanustan plastik şişelerin toplanıp boyanarak geri dönüşümün önemine dikkat çekmektir ("New Wave", 2021; Yücel, 2020). Dolayısıyla bu proje, devasa görüntüsüyle çevresel kirliliğin boyutunu gözler önüne sermektedir.

Şekil 43. UMA, Yeni Dalga (New Wave) Projesi, 2019

Atık malzemelerden muazzam büyüklükte sanatsal çalışma geliştiren oluşumlardan bir diğeri de Woo Kwang liderliğindeki GBO adlı tasarım firmasıdır. GBO Woo Kwang Jin *Plastik Yakalayıcı* adlı sanatsal projesinde (Şekil 44) izleyicilerin, denizdeki plastik atıkların görünümünü kuşların ve balıkların gözüyle görmelerini; böylelikle plastik atıkların zararlı sonuçlarını fark ederek empati kurmalarını amaçlamaktadır (Yücel, 2020).

Şekil 44. GBO, Woo Kwang Jin Plastik Yakalayıcı Projesi

Atık nesneler üzerine çalışan bir diğer sanatçılardan Subodh Gupta'nın teneke kutular, saklama kapları, tencere vb günlük malzemeler ile gerçekleştirdiği çalışmaları, Tim Noble ile Sue Webster'in tesadüfi ortaya çıkardıkları gölge heykelleri ve Alain Guerra ile Neraldo de la Paz'ın atık kumaşları kullanarak tekstil sektörünü heykel sanatıyla harmanladıkları çalışmaları örnek gösterilebilir (Yücel, 2020). Tekstili atık nesne olarak sanatında kullanan sanatçılardan Michelangelo Pistoletto'nun Arte Povera kapsamında değerlendirilen *Paçavraların Venüsü* adlı çalışması (Şekil 45) başlıca örnek gösterilebilir.

Şekil 45. Michelangelo Pistoletto, Paçavraların Venüsü (Venus of the Rags), 1967

Fotoğraf üretimi bağlamında dünyamız üzerinde birçok görüntü kirliliği oluşmaktadır. Bu çevre kirliliğine tepki gösteren bazı sanatçılar, insanları bilinçlendirme ve sanatın doğayı iyileştirme gayretine vurgu yapmak amacıyla çevre kirliliğini azaltmaya yönelik fotoğraf sanatı bağlamında çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Bunlara Joachim Schmid, Barry Von

Wong, Gregg Segal, Philippe Echaroux ve Vik Muniz'in çöp kullanarak oluşturdukları çalışmaları örnek gösterilebilir (Göktan, 2018)

Bu çöplerin sanata entegre edilmesinde gösterilebilecek en iyi örnek, UNESCO dünya mirası listesinde koruma altında olan Karayip kıyılarındaki çöpleri toplayarak onları sahil kenarında tekrar düzenleyen Alejandro Duran'ın fotoğrafları örnek gösterilebilir. Özellikle sanatçı *Algas* adlı çalışmasında (Şekil 46), denizden topladığı şişeler ile deniz kirliliğinin korkunç yüzünü vurgulamaktadır (Göktan, 2018).

Şekil 46. Alejandro Duran, *Algas* (Algae), 2013

Plastik şişeler ile sanat eserleri üreten sanatçılardan bir diğeri de Veronika Richterová'dır. Çevre bilincine sahip sanatçı, kullandığı *polietilen tereftalat* adı verilen plastik malzemelerden esinlenerek, yaptığı çalışmalara PET-ART ismini vermiştir. Sanatçının 76 farklı ülkeden topladığı 3.000'den fazla plastik şişe ile yaptığı çalışmalar PET-ART Müzesinde sergilenmektedir. Sanatçı genellikle doğadan ilham almaktadır. Çalışmaları da genellikle iç mekân dekorasyon objeleri, hayvan ve bitki heykellerinden oluşmaktadır (Uys, 2016). Bu çalışmalara *Mantarlar* adlı çalışması (Şekil 47) başlıca örnek gösterilebilir.

Şekil 47. Veronika Richterová, Mantarlar (Mushrooms), 2005

Yeni bir çağ olarak öne sürülen Antroposen kavramı, 2019 yılında 16. İstanbul Bienali'ne konu olmuştur. Antroposen Çağı söyleminin görülebilir sonuçlarından birisi olan Pasifik Okyanusu merkezinde bulunan atıklardan oluşan yığılmadır. *Yedinci Kıta* ismini alan bu yığılma, yaklaşık 3,4 milyon km² genişliğe ve 7 milyon ton ağırlığında plastik atıklardan oluşmaktadır. İnsan elinin değmediği bu yer, birçok bilim insanı ve sanatçıyı bir araya getirerek Antroposen Çağı söylemine vurgu yapmaktadır (Ünal, 2021).

Tüm ekosistemi çözümleyen Çevre fotoğrafçılığı sadece güzelin değil, aynı zamanda yeryüzünü tehdit eden unsurların da fotoğraflanması ile doğa fotoğrafçılığından ayrılmaktadır. Özellikle Edward Burtynsky'nin, Antroposen'e dayalı seri fotoğrafları, dikkat çekmektedir. Sanatçı, orman tahribatı, atık çöpler, plansız şehirleşme, kıtlık sorunları, taş ocakları, madenler, sanayileşmenin doğurduğu sorunlar, petrol rafineleri ve nüfus artışı gibi problemleri fotoğraflamaktadır (Ünal, 2021). Geri dönüşümün önemi bağlamında sanatçının Kenya'daki (Şekil 48) ve Amerika'daki fotoğrafları (Şekil 49), başlıca örnek gösterilebilir.

Şekil 48. Edward Burtynsky, Nairobi Kenya, 2016

Şekil 49. Edward Burtynsky, Westley'deki lastik yığını (Tire pile in Westley), California USA, 1999

İnsan eli değmeden fakat dolaylı yoldan insanın etkisi ile oluşan *Yedinci Kıta*, Antroposen Çağı'nda Sanat kavramına vurgu yapmaktadır. Antroposen Çağı'nda Sanata verilebilecek örnekler çeşitlidir. Bu sanatsal projelerin ortak özelliği ise disiplinlerarası bir özelliğe sahip olmalarıdır. Bu projeler özellikle solar enerji sistemi, plastik atık tüketimi, geri dönüşüm ve biyoloji gibi çalışma alanları ile ortak etkileşim içerisinde gerçekleştirilmiştir. Solar enerji sistemine yönelik çalışmalara Bruno Latour, Olivier Michelin ve Bronislaw Szerszynski'nin küratörlüğünde Tomàs Saraceno'nun uçan müzesi olan *Museo Aero Solar* adlı projesi (Şekil 50) örnek gösterilebilir.

Bu proje Peru, Küba, Danimarka, İtalya, Fransa, İsrail, Almanya, Kolombiya, Arap Emirlikleri'nde yeni bölümler eklenerek oluşturulmuştur. Yeniden kullanılmış plastik torbalar ile oluşturulan projenin böylelikle, teknik ve boyutu da değişmiştir. Tomàs Saraceno tarafından yaratılan proje, birçok sponsor ve topluluk üyesi ile gerçekleştirilmiştir (Saraceno, Engelmann and Szerszynski, 2015).

Şekil 50. Tomàs Saraceno, Museo Aero Solar, 2014

Geri dönüşüm malzeme sanatı kapsamında değerlendirilebilecek driftwood, diğer adıyla lodos odunları olarak bilinen malzeme, sanatçılar tarafından sıklıkla kullanılmaktadır. Bunlara en iyi örnek Nagato Iwasaki'nin heykelleri (Şekil 51) örnek gösterilebilir. Sanatçının çalışmaları genellikle doğaya bırakılmış insan figürlerinden oluşmaktadır.

Şekil 51. Nagato Iwasaki, Driftwood heykelleri, 1983-2019

Lodos odunlarının sanatta kullanımı incelendiğinde Türk sanatçılardan heykeltıraş Durul Bakan'ın eserleri de geri dönüşüm malzeme sanatı kapsamında ön plana çıkmaktadır. Sanatçı yaşadığı şehir olan Antalya'da dalgaların karaya sürüklediği odun parçalarından sanatını icra etmektedir. Sanatçı genellikle bu odunlar ile nesli tükenme riskiyle karşı karşıya

olan hayvan türleri üzerine çalışmalar yapmaktadır. Bu odun parçalarını kullanmasının temel sebebi ise, tamamen doğadan kopup işlevini yitirmiş olmasıdır (TRT 2, 2020). Sanatçı doğanın, bir köşeye bırakıp terk ettiği bu odun parçalarını birleştirerek onlara hayat vermektedir. Bu anlamda sanatçının eserlerindeki temel amacın, risk altında olan hayvanları yine doğada işlevini yitirmiş odun parçaları ile vurgulanması olduğu söylenebilir.

Atık malzemelerden oluşturulan çalışmalar genel olarak Geri dönüşen sanat adı altında da tanımlanmaktadır. Geri dönüşen sanatın, eğitimde kullanımının arttırılması sürdürülebilirlik açısından önemli bir konuma sahiptir (Özrili, 2021).

2.5.4. Doğada Sürdürülebilirlik ve Geçiciliğin Sanattaki Yeri

Son yıllarda *sürekliliği* ifade eden (Mamur, 2017b), ekolojik dengeyi korumaya yönelik kavram olan sürdürülebilirlik kavramı, günümüzde ekonomi ve enerji kaynaklarının kullanımı konusunda ön plana çıkan bir kavram olmakla birlikte; küresel anlamda Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Dünya Komisyonu’nun “Ortak Geleceğimiz” isimli raporu ile tanınmıştır (Malaman, 2018). Bu rapora göre (1987):

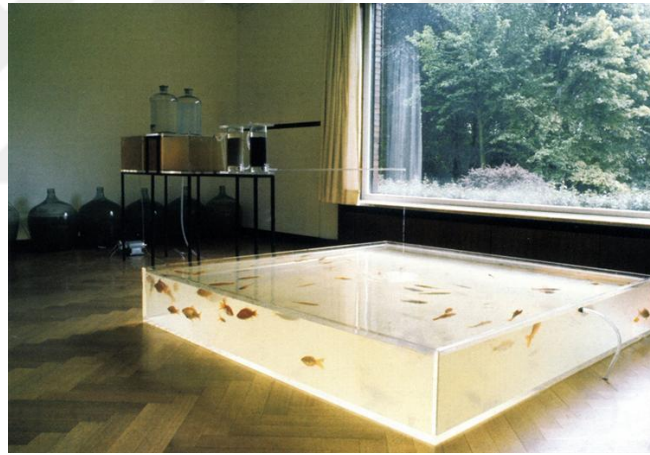
Sürdürülebilirlik sağlamak demek doğa ve insan arasında denge oluşturmak demektir. Bu dengenin oluşturulması ise bizim elimizdedir. Peki nasıl başaracağız bunu? Bunun tek cevabı var; seçimlerimizi doğru yönlendireceğiz. Teknolojimizi iklimimiz, çevremizi, enerjilerimizi, doğal kaynaklarımızı iyi tanıyıp, analiz edecek ve uzun vadeli planlar yaparak, planlı bir şekilde kaynaklar üzerinde yönlendirme yapacağız. Sürdürülebilirliği bir bütün olarak algılayacağız. Yenilenemeyen enerji kaynaklarının farkında olacak, bunun yerine yenilenebilir kaynakların kullanımına ağırlık vereceğiz (aktaran Malaman, 2018, s. 89).

Kırılğan Ekolojiler sergisi kapsamında gerçekleştirilen eserler, zarar görmüş ortamları ve bozuma uğramış olan ekosistemleri iyileştirmeye yönelik amaç taşımaktadır. Bu açıdan çalışmalar, sürdürülebilirlik kavramını da irdelemektedir (Demos, 2022). Bu alanda yapılan çalışmalara bu araştırmanın 2.5.2. *1960 Sonrası Çağdaş Sanatta Doğa* adlı alt başlığında belirtildiği üzere Alan Sonfist’in *Zaman Manzarası*, Helen Mayer ve Newton Harrison ikilisinin *Taşınabilir Meyve Bahçesi: Hayatta Kalma Parçası 5* (Şekil 52), Hans Haacke’in *Ren-Su Arıtma Tesisi*, Bonnie Sherk’in *Çiftlik* (Şekil 54), Agnes Denes’in *Buğday Tarlası – Bir Yüzleşme*, Ekolojik Sanat Hareketleri alt başlığı altında verilen Joseph Beuys’un *7000 Meşe* ve Mel Chin’in *Tekrarlanmış Alan* adlı çalışmaları örnek gösterilmektedir.

Şekil 52. Helen Mayer ve Newton Harrison, Taşınabilir Meyve Bahçesi: Hayatta Kalma Parçası 5 (Portable Orchard: Survival Piece 5), 1973

Hans Haacke *Ren-Su Arıtma Tesisi* adlı projesini (Şekil 53) Ren Nehri'nin kirliliğini vurgulamak amacıyla yapmıştır (Oğuz, 2015a).

Şekil 53. Hans Haacke, Ren-Su Arıtma Tesisi (Rhine-Water Purification Plant), 1972

Şekil 54. Bonnie Sherk, Çiftlik (The Farm), 1974

Çalışmalarında doğanın insan ile ilişkisini irdeleyen Agnes Denes *Buğday Tarlası – Bir Yüzleşme* adlı projesini (Şekil 55), New York’un hemen yanındaki 8 km’lik bir arazinin iki dönümlük bir buğday tarlasına dönüştürülmesiyle ve küreselleşmeye vurgu amacıyla gerçekleştirmiştir (Mamur, 2017a; Susamoğlu, 2018). Projenin en temel önemi ise Manhattan’ın Wall Street ve Dünya Ticaret Merkezi arasındaki moloz yığınlarıyla dolu bir alana buğday ekilerek dünyanın en temel mahsullerinden birini en pahalı binalar ile yüz yüze getirmiş olmasıdır (Ertuğrul Tomsuk, 2018).

Şekil 55. Agnes Denes, Buğday Tarlası - Bir Yüzleşme (Wheatfield - A Confrontation), 1982

Sürdürülebilirlik kavramı, Heinberg’in ifadesiyle “...zaman içinde muhafaza edilebilir olan...” olarak ifade edilmiş (aktaran Mamur, 2017b, s. 776); 2009 Kopenhag iklim zirvesi ve 2015 Paris İklim zirveleri sonrasında, birçok alanda olduğu gibi sanatta da ilham kaynağı olmuştur. Kuzey Avrupa ve Kuzey Amerika ülkeleri yenilebilir enerji kaynaklarının (rüzgâr, güneş enerjisi ve biyoyakıtlar) kullanımı konusunda öncü role sahiplerdir (Malaman, 2018). Son yıllarda birçok sanatçının, ekolojiyi sanat ile ilişkisel açıdan farklı şekillerde ele aldıkları gözlemlenmektedir. Bunlara sosyal ekoloji, eko feminizm ve ekolojik restorasyon temaları örnek gösterilebilir. Mel Chin’in *Tekrarlanmış Alan* adlı çalışması, Andy Goldsworthy’nin ise sanatındaki geçici materyalleri, Tressa Prisbrey’nin geri dönüşüm malzemeleri ve özellikle şişeler ile oluşturduğu köy bunlara en iyi örnektir (A.g.e., 2017b). Mel Chin’in çalışmasıyla amaçsal açıdan benzerlik gösteren Lauren Berkowitz de *Manna* adlı çalışmasında (Şekil 56), sürdürülebilirlik kavramını kullanılmıştır (Malaman, 2018).

Şekil 56. Lauren Berkowitz, Manna, 2009

Sanatçı, Avustralya’da sömürge döneminden bu yana uygulanan kapsamlı tarımsal üretiminin sürdürülebilirliğini ve kıtaya verdiği zararı sorgulamayı amaçlayarak çalışmasında; yiyecek ve ilaç kutularının içinde yetiştirilmiş bitkilerle bu boş kutuları bir araya getirmiştir. Bu şekilde sanatçı, doğa ile gıda üretimi arasındaki bağın kopuşunu, doğa ve yenilenebilir gıda kaynaklarına geri dönüşün sağlanabileceğini ifade etmektedir (Malaman, 2018).

Sürdürülebilirlik ve Ekolojik bozulma, ülkemizde de tartışmaya açılan yeni konulardır. Bu konulara yönelik 2016 yılı İstanbul Modern’de “Yok Olmadan: Doğa ve Sürdürülebilirlik Üzerine Bir Sergi” kapsamında Türk sanatçılardan Alper Aydın, Elmas Deniz, Canan Tolon’un da sanatsal çalışmalarına yer verilmiştir. Bu sanatsal çalışmalar, Ekolojik sorunların çözümünün olanaksızlığı, çevrenin korunmasına ve insan türünün onunla uyum içinde varlığını sürdürebilmesi temalarına dikkat çekmeyi amaçlamıştır (Malaman, 2018; Mamur, 2017a). 1970’lerden itibaren bazı sanatçılar, kendi varlığı üzerine çevreyi yeniden inşa ettiği projeleriyle yeni bir çevresel farkındalık oluşturmuşlar; bu projelere, doğada tahribata neden olmayan ve doğanın bir parçası gibi geçici izlerini aktarmışlardır. Bu sanatçılara genellikle performatif işler üreten, Charles Simonds ve Ana Mendieta başlıca örnek gösterilebilir (Ünal, 2019).

Charles Simonds *Beden* isimli performatif çalışmasını (Şekil 57) kişisel bir mitolojiye dayandırarak canlandırmış ve bunu video kamera ile kaydedip kalıcı hale getirmiştir (“Mythologies”, 2021). Bu açıdan sanatçının sergilediği beden-toprak ilişkisi hem mitin kökenine hem de insan kökeninin mitine gönderme yapmaktadır. “... Mitolojinin ilk tohumu,

ilk insanların (homo sapiens) “öldüren insanlara” (homo necans) dönüşüp şiddet dolu bir dünyada varolma koşullarını kabul etmek zorunda kaldığı zamanda atılır...” (Armstrong, 2017, s. 32). Mit ise bilinmeyen ve dillendiremediklerimiz ile ilgilidir. Dolayısıyla insanoğlu, yaşamı boyunca ve yaşamın her detayında mitler üretmiştir (A.g.e., 2017). Bu çalışmada ise mitlerin büyük bir bölümünü kapsayan ölüm ve yeniden doğuşun ön plana çıktığını söyleyebiliriz.

Şekil 57. Charles Simonds, Beden (Body), 1973

Ana Mendieta doğayı kadının doğurganlığı ile bağdaştırarak toprak, taş, kum, yaprak, ateş ve barut gibi doğaya ait malzemeleri kullanmış; bedeninin toprakta bıraktığı izleri fotoğraflar ile belgeleyerek, feminist anlam taşıyan sanatsal çalışmalar gerçekleştirmiştir. Sanatçı *Silüet* serisinde yer alan eserinde (Şekil 58) kullandığı kırmızı ile, kadınlara yönelik şiddete dikkat çekmek istemiştir (Antmen, 2016; Uzunokur, 2011). Sanatçı çalışmalarında genellikle doğal materyalleri kullanmasıyla birlikte; arınma, deneysellik, iyileşme ve geçicilik gibi kavramları irdelemektedir. Bu çalışmasında da bedene ait izlerin zaman içerisinde yok olmasına değinmiş ve faniliği vurgulamaktadır (Ünal, 2019).

Şekil 58. Ana Mendieta, Silüet serisinden Adsız 1, 1973-78

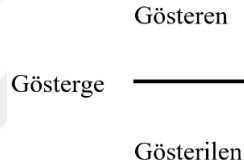
Sürdürülebilirlik ve geçicilik kavramları sanatta olduğu gibi eğitimde de kendisine yer bulmuştur. Özellikle 1970’lerden beri birçok kurum ve kuruluşun çalışmalarıyla şekillenen sürdürülebilirlik kavramı, temelde ekolojik bir yaklaşım ile algısal bütünlüğe kavuşmuştur. 1980’lerden itibaren sürdürülebilirlik kavramı birçok disiplinde kendine yer bularak gelişmiş ve bu bağlamda çevre eğitimini de merkezine almıştır. Örneğin *çevresel eğitim*, *ekoloji pedagojisi*, *ekolojik öğrenme*, *doğa deneyimi* ve *sürdürülebilir gelişme amaçlı eğitim* kavramları literatürün bir parçası olmuştur (Mamur, 2017a).

2.6. Göstergebilim ve Lisansüstü Çağdaş Sanat Eğitiminde Ekolojik Yaklaşımlara Dayalı Uygulamaların Göstergebilimsel Çözümlemesi

Kökeni eski çağlara kadar uzanan göstergebilim etimolojik açıdan incelendiğinde, Yunanca gösterge anlamına gelen *semeron* sözcüğünden gelmektedir. Çağdaş göstergebilimin temelleri ise Charles Sanders Peirce ve Ferdinand de Saussure tarafından atılmıştır (Kılıç Gündüz ve Enginoğlu, 2018). Göstergebilim, 1960 ve 1970’li yıllar boyunca yapısal antropolojiden etkilenecek, bilimsel geçerliliğini kanıtlamak üzere işaretlerin anlamı üzerine odaklanmaktadır. Çağdaş imgeler konusunda daha etkili olan göstergebilim çalışmaları, bütün kültürel ürün ve süreçlere ilişkin anlamlar oluşturan işaretler dizgisi ile ilgilenmektedir (Duncum, 2020).

Göstergebilim, kültürel anlamları anlamak amacıyla mitleri, ritüelleri, öyküleştirilmiş ve cinsiyetleştirilmiş bir dili araştırmaya ve elde edilen bulguları birleştirmeye dayanan bir bilim dalı olarak tanımlanmış; bireylerin duygularını, yaşadıkları olayları ve deneyimlerinin yansıttıkları bir sanat uygulamasıdır. Aynı zamanda göstergebilim, göstergelerle ilintili kültürel anlamları anlamak için bir dili araştırmaya ve elde edilen bulguları birleştirmeye dayalıdır (Smith-Shank, 2020).

Ferdinand de Saussure'ün göstergeleri, gösteren ve gösterilen olmak üzere iki başlık altında (Şekil 59) ele alınmaktadır (Günay, 2012). Louis Hjelmslev, Saussure'ün göstergelerini farklı bir şekilde ele almış olsa da bu çalışma, Saussure'ün göstergeleri üzerine gerçekleştirilmiştir.

Şekil 59. Ferdinand de Saussure'ün göstergeleri. ¹⁴

Göstergelerin belirlenmesi ve analizinde göstergesel bağlantıları, gösteren-gösterilen ilişkisi kapsamında düz anlam ve yan anlam analizi ile yorumlanmaktadır. Düz anlam ve yan anlamları, nesne gibi görünen göstergeler, yorumlanan göstergeler ve kültürel bir gelenek olan göstergeler olmak üzere üç sınıflandırma oluşturmaktadır. Düz Anlamda göstergeler arasındaki ilişki doğrusaldır, yani göstergeler olduğu gibi algılanmaktadır. Yan anlamda ise, göstergeler arasındaki ilişki dolaylıdır, yani göstergeler kendi içerisinde de farklı anlamlar oluşturabilir. Dolayısıyla yan anlam; çağrışımsal, yansıtmacı, sosyal ve duygusal anlamlar (Şekil 60) olmak üzere dört grupta sınıflandırılmaktadır. Çağrışımsal anlamlar, kişisel bakış açısı ve yaklaşımlara; Sosyal anlamlar, sosyal bakış açısı ve bireyin ait olduğu ortama; Duygusal anlamlar, bireysel bakış açısı ve duygulara; Yansıtılan anlamlar ise, gösterenin kullanım amacına dayalı olarak şekillenmektedir (Smith-Shank, 2020).

¹⁴ Günay'ın (2012) Görsel Göstergebilim ve İmgenin Anlamlandırılması adlı kitap bölümünden yararlanılmıştır (bkz: şekil kaynakçası; şekil 59)

Düz Anlam	Yan Anlam
Gösterilenin olduğu gibi algılandığı, gösteren ve gösterilen arasındaki doğrusal anlam.	Çağrışımsal Anlamlar
	Sosyal Anlamlar
	Duygusal Anlamlar
	Yansıtılan Anlamlar

Şekil 60. Gösterge analizinde anlamlar.¹⁵

Göstergelerin anlamlandırılmasına yönelik amaç taşımayan derin anlamlarda ise; ideolojik, din, felsefi, mitolojik ve kültürel gibi birçok olgu, göz önünde bulundurulmaktadır. Bu durumda amaçsal örnekleme göre belirlenen öğrenci çalışmaları, Gottdiner'in (2005) *Göstergebilim Anlam Çözümleme Şeması* (Şekil 61) doğrultusunda çözümlenecektir.

Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	Derin Anlam
Balta	Ağaç kesme aleti	Balta sahibi olmak, kabile statüsü, işçi sınıfı, idam, cellat.	Mitoloji, ideoloji, din
Giyecek	Bedeni koruma	Moda, toplumsal konum, tevazu, gösteriş	İdeoloji, din, inanç, kültür

Şekil 61. Göstergebilim anlam çözümleme şeması.¹⁶

Göstergebilim anlam çözümleme şemasında derin anlamlar içerisinde gösterilmemiş, bu kategoriye başka anlam paradigmaları da dahil edilebilir. Bunlara felsefe, psikoloji, sosyoloji, siyasi kelimelerini örnek gösterebiliriz. Yan anlamlar, yorumlayıcının duyguları ile kültürel değerleri, sosyal statüsü, bireysel bakış açısı ve göstergenin kullanım amacı gibi olgular göz önünde bulundurularak çağrışımsal anlam, sosyal anlam, duygusal anlam ve yansıtılan anlam olmak üzere dört gruba ayrılmaktadır. Çağrışımsal anlamlar, bireysel bakış açısıyla şekillenirken; sosyal anlam ise sosyal bakış açısı ve sosyal statüler çerçevesindeki anlamları kapsamaktadır. Duygusal anlam, göstergenin taşıdığı farklı duygu durumlarını içermektedir. Son olarak yansıtılan anlam ise, göstergenin kullanım amacı ile ilişkilidir (Smith-Shank, 2020).

¹⁵ Smith-Shank'ın (2020) Görsel ve Sosyal Göstergebilim Araştırma Stratejileri adlı kitap bölümünden yararlanılmıştır (bkz: şekil kaynakçası: şekil 60)

¹⁶ Gottdiner'den (2005) aktaran Soylu'nun (2018) Göstergebilim Sanat Eseri Çözümleme Şemaları adlı makalesinden aynen alınmıştır. (bkz: şekil kaynakçası; Şekil 61)

Sanatsal eserlerin incelenmesi sürecinde görmediğimiz, düşünce ve çıkarım yoluyla anlamın oluşumunu sağlayarak sanatsal eserlerin anlamlarında kendine yer edinen birbirine zıt kelimeler ise *Karşıt anlamlar şeması* (Şekil 62) kapsamında incelenmektedir. Göstergelerin veya sembollerin ortaya koyduğu her anlam, zıt anlamını da çağrıştırmaktadır. Böylelikle anlamlar, zıt anlamlarıyla daha da anlaşılır hale gelmektedir (Soylu, 2018).

Varlık	Yokluk
Zenginlik	Fakirlik
Olağan	Olağanüstü
Yaşam	Ölüm
Güzellik	Çirkinlik
Değerli	Değersiz
Sanat	Sanat Değil
Bilinç	Bilinçsizlik
Saygı	Saygısızlık
Madde	Mana
Eski	Yeni
Geçmiş	Gelecek
Barış	Savaş
Sıcak	Soğuk
Karanlık	Aydınlık
Işık	Gölge
İyi	Kötü

Şekil 62. Karşıt anlamlar şeması.¹⁷

Göstergebilimsel çözümleme yönteminde Ferdinand de Saussure’ün gösteren-gösterilen ilişkisine dayalı olarak; Lisansüstü Sanat Eğitimi öğrencilerinin ekolojik sanata dayalı uygulamaları, sanatsal proje çalışmaları ilk olarak göstergelerine göre çözümlenmiştir. Sonrasında göstergeler, düz anlam, yan anlam ve derin anlam olmak üzere üç grupta incelenmiştir. Aynı zamanda göstergeler, yan anlamlarına göre; çağrışımsal, sosyal, duygusal ve yansıtılan anlam olmak üzere dört grupta ele alınmıştır. Ardından bu sanatsal çalışmalar, mantıksal çerçevede incelendiğinde birlikte kullanıldığı görülen karşıt anlamlar bulgu ve yorumlar kısmında tablolastırılmıştır.

Ekolojik Sanat ve yönelimsel hareketlere bağlı olarak, bazı sanat eğitimi programlarında çeşitli sanatsal uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Ekolojik yaklaşımlar, sanata etki ettiği gibi sanat eğitimcilerinin de projelerinde kendisini göstermektedir.

¹⁷ Soylu’nun (2018) Göstergebilim Sanat Eseri Çözümleme Şemaları adlı kitap bölümü ve Soylu’nun (2020) Maurizio Cattelan’ın “Komedyen” Adlı Enstalasyonunun Göstergebilim Çözümlemesi adlı makalelerinden yararlanılmıştır. (bkz: şekil kaynakçası; Şekil 62)

Yapılan bazı araştırmalara göre ekolojik sanatsal yaklaşıma dayalı uygulamaların Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarında da yeterli düzeyde olup olmadığı gözlemlenmektedir. Çağdaş sanat eğitiminde, örneklem üzerinden, uygulamaların sayısına ve yeterliliğine ilişkin mevcut durum bu araştırmada da ortaya koyulmaktadır. Bu kapsamda Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş  ğretmenliği Lisansüstü Programları ve Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Resim, Fotoğraf, Heykel, Seramik ve Cam Tasarımı ile Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı Lisansüstü Programlarında 2015-2021 yılları arasında öğrenim görmüş öğrencilerin gerçekleştirdikleri amaçsal örneklem göre seçilmiş, ekolojik sanatsal yönelimlere dayalı sanatsal çalışmaları, göstergebilim yönteminin gösteren-gösterilen ilişkisine dayalı olarak anlamsal açıdan çözümlenmektedir.

2.7. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde araştırma kapsamında yararlanılacak yurtiçi ve yurtdışı araştırmalar olmak üzere iki ana başlık altında ilgili yayın ve araştırmalar verilmektedir.

2.7.1. Yurt içi İlgili Araştırmalar

Evrenin ve dünyanın oluşumu ile ilgili teoriler -özellikle Big Bang- bu oluşumların tüm evlerinden bu zamana kadar geçen tarihsel süreç, jeolojik zamanlar, iklim değişiklikleri, küresel ısınma, ekolojik sorunlar, bu sorunların dünyadaki tüm faktörlere etkileri, bu sorunlara yönelik gerçekleştirilen çeşitli etkinlikler, bu konudaki sözleşmeler ve Türkiye'nin buradaki konumu, bu sorunlara yönelik çözümler; tüm bu ekolojik sorunların etkisiyle ortaya çıkan veya geliştirilen çevresel duyarlılık, Ekoloji ile  evre Bilimi ve ilgili kavramlar, ekolojinin farklı disiplinler ile ilişkisi, sanayi devriminden sonraki süreç, bu süreç ile birlikte Antroposen kavramının ortaya çıkması ile ilgili yurtiçi yayın ve araştırmalara aşağda yer verilmektedir. Aşağdaki araştırmalar, bu çalışmadaki Yeryüzünde Yaşam ve Antroposen  ağı başlığı kapsamında Yeryuvarının Jeolojik Olarak Tarihsel Değişimi, Yeryüzünde Yaşamın Oluşumu, Yeryuvarının Türlerin Oluşumuna Etkisi, Jeolojik Devirler, Antroposen  ağı; Ekoloji Bilimi ve Tarihsel Gelişimi başlığı kapsamında Ekoloji Biliminin Konusu ve Alt Dalları,  evre Bilimi ve Tarihsel Gelişimi; Ekolojik Sorunlar ve Toplumların Gündemine Yerleşmesi başlığı kapsamında  evre Bilincinin Doğuşu ve Bilinçli  evrecilik alt başlıklarına destek olmaktadır.

Akdağ ve  zdemir (2020) “ evreye Duyarlılık ve Sorumluluk Bağlamında Yeşil Halkla İlişkiler ve Antroposen Kavramı: Billboardlar  zerinden Bir Göstergebilimsel Analiz”

adlı makalelerinde, ilk olarak Antroposen kavramına ilişkin tanım ve kronolojik bilgileri; sonrasında çevre sorunlarını, çevresel duyarlılık ve sorumlulukları, yeşilin öne çıkarıldığı tüketici tarafından kabul edilebilecek bazı tasarımlarla ortaya konulan; yeşil markalama, yeşil tüketim, yeşil reklam, yeşil pazarlama, ardından yeşil/çevresel halkla ilişkiler konularını incelemektedirler. Ardından Çevresel duyarlılık ve sorumluluk açısından yeşil billboardları göstergebilimsel analiz yöntemiyle analiz etmektedirler. Bu analiz yöntemi kapsamında billboardları; göstergebilimsel analiz altında, gösteren-gösterilen ilişkisi ve göstergelerin yan anlamlarına göre çözümlemektedirler. Ayrıca Coca Cola, Toyota, Calidda Gaz şirketi ve Peru Mühendislik ve Teknoloji Üniversitesi'nin yaptığı billboardlarının göstergebilimsel analizlerinde doğayı vurgulayan renklerin kullanıldığı ve çevreye sürdürülebilir bir ürün sunduklarını gözlemlemektedirler. Bu anlamda işletmelerin, ekolojik sorunları ciddiye aldığı sonucunu desteklemektedirler. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Antroposen Çağı ile Ekolojik sorunlar ve toplumların gündemine yerleşmesine ilişkin araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Arslan (2011) “Bir ‘Doğrudan Eylem Hareketi’ Olarak Greenpeace (Yeşil Barış)” adlı makalesinde ilk olarak geçmişten günümüze çevre ile insan ilişkisini, ekoloji, ekolojinin kaç grupta yer aldığı ve Greenpeace (yeşil barış) kavramlarını incelemektedir. Ardından Greenpeace'in doğuşu, felsefesi, kendisini ifade şekli, amacı, çalışma alanı ve şeklini incelemektedir. Sonrasında Türkiye’de Greenpeace kavramını incelemektedir. Doğal yaşamı korumayı ve çevre tahribatına engel olmayı amaçlayan, faaliyetlerini ve üye sayısını günden güne arttıran, herhangi bir kurumdan destek almadan bireylerin maddi ve manevi desteğiyle çalışmalarını sürdüren Greenpeace hareketinin; eylemlerinde hiçbir şekilde şiddet kullanmadığı, aksine kendi üyelerinin şiddete maruz kaldıkları ve kayıplar verdiklerini gözlemlemektedirler. İlgili araştırma, bu çalışmadaki çevre bilincinin doğuşu ve bilinçli çevrecilik konularına ilişkin araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Ay (2020) “Jeoloji Tarihinde İklim, Küresel Isınma ve Etkileri” adlı kitabında, ilk olarak teoriler ile modellerle evrenin ve dünyanın oluşumu, katmanları, tektonik oluşumları, levhalarını, jeolojik zamanlarını, yok oluşlarını, buzul çağlarını ve soğumanın nedenlerini incelemektedir. İkinci olarak jeolojik dönemlerde iklim ile ilgili tanımları ve çeşitlerini sunmaktadır. Ardından iklim değişiklikleri ile küresel ısınma sorunlarına, bu sorunlara yönelik dünyada gerçekleştirilen çeşitli etkinliklere, iklim değişikliği çerçeve sözleşmesi ve bu konuda Türkiye’nin konumuna yer vermektedir. Son olarak da küresel ısınmanın biyolojik çeşitliliğe, ekosisteme, insan sağlığına, enerji üretimine, turizme, tarıma, küresel gıda güvenliğine, açlığa ve diğer konulara etkilerini incelemektedir. Çalışmanın son bölümünde ise iklim değişikliği

ve küresel ısınmaya yönelik çözümler sunulmaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki evrenin oluşumuyla ilgili teorilerden birisi olan Big Bang teorisi, yeryüzünde yaşam, Antroposen Çağı, yeryuvarının jeolojik olarak tarihsel değişimi ve jeolojik devirlere ilişkin araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Kalkan (2019) “Büyük Patlama ve Yaratılış” adlı kitabında, din insanlarının ve teologların yüzyıllardır savunduğu inanç olan Big Bang teorisini bilimsel ve felsefi açıdan incelemektedir. Çalışmada ilk olarak evren tasarımı Big Bang öncesi felsefe, inanç ve bilim açısından ortaya koymaktadır. Sonrasında Big Bang’ın doğuşu, Big Bang’ten kalan radyasyona, entropi yasasına, Big Bang ile diğer teorilerin karşılaştırılmasına yer vermektedir. Son olarak da Big Bang’ın felsefi sonuçlarına ve gaye ile nizam delili açısından Big Bang’e yer verilmektedir. Sonuç olarak ise araştırma, evren ile dünyanın varoluşuna ve düzenine ilişkin kaynaklara bilimsel tekniklerle ulaşmanın mümkün olmadığını; tüm bunlara Tanrı’ya başvurmadan, tamamen bilgi kapasitesiyle yanıt aramanın mümkün olmadığını ortaya koymaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki yeryuvarının jeolojik olarak tarihsel değişimine dair araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Kocataş (2020) “Ekoloji: Çevre Biyolojisi” adlı kitabında, ilk olarak Ekolojik sorunlar, bu sorunların toplumların gündemine yerleşmesi; bu sorunların sonucunda insanlardaki çevre bilincinin gelişimi ile ortaya çıkan Ekoloji Bilimi ve Çevre Bilimini incelemektedir. İkinci bölümde, yeryuvarının tarihsel değişimi ve türlerin oluşumuna etkisiyle birlikte yaşamın başlangıcı, evrimi ve doğal seçim ile türlerin oluşumu konularını incelemektedir. Üçüncü bölümde, ekolojinin temel kuram ve kavramları olan madde, enerji, doğal kaynaklar, sürdürülebilirlik, mekânsal kavramlar, canlı toplulukları ile ilgili kavramlar, ekolojik ilişkiler, ekolojik faktörler ve gelişimdeki rolleri ile ilgili kavramlar incelenmektedir. Dördüncü ve beşinci bölümde, Ekoloji Biliminin alt dalı olan birey ekolojisi, kavram ve kuramları; altıncı ve yedinci bölümde, popülasyon ekolojisi, kavram ve kuramlarını; sekizinci, dokuzuncu ve onuncu bölümde, tür toplulukları ekolojisi, kavram ve kuramlarını; on birinci, on ikinci, on üçüncü ve on dördüncü bölümde ise, uygulamalı ekoloji, kavram ve kuramlarını incelemektedir. İlgili araştırma, bu çalışmadaki yeryuvarının jeolojik olarak tarihsel değişimi, yeryüzünde yaşamın oluşumu, yeryuvarının türlerin oluşumuna etkisi, jeolojik devirler, Ekoloji Bilimi ile tarihsel gelişimi, Ekoloji Biliminin konusu ile alt dalları, ekolojik sorunlar ve toplumların gündemine yerleşmesi, Çevre Bilimi ile tarihsel gelişimi ve Çevre Biliminin doğuşu ile bilinçli çevrecilik konularına ilişkin araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Polat ve Kahraman (2019) “Antroposen Çağı’nda Kentsellik, Sürdürülebilirlik ve Dirençlilik” adlı makalelerinde, Antroposen kavramı ile bu kavramın sürdürülebilirlik, dirençlilik, kentsellik ve insanın bu dönemdeki egemenliğine ilişkin tanımlara yer vermektedirler. Aynı zamanda meta-endüstriyel dönem ve kentsel dirençlilik konularına da dikkat çekmektedirler. Sonuç olarak ise çalışma, Antroposen’in doğru yönetilmediği takdirde dünyayı belirsiz bir geleceğin beklediğini ve insanın bu belirsizlikte büyük rol üstlendiğini öne sürmektedirler. Aynı zamanda dünyanın karşı karşıya olduğu bu tehlikenin önüne geçilmesi için de sürdürülebilirlik, dirençlilik ve kentsellik kavramlarının daha çok değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar. İlgili araştırma, bu çalışmadaki jeolojik devirler ve Antroposen Çağı konularına ilişkin araştırmalara kaynaklık etmektedir.

Sümer, Alak ve Tekin (2020) “Antropojen ve Antroposen Kavramlarının Tarihsel Gelişimine Yerbilimsel Bir Bakış” adlı makalelerinde, ilk olarak Antropojen ve Antroposen kavram ve kuramlarının kronolojik gelişimleri ve ortaya çıkışları; ardından Dünya’daki ve Türkiye’deki gelişmeler ile bunlar ışığında belirlenen sorunlar ve çözüm önerilerini incelemektedirler. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Antroposen Çağı, Ekoloji Biliminin konusu ve alt dallarına ilişkin araştırmalara katkı sağlamaktadır.

Sümer, Şanlıyüksel Yücel ve Baba (2020) “Antroposen ve Antropojenik Kirlilik Sayısı” adlı önsözünde, sanayi devriminden itibaren küreselleşen dünyada insanın doğayı değiştirdiğini, sanayileşme ve kentleşme ile birlikte de daha büyük sorunların ortaya çıktığına dikkat çekmektedirler. Çalışmada aynı zamanda çeşitli disiplinlerden bilim insanlarının çalışmalarına ve sonuçlarına dikkat çekilmektedir. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Antroposen Çağı ile ilgili araştırmalara katkı sağlamaktadır.

Ünal (2020) “Kentsel Ekoloji Üzerinden Estetik Tasarımlar ve Kuzey Ankara Örnekleme” adlı makalesinde, sanayileşme, kentleşme ve insanın doğaya olan etkilerini ortaya koymaktadır. Bu kapsamda doğanın etkilerinin bir sonucu olarak ekoloji kavramının ortaya çıkışı ve ekolojinin diğer bilim dallarıyla olan ilişkisine dikkat çekmektedir. Bahsedilen bilim dalları dışında sanatın da ekoloji ile olan ilişkisini incelemektedir. Bu kapsamda çeşitli sanatsal örnekler verilmiş; aynı zamanda Kuzey Ankara örnekleme üzerinden bir inceleme sunmaktadır ve sonucunda ise Kuzey Ankara örnekleminin Ekolojik Sanat veya Çevre Sanatı olarak değerlendirilmesinden öte; kentsel ekoloji, kentsel estetik ve ekolojik rekreasyon kapsamında ve kendi dalında örnek teşkil ettiğine ulaşılmıştır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Ekoloji Biliminin konusu ve alt dallarına ilişkin araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Doğanın diğer disiplinlerle olan ilişkisi sanat ile de gözlemlenmiştir. Bu kapsamda sanat, doğanın sanattaki ilk izlenimleri olan Rönesans Döneminde Resim Sanatı, Kavramsal Sanat, minimalist eserler, yerleştirmeler, beden sanatı, video sanatı, ışık sanatı ile ilgili yurtiçi yayın ve araştırmalar aşağıda verilmektedir. Aşağıdaki araştırmalar, bu çalışmadaki Çağdaş Sanat Eğitimi, sanat tanımı ve 1960 Öncesi Sanatta Doğaya Yönelik İlk Adımlar ile ilgili araştırmalara destek olmaktadır.

Bayram (2018) “Bir Sokak Sanatçısı Olarak Keith Haring” isimli 12. Ulusal Sanat Sempozyumu bildirisinde, ilk olarak toplumsal alanlarda yaratılan ve içerik açısından sanat çevresinin dışında kalan bir görsel sanat ürünü olan sokak sanatına ilişkin genel kavram ve kuramlara yer vermekte; bu bilgilerin etkilerini sanatçı ve eserleri üzerinden ortaya koymaktadır. Sonrasında Keith Haring sanatı, imgeleri, heykel çalışmalarındaki ölümsüzlük arayışını, sanatını toplumun her alanına ulaştırmaya çalışması ile pop shop oluşumunu, hastalık dönemini ve üretim için zamanın değerini incelemektedir. İlgili araştırma, bu çalışmadaki 1960 öncesi sanatta doğaya yönelik ilk adımlar ile ilgili araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Ersoy (2016) “Sanat Kavramlarına Giriş” isimli kitabında, ilk olarak sanat, sanatçı, nesnel – öznel, sanat yapısı, güzel sanatların sınıflandırılması ve türleri, sanatın doğuşu, sanatın kaynağı, sanatın amacı ve işlevi kavramlarını incelemektedir. Sonrasında sanat ile doğa ilişkisi, sanat ile toplum ilişkisi, plastik sanatların devlet yönetimleri ile ilişkisi, sanat ile ahlak, sanat ile özgürlük, sanatta ulusallık ile evrensellik, ilkel toplumlardan başlayarak modern toplumlara kadar plastik sanatların geçirdiği evreler, müzik sanatı ile toplum, sanat eleştirisi, sanat eleştirisinin tarihsel süreç içindeki gelişimi konularına yer vermektedir. Dördüncü bölümde sanat ile bilimin ortak ve farklı yanları, bilimsel çalışmaların mimarlık, müzik ve resim sanatına etkilerini incelemektedir. Beşinci bölümde Modern Sanat, beğeni, günümüzün sanat anlayışı, endüstri ve Modern Sanat, Postmodernizm sanat ve teknik konularını ele almaktadır. Altıncı bölümde öz ile biçimin müzik sanatıyla ilişkisi, sanatta gerçek ile taklit, ifade ile üslup, bir sanat yapısının öğeleri, çizgisel ile gölgesel üslup, düzlem ile derinlik, kapalı form ile açık form, belirlilik ile belirsizlik ve çokluk ile birlik zıtlıklarına yer vermektedir. Son bölümde ise barok müzik, müzikte klasizm, romantizm ve izlenimcilik konularını işlemektedir. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Çağdaş Sanatta ekolojik yaklaşıma ilişkin araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Işık (2015) “Doğa, Beden ve Teknoloji Kullanımına Bağlı Olarak Sanatsal Değişimlerin İncelenmesi” isimli makalesinde, 1960’lı yıllardan itibaren doğa, beden ve

teknoloji kullanımıyla kavramsal, minimalist, arazi sanatı, yerleştirme, beden sanatı, video sanatı, ışık sanatı vb isimlerle kategorize edilen sanatın değişimini; doğa, beden ve teknolojiyi eserlerinde kullanan Andy Goldsworthy, Dennis Oppenheim, Mark Dion, Michael Heizer, Robert Morris, Robert Smithson, Robert Whitman ve Sophie Ristelhueber sanatçılarına ait sanatsal çalışmaları üzerinden incelemektedir. Sonuç olarak ise, sanatsal anlamda birçok kriterin değiştiği ve bu değişimin devam ettiği; söz konusu değişimlerin, teknoloji, sanatçı, mekân, süreç, doğa, beden ve çoklu disiplinler başlıkları altında toplandığı vurgulamaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki 1960 öncesi sanatta doğaya yönelik ilk adımlara ilişkin araştırmalara katkı sağlamaktadır.

Öndin (2016) “Rönesans Düşüncesi ve Resim Sanatı” isimli kitabında, ilk kısımda Rönesans düşüncesi, kuram ve kavramlarına yer vermekte; Rönesans evrendoğumu ve evrenbilimini sanat eserleri üzerinden ortaya koymaktadır. Aynı zamanda bu dönemde Mesen-Sanatçı ilişkisini Medici ailesi üzerinden incelemektedir. Rönesans dönemi kapsamında tinsel mülkiyet, estetik, kutsal geometri, sansür kavramları, sanatçı haklarını ve Floransa Platon Akademisi ve Osmanlı’da Rönesans konularını; ikinci kısımda ise, İtalya’da Rönesans Resim Sanatı kapsamında Floransa Ekolü, Venedik Ekolü ve Roma Ekolü öncü sanatçıları ve eserlerini ele almaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki 1960 öncesi sanatta doğaya yönelik ilk adımlara ilişkin araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Sözen ve Tanyeli (2017) “Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü” adlı kitabında, sanatla doğrudan veya dolaylı şekilde ilişkili 4000’den fazla resim, heykel, mimarlık, endüstri tasarımı, grafik sanatlar, fotoğrafçılık, geleneksel Türk sanatlar ve diğer kavramları ortaya koymaktadırlar. İlgili araştırma, bu çalışmadaki çağdaş sanat eğitimi tanımında ve 1960 öncesi sanatta doğaya yönelik ilk adımlara yönelik araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Turani (2014) “Sanat Terimleri Sözlüğü” adlı kitabında, resim, heykel, mimarlık ve diğer sanat alanlarında kullanılan ve dilimize geçmiş çeşitli sözcükler, terimlerin yabancı dillerdeki karşılıklarını ortaya koymaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmanın 1960 öncesi sanatta doğaya yönelik ilk adımlar kapsamındaki araştırmalara kaynaklık etmektedir.

Turani (2015) “Dünya Sanat Tarihi” adlı kitabında, geçmişten günümüze sanat kavramları ve kuramlarını tüm dünya genelini kapsayacak şekilde ele almaktadır. Aynı zamanda dramı olan sanatçılar, modern çağın sanat görüşü, savaş sonrası ABD’de ve Avrupa’da sanat olayları ve 1980 sonrası sanat, kavram ve kuramlarını ortaya koymaktadır.

İlgili araştırma, bu çalışmadaki Ekolojik Sanat hareketleri kapsamındaki araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Saygı (2016) “Çağdaş Sanatta Doğa Algısı ve Ekolojik Farkındalık” adlı makalesinde, insan, doğa ve sanat ilişkisinin her dönem farklılığını ortaya koymaktadır. Aynı zamanda doğa teması kapsamında galeri mekânlarını aşan ve çevre sorunlarına odaklanan Ekoloji temelli sanatsal yaklaşımları, değişimi ortaya koyan; Hans Haacke, Joseph Beuys, Heather Ackroyd, Dan Harvey, Lauren Berkowitz, Vaughn Bell, Camila Rocha, Roman Ondak ve Celeste Boursier-Mougenot sanatçılara ve eserleri üzerinden açıklamaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki 1960 öncesi sanatta doğaya yönelik ilk adımlar ilişkin araştırmalara katkıda bulunmaktadır. Araştırma 1960 sonrası çağdaş sanata yönelik araştırmalara da kaynak niteliğindedir.

Doğanın sanat üzerindeki etkisi mekân, tuval ve boyalar ile sınırlarını aştıktan sonra sanatçılar ekoloji ve çevreye yönelik işler yapmaya başlamışlardır. 1960’lı yıllardan sonra ortaya çıkan Ekoloji temelli sanatsal yönelimler, bu yönelimler kapsamında yapılan disiplinlerarası özelliğe sahip olan sanatsal çalışmalar ile ilgili yurtiçi yayın ve araştırmalar aşağıda verilmektedir. Aşağıdaki araştırmalar, bu çalışmadaki Ekolojik Düşüncenin Doğuşu, Çağdaş Sanatta Ekolojik Yaklaşım, Çağdaş Sanatta Doğaya Yönelik İlk Adımlar, 1960 Sonrası Çağdaş Sanatta Doğa, Ekolojik Hareketler ve Ekolojik Sanatın Tarihi, Doğada Sürdürülebilirlik ve Geçiciliğin Sanattaki Yeri başlıklarına destek olmaktadır.

Akkol (2018) “Değişen Doğa Algısı ve Armağan Etme Bağlamında Ekolojik Sanat” adlı makalesinde, insan ile doğa ilişkisiyle birlikte değişen doğa algısını ve felsefesini sunmaktadır. Sonrasında Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamalara ilişkin kavram ve kuramlara yer vermektedir. Son olarak da armağan etme bağlamında Ekolojik Sanatı; Joseph Beuys, Lynne Hull ve Mel Chin sanatçıları ve eserleri üzerinden ortaya koymaktadır. Sonuç olarak ise değişen doğa algısıyla beraber sanatsal yönelimlerin de değişikliğe uğradığını vurgulamaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Ekolojik Sanat hareketleri kapsamındaki araştırmalara katkı sağlamaktadır.

Antmen (2016) “20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar” adlı kitabında, sanatçıların sürekli olarak değişen sanat dünyasıyla şekillenen 20. Yüzyıl Batı Sanatı tarihindeki, özellikle; İzlenimcilik ile sonrası, Primitivizm, Dışavurumculuk, Kübizm, Fütürizm, Soyut Sanat, Konstrüktivizm, Dada, Gerçeküstücülük, Soyut Dışavurumculuk / Taşizm, Pop Art, Yeni Gerçekçilik, Minimalizm, Kavramsal Sanat, Fluxus, Arte Povera, Performans Sanatı, Feminist

Sanat, Arazi Sanatı, Yeni Dışavurumculuk, Postmodernizm, Yeni Kavramsalcılık kuramları ve bu kuramlar altında yer alan sanatçılar ile eserlerini ele almaktadır. Aynı zamanda Postmodern dönemde heykeller ve nesneler, kimlik politikaları ve sanat kavramlarını ortaya koymaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki 1960 öncesi sanatta doğaya yönelik ilk adımlar, 1960 sonrası Çağdaş Sanatta doğa, Ekolojik Sanat hareketleri ile doğada sürdürülebilirlik ve geçicilik kavramlarının sanattaki konumu ile ilgili araştırmalara katkı sağlamaktadır.

Artun (2018) “Sanatın Sınırları” adlı 12. Ulusal Sanat Sempozyumu bildirisinde, ilk olarak Schiller’le başlayan özerkleşme süreci ve sanatın sınırları kavramlarını ortaya koymaktadır. Sonrasında Nietzsche, Baudelaire ve Dada’yı incelemekte; bu incelemeleri örnek sanatçılar ve eserleri üzerinden ele almaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Çağdaş Sanatta ekolojik yaklaşım ile ilgili araştırmalara kaynak niteliğindedir.

Aydın (2014) “Türkiye’de Yeryüzü Sanatı” adlı yüksek lisans tezinde, ilk olarak dünyada yeryüzü sanatına zemin hazırlayan konulara yer vermektedir. Sonrasında Türkiye’de Yeryüzü Sanatı kapsamında yer alan; Yücel Dönmez, Ayşe Erkmen, Mehmet Ali Uysal, Mehmet Kavukcu, Cengiz Tekin, Mustafa Duyuler, Varol Topaç, Elçin Ekici ve Kapadokya’da birçok çalışma gerçekleştiren Andrew Rogers’ın eserlerini ele almaktadır. Aynı zamanda yeryüzünde sanatsal kurgu, insan varlığının sembolü olarak yeryüzünde geometri, bir meta olarak doğa temalı uygulamaları incelemektedir. Sonuç olarak ise, Türkiye’de bu zamana kadar konu kapsamında gerçekleştirilen tezlerde uygulama bölümlerinde uygulamaların çok az olduğunu vurgulamaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Ekolojik Sanat hareketleri ile ilgili araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Aydın ve Zümrüt (2013) “Doğa ve Sanat Ekseninde Farklı Yaklaşımlar” adlı makalesinde, 1900 öncesi doğayı içeren sanatı ve örneklerini, 1960 sonrası sanatın doğa ile ilişkisini; Hans Haacke ile Robert Smithson ve eserleri üzerinden açıklamaktadırlar. Sonrasında Çevresel Sanat ve Ekolojik Sanat eserlerinin ayırım noktalarını; Andy Goldsworth ile Lynne Hull ve eserleri üzerinden incelemektedirler. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Ekolojik Sanat hareketleri kapsamındaki araştırmalara kaynak niteliğindedir.

Azamet ve İnam Karahan (2019) “21. Yüzyılda Biyosanat” adlı makalelerinde, ilk olarak sanata etki eden dinamikler, sanat ve biyoloji bilimi, 21. Yüzyıl teknolojisinde Biyosanat, biyosemiyotik ve doku kültürü kavramlarını ele almaktadırlar. Aynı zamanda küresel bağlamda sanattaki değişim ve gelişimler sonucunda biyoloji dalı ile bağlantılı olan Biyosanat uygulamalarına yönelik eksikliğin tespiti ve araştırmacılara kaynak niteliği

olabilmesi amacıyla; biyoteknolojik uygulamaları, sanatçı ve eserleri üzerinden açıklamaktadır. Ulaştıkları veriler ışığında, bu tasarım alanı açısından disiplinlerarası çalışmaların sanata katkıları olduğu sonucuna ulaşmaktadırlar. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Ekolojik Sanat hareketleri ile ilişkili araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Bilir (2020) “Doğa-Kent- Sanat İlişkisi Bağlamında Eymir Gölü’nde Arazi Sanatı Uygulamaları” isimli makalesinde, doğa-kent-insan bütünleşmesine engel olan sorunların sanat yoluyla fark edilmesini ve çevre bilincinin arttırılmasına katkı sağlamayı; kentsel büyüme ve doğal çevre ilişkisindeki tezatlığın son zamanlarda sıkça gündemde olan Eymir Gölü’nde gerçekleştirilmesini amaçlamaktadır. Aynı zamanda bu amaç ile oluşan Ekoloji temelli sanatsal yönelimleri örnek sanatçılar ve eserleri üzerinden ortaya koymaktadır. Bu araştırma, sanat alanı dışında öğrenim görmekte olan gönüllü bir gruptan oluşan lisans öğrencilerinin Eymir Gölü’nün doğal yaşamının giderek yok oluşundan ve betonlaşmanın bu alanlara yayılmasından duyulan endişelerle doğa-kent-insan ve teknoloji üzerine sanat aracılığı ile düşünme, sorgulama sürecini içermektedir. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Ekolojik Sanat hareketleri ile ilgili araştırmalara kaynak sunmaktadır.

Cihaner Keser ve Oskay (2015) “Çevresel Sanat Bağlamında Christo-Jeanne Claude Çiftinin Disiplinlerarası Üç Boyutlu Tasarım Uygulamalarında Tekstil Kullanımı” adlı makalesinde, değişimler sonucu sanata ve sanatçıya etki eden doğanın 1960’ların sonrasındaki gelişmesini ortaya koymaktadırlar. Bu kapsamda Land Art’ın ortaya çıkışı, farklı materyallere yönelimler ve Christo ile Jean-Claude çiftinin uygulama örneklerini incelemektedirler. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Ekolojik Sanat hareketlerine yönelik katkıda bulunmaktadır.

Çaylı (2020) “İklimin Estetiği: Antroposen Sanatı ve Mimarlığı Üzerine” adlı kitabında, ilk olarak terim, temsil ve tahayyül başlığı altında Antroposen, coğrafyanın temsili, Antroposen’in estetiği; hassasiyet, insaniyet, şiddet, Covid-19 ve Antroposen’in virallliği kavramları ile The Road adlı film üzerine düşüncelere yer vermektedir. İkinci olarak kent planlama başlığı altında metruk alanlar, müşterek bostanlar, kamusallığın doğası, görünmez sınırların ifşası, çağımızın büyük yangını olan Grenfell, dipsiz göl ve korumanın şiddeti konularını incelemektedir. Üçüncü bölümde mimarlık ve tasarım başlığı altında Antroposen Çağında mimari erkeklik krizleri, felaket öncesi ve sonrası tasarım, Soma’da mimarlık, etik ve politika, Grenfell’den 2.5 yıl sonra barınma, sınıf, ırkçılık ve Antroposen mimarlığı için bir nirengi noktası olan Southbank’in Brütalistleri kavramlarını ortaya koymaktadır. Son olarak ise sanat ve küratörlük başlığı altında Sanatın Antroposen’i, bir halk sağlığı sorunu olarak bienaller, anesteziye karşı duyarlılığın estetiği, fikri ve kültürel üretimin

hafriyatçılığı kavramlarını ele almaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmanın Ekolojik Sanat hareketleri ile ilgili araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Değirmenci (2019) “Ekolojik Düşünce Üzerinden Whitehead’in Süreç Kavramının Sanatsal Pratiklerle İlişkilendirilmesi” isimli Yüksek Lisans Tez çalışmasında, ilk olarak Ekoloji Bilimi, Ekolojik düşüncenin doğuşu ve sonucunda ortaya çıkan Ekoloji odaklı sanatsal yaklaşımları incelemektedir. İkinci bölümde, Whitehead’in süreç kavram ve kuramları kapsamında Ekolojik Düşünce ve sürece odaklı sanatsal yaklaşımları incelemektedir. Üçüncü bölümde ise, Whitehead’in süreç kavramı ışığında Ekolojik duyarlılık ile farkındalık kazandırmayı amaçlayan kişisel çalışmaları incelemektedir. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Ekoloji Bilimi ve tarihsel değişimi, ekolojik düşüncenin doğuşu, Ekoloji Biliminin konusu ve alt dalları, Çağdaş Sanatta ekolojik yaklaşım ve Ekolojik Sanat hareketleri ile ilgili araştırmalara kaynak niteliğindedir.

Duyuler (2014) “Heykel Sanatında Gereç Olarak Doğa” adlı sanatta yeterlik tezinde, ilk olarak düşsel alan olarak doğa kapsamında doğa, manzara ve yeryüzü kavramlarını ele almaktadır. İkinci bölümde Arazi Sanatı bağlamında eserler üreten Roberth Smithson, Michael Heizer, Richard Long, Walter de Maria, Andy Goldsworthy ve Christo gibi sanatçılara ve eserlerine örnekler vermektedir. Son bölümde ise, Arazi Sanatına yönelik kendi gerçekleştirdiği Yamaçtaki Kıvrım, Yarılmış Rampa, Bir Tümülsüz Öyküsü, Düş Tepesi, kıvrılan Tepecik, Dalga, Ova Yıldızları, Ay Düşü, Höyük ve Düş Tarlası’ndan adlı seri eserlere yer vermektedir. İlgili araştırma, bu çalışmada Ekolojik Sanat hareketleri ile ilgili araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Eroğlu (2014) “Arte Povera” adlı kitabında, 1967’den itibaren gelişmeye başlayan Arte Povera’yı ilk başta felsefi açıdan vurgulamakta; John Dewey felsefesi, Maurice Merleau-Ponty ve Fenomenolojik göz olayı, Ludwig Wittgenstein etkileri, Umberto Eco ve Açık Yapıt katkıları üzerinden ortaya koymaktadır. Sonrasında Arte Povera’yı Germano Celant üzerinden ele almaktadır. Son olarak ise sanat kapsamında; Giovanni Anselmo, Alighiero Boetti, Piero Gilardi, Jannis Kounellis, Mario Merz, Giulio Paolini, Pino Pascali, Guiseppe Penone, Michelangelo Pistoletto, Emilio Prini ve Gilberto Zorio gibi sanatçılar ve bu sanatçıların örnek eserleri üzerinden ortaya koymaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Ekolojik Sanat hareketlerine ilişkin katkıda bulunmaktadır.

Ertuğrul Tomsuk (2018) “Sanatta Doğayla İşbirliği Eylemleri Bağlamında ‘Doğa Sanatı’” adlı sanatta yeterlik tezinde, ilk olarak 1960 sonrası sosyal ile politik değişimler ve

sanat ortamına yansımaları vermektedir. Bir sonraki bölümlerde Ekoloji politikaları ve ekolojik hareketler ekseninde gelişen çevre bilincini, sanatta çevreci yaklaşımlar bağlamında çevre sanatını, doğa ile işbirliği eylemleri bağlamında doğa sanatı ve günümüz örneklerini sunmaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmada doğada sürdürülebilirlik ve geçiciliğin sanattaki yerine ilişkin katkı sağlamaktadır.

Gökten (2018) “Fotoğraf Sanatı Bağlamında Çevre Farkındalığı” adlı makalesinde, sanayileşme, kentleşme, tüketim koşullarına dikkat çekerek bunlar sonucundaki farklı alanlardaki değişimlere odaklanmaktadır. Sonrasında sanatta çevre farkındalığı adı altında Arazi Sanatını örnek sanatçılar üzerinden incelemektedir. Aynı zamanda fotoğraflar aracılığıyla çevre farkındalığına Joachim Schmid, Barry Rosenthal, Alejandro Duran, Benjamin Von Wong, Gregg Segal, Phillippe Echaroux ve Vik Muniz sanatçıları ve eserleri üzerinden dikkat çekmektedir. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Geri Dönüşüm Malzeme Sanatı ile ilgili araştırmalara kaynak niteliğindedir.

Kaptı (2005) “Atık Nesnelerin Sanatta Yansımaları” adlı yüksek lisans tezinde, ilk olarak sanat dışı malzemenin sanata girişi kapsamında; dönüştürülebilen, yoğrulabilen hazır malzeme, doğrudan kullanılan hazır malzeme ve montaj kavramlarını incelemektedir. İkinci bölümde modernizm sonrasında atık nesne başlığı kapsamında; yeni bir gerçeklik altında düzenleme, yerleştirme, kurgu ve 1980’den sonraki gelişmelere genel bir bakışı aktarmaktadır. Üçüncü bölümde kişisel çalışmalara örnekler ve oluşum süreçlerine dair bilgilere yer vermektedir. İlgili araştırma, bu çalışmadaki geri dönüşüm malzeme sanatı ile ilgili araştırmalara kaynak niteliğindedir.

Karavit (2008) “Doğadaki İz: Yeryüzü Sanatı” adlı kitabında, arazinin şekillendirilmesi ve başlangıç öyküsü başlığı altında barınma, ticaret, savunma, mezarlar, kutsal yerler, Rönesans’tan Romantizme Sahte Cennetler, batı bahçeleri, mağaralar incelenmektedir. Sonrasında yeni Yeryüzü Sanatının ilk habercileri olan heykelleşmiş dağlar, çerçevelenmiş düzlükler ve Yeryüzü Sanatını örnek sanatçı ve eserleri ile ele almaktadır. Aynı zamanda yeryüzü eserlerine ekoloji politikasının etkilerini, Yeryüzü Sanatının geçiciliği üzerine varlık-yokluk diyalektiği, bu dönemdeki biçim dili ve arazi işaretlerinin galeri öyküsünü ortaya koymaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Ekolojik Sanat hareketleri ile ilgili araştırmalara kaynaklık etmektedir.

Mamur (2017a) “Ekolojik Sanat: Çevre Eğitimi ile Sanatın Kesişme Noktası” adlı makalesinde, çevre meseleleri hakkında doğrudan mesaj veren ya da insanları sürdürülebilirlik

üzerine düşünmeye yönelten sanatçıların sanatsal çalışmalarını incelemektedir. Bu bağlamda sanatçıların çalışmaları betimsel analiz çerçevesinde, Ekoloji ve sürdürülebilir sanatsal çalışmalar ile çevre bilincine dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Araştırmasında sanatçıların eserleri üzerinden, sürdürülebilirlik ve Ekolojik konularla ilgili endişelerin sanat eğitiminde pratik açıdan nasıl değerlendirildiğini ortaya koymaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Ekolojik Sanat hareketleri, doğada sürdürülebilirlik ve geçiciliğin sanattaki yeri ile ilgili araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Mamur (2017b) “Sanat Eğitiminde Sürdürülebilirlik ve Çevre Eğitimi Üzerine Bir Çalışma” adlı makalesinde, sanat aracılığıyla çocukların kendilerini toplumsal doğayı ve çevreyi keşfetmelerini sağlamaya yönelik sürdürülebilirlik kavramı çerçevesinde geliştirmiş ve gerçekleştirilen uygulamaların çocuklara katkısını incelemektedir. Bu anlamda sürdürülebilir kalkınma eğitimi görsel sanatlar eğitimi öğretim uygulamalarına nasıl dahil edilebilir ve sürdürülebilir kalkınma eğitimi kapsamında gerçekleştirilen sanat etkinliklerinin öğrencilere katkısı nelerdir gibi sorulara öğrenci çalışmaları ve görüşleri üzerinden cevaplar aramaktadır. Öğrencilerin bu görüşlerini de tablolar halinde sunmaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki doğada sürdürülebilirlik ve geçiciliğin sanattaki yerine ilişkin katkıda bulunmaktadır.

Malaman (2018) “Ekolojik Dengenin Bozulmasının Günümüz Sanatına Yansımaları” isimli 12. Ulusal Sanat Sempozyumu bildirisinde, Ekolojik sistem üzerinde yaşanan sorunların günümüz sanatına yansımaları ve bu yansımalar, ilgili oldukları kavramlar kapsamında gerçekleştirilen Ekoloji temelli sanatsal çalışmaları incelemektedir. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Çağdaş Sanatta ekolojik yaklaşım, 1960 sonrası Çağdaş Sanatta Doğa, Ekolojik Sanat hareketleri, doğada sürdürülebilirlik ve geçiciliğin sanattaki yerine ilişkin katkı sağlamaktadır.

Oğuz (2015a) “1960-1980 Arası Değişen Doğa Algısı ve Sanatta Doğaya Yöneliş” adlı makalesinde, 1960 öncesi sanat ile doğa ilişkisi ve bu kapsamda izlenimcilikten gerçeküstücülüğe kadar geçen dönemde gerçekleştirilen eserlere yer vermektedir. Sonrasında 1960 sonrası döneme dair yeryüzünün bir mekân olarak ele alınmasını vurgulamaktadır. Gelip geçicilik kavramına dair gerçekleştirilen sanatsal çalışmalara da yer vermektedir. Son olarak da çevre sorunlarını sanat bağlamında ele alarak; bu kapsamda ön plana çıkan sanatçılar ve örnek eserlerine odaklanmaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Ekolojik Sanat hareketleri, doğada sürdürülebilirlik ve geçiciliğin sanattaki yerine dair araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Oğuz (2015b) “Sanat Perspektifinden Çevre Sorunları” isimli makalesinde, ilk başta doğanın ötekileştirilmesi ve yağmalanmasının insan zihnindeki olağanlığı, doğa ve kültür karşıtlığı üzerinden ortaya koymakta; bu çerçevede günümüz çevre sorunlarına sosyo-politik bir açıdan bakan ve bunu eleştirel bir bakışla eserlerine aktaran sanatçıları ve eserlerini incelemektedir. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Ekolojik Sanat hareketlerine ilişkin araştırmalara kaynaklık etmektedir.

Özrili (2021) “İmgesel Tasarım: Geri Dönüşen Sanatın Müzeye Yansımaları” adlı makalesinde, sanatın ilk izlenimlerinin insan varlığıyla ortaya çıktığını öne sürmekte; imge, imgelem ve imgesel tasarım kavramlarına ilişkin tanımlarda bulunmaktadır. Sonrasında imgesel tasarımla Geri Dönüşen Sanattaki örneklerle ilişkin müze ve eser örnekleri vermektedir. Verdiği müze örneklerinde Pera müzesi, Samsun Geri Dönüşüm Müzesi ve Veronika Richterová’nın plastik şişe müzesi yer almaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Geri Dönüşüm Malzeme Sanatına ilişkin katkıda bulunmaktadır.

Pazarlıoğlu Bingöl, Çevik ve Demirci Şenkal (2020) “Çağdaş Sanatta Doğanın Manipüle Edilmesi Üzerine Sanatçı Söylemleri” adlı makalesinde, ilk olarak sanat ve manipülasyon kavramlarını açıklamaktadırlar. Sonrasında yeryüzünün sanatla yeniden biçimlendirilmesini; Richard Long, Michael Heizer, Henrique Olivera, Herbert Bayer, Andy Goldsworthy, Robert Smithson, Patricia Johanson gibi sanatçılar ve eserleri üzerinden ortaya koymaktadırlar. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Ekolojik Sanat hareketleri ile ilgili araştırmalara kaynaklık etmektedir.

Sağlam (2017) “Atık Nesnelerin Olanaklarıyla Çağdaş Sanat Uygulamaları ve Bu Uygulamalara Yönelik Öğretim Elemanlarının Görüşleri” adlı doktora tezinde, atık nesnelerin olanaklarıyla çağdaş sanat uygulamaları alan yazın ve görsellerdeki yeri, ontolojik açıdan atık nesnenin sanat nesnesine dönüşümünde oluşan süreci, atık nesnenin sanat tarihindeki yeri, çağdaş Türk sanatında atık nesnenin yeri, sanat nesnesi olarak atık nesnenin toplumsal işlevi, atık nesne kullanımının sanat eğitimindeki yeri, atık nesnelerin olanaklarıyla çağdaş sanat uygulamalarına yönelik öğretim elemanlarının görüşleri, atık nesnelerin sanat nesnesine dönüştürülmesinin estetik bağlamda nasıl değerlendirildiğine ilişkin görüşleri, atık nesnelerin ilk kullanımı ile günümüz sanatında kullanılmasına ilişkin görüşleri, atık nesnelerden çalışma yapmak için eğitim ortamlarındaki fiziki koşulların ve ders sürelerinin yeterliliği üzerine görüşleri aktarmaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Ekolojik Sanat hareketleri ve Geri Dönüşüm Malzeme Sanatına ilişkin katkıda bulunmaktadır.

Sağlam ve Enginoğlu (2016) “Atık Nesnelerin Sanat Eğitiminde Kullanılması” adlı makalesinde, ilk olarak atık nesneleri sanat nesnesi altında incelemektedirler. Sonrasında atık nesnenin sanat eğitimi içindeki kullanımı, yeri ve önemine vurgu yapmaktadırlar. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Çağdaş Sanat Eğitimi tanımlamalarına destek olmaktadır. Araştırma aynı zamanda Geri Dönüşüm Malzeme Sanatına ilişkin araştırmalara da kaynak niteliğindedir.

Sarioğlu Demirörs (2019) “Doğa ve Ekolojik Sanatın Bütünleşik İlişkisi” isimli Yüksek Lisans Tez çalışmasında, ilk olarak Ekolojik Sanat ve Doğa-Sanat ilişkisini incelemektedir. İkinci ve üçüncü bölümde ise, Ekolojiye yönelik örnek sanatçılara ve eserlerine yer vermektedir. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Ekolojik Sanat tanımına, ekolojik sorunlar ile toplumların gündemine yerleşmesine, Çağdaş Sanatta doğaya yönelik ilk adımlara, 1960 öncesi sanatta doğaya yönelik ilk adımlara, 1960 sonrası Çağdaş Sanatta doğa ve Ekolojik Sanat hareketlerine ilişkin araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Sezer (2004) “1960’lerden Sonra Plastik Sanatlarda Doğa ve Sanatsal Yaratı İlişkisi” isimli sanatta yeterlik tezinde, değişen sanat ve doğa ilişkisini; işlev yönünde ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda doğanın destekleyici gücünü, iyileştiriciliğini, doğa aracılığı ile protesto, yeni kurallar, mekânsal duyarlılık, bireysellik, öznellik, yaşam-ölüm karşıtlığı ve doğa ile bütünleşmek gibi konuları incelemekte; örnek sanatçı ve eserlerine yer vermektedir. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Ekolojik Sanat hareketlerine yönelik katkıda bulunmaktadır.

Sezgin (2022) sunumunu kendisinin yaptığı ‘Sanat ve Ekoloji: Sanat/Yaşam/Üretim’ adlı kitabın “Sunuş: Sanat ve Ekoloji: Sanat / Yaşam / Üretim” adlı bölümünde, ilk olarak Politik Ekolojik ve Sanat, ilerleme eleştirisi ve kozmopolitika, ekolojik rejimler adı altında sanatın ve yaşamın üretimi kavramlarını ortaya koymaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Çağdaş Sanattaki ekolojik yaklaşımlara ilişkin araştırmalara kaynaklık etmektedir.

Sivaslıoğlu Özaltın (2015) “Kentsel Tasarım Sürecinde Kamusal Sanatın Yeri: İstanbul’daki Mahalle ve Semt Parkı Örnekleri” adlı yüksek lisans tezinde, ilk olarak kamusal mekânda sanata ilişkin değerlendirmeler başlığı altında; sanat ve kamusal alan ilişkisi, kamusal sanat kavramı ve tarihsel gelişimi, kamusal sanat uygulamaları ve türleri, Türkiye’de kamusal sanat, gelişimi ve nedenlerine yer vermektedir. Sonraki bölümde kentsel tasarım sürecinde kamusal sanatın yeri başlığı kapsamında; kentsel tasarım içinde kamusal sanatın yeri ile rolü, kentsel tasarım sürecine sanatçının katılımı ve kamusal sanat uygulamalarını ortaya koymaktadır. Son olarak ise İstanbul’daki mahalle ve semt parklarının tasarım sürecinde

sanatçının katılımını incelemekte; kamusal sanat uygulamalarını değerlendirmektedir. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Ekolojik Sanat hareketlerine ilişkin kaynak desteği sunmaktadır.

Susamoğlu (2018) “Güncel Sanatta Ekolojik Yaklaşımlar ve Ekozofi Kavramı” adlı makalesinde, ilk olarak ekoloji ile ilgili kavram ve kuramların tanımlarını vermektedir. Ardından Ekoloji Biliminin sanata etkilerini incelemekte; Abel Rodrigues’in illüstrasyonlarına ve Agnes Denes’in kitap, çizim ve metinlerinden oluşan araştırmalarına yer vermektedir. Son olarak ise güncel sanatta ekolojik yaklaşım ve organizasyonlara yer vermektedir. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Ekoloji Bilimi ile tarihsel gelişimi ve doğadaki sürdürülebilirlik ve geçiciliğin sanattaki yerine ilişkin araştırmalara destek olmaktadır.

Tandoğan ve Erdi Es (2018) “Dünyada ve Türkiye’de Arazi Sanatı (Land Art)” adlı makalesinde, ilk olarak Dünya genelinde Arazi Sanatını incelemekte; sonrasında sanatın satın alınabilirliğine karşı Amerika’da ortaya çıkıp Avrupa’da gelişen Arazi Sanatının, insanların doğa ile yeniden iletişime geçmesi ve çevreye karşı duyarlılıklarını arttırma amacıyla çevreci bir anlayışla geniş alanları, şekillendirdiğini ortaya koymaktadırlar. Bu bağlamda öncü sanatçı ve eserlerine yer vermektedirler. Aynı zamanda makalede 2000’li yıllardan sonra örneklerini gördüğümüz Türk Arazi sanatçılarına ve eserlerine de yer verilmektedirler. Araştırmada inceledikleri örnekler doğrultusunda; Türkiye’de bu akımın çok fazla örneğinin bulunmadığı, mevcut örneklerin ise akım niteliği kazandıracak sürekliliği arz etmediği sonucuna ulaşmaktadırlar. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Ekolojik Sanat hareketleri bağlamındaki araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Tilki (2018) “Duvarın Yıkılışı ve Arazi Sanatı” adlı makalesinde, ilk olarak sanat mekânının duvarlarının yıkılmasını ve buna zemin hazırlayan Pablo Picasso, Marcel Duchamp ve Samuel F. B. Morse gibi sanatçılara ve örnek eserlerine yer vermektedir. Sonrasında mekânda tamamen kopuşu simgeleyen Arazi Sanatı ve bu kapsamda değerlendirilebilecek Piero Manzoni, Robert Smithson, Christo ve Jeanne-Claude çifti, Robert Morris, Lynne Hull, Joseph Beuys, Andy Goldsworthy ve Agnes Denes’in sanatsal çalışmalarına örnekler vermektedir. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Ekolojik Sanat hareketleri kapsamındaki araştırmaları desteklemektedir.

Uysal (2009) “Çağdaş Sanat ve Ekosistem” adlı yüksek lisans tezinde, ilk olarak doğa, çevre, ekoloji, ekosistem, biyoçeşitlilik, habitat ve peyzaj kavramlarını incelemektedir. İkinci bölümde Çağdaş Çevresel Sanat kavramı ve gelişim süreci başlığı altında Çevresel Sanat kavramını ortaya koymakta; günümüz Çevresel Sanatına geçiş sürecinde doğa ve sanat ilişkisi

ile de Robert Smithson, Michael Heizer, Walter de Maria, Richard Long, James Turrell, Christo gibi sanatçılara ve eserlerine örnekler vermektedir. Sonrasında Çağdaş Sanat ve ekosistem ilişkisi başlığı altında ise çevresel iyileştirme olarak sanat, bilim ve sanatın çevresel işbirliği, sanatsal ve toplumsal bir organizma olarak Eko-Aktivizm ve doğada sanat kapsamında örnek sanatçı ve eserlere yer vermektedir. Son olarak da Ekolojik Sanatın kuramsal gelişimi başlığı altında ise Ocean Earth Development Corporation, TICKON, Hassas Ekolojiler Sergisi, Ecoartspace, Green Museum, Seattle Sanat müzesi Olympic Heykel Parkı, Sanart kavramlarını incelemektedir. İlgili araştırma, bu çalışmadaki 1960 öncesi sanatta doğaya yönelik ilk adımlar ve 1960 sonrası Çağdaş Sanatta doğa ile ilişkili araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Uzunokur (2011) “Andy Goldsworthy Ekseninde Arazi Sanatına Genel Bir Bakış” adlı yüksek lisans tezinde, ilk olarak Andy Goldsworthy’nin yaşamı ve sanatı ile ilgili açıklamalarda bulunmaktadır. Sonrasında Andy Goldsworthy’nin eserlerindeki sosyolojik, tarihi gelişmelere yer vermektedir. Son olarak da Arazi Sanatının etkileşimde olduğu sanat akımlarını sunmaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki 1960 sonrası Çağdaş Sanatta doğa, Ekolojik Sanat hareketleri, doğada sürdürülebilirlik ve geçiciliğin sanattaki yeri ile ilgili araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Ünal (2019) “Geçiciliğin Etkisi ve Yeni Çevre Tasarıları” adlı makalesinde, doğa kavramının geçmişten günümüze değişen yapısının sanat ile olan diyalektiği, doğa ve çevre tasarıları -genel itibarıyla çevresel sanat- kapsamında işler üreten sanatçıları ve bu sanatçıların sanatsal çalışmalarını incelemektedir. Aynı zamanda, çevresel sanatta büyük yere sahip olan geçicilik kavramını da ortaya koymaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki doğada sürdürülebilirlik ve geçiciliğin sanattaki yerine ilişkin katkı sağlamaktadır.

Ünal (2021) “Antroposen Çağı Söylemi Bağlamında Doğa Tahribatının Görünmez Işıklarla Belgelenmesi: Kızılötesi Çevre Fotoğrafçılığı Uygulaması” adlı yüksek lisans tezinde, ilk olarak avcı-toplayıcı toplum, tarım toplumu ve sanayi toplumundan günümüze insanın yeryüzüne etkilerinin sonucu olarak Antroposen Çağı başlığı altında; Antroposen Çağı söylemi ile temel kavramlar, avcı toplayıcı toplumun doğaya etkileri bağlamında Holosen Çağı, tarım ile sanayi toplumunun doğaya etkileri, Antroposen döneminde küresel şirketlerin ve toplumun doğaya etkileri, Antroposen Çağında sanayi faaliyetlerinin doğa üzerindeki tahribatı, Türkiye’de Antroposen Çağı izleri kapsamında ise tahrip edilen doğanın canlılara olumsuz etkileri, Antroposen Çağının geleceğe olası etkileri ve öngörülere yer vermektedir. Sonraki bölümde kızılötesi fotoğrafçılık ve uygulama alanlarını incelemektedir. Son olarak da

kızılötesi çevre fotoğrafçılığı uygulaması ve kızılötesi Antroposen projesi üretim sürecini ortaya koymaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Antroposen Çağı tanımı ve Geri Dönüşüm Malzeme Sanatı ile ilgili araştırmalara katkı sunmaktadır.

Yücel (2020) “Atık Malzemelerin Çağdaş Sanatta Yansımaları” adlı makalesinde, insan ve doğa arasındaki bağın zedelenmesiyle birlikte, çevre sorunlarının sanatçılar üzerindeki etkisine dikkat çekmektedir. Özellikle atık malzemelerin doğaya girmesinin ilk izlenimlerini Pablo Picasso, Michelangelo Pistoletto, Pier Calzolari, Giovanni Anselmo ve Mario Merz gibi sanatçılar ve eserleri üzerinden incelemektedir. Ardından Çağdaş Sanatta atık malzemenin kullanımını UMA, GBO oluşumları, Subodh Gupta, Tim Noble ve Guerra de la Paz ve örnek eserleri üzerinden ortaya koymaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki 1960 öncesi sanatta doğaya yönelik ilk adımlar, Ekolojik Sanat hareketleri ve Geri Dönüşüm Malzeme Sanatı ile ilgili araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Zümrüt (2012) “1960 Sonrası Süreçte Ortaya Çıkan Ekolojik Sanatın Kavramlar ve Amaçlar Kapsamında Değerlendirilmesi” adlı sanatta yeterlik tezinde ilk olarak doğa, Ekoloji kavram ve kuramları; 1960 öncesi sanat, Ekolojik düşüncenin doğuşu, Ekolojik hareketler, Ekolojik Sanat ve Ekolojik Sanatın tarihi kapsamında incelemektedir. Sonrasında alana özgü düzenlemeler, yaşam mimarisi, türler arası sanat, Ekolojik restorasyon, arazi ıslahı, sosyal restorasyon ve geri dönüşüm malzeme sanatı olarak sınıflandırılan Ekolojik Sanatı, amaç ve kavramlarına göre sanatçıların örnek eserleri üzerinden incelemektedir. Son olarak Ekolojik Sanatı kendi çalışmalarının da bulunduğu seramik uygulamalar üzerinden ortaya koymaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmanın ekolojik düşüncenin doğuşu, ekolojik hareketler ile Ekolojik Sanatın tarihi ve Ekolojik Sanat hareketleri ile ilgili araştırmalara katkı sağlamaktadır.

Ekolojinin, sanata etkisinin görülmesinden sonra Sanat Eğitiminde de bu alana yönelik etkilerin ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Bu etkiler bazen ders programları kapsamında bazen de öğrencilerin sanatsal çalışmalarına yansımalarıyla ortaya çıkmaktadır. Öğrencilerin sanatsal çalışmalarında bu konu çeşitli disiplinler ile bağlantılı bir şekilde de ilerlemektedir. Bu kapsamda entropi, negantropi, sıfır zamanı, biçimsizlik, bölünmüş evren dalgası, düzensizlik ve termodinamiğin yasaları gibi kavramlar ile ilgili yurtiçi yayın ve araştırmalar aşağıda verilmektedir. Aşağıdaki araştırmalar, bu çalışmadaki Antroposen Çağının ve Ekolojik Sanatın Çağdaş Lisansüstü Sanat Eğitimi Programları Uygulamalarına Etkilerinin Göstergebilimsel Çözümlemeleri ile ilgili araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Baheri Rad (2018) “Entropinin Görsel Sanattaki İzi” adlı sanatta yeterlik tezinde, entropi, zaman, düzen ile düzensizlik, sistem, alt sistem, yapı, kuantum, beynin alışkanlıkları, bilgi entropisi, negantropi, negantropi olarak kültür, negantropi olarak sanat, sıfır zamanı, yokluk, biçimsizlik, tekrarlanmayan tekrarlar, dolanıklık, alt sistemdeki bağıllık, limitli renk ile derinlik, bölünmüş evren dalgası ve görselin bilgi hali ve anı yazmak kavramlarını ortaya koymaktadır. İlgili araştırma, Antroposen Çağının ve Ekolojik Sanatın Çağdaş Lisansüstü Sanat Eğitimi Programları uygulamalarına etkilerinin göstergebilimsel çözümlemeleri ile ilgili araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Gürses, Sözbilir ve Açıkyıldız (2005) “Düzensizlik ve Mikro Haller: Entropi” adlı makalesinde, entropi ve düzensizlik kavramını incelemektedir. Aynı zamanda entropiyi moleküler yaklaşım ve istatistiksel termodinamik kapsamında ele almaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Antroposen çağının ve Ekolojik Sanatın Çağdaş Lisansüstü Sanat Eğitimi Programları uygulamalarına etkilerinin göstergebilimsel çözümlemelerine yönelik araştırmalara katkı sunmaktadır.

Akademik araştırmaların yazımında kullanılan bilimsel araştırma yöntemleri, F. de Saussure’ün düz anlam, yan anlam ve derin anlamlarına göre göstergeleri, bu yöntemin de içerisinde yer aldığı göstergebilim ve araştırmalarda sıkça kullanılan doküman analizi yöntemi, araştırma modellerinden biri olan tarama modelindeki betimsel inceleme, görüşme yapılacak ve sanatsal çalışmalarından örneklerinden yararlanılacak öğrencilerin seçiminde yararlanılacak amaçsal örneklem, öğrenciler ile yapılacak olan görüşmenin yararlanıldığı yarı yapılandırılmış görüşme formu ile ilgili yurtiçi yayın ve araştırmalar aşağıda verilmektedir. Aşağıdaki araştırmalar, bu çalışmada kullanılan yöntemlere ilişkin araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Aydoğdu, Karamustafaoğlu ve Bülbül (2017) “Akademik Araştırmalarda Araştırma Yöntemleri ile Örneklem İlişkisi: Doğrulamalı Doküman Analizi Örneği” isimli makalelerinde, araştırma yöntemleri ve uygun örneklem büyüklüğü ile ilgili bilimsel araştırmalar dersini başarıyla geçmiş 184 eğitim fakültesi öğrencisinin algısını, birçok bilimsel araştırmalar ve dergilerle oluşturulmuş doküman analizi sonuçları üzerinden doğrulamayı amaçlamaktadırlar. Aynı zamanda bu çalışma, literatürde rastlanmayan yeni bir yöntem yaklaşımı olan doğrulamalı doküman analizine örnek ve kaynak oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin örneklem büyüklüğü ve seçilecek araştırma yönteminin türü hakkındaki yargıları ortaya çıkarılmış, bilim insanlarının çalışmalarında kullandıkları yöntemlerde tercih ettikleri örneklem büyüklükleri analiz edilmiş ve bu analizler öğrencilerin yüksek oranda sahip olduğu

yargıları doğrulamak için kullanılmıştır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki yöntemlerden biri olan doküman analizi ile ilgili araştırmalara katkıdır.

Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel (2018) “Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri” adlı çalışmalarında ilk önce bilimsel araştırmanın temelleri kavram ve kuramlar açısından ortaya koymaktadırlar. İkinci bölümde, bilimsel araştırmalarda problemi tanımlama, literatür taraması, araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları, vb. kavramları üzerinden açıklamaktadırlar. Üçüncü bölümde, araştırmalarda kullanılan örnekleme yöntemlerini sınıflandırmalarıyla vermektedir. Dördüncü bölümde, ölçme, güvenirlik, geçerlik, madde analizi, anket, ön uygulama, analizler, gözlem, görüşme kavramları ve bunları oluşturma, geliştirme süreçlerine dair bilgilendirme yapmaktadırlar. Beşinci bölümde nicel araştırmaları, altıncı bölümde nitel araştırmaları ve son olarak yedinci bölümde ise araştırmayı raporlaştırmaya dayalı kavram ve kuramları ortaya koymaktadırlar. İlgili araştırma, bu çalışmadaki örneklem türlerinden biri olan amaçsal örneklem ile ilgili araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Günay (2012) editörü V. D. Günay ve A. F. Parsa olan ‘Görsel Göstergebilim: İmgenin Anlamlandırılması’ adlı kitabın “Görsel Göstergebilim ve İmgenin Anlamlandırılması” isimli bölümünde, görsel göstergelerle iç içe bir yaşamda bu göstergeleri anlamlandırmanın önemi üzerine durmaktadır. Göstergeleri anlamlandırmak için ise görsel ve imge olmak üzere iki gruba ayrılan göstergebilim kuramlarından faydalanan bazı dildışı göstergeleri anlamlandırmayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda öncelikle, Roman Jakobson’un dildışı iletişim şemasında göndergelerin önemini ortaya koymakta; bu öğelerle ilgili bilgilendirmeler yapmaktadır. Sonrasında imge çeşitleri, anlamın oluşumu, görsel anlatım, resim, görüntüsel göstergeler, yoğrumsal göstergeler ve soyut göstergelerini ortaya koymaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki göstergebilim ve Lisansüstü Çağdaş Sanat Eğitiminde ekolojik yaklaşımlara dayalı uygulamaların göstergebilimsel çözümlemesine ilişkin araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Kılıç Gündüz ve Enginoğlu (2018) “Yeni Dışavurumculuk Bağlamında Anselm Kiefer’in ‘Osiris ve Isis’ Adlı Eserinin Göstergebilimsel Çözümlemesi” isimli makalelerinde, Çağdaş Dünya Sanatının ve Yeni Dışavurumculuk akımı öncü ressamlarından ve sanatında İkinci Dünya Savaşı’nın etkilerini eserlerine yansıtan Anselm Kiefer’in ‘Osiris ve Isis’ adlı sanatsal çalışmasını Hjelmslev’in göstergeleri bağlamında incelemektedirler. Bu bağlamda eserin, düz anlam olarak mitolojik ve kozmik bir anlatı olarak ifade edildiği, ancak yan anlamında ise savaş, ölüm ve yabancılaşmayı betimlediğini ortaya koymaktadır. İlgili

araştırma, bu çalışmadaki göstergebilim ve Lisansüstü Çağdaş Sanat Eğitiminde ekolojik yaklaşımlara dayalı uygulamaların göstergebilimsel çözümlenmesi kapsamındaki araştırmalara kaynaklık etmektedir.

Soylu (2018) editörü P. A. Karabaş olan ‘Güzel Sanatlarda Örnek Araştırmalar El Kitabı’ adlı kitabın “Göstergebilim Sanat Eseri Çözümleme Şemaları” isimli bölümünde, göstergebilim kavramının tanımı, tarihi, temel kavramları olan gösterge, gönderge, gösteren, gösterilen, anlamlama, düz anlam, yan anlam, derin anlam, dizge, nedensizlik ilkesi, belirti, belirtke ve sembol-simge kavramlarını ortaya koymaktadır. Aynı zamanda görüntüsel-görsel gösterge kapsamında ikonik gösterge, plastik-yoğrumsal gösterge; bir sanat eleştiri yöntemi olarak göstergebilim kapsamında ise sanat eleştirisi ve göstergebilim yöntemiyle sanat eseri çözümleme; göstergebilim sanat eseri çözümleme şemaları kapsamında eyleyenler, göstergebilimsel dörtgen, düz anlam, yan anlam, derin anlam, karşıt anlamlar şemalarına yer vermektedir. Son olarak da Picasso’nun Barış Güvencini adlı eserini görsel göstergebilim çözümlemesi ile çözümlemektedir. İlgili araştırma, bu çalışmadaki göstergebilim ve Lisansüstü Çağdaş Sanat Eğitiminde ekolojik yaklaşımlara dayalı uygulamaların göstergebilimsel çözümlenmesine ilişkin katkıda bulunmaktadır.

Fındık (2017) “Pişmemiş Toprak Malzeme ile Form Üretimi ve Bir Uygulama” adlı yüksek lisans tezinde, seramik ve cam tasarımında hammadde olarak toprak, toprağın seçilmesi ve elde edilmesi, katı maddeleri, harcın hazırlanışı, toprak yapı inşaat teknikleri, toprak yapıların tarihçesi, günümüzde pişmemiş toprak malzemenin mimaride kullanımı, toprak mimari ile heykel arasındaki ilişki ve sanat çalışmalarına yansımaları ve son olarak da öğrenci kendi sanatsal uygulaması olan kerpiç malzeme ile bir sanatsal proje uygulamasını ortaya koymaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Lisansüstü Çağdaş Sanat Eğitiminde ekolojik yaklaşımlara dayalı uygulamaların göstergebilimsel çözümlenmesine ilişkin katkıda bulunmaktadır.

2.7.2. Yurt dışı İlgili Araştırmalar

Yaşamın, evrenin ve dünyanın oluşumu ile ilgili teoriler bu oluşumların tüm evrelerinden bu zamana kadar geçen tarihsel süreç, jeolojik devirler, insanın gelişimi ile değişimi, ekolojik sorunlar ile Antroposen kavramının ortaya çıkması ile ilgili yurtdışı yayın ve araştırmalar aşağıda verilmektedir. Aşağıdaki araştırmalar, bu çalışmadaki Yeryuvarının Jeolojik Olarak Tarihsel Değişimi, Yeryüzünde Yaşamın Oluşumu, Yeryuvarının Türlerin

Oluşumuna Etkisi, Jeolojik Devirler, Antroposen Çağı, Ekoloji Bilimi ve Tarihsel Gelişimine ilişkin araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Davis and Turpin (2015) “Art & Death: Lives between the Fifth Assessment & the Sixth Extinction” adlı makalesinde, insanoğlunun jeolojik devrimini sanatçıları, küratörleri, bilim adamlarını, teorisyenleri ve aktivistleri bir araya getirerek; Antroposen tezi etrafında ortaya çıkan sanat ve estetikle ilgili çok sayıda disiplinler konuşmayı ortaya koymaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Antroposen Çağı ile ilgili araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Harari (2018) “Hayvanlardan Tanrılara: Sapiens & İnsan Türünün Kısa Bir Tarihi” adlı kitabında, ilk olarak bilişsel devrim başlığı altında evrenin oluşumundan ilk insanlara kadar olan süreci incelemektedir. Daha sonrasında tarım devrimi, insanoğlunun birleşmesi ve bilimsel devrim konularını ortaya koymaktadır. Son olarak Homo Sapiens’in sonu ve insanın son noktasına yer vermektedir. İlgili araştırma, bu çalışmanın yeryuvarının jeolojik olarak tarihsel değişimi ve yeryuvarının türlerin oluşumuna etkisi ile ilgili araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Harari (2020) “Homo Deus – Yarının Kısa Bir Tarihi” adlı kitabında, bir önceki kitabının devamı niteliğinde Homo Sapiensin dünyayı fethedişini, Antroposen Çağı’nı, insanı dünyayı anlamlandırması, hümanist devrim, Homo Sapiensin kontrolü kaybetmesini ortaya koymaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki yeryuvarının türlerin oluşumuna etkisi, jeolojik devirler ve Antroposen Çağı kapsamındaki araştırmalara katkı sunmaktadır.

Lovelock (2017) “Gaia: Dünyadaki Yaşama Yeni Bir Bakış” adlı kitabında, ilk olarak gaia kavramı hakkında bilgilendirme yapmaktadır. Ardından gaia’nın tespit edilmesi, gaia’da yaşamak, sibernetik, günümüzde atmosfer gibi kavramları incelemektedir. Ayrıca gaia ve insan arasındaki ilişkiyi kirlilik sorunları üzerinden ortaya koymaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki yeryüzünde yaşamın oluşumu ve yeryuvarının türlerin oluşumuna etkisi ile ilgili araştırmalara kaynaklık etmektedir.

Thoreau (2017) “Doğa ve Yürüyüş Üzerine Seçme Denemeler” isimli kitabında, kendisinin bazı eserlerinden bazı seçkilere yer vermektedir. Bu kapsamda yürüyüş, Massachusetts’in doğa tarihi, hancı, gece ve ay ışığı, bir kış yürüyüşü ve Ralph Waldo Emerson’ın kaleme aldığı Thoreau’nun yaşamöyküsel portresini ortaya koymaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Ekoloji Bilimi ve tarihsel gelişimi kapsamındaki kaynaklara destek olmaktadır.

Žižek (2012) “Antroposen’e Hoşgeldiniz” adlı kitabında, ilk olarak Antroposen kavramını incelemektedir. Daha sonra bu dönemle birlikte kendisini gösteren ekolojik sorunları ele almakta; bu ekolojik sorunlardan ve sonuçlarından sakınmanın yollarına dair açıklamalarda bulunmaktadır. Sonrasında arıların ekosistemdeki önemli rolü ve arıların son zamanlardaki kitlesel yok oluşlarını ortaya koymaktadır. Son olarak da Antroposen Çağı’nın tanımlanması ile ilgili bilgileri vermektedir. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Antroposen Çağı ile ilgili araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Wark (2020) “Moleküler Kızıl: Antroposen Çağının Teorisi” adlı kitabındaki önsözünde Antroposen kavramını incelemektedir. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Antroposen Çağı ile ilgili araştırmaları desteklemektedir.

Watkins (2022) “Neolitik Devrim’den Antroposen’e” adlı Arkeo Atlas: Yaşayan Geçmişin Dergisinde yayımlanan yazısında, Neolitik Çağ’dan Antroposen Çağı’na girişi incelemektedir. Antroposen Çağı’nın tanımlarıyla ilgili de açıklamalarda bulunmaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Antroposen Çağı ile ilgili araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

1960’lı yılların öncesinde ilk kez doğanın ön plana çıkarıldığı sanatta peyzaj resimlerinin öncü akım ve sanatçıları ile ilgili yurtdışı yayın ve araştırmalar aşağıda verilmektedir. Aşağıdaki araştırmalar, bu çalışmadaki 1960 öncesi sanatta doğaya yönelik ilk adımlara katkıda bulunmaktadır.

Claudon (2006) “Romantizm Sanat Ansiklopedisi” isimli kitabında, Romantizm akımını resim, heykel, mimarlık, edebiyat ve müzik alanlarında öncü sanatçıların hayatı ve eserleri kapsamında ortaya koymaktadır. Bu ansiklopedide Romantizm akımını, sanatın her alanından tüm kavram ve kuramlarıyla birlikte değerlendirmektedir. İlgili araştırma, bu çalışmadaki 1960 öncesi sanatta doğaya yönelik ilk adımlara katkıda bulunmaktadır.

Geçmişten günümüze mit kavramı ile tarihi, 1960’lı yıllardan sonra ortaya çıkan Ekoloji temelli sanatsal yönelimler, bu yönelimler kapsamında yapılan disiplinlerarası özelliğe sahip olan sanatsal çalışmalar ve sanata dair terimler ile ilgili yurtdışı yayın ve araştırmalar aşağıda verilmektedir. Bu çalışmadaki 1960 Sonrası Çağdaş Sanatta Doğaya Yönelik İlk Adımlar, Ekolojik Sanat Hareketleri, Geri Dönüşüm Malzeme Sanatı, Doğada Sürdürülebilirlik ve Geçiciliğin Sanattaki Yeri ile ilgili yurtdışı yayın ve araştırmalar aşağıda verilmektedir.

Armstrong (2017) “Mitlerin Kısa Tarihi” adlı kitabında, ilk olarak mit kavramını incelemektedir. Sonrasında Paleolitik Çağ başlığında avcı toplumların mitolojisi, Neolitik Çağ başlığında tarım toplumlarının mitolojisini ortaya koymaktadır. Son olarak da ilk uygarlıklar, eksenel çağ, eksenel çağ sonrası ve büyük batı dönüşümü ile ilgili mit tarihini sunmaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki doğada sürdürülebilirlik ve geçiciliğin sanattaki yerine ilişkin katkıda bulunmaktadır.

Avşar ve Gedik (2014) “A Section from the 1960s to the Modern Day: The Place of Nature in the Concept of Land Art” adlı makalesinde, doğa kavramını sanatın içerisinde incelemekte; bu dönemden sonra Kavramsal Sanat ve Yeryüzü sanatı, Eko-Sanat, Toprak Sanatı, Ekoloji Sanatı gibi adlarla anılan yönelimlerini ele almakta; son olarak da 1960’lardan sonra öne çıkan Arazi Sanatını örnek sanatçılar eşliğinde ortaya koymaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Ekolojik Sanat Hareketlerine ilişkin araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Demos (2022) E. Sezgin’in sunumunu yaptığı ‘Sanat ve Ekoloji: Sanat/Yaşam/Üretim’ adlı kitabın “Sürdürülebilirlik Politikası: Çağdaş Sanat ve Ekoloji” adlı kitap bölümünde, sürdürülebilirliği sergilemeyi, kırılgan ekolojileri, sistemler ekolojisi ve politik ekolojiyi ortaya koymaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki 1960 sonrası Çağdaş Sanatta doğaya yönelik ilk adımlara, doğada sürdürülebilirlik ve geçiciliğin sanattaki yerine ilişkin araştırmalara kaynaklık etmektedir.

Özkarahan (2019) “Ecology in Turkey & The Relation to Contemporary Art” adlı sanatta yeterlik tezinde, ilk olarak Ekolojik Sanat başlığı altında Ekolojik Sanatın tanımına, 1960-1990 arasındaki ile 1990 sonrası dönemleri kapsayan Ekolojik Sanat çalışmalarından örneklerle ve çevre estetiği ve etiğine yer vermektedir. Sonrasında Ekolojik Sanat, bilim, siyaset ve eğitim başlığı altında bu kavramların birbirleriyle olan ilişkisi, Biyosanat, botanik illüstrasyonlar, malzeme kullanımı: mevcut ve kullanılmayan tesisler, kültürel mirası koruma ve doğal boyalar laboratuvarını incelemektedir. Son olarak da Türk Sanatında doğa teması ve Ekolojik Sanatın gelişimi başlığı altında; modernizm ile postmodernizmin doğa teması ile kullanımlarıyla birlikte Türkiye’den örnek sanatçı ve eserlere yer vermektedir. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Ekolojik Sanat hareketleri ile ilgili araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Saraceno, Engelmann and Szerszynski (2015) “Becoming Aerosolar: From Solar Sculptures to Cloud Cities” adlı makalelerinde, uçan bir balondan oluşan müzeyi incelemektedirler. Bu müzenin nasıl, ne kadar sürede ve hangi ülkelerden katılımcılarla gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadırlar. Bununla birlikte Antroposen kavramı ile ilgili de

açıklama yapmaktadırlar. İlgili araştırma, bu çalışmadaki Geri Dönüşüm Malzeme Sanatı ile ilgili araştırmalara destek olmaktadır.

Akademik araştırmaların yazımında kullanılan bilimsel araştırma yöntemleri, sanat eserlerini incelemeye yönelik göstergebilim yöntemi ve araştırmalarda sıkça kullanılan analiz yöntemleri ile ilgili yurtdışı yayın ve araştırmalar aşağıda verilmektedir. Aşağıdaki araştırmalar, bu çalışmada kullanılan yöntemlere ilişkin araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Creswell (2014/2017) çeviri editörü S. Demir olan başka kaynaktan Türkçe olarak tekrar basılan ‘Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları’ adlı kitabın “Araştırma Yaklaşımının Seçimi” isimli bölümünde, nicel, nitel ve karma araştırma yaklaşımlarını ön plana çıkarmaktadır. Bu bağlamda yaklaşımlar, felsefi dünya görüşleri, desenler ve araştırma yöntemleri açısından değerlendirilmektedir. İlgili araştırma, bu çalışmadaki araştırma yöntemleri bağlamında nitel araştırma yöntemlerine katkıda bulunmaktadır.

Duncum (2020) editörü S. Bedir Erişti olan ‘Görsel Araştırma Yöntemleri: Teori, Uygulama ve Örnek’ adlı kitabın “İmaj Analizine Giriş: Karma Yöntemlerin Değeri Üzerine” isimli bölümünde, imaj analizi bağlamında felsefi araştırma, içerik analizi, kompozisyon yöntemi, ikonografi, göstergebilim, psikanaliz, alımlama analizi ve karma yöntemlerin bağlamsal etkileşimde olduğu diğer yöntemleri de ilişkişel bir çerçeve içerisinde ortaya koymaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki göstergebilim ve Lisansüstü Çağdaş Sanat eğitiminde ekolojik yaklaşımlara dayalı uygulamalara ilişkin katkıda bulunmaktadır.

Smith-Shank (2020) editörü S. Bedir Erişti olan ‘Görsel Araştırma Yöntemleri: Teori, Uygulama ve Örnek’ adlı kitabın “Görsel ve Sosyal Göstergebilim Araştırma Stratejileri” isimli bölümünde, göstergebilimi bir araştırma örneği üzerinden açıklamaktadır. Göstergebilim araştırmalarının çok boyutlu göstergeleri geç kapitalizmin postmodern ve güçlü bakış açıları ile anlamaya çalışan bir araştırma yaklaşımı olduğu sonucuna ulaşmaktadır. İlgili araştırma, bu çalışmadaki göstergebilim ve Lisansüstü Çağdaş Sanat Eğitiminde ekolojik yaklaşımlara dayalı uygulamaların göstergebilimsel çözümlemesi ile ilgili araştırmalara katkı sağlamaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli/deseni, evreni/örnekleme, katılımcıları, verilerin toplanma süreci ve araçları, analizi, geçerliği/güvenirliği ve araştırmacının rolüne dair bilgiler verilmektedir.

Bu çalışma nitel bir çalışma olup, belgesel tarama yöntemi ile yazılı ve görsel belgeler taranmıştır.

Nitel araştırma sosyal ya da beşeri bir probleme bireylerin veya grupların atfettiği anlamları keşfetme ve anlamaya yönelik bir yaklaşımdır. Araştırma süreci; soruların ve işlem basamaklarının geliştirilmesi, genellikle katılımcıların kendi ortamlarından veri toplanması, özel durumlardan genel temalara ulaşılarak tümevarımsal veri analizi yapılması ve araştırmacının verilerin anlamını yorumlama aşamalarını kapsamaktadır (Creswell, 2014/2017, s. 4).

Çepni'nin (2010) ifadesiyle “Doküman analizi araştırmanın hedeflerine yönelik verilere ulaşmada dokümanların incelenmesi ile gerçekleşir (aktaran Aydoğdu, Karamustafaoğlu ve Bülbül, 2017, s. 558)

Bu tarama sonucunda ulaşılan görsel belgelerden yola çıkarak, sanatçı ve eser örnekleri ve Lisansüstü Programı öğrencilerinin çalışmaları, göstergebilimsel yöntem kullanılarak incelenmektedir.

Ayrıca yarı yapılandırılmış görüşme formuyla Lisansüstü Programı öğrencileri ile kapalı ve açık uçlu sorulardan oluşan görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerden elde edilen veriler, tablolastırılmış ve bulgulara yorumlanmıştır. Açık uçlu sorular, katılımcıların serbestçe cevap verdiği, yapılandırılmamış sorulardır. Böylelikle araştırmacı sorulara geniş ve ayrıntılı cevaplar alabilir. Ancak bu sorulardan toplanan veriler, kodlanıp analiz edilirken süre açısından araştırmacıya dezavantaj sağlamaktadır. Bu tip sorular, yorumlama, listeleme ve boşluk doldurma olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Bu araştırmadaki açık uçlu sorular yorumlama sorularından oluşmaktadır. Yorumlama soruları, sorulara tarafsız bir şekilde yanıt aramaktadır. Kapalı uçlu sorular ise, katılımcılara sınırlı cevap seçeneklerinin verildiği, yapılandırılmış sorulardır. Katılımcı bu sorulara güvenilir, hızlı ve net cevaplar verir. Böylelikle araştırmacı da bu verileri, güvenilir ve hızlı bir şekilde analiz eder. Bu tür sorular, sınıflama, sıralama (ranking), dereceleme (rating) soruları olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Bu araştırmadaki kapalı uçlu sorular, sıralama, sınıflama ve dereceleme sorularından

oluşmaktadır. Sınıflama sorularında, sorulara istenilen cevaplar seçenek bazında katılımcıya sunulmaktadır. Sıralama soruları, katılımcıların soruları önem derecesine göre sıralayabildikleri sorulardır. Dereceleme soruları ise, katılımcıların cevaplarının birbirini takip eden cevap seçenekleri üzerinde kendisine uygun olanı seçmesini sağlayan sorulardır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2018).

3.1. Araştırmanın Modeli / Deseni

Araştırmanın modelini, tarama modelindeki betimsel inceleme oluşturmaktadır.

3.2. Evren / Örneklem / Çalışma Grubu / Katılımcılar

Bu çalışmada evreni, çağdaş sanat içerisinde yer alan ve Antroposen Çağı etkisi ile ortaya koyulan sanatsal yönelimler çerçevesinde sanatsal uygulamaları ve programları içeren, Türkiye’deki Lisansüstü Sanat Eğitimi Programları oluşturmaktadır.

Araştırma örneklemini, bu sanatsal yönelimlerin yansımalarının inceleneceği Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü ve Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü öğrencilerinden, amaçlı örnekleme göre seçilen lisansüstü -yüksek lisans, doktora, sanatta yeterlik- programı öğrencileri oluşturmaktadır.

Amaçsal örnekleme (purposive/purposeful sampling), çalışmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların (information-rich cases) seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasına olanak tanır. Belli ölçütleri karşılayan veya belli özelliklere sahip olan bir veya daha fazla özel durumlarda çalışılmak istenildiğinde tercih edilir. Araştırmacı, seçilen durumlar bağlamında doğa ve toplum olaylarını ya da olgularını anlamaya ve bunlar arasındaki ilişkileri keşfetmeye ve açıklamaya çalışır.... (Büyüköztürk ve diğerleri, 2018, s. 92)

3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları

Veri toplama sürecinde; ilgili izinler alınarak Lisansüstü Programı öğrencileriyle yüz yüze görüşme yolu ile görüş alınmış ve bu süreçte katılımcıların da izniyle araştırma verilerinin eksiksiz olarak toplanması amacıyla ses kaydı tutulmuştur. Bu görüşme öncesi yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmış, uzman görüşleri alınmıştır ve etik kurul onayına sunulmuştur. Esas görüşme için pilot uygulama yapılmıştır. Veri toplama araçları, araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşmeler, hem sabit seçenekli cevaplamayı hem de ilgili alanda derinlemesine gidebilmeyi birleştirir. Bu nedenle, bu tür görüşme diğer iki yöntemin avantajlarını ve dezavantajlarını içerir. Analizlerin

kolaylığı, görüşülene kendini ifade etme imkânı, gerektiğinde derinlemesine bilgi sağlama gibi avantajları ve kontrolün kaybedilmesi, önemsiz konularda fazla zaman harcanması, görüşme yapılanlara belli standartlarda yaklaşılmadığından güvenilirliğin azalması gibi dezavantajları da bulunur (Büyükoztürk vd., 2018, s. 159).

3.4. Tasarım, Geliştirme, Uygulama Süreci

Görüşmeler, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı'nın Resim-İş Öğretmenliği Lisansüstü Programları öğrencileri ile ve Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik ve Cam Tasarımı, Resim, Sanat ve Tasarım, Heykel ve Fotoğraf Anasanat Dalları Lisansüstü Sanat Eğitimi öğrencileri ile yapılmıştır. İlk olarak pilot uygulama, Doktora/Sanatta Yeterlik (3 katılımcı) ve Yüksek Lisans Programı (7 katılımcı) öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Sonrasında asıl uygulama, Doktora/Sanatta Yeterlik (4 katılımcı) ve Yüksek Lisans Programı (10 katılımcı) öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin bir kısmı Covid-19 salgınından ve katılımcılarla olan uzak mesafe sorunundan dolayı uzaktan, internet ortamında ses kaydı tutularak; bir kısmı ise yüz yüze, telefon ile ses kaydı tutularak gerçekleştirilmiştir. Ortalama görüşme süresi internet hızının kalitesi ve katılımcıların cevaplarına bağlı olarak 30-60 dakika arasında değişmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Görüşme sorularına verilen cevaplar kendi içerisinde bir bütün oluşturacak şekilde tümevarımsal veri analizi ile kodlanmış veya kategorilere ayrılmıştır. Elde edilen benzer anlamlara sahip veriler ilişkilendirilerek aynı kodlar veya kategoriler ile isimlendirilmiştir. Görüşme sorularının analizinde belirlenen temalar ve kodlara göre elde edilen veriler araştırmacının görüş ve yorumlarına yer verilmeden tablolastırılmış ve son olarak bu bulgular yorumlanarak araştırma konusu ile ilgili sonuçlar çıkartılmıştır.

3.6. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği

Araştırma doğrultusunda konuya ve amaca yönelik görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formundaki yapılandırılmış ve yapılandırılmamış soruların, katılımcıların rahatlıkla anlayabilecekleri ve katılımcının vereceği cevapları etkilemeyecek şekilde hazırlanmasına dikkat edilmiştir. Bu doğrultuda görüşme formu için uzman görüşleri alınarak soruların yeterliliği ve uygunluğu için bilgi ve öneriler alınmıştır.

Görüşme sırasında her türlü varsayım ve ön yargıdan uzak, duyarlı, sabırlı ve objektif bir tutum sergilenmesine özen gösterilmiştir. Araştırma için öncesinde pilot uygulama yapılmış, bu uygulama için de uzman görüşleri alınmıştır. Ayrıca tutulan ses kayıtlarında

anlaşılmayan, araştırmanın güvenilirliğini etkileyebilecek her türlü durumda katılımcılara ulaşılmış, bu gibi riskler ortadan kaldırılmıştır. Araştırmanın güvenilirliğini arttırmak için elde edilen veriler ve bulgular açık bir şekilde sunulmuştur.

3.7. Araştırmacının Rolü

Araştırmacı, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü'nün Anasanat Dallarından sadece beş tanesini (Sanat ve Tasarım, Resim, Seramik ve Cam Tasarımı, Fotoğraf, Heykel) ve Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Anabilim Dalından sadece bir tane bölüm (Resim-İş Öğretmenliği) seçerek, katılımcılara sormak ve veri toplamak için yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlamıştır. Ayrıca araştırmacı, uygulama için katılımcılara, araştırma hakkında kısa bilgiler sunarak onam formunu okumalarını; bu araştırmaya katılımlarına onam verdiklerine dair -formların bir tanesi katılımcıda, bir tanesi de araştırmacı da kalarak- imzalamalarını sağlamıştır. Bu onam formları katılımcılar tarafından, araştırmacıya ıslak imzalı bir şekilde ulaştırılmıştır. Görüşmeler için katılımcıların uygun gün ve saatleri belirlenmiştir. Görüşmeler, katılımcıların uygun gün ve saatlerine göre belirlendiği için yaklaşık bir ay sürmüştür; böylelikle görüşmeler için uygun, sakın bir zaman diliminin oluşturulmasına özen gösterilmiştir. Görüşme süreci, araştırmacının kendisi tarafından yürütülmüştür.

Ayrıca araştırmacı, amaçsal örnekleme göre seçtiği Sanat ve Tasarım, Resim, Seramik ve Cam Tasarımı, Fotoğraf, Heykel Anasanat Dalları ve Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dalı lisansüstü programı öğrencilerinin Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamalarına dayalı olarak gerçekleştirdikleri sanatsal çalışmalarını göstergebilim yöntemiyle incelemek üzere öğrenciler ile iletişime geçmiş ve incelemesi yapılacak olan sanatsal çalışmaların görseli ve künye bilgilerinin kullanım izinleri mail yoluyla öğrencilerden alınmıştır. Araştırmacının, göstergebilim kapsamında incelediği bu sanatsal çalışmalar içerisinde kendi çalışması da bulunmaktadır. Dolayısıyla araştırmacı bu çalışmasını, ekolojik sanat ve yönelimsel uygulamalarla ilgili içeriklere sahip Sanatsal Motivasyonda Disiplinlerarası Yaklaşım adlı ders kapsamında gerçekleştirmiş; Ders Proje Uygulamaları Sergisinde, araştırmada incelenen Proje Uygulamaları bildirileri ve Sanat Projeleri Uygulamaları, B.E.F. Resim-İş Eğitimi A.D. Galerisi Eylül'de sergilenmiştir. Bu kapsamda araştırmacı, Antroposen Çağında sanat ve Ekolojik Sanat ile yönelimsel uygulamalarına dair ders içeriklerini göz önünde bulundurarak; ilgili Anasanat/Anabilim Dallarının lisansüstü programları ders kataloğunu incelemiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Antroposen Çağında İnsan Faktörünün, Canlılara ve Doğaya Etkileri

Dünya günümüze dek birçok zaman dilimine ev sahipliği yapmıştır. Her bir zaman dilimi kendine özgü özellikleri olan ve birbirinden bu yönde ayrılan bir yapıya sahiptir. Ancak son 70 bin yılın, Antroposen Çağ olarak anılması daha doğrudur (Harari, 2020). Antroposen terimi, insanın ekolojiye etkisiyle birçok araştırmalara konu olmuştur. George Perkins Marsh, insanoğlunun doğaya etkileri üzerine ilk kapsamlı araştırmayı yapmıştır. Stoppani insanın yeryüzündeki artışa olan etkisi kapsamında bu dönemi İnsan Çağı olarak tanımlamıştır. Pavlov, insanoğlunun doğaya olan olumsuz etkilerini Antropojenik Etki/kirlenme şeklinde tanımlamıştır. James Dwight Dana ise doğaya olan bu etkilerin katmamsal izlerini ortaya koymuştur (Sümer, Alak ve Tekin, 2020). Antroposen, ilk olarak 2000 yılında Crutzen ve Stoermer tarafından; insanın bu çağda gerçekleştirdiği müdahale ve etkilerin boyutunu ifade eden bir kavram olarak kullanmışlar; sanayi devriminin başlangıcına tarihlenmişlerdir (Polat ve Kahraman, 2019). Dolayısıyla sanayi devrimine kadarki süreçte, doğa-insan ilişkisinin doğanın avantajına olduğu söylenebilir (Akdağ ve Özdemir, 2020).

Antroposen Çağı'nın başlangıcıyla ilgili üç teori bulunmaktadır. Bunlar:

- MÖ 8000-3000 yılında kontrolsüz tarımın başlangıcı ve verimsiz arazi kullanımının artmasıyla,
- Fosil yakıtların kullanımının artışı ve sanayi devrimiyle,
- İkinci Dünya Savaşı sonrası ilk atom bombası ve nükleer testler ile başladığıdır (Sümer, Alak ve Tekin, 2020).

Belirtilen bu üç teoride de, insanın etkisi gözlemlenmektedir. Bruce Smith ve Melinda Zeder gibi bilim insanları da Antroposen'in, canlıların evcilleştirilmesi, peyzajın ve tarım ekonomilerinin ilerlemesiyle başladığını vurgulamakta; sanayi devrimiyle başladığı görüşünü reddetmektedirler (Watkins, 2022). Dolayısıyla Antroposen Çağı teorisinin başlangıcı tartışmalı bir konudur. Ancak İnsan Çağı olarak tanımlanan ve insanın egemenliğine dikkat çekilen bu teoride insan etkisi olduğu görüşü kaçınılmazdır. İnsanın yeryüzü üzerindeki etkisi en fazla, gözlemlediğimiz ekolojik sorunlarda karşımıza çıkmaktadır. Başlıca bu ekolojik sorunları:

- Asit yağmurları,

- Biyolojik çeşitliliğin azalışı,
- Çölleşme,
- Hava kirliliği,
- Su kirliliği,
- Toprak kirliliği,
- Kimyasal kirlilik,
- Nükleer kirlilik,
- Ozon tabakasının delinmesi,
- Sera etkisi,
- Zehirli atıklar olarak sıralayabiliriz (Kocataş, 2020; Sarıoğlu Demirörs, 2019).

Dolayısıyla insanın bu ekolojik sorunlar üzerindeki etkileri ise;

- Kentleşme,
- Sanayi ve evsel atıklar,
- Erozyon,
- Tarımsal ilaçlar,
- Radyoaktif kirlilik,
- Fosil yakıtlar olarak sıralayabiliriz (Kocataş, 2020)

Bu etkiler aynı zamanda canlı ekosistemi de etkilemektedir. Bu etkilerin canlılar üzerindeki etkileri ise;

- İnsan ve hayvanların solunumunu zorlaştırması, hastalıklara ve ölümlere neden olması,
- Bitkilerin fotosentezini güçleştirilmesi,
- Ormanların yok olması gibi sorunlar olarak sıralanabilir (Kocataş, 2020).

4.2. Antroposen Çağı Etkilerine Bağlı Olarak Gelişen Sanatsal Yönelimler

Yaşadığımız dünyada çağdaş konular ve kavramlar popülerleştikçe, sanatta bu konulara yönelik yansımalar olduğunu görmekteyiz (Artun, 2018). Ekoloji ve doğa da bu kavramlara örnek gösterilebilir. Aslında doğa kavramının sanata yansımalarının yeri, hemen hemen her dönemde bulunmaktadır. Özellikle Romantizm ve İzlenimcilik gibi birçok sanat akımında sanatçılar, doğayı tuvallerine aktarmıştır (Sarıoğlu Demirörs, 2019). 1960'lı yıllarda ise sanatta doğa kavramı, Ekolojik Sanat anlayışı olarak belirmiştir (Uysal, 2009). Ancak bu araştırmada Ekolojik Sanat tek başına değil, yönelimsel uygulamalar olarak da ele alınmaktadır. Dolayısıyla günümüze dek etkisini sürdüren Ekolojik Sanat ve yönelimsel

uygulamalar, aşağıda kapsadığı dönem, belirgin özellikleri, çalışmada yer alan örnek sanatçı ve eserleriyle birlikte verilmektedir.

Ekolojik Sanat sanatçıları ve eserlerine verilen örnekler;

- Alan Sonfist, Time Landscape, 1965-78 / Pool of Virgin Earth, 1975
- Mel Chin, Revival Field, 1991
- Joseph Beuys, 7000 Oaks, 1970-82
- Nele Azevedo, Melting Men, 2009
- Olafur Eliasson, Your Waste of Time, 2006
- Andy Goldsworthy, Snowballs in Summer, 1988-89
- Helen Mayer ve Newton Harrison, Portable Orchard Survival Piece 5, 1973
- Hans Haacke, Rhine-Water Purification Plant, 1972
- Bonnie Sherk, The Farm, 1974
- Agnes Denes, Wheatfield – A Confrontation, 1982
- Füsün Onur, Bir Tohum Yeşeriyor, 1979
- Serkan Taycan, İki Deniz Arası, 2013

Ekolojik Sanatın özellikleri;

- Doğanın yok oluşuna dikkat çekme,
- Doğayı tekrar yaşanır kılmayı ve insanın doğayı yeniden keşfetmesini sağlamayı amaçlama,
- Geleneksel malzemelerden uzak olma,
- Genellikle dış mekân çalışmalarıyla ön plana çıkma (Sarioğlu Demirörs, 2019),
- Genellikle küçük ölçekli çalışmalardan oluşma,
- Doğanın tahribatı ve geleceğe dair Ekolojik tehditlere karşı bilinç oluşturma,
- Ekosistemi iyileştirmeyi amaçlama (Malaman, 2018),
- Ekoloji ve doğa gibi güncel konuları işleme,
- Sürdürülebilirlik ve geçicilik konularıyla ilgili bir sanatsal akım olma şeklinde verilebilir.

Arazi Sanatı sanatçıları ve eserlerine verilen örnekler;

- Robert Smithson, Spiral Jetty, 1970
- Herbert Bayer, Earth Mound, 1955
- Richard Long, A Line Made by Walking, 1967

- Christo ve Jeanne-Claude, Running Fence, 1972-76
- Lauren Berkowitz, Manna, 2009
- Paul Johnson, Inanimate in Animate, 2015
- Varol Topaç, Yuvarlanan Ağaçlar, 2006
- Mehmet Ali Uysal, Ten 2, 2010
- Ayşe Erkmen, On Water, 2017
- Yücel Dönmez, Snow Paintings, 2003
- Mustafa Duyuler, Düş Tarlası, 2010

Arazi Sanatının özellikleri;

- Ekolojik bilinç ve klasik çağ öncesi kültürlerin yeniden keşfiyle ilgilenen,
- Sanatın uygulama alanını genişletmek isteyen,
- Sanatın pazarlanmasına karşı çıkan,
- Galeri ve müze gibi kapalı mekânlardan uzaklaşan (Malaman, 2018),
- Daha çok anıtsal ölçeklere sahip, çevresel olaylara dikkat çekmeyen,
- Kullanılan malzemeler veya mekân, doğa ve süreçleriyle ilişkisel,
- Geçicilik ve sürdürülebilirlik olguları ön planda olan (Zümrüt, 2012),
- Mekân ve mekân dışı yapılara sahip olan,
- Performatif nitelikli çalışmaların yer aldığı (Antmen, 2016),
- Doğada iz bırakma düşüncesiyle hareket eden bir sanatsal akımdır (Sarioğlu Demirörs, 2019).

Yoksul Sanat sanatçıları ve eserlerine verilen örnekler;

- Piero Gilardi, River Stones, 1969
- Guiseppe Penone, A Tree in the Wood, 1968 / The Listener, 2021
- Michelangelo Pistoletto, Venus of the Rags, 1967
- Tamer Serbay, Doğal Mucize (Das Natürliche Wunder), 2006

Yoksul Sanatın özellikleri;

- Sosyal ve politik gelişmelerden beslenen,
- Klasik estetiği yıkmayı amaçlayan,
- Sanatta mutlak deneysellikten yana olan,
- Her türlü kavram ve malzemeye açık, içerik olarak zengin olan,

- John Dewey, Merleau-Ponty, Ludwig Wittgenstein ve Umberto Eco bakış açılarıyla ilişki içerisinde olan (Eroğlu, 2014),
- İnsanın doğa ile bütünlüğünü savunan,
- Sanatın pazarlanabilir olmasına karşı çıkan (Yücel, 2020),
- Genellikle mekân içi çalışmalar gerçekleştirilen bir yapıda sanat akımıdır.

Performans Sanatı sanatçıları ve eserlerine verilen örnekler;

- Dennis Oppenheim, Reading Position for Second Degree Burn, 1970
- David Nash, Ash Dome, 1991
- Ana Mendieta, Silüet Serisi, 1973-78
- Christian Philipp Müller, Green Border, 1993
- Charles Simonds, Body, 1973
- Mehmet Kavukçu, Fırtına, 2017
- Cengiz Tekin, Natürmort, 2007

Performans Sanatının özellikleri;

- Yürüyüşleri kapsayan,
- Bedeni kullanan,
- Geçici bir yapıda olmasından dolayı belgelenmesinde fotoğraf ve video araçlarından yararlanılan,
- Açık alan veya galerilerde gerçekleştirilen,
- Yakın dönem arazi sanatçılarına ilham kaynağı olan,
- Doğa ve kültür kavramlarını tema olarak kullanan (Uzunokur, 2011),
- İzleyiciyi sanat eserine dahil eden bir yapıda sanat akımıdır (Tandoğan ve Erdi Es, 2018).

Biyosanat sanatçıları ve eserlerine verilen örnekler;

- Eduardo Kac, Teleporting an Unknown State, 1994

Biyosanatın özellikleri;

- Canlı doku, organizma ve bakterilerin yaşam süreçleri kapsamında başta biyoloji olmak üzere farklı disiplinlerle çalışan,
- Canlı organizmaların genetiğinin değiştirilmesine yönelik çalışan (Azamet ve İnam Karahan, 2019),

- Yaşamın kendisinin malzeme olarak kullanıldığı,
- Canlıların genetiğiyle oynandığı için Ekolojik Sanat kapsamında değerlendirilmesi tartışmalı olan,
- Doğayı iyileştirmeye yönelik amaç taşıyan bir yapıda sanat akımıdır (Özkarahan, 2019).

Geri Dönüşüm Malzeme Sanatı sanatçıları ve eserlerine verilen örnekler;

- UMA, New Wave
- GBO, Woo Kwang Jin Plastik Yakalayıcı Projesi
- Alejandro Duran, Algas (Algae), 2013
- Veronika Richterová, Mantarlar (Mushrooms), 2005
- Edward Burtynsky, Nairobi Kenya, 2016 / Tire Pile in Westley, California USA, 1999
- Tomás Saraceno, Museo Aero Solar, 2014
- Nagato Iwasaki, Driftwood heykelleri, 1983-2019

Geri Dönüşüm Malzeme Sanatının özellikleri;

- Sanayileşmenin etkisiyle gelişen,
- Kum, talaş, eski gazete parçaları, ağaç, metal parçaları, tel gibi alışılmışın dışında malzemeler kullanan,
- İlk Kübizm akımında etkisi görülen (Kaptı, 2005),
- Kolaj olarak adlandırılan iki boyutlu çalışmalar ve asamblaj olarak adlandırılan üç boyutlu çalışmalar olmak üzere ikiye ayrılan,
- Hazır nesnenin de kullanıldığı (Sağlam, 2017),
- Plastik atıkların zararlarına yönelik bilinç oluşturmaya amaçlayan,
- Tekstil sektörüyle işbirliği içerisinde olan (Yücel, 2020),
- Fotoğraf sanatıyla işbirliği içerisinde olan,
- Deniz kirliliğini vurgulayan (Gökten, 2018),
- Doğadan ilham alan bir yapıda sanat akımıdır (Uys, 2016).

Doğa Sanatı sanatçıları ve eserlerine verilen örnekler;

- Patikart Sanat Grubu, Minnet, 2021

Doğa Sanatının özellikleri;

- Doğa ile düşünen, bütünleşen, tasarlayan, doğaya sanatla bakan,

- Doğadaki yaratı süreciyle mutlu olan bir sanatsal akımdır.

4.3. Antroposen Çağda Ekolojik Sanatın Düşünsel, Biçimsel, Teknik Yapısı ve Malzemeleri

Ekolojik dengenin bozulması, günümüz sanatını, sanatçıları ve eserlerini etkilemiştir (Malaman, 2018). Bazı kaynaklarda Arazi Sanatı, Ekin Sanatı, Ekolojik Sanat ve Doğa Sanatı gibi isimlerle literatürde yer almış yönelimler, tek bir başlık altında değerlendirilmiş; bazı kaynaklarda ise malzeme, mekân ve amaçlarına bağlı olarak farklı başlıklar altında değerlendirilmiştir (Zümrüt, 2012) Bünyesindeki bu yönelimlerdeki düşünsel amaca sahip sanatsal çalışmaların varlığı üzerine Biyosanat, Yoksul Sanat ve stop-motion tekniğinde eserler de bu kategorilerde düşünülmektedir. Bu anlamda etkilerin görüldüğü Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamaların, düşünsel, biçimsel, teknik yapıları ve malzemelerine ilişkin bulgular aşağıda maddeler halinde sırasıyla verilmektedir.

Ekolojik Sanatın düşünsel yapısı;

- Arınma, deneysellik, iyileşme, sürdürülebilirlik ve geçicilik kavramlarını irdelemesi (Demos, 2022; Ünal, 2019),
- Toplumsal değişim yaratan sanatsal uygulamalara sahip olması,
- Bilimsel konulara gönderme yapması,
- Fiziksel çevreyi değiştirme gayretine girmemesi (Aydın ve Zümrüt, 2013),
- Endüstri ile doğa karşıtlığına vurgu yapması (Mamur, 2017a; Oğuz, 2015b),
- İnsanları yeryüzü kirliliğinin yaratacağı sorunlar üzerine aydınlatmayı amaçlaması (Sarioğlu Demirörs, 2019),
- Sanatın durağan olmaktan çok insanları harekete yönelten bir şey olması gerektiğini savunması (Antmen, 2016),
- Ekolojik tahribatı vurgulaması (“Kanal İstanbul’a Karşı “İki Deniz Arası””, 2020),
- Doğal kaynakların bilinçsiz kullanılması sonucu küresel ısınmanın gözle görülür sonuçlarına dikkat çekmeyi amaçlaması,
- Doğanın yok oluşuna dikkat çekmesi,
- Doğayı tekrar yaşanır kılmayı ve insanın doğayı yeniden keşfetmesini sağlamayı amaçlaması (Sarioğlu Demirörs, 2019),
- Feminizm ile ilişkisel sanat çalışmalarının olması (Antmen, 2016; Uzunokur, 2011),
- Sanayileşmenin etkisiyle bozuma uğrayan ekosistemi onarmayı amaçlaması (Mamur, 2017a; Uzunokur, 2011),

- Çevreye ve doğaya büyük faydalar sağlaması,
- Doğaya hiç zarar verilmeden sanat üretmenin mümkün olabileceğini savunması,
- İnsanın, çevreye karşı olumsuz etkilerinin farkına varmasını amaçlaması,
- Manzarayı onarmayı ve ekolojik izlerimizle bırakılan ruh içindeki boşluğu tamir etmeyi amaçlaması (Sarıoğlu Demirörs, 2019),
- Sanatın doğaya aktarılıp dönüşebileceğini vurgulaması (Uysal, 2009),
- Estetik bir kaygıyla, doğaya farkındalık sağlamayı, bu anlamda düşündürmeyi ve hissettirmeyi amaçlaması,
- Tüm canlıların karşılıklı yaşamsal ilişkilerine karşı duyarlı olması (Aydın ve Zümrüt, 2013),
- Ekolojik sorunların çözümünün imkansızlığı, çevrenin korunmasına ve insan türünün onunla uyum içerisinde varlığını sürdürebilmesi temalarına dikkat çekmeyi amaçlaması (Malaman, 2018; Mamur, 2017a),
- Doğanın tahribatı ve geleceğe dair ekolojik tehditlere karşı bilinç oluşturmaları,
- İklim değişikliğine yönelik bilinç oluşturmaları,
- Zarar görmüş ortamları ve bozuma uğrayan ekosistemi iyileştirmeyi ve yenilemeyi amaçlaması (Antmen, 2016; Demos, 2022; Malaman, 2018; Uzunokur, 2011),
- Bilim ile iş birliği içerisinde olmakla beraber ekolojiye faydalı olması (Zümrüt, 2012).
- Ekolojiyi sanat ile ilişkisel açıdan farklı şekillerde -sosyal ekoloji, eko feminizm ve ekolojik restorasyon temaları- ele alması (Mamur, 2017b),
- Doğanın insan ile ilişkisini irdelemesi ve küreselleşmeye vurgu yapması,
- Ekoloji, doğa ve küresel ısınma gibi güncel konuları işlemesi gibi özellikleriyle ön plana çıkmaktadır (Mamur, 2017a; Susamoğlu, 2018).

Ekolojik Sanatın biçimsel yapısı;

- Büyüme, çürüme, değişim, dönüşüm, bozulma ve mevsimsel süreçlerle ilişkisel olması (Malaman, 2018; Oğuz, 2015b; Pazarlıoğlu Bingöl, Çevik ve Demirci Şenkal, 2020),
- Genellikle küçük ölçekli çalışmalardan oluşması gibi özellikleriyle ön plana çıkmaktadır (Malaman, 2018).

Ekolojik Sanatın teknik yapısı ve malzemeleri;

- Farklı sergileme mekânlarına sahip olması (Malaman, 2018),
- Kapalı mekânlardan uzak, genellikle dış mekân çalışmalarıyla ön plana çıkması (Sarıoğlu Demirörs, 2019),

- Performansları da kapsamı (“Kanal İstanbul’a Karşı “İki Deniz Arası””, 2020),
- Yapılaşmanın yoğun olduğu şehir merkezinde gerçekleştirilmesi (Uzunokur, 2011),
- Sanatı şehirden izole etmesi (Uysal, 2009),
- Kamusal ve disiplinlerarası özelliğe sahip olması,
- Ekoloji, sosyal, jeoloji, doğa gibi konulara dayalı araştırmalar yapması (Zümrüt, 2012),
- Toprak, yaprak, ateş, barut, dal parçaları, çiçek, kozalak, kum ve taş gibi doğaya ait malzemeleri, yani doğanın kendisi, malzeme olarak kullanılması (Antmen, 2016; Aydın ve Zümrüt, 2013; Oğuz, 2015b; Uzunokur, 2011),
- Doğaya tamamen zararsız ve geçici malzemelerin tercih edilmesi (Mamur, 2017a; Mamur, 2017b; Oğuz, 2015a),
- Doğa, tarım ve endüstri ile bağdaştırılan gereçlerin malzeme olarak kullanılması (Oğuz, 2015b),
- Doğal malzemelerin kullanılması (Ünal, 2019),
- Fotoğraf, video kamera vb araçlar ile belgelenecek sergilenmesi,
- Çeşitli malzemelere sahip olması (Malaman, 2018),
- Geleneksel malzemelerden uzak olması,
- Buldozer gibi araçlarla araziye şekillendirmesi gibi özellikleriyle ön plana çıkmaktadır (Sarioğlu Demirörs, 2019).

Arazi Sanatının düşünsel yapısı;

- Doğada iz bırakma düşüncesiyle Ekolojik Sanata katkıda bulunması (Sarioğlu Demirörs, 2019),
- Bünyesinde insanın doğaya müdahalesini vurgulayan eserlerin, Ekolojik Sanat ile yönelimsel uygulamaların zeminini hazırlaması,
- Geçicilik ve sürdürülebilirlik olguları ön planda olması,
- İnsanın çevresindeki organik yaşamla bütünleşmesini amaçlaması (Zümrüt, 2012),
- Bazen doğaya karşı duyarsız olması (Aydın ve Zümrüt, 2013; Zümrüt, 2012),
- Çevre sorunlarına dikkat çekmekten öte kavramsal olaylarla ilgilenmesi (“Ekolojik Sanat”, 2021; Zümrüt, 2012),
- Hasarlı alanları geri almayı, çevresel konular ve bunların çözümüyle ilgili halkı bilinçlendirmeyi, doğaya saygıyı teşvik etmeyi ve çevresel sağlığa katkı sağlamayı amaçlaması (Aydın ve Zümrüt, 2013),
- Ekolojik bilinç ve klasik çağ öncesi kültürlerin yeniden keşfiyle ilgilenmesi,
- Sanatın uygulama alanını genişletmek istemesi,

- Sanatın pazarlanabilirliğine karşı çıkması (Malaman, 2018),
- İnsanların ekolojik bilincine katkıda bulunması (Karavit, 2008),
- Doğa sanatı etkiler ve değiştirir düşüncesine sahip olması (Tandoğan ve Erdi Es, 2018),
- İnsanın doğa üzerindeki etkilerine vurgu yapması gibi özellikleriyle ön plana çıkmaktadır.

Arazi Sanatının biçimsel yapısı;

- Zamanla Çevresel Sanata dönüşmesi (Aydın ve Zümrüt, 2013),
- Uygulamaların büyük ölçekli yapıya sahip olması (“Ekolojik Sanat”, 2021; Zümrüt, 2012),
- Sanatın peyzaj ve mimarlık ile ilişkisel bir şekilde şekillenmesi (Tandoğan ve Erdi Es, 2018),
- İnsan bedenini yeryüzü ile bağdaştırması gibi özellikleriyle ön plana çıkmaktadır (Aydın, 2014).

Arazi Sanatının teknik yapısı ve malzemeleri;

- Uygulama alanının galeri ve müzelerin dışında olması (Malaman, 2018),
- Doğada, denizde, dağlarda, çölde eserler üretilmesi (Zümrüt, 2012),
- Robert Smithson tarafından mekân ve mekân dışı olmak üzere ikiye ayrılması,
- Geziler, yürüyüşler gibi performatif uygulamaları da kapsamı (Antmen, 2016),
- Bazı sanatçıların, uygulamalarını yapacakları alanları dev eskiz panosu olarak görmesi ve bu açıdan doğaya karşı duyarsızlık göstermesi (Karavit, 2008),
- İzleyiciyi sanata dahil etmesi (Tandoğan ve Erdi Es, 2018),
- Bazen uygulamanın bulunduğu fiziksel çevreyi değiştirmesi (Aydın ve Zümrüt, 2013; “Ekolojik Sanat”, 2021; Zümrüt, 2012),
- Bazen de doğa üzerinde hiçbir olumsuz etki yaratmaması,
- Doğada iz bırakma düşüncesiyle hareket etmesi gibi özellikleriyle ön plana çıkmaktadır (Sarıoğlu Demirörs, 2019).
- Doğa ve süreçleriyle ilişkisel olması,
- Doğal malzemeler ve doğanın kendisini kullanması (“Ekolojik Sanat”, 2021; Sarıoğlu Demirörs, 2019; Zümrüt, 2012),
- Geçici nitelikli çalışmaları video kamera ve harita gibi gereçlerle belgelemesi gibi özellikleriyle ön plana çıkmaktadır (Tandoğan ve Erdi Es, 2018; Uzunokur, 2011).

Yoksul Sanatının düşünsel yapısı;

- Sosyal ve politik gelişmelerden beslenmesi,
- Sanatta mutlak deneysellikten yana olması,
- İçerik olarak zengin olması,
- John Dewey, Merleau-Ponty, Ludwig Wittgenstein ve Umberto Eco bakış açılarıyla ilişki içerisinde olması,
- Klasik estetiği altüst etmeyi amaçlaması (Eroğlu, 2014),
- İnsanın doğa ile bütün olduğunu savunması,
- Sanatın pazarlanabilirliğine tepki göstermesi gibi özellikleriyle ön plana çıkmaktadır (Yücel, 2020).

Yoksul Sanatın biçimsel yapısı,

- Zamanla mekân dışına çıkıp, arazi ile bütünleşmeyi yansıtan biçimsel kurgunun daha çok ön plana çıkması,
- Gelip geçicilik olgusunu, biçimsel yapıda vurgulama özelliğinin ön plana çıkması gibi özelliklere sahiptir.

Yoksul Sanatın teknik yapısı ve malzemeleri;

- Genellikle mekân içi çalışmalar gerçekleştirilmesi (Eroğlu, 2014),
- Her türlü kavram ve malzemeye açık olması (Eroğlu, 2014),
- Sanatsal uygulamaların fotoğraf ile kalıcı hale getirilmesi gibi özellikleriyle ön plana çıkmaktadır.

Performans Sanatının düşünsel yapısı;

- Canlı doku, bakteri ve organizmaların yaşam süreçleri doğrultusunda, bilimsel yöntemlerin kullanılması (Azamet ve İnam Karahan, 2019),
- İnsanoğlunun doğa ile olan ilişkisi ve doğanın korunmasına yönelik çalışması,
- Toprağı iyileştirmeyi, tekrardan yeşillendirme ve canlandırmayı amaçlaması,
- Yakın dönem arazi sanatçılarına ilham kaynağı olması,
- Doğa ve kültür kavramlarını tema olarak kullanması gibi özellikleriyle ön plana çıkmaktadır (Uzunokur, 2011).

Performans Sanatının biçimsel yapısı;

- Bedeni kullanması,

- Geçici bir yapıda olması gibi özellikleriyle ön plana çıkmaktadır (Uzunokur, 2011).

Performans Sanatının teknik yapısı ve malzemeleri;

- Yürüyüşleri kapsamı,
- Açık alan veya galerilerde gerçekleştirilmesi,
- İzleyiciyi sanat eserine dahil etmesi (Tandoğan ve Erdi Es, 2018),
- Her türlü kavram ve malzemeye açık olması (Eroğlu, 2014),
- Sanatsal uygulamaların belgelenmesinde fotoğraf ve video araçlarından yararlanması gibi özellikleriyle ön plana çıkmaktadır (Uzunokur, 2011).

Biyosanatın düşünsel yapısı;

- Doğayı iyileştirmeyi amaçlaması (Özkarahan, 2019),
- Canlı organizmaların genetiğinin değiştirilmesine yönelik çalışması gibi özellikleriyle ön plana çıkmaktadır (Azamet ve İnam Karahan, 2019).

Biyosanatın biçimsel yapısı;

- Canlı organizmaların genetiğinin ve biçiminin değiştirilmesine yönelik çalışması gibi özellikleriyle ön plana çıkmaktadır (Özkarahan, 2019).

Biyosanatın teknik yapısı ve malzemeleri;

- Hayvan yetiştirme gibi bilimsel teknikleri kullanması (Özkarahan, 2019),
- Canlı doku, organizma ve bakterilerin yaşam süreçleri kapsamında başta biyoloji olmak üzere farklı disiplinlerle çalışması (Azamet ve İnam Karahan, 2019),
- Yaşamın kendisini malzeme olarak kullanması,
- Bitki, doku, bakteri, hücre, böcek, hayvan gibi malzemeleri kullanması gibi özellikleriyle ön plana çıkmaktadır (Özkarahan, 2019).

Geri Dönüşüm Malzeme Sanatının düşünsel yapısı;

- Nesli tükenme riskiyle karşı karşıya olan hayvan türlerine dikkat çekmesi (TRT 2, 2020),
- Orman tahribatı, atık çöpler, plansız şehirleşme, kıtlık sorunları, taş ocakları, madenler, sanayileşmenin doğurduğu sorunlar, petrol rafineleri ve nüfus artışı gibi problemlere dikkat çekmesi (Ünal, 2021),
- Antroposen Çağında sanat kavramına vurgu yapması,
- Geri dönüşümün önemine dikkat çekmesi,

- Atıkların geri dönüşümünü vurgulamayı amaçlaması,
- İzleyicilerin, denizdeki plastik atıkların görünümünü kuşların ve balıkların gözüyle görmelerini amaçlaması (Yücel, 2020),
- Plastik atıkların zararlarına yönelik bilinç oluşturmayı amaçlaması (Yücel, 2020),
- İnsanları bilinçlendirme ve sanatın doğayı iyileştirme gayretine vurgu yapmayı amaçlaması,
- Çevre ve deniz kirliliğini vurgulaması (Göktan, 2018),
- Doğadan ilham alması gibi özellikleriyle ön plana çıkmaktadır (Uys, 2016).

Geri Dönüşüm Malzeme Sanatının biçimsel yapısı;

- Sürdürülebilir bir yapıda olması (Özrili, 2021),
- İnsan figürlerini yansıtması,
- İç mekân dekorasyon objeleri, hayvan ve bitki heykellerinden oluşması (Uys, 2016),
- Devasa görüntüleriyle çevre kirliliğinin boyutunu gözler önüne sermesi,
- İlk başta kolaj olarak adlandırılan iki boyutlu çalışmalar ve asamblaj olarak adlandırılan üç boyutlu çalışmalar olmak üzere ikiye ayrılması,
- Ancak sonrasında sadece üç boyutlu heykellerin tasarlanması gibi özellikleriyle ön plana çıkmaktadır (Sağlam, 2017).

Geri Dönüşüm Malzeme Sanatının teknik yapısı ve malzemeleri;

- Disiplinlerarası bir özelliğe sahip olması,
- Solar enerji sistemi, plastik atık üretimi, geri dönüşüm ve biyoloji gibi çalışma alanları ile etkileşimli olması,
- Tekstil sektörüyle işbirliği içerisinde olması (Yücel, 2020),
- Fotoğraf sanatıyla işbirliği içerisinde olması (Göktan, 2018),
- Lodos odunlarının malzeme olarak kullanılması,
- Çöplerin malzeme olarak kullanılması (Göktan, 2018),
- Teneke kutular, saklama kapları, tencere, atık kumaşlar (Yücel, 2020) ve plastik şişeler gibi malzemelerin kullanılması (Uys, 2016),
- Sanata atık nesneleri dahil etmesi,
- Kum, talaş, eski gazete parçaları, ağaç, metal parçaları, tel gibi alışılmışın dışında malzemeler kullanılması (Kaptı, 2005),
- Hazır nesne kullanılması gibi özellikleriyle ön plana çıkmaktadır (Sağlam, 2017).

Doğa Sanatının düşünsel yapısı;

- Doğa ile düşünmesi,
- Doğaya sanatla bakması,
- Değeri insan tarafından bir kenara atılmış habitatın muazzamlığını vurgulaması,
- Doğadaki yaratı süreciyle mutlu olması gibi özellikleriyle ön plana çıkmaktadır.

Doğa Sanatının biçimsel yapısı;

- Doğa ile bütünleşmiş yapıya sahip olması gibi özelliğiyle ön plana çıkmaktadır.

Doğa Sanatının teknik yapısı ve malzemeleri;

- Sanatsal uygulamaların doğanın içerisinde gerçekleşmesi,
- Belgelenmesinde fotoğraf ve video gereçlerinden yararlanılması,
- Doğa ile tasarlaması gibi özellikleriyle ön plana çıkmaktadır.
- Doğa malzemelerin kullanılması gibi özelliğiyle ön plana çıkmaktadır.

Ekolojik Sanat dışında değerlendirilen tüm sanat akımlarında çevreye müdahalede bulunulup herhangi bir iyileştirici müdahalede bulunulmamıştır. Her ne kadar bu çalışmaların Çevresel Sanat yönü daha fazla olsa da temelinde doğa olgusu yer almaktadır. Bazı sanatçılar yalnızca doğa kavramını ön plana çıkarmakla kalmamış, doğa tahribatı ve bunun sonucunda gerçekleşebilecek olan sonuçlara vurgu yapmışlardır. Sanatçıların bu farkındalık yaratma çabası, Ekolojik Sanata bir ilham kaynağı olmuştur diyebiliriz. Dolayısıyla bu çalışmaların, ekolojist bir yaklaşımda olduklarını söylemek mümkündür. Paul Ardenne'in Eco-Art olarak tanımladığı Ekolojik Sanat, doğrudan müdahaleci bir tavırla Antroposen Sanatının bir diğer akımı olarak ön plana çıkmaktadır (Çaylı, 2020).

4.4. Antroposen Çağında, Günümüz Ekosisteme Bağlı Yeni Sanatsal Yönelimlerin, Lisansüstü Ders Programlarına Yansımaları

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü ve Güzel Sanatlar Enstitüsü'nde 2015-2021 yılları arasında Antroposen Çağında, günümüz ekosistemine bağlı yeni sanatsal yönelimlerin, Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans ve Doktora Lisansüstü Ders Programlarına ve Heykel, Resim, Seramik ve Cam Tasarımı, Fotoğraf, Sanat ve Tasarım Anasanat Dallarının Lisansüstü Ders Programlarına yansımaları; ilgili bölümlerin program dersleri ve içerikleri araştırma kapsamında incelenmektedir. Anabilim ve Anasanat

Dallarındaki program derslerine ve ders içeriklerine Dokuz Eylül Üniversitesi'nin resmî web sitesinden erişilmiştir.

Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dalı program derslerine bakıldığında, sanatta Antroposen temalı veya ekoloji ile doğrudan ilişkili bir dersin bulunmadığı görülmektedir. Ancak aynı Enstitü'nün Çevre Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programında “Çevre Sanat Bütünleşmesi” adında bir seçmeli ders bulunmaktadır. Bu dersin amacı; çevre ve sanatın bütünleşmesi, çevre ve sanat kavramlarının birbiriyle ilişkilendirilmesidir. İlgili dersin kazanımları; çevre ve sanat uyumunun kuramsal temelini, eğitimin rolünü anlama, bu uyuma yönelik farkındalık ve uygun eğitim ortamı sağlama, çevre derslerine ilişkin sanat etkinliklerini tasarlama olarak verilmektedir. Bu dersin içeriğinde ise; çevre ve sanat ilişkisi, ulusal ve uluslararası bağlamda çevre ve sanat bütünleşmesi, çevresel atıkların sanat çalışmalarında kullanılması, çevre ve sanat bütünleşmesine yönelik etkinliklerin hazırlanması yer almaktadır (“ÇEP 5021”, 2022). Ancak Çevre Eğitimi Anabilim Dalı, bu araştırmanın örnekleminde yer almamaktadır. Dolayısıyla “Çevre Sanat Bütünleşmesi” adlı bu seçmeli ders, Antroposen Çağında, günümüz ekosistemine bağlı yeni sanatsal yönelimlerin, lisansüstü ders programlarına yansımaları başlığında değerlendirilmemektedir.

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Resim-İş Öğretmenliği Lisansüstü Program dersleri incelendiğinde, bu derslerin genellikle Antroposen veya ekoloji ile ilgili konuların doğrudan değil, teorik bir dersin içerisinde veya uygulamalı derslerde konuya yönelik sanatsal uygulamalar gerçekleştirilerek dolaylı olarak verildiği gözlemlenmektedir. Bu program dersleri aşağıda, amaçları, içerikleri ve kazanımlarıyla birlikte verilmektedir.

Kavramsal Sanat Uygulamaları adlı Yüksek Lisans Programı kapsamında öğrenciler tarafından iki dönem seçmeli olarak alınabilen ders, sanatsal kavramlarla düşünebilme bilincini geliştirmeyi ve kavramları her türlü malzeme ile ilişkilendirmeyi amaçlamaktadır. Bu ders öğrencilere, kavramları farklı görmeyi yorumlama, kavramları her türlü malzeme ile ilişkilendirme; dil, sözcük ve algı birlikteliğinde yeni süreci inceleyebilme; postmodern dönemde ortaya çıkan yeni estetik ölçütleri ve sanatın teknoloji, çevre ve endüstri ile ilişkilerini değerlendirebilme; alana ilişkin araştırma ve deneysel çalışmaları yapabilme gibi kazanımlar sağlamaktadır. Ders, Antroposen ve ekoloji kavramları kapsamında incelendiğinde; birçok kuramlarla birlikte sanat, kitle kültürü bağlamında Pop-Art, bir başka çağın sanatı bağlamında toplumcu gerçeklik ve sonrası, değişen değerlerle yeni çağın estetiği,

Joseph Beuys'un Sosyal heykel kavramı, malzemeler ve süreçler bağlamında 1970'lerde Kavramsal, Çevresel ve Yoksul Sanatta Performans, 1980-2000 yılları arasında sanat, sanat pazarı ve gelinen son nokta gibi ders içeriklerinin yer aldığı görülmektedir (D.E.Ü Bilgi Paketi, "GSR 5065", 2022). Dolayısıyla bu ders, ekolojik yönelimsel uygulamalara yönelik dolaylı ders içerikleri sunmaktadır. Ayrıca bu derste ekolojiye yönelik sanatsal uygulamalar gerçekleştiren öğrenciler de bulunmaktadır.

Sanatsal Motivasyonda Disiplinlerarası Yaklaşım adlı Yüksek Lisans Programı kapsamında öğrenciler tarafından seçmeli olarak iki dönem alınabilen ders, sanatsal yaratım ile sanat eğitimi sürecinde çeşitli sanat dalları ve diğer disiplinlerle ilişkisinin anlamını, sanatsal yaratma sürecinde motivasyonun önemini, kuramlarını, yöntemlerini, ilgili kaynaklar ışığında ve farklı güncel örnekler üzerinden kavranmasını; uygulama projesi ile teorik ve pratik ilişkinin sağlanmasını; psikolojik bir olgu olan motiv (güdü) ve motivasyon (güdülenme) kavramını ve kuramlarını açıklamayı; sosyal hayatta, kişisel gelişimde motivasyon türleri ve yöntemlerinin önemini kavratmayı; motivasyonda yön/bağlılık, disiplin/odaklanma, değer/değerler, kontrol/odaklanma, performans, olasılıklar, harekete geçme gibi konuları ve bunların yaratma dürtüsü ve sanatsal motivasyonla ilişkisi ile ilgili görsel, yazınsal kaynakları araştırabilmeyi sağlamayı; sanatsal motivasyonda, yaratma sürecinde çeşitli sanat dalları ve diğer disiplinlerle ilişkiyi, motivasyon ve kültür etkileşimini ilgili literatür ışığında ve farklı güncel örnekler üzerinden kavratmayı amaçlamaktadır. Bu ders öğrencilere, sanatta disiplinlerarasılık kavramı ve bu kavram kapsamındaki yaklaşımların önemini bilmesi; motivasyon ve sanat kuramları kapsamında disiplinlerarası sanat eserlerini çözümleyebilmesi; sanatsal yaratım ve sanat eğitimi sürecinde sanatsal motivasyonun gerekliliğini kavrayabilmesi, motivasyon kuramlarını, yöntemlerini ve bu süreçte motivasyon sağlama yollarını gerçekleştirebilmesi; motivasyon yöntemlerini, odaklanma ve disiplin, kontrol ve sorumlulukları, başarı yollarını tanıyıp uygulamada kullanabilmesi; sanatta disiplinlerarasılık kavramı ve bu kavram çerçevesindeki yaklaşımların önemini bilmesi; sanat eğitiminde disiplinlerarası yaklaşımı uygulayabilmesi; sanatsal yaratım ve sanat eğitimi sürecinde sanatsal motivasyonun kuram ve yöntemlerinin bilgisinin gereklilik ve önemini ve sanatsal motivasyonda disiplinlerarası yaklaşımın önemini bilmesi; görsel ve işitsel sunum yapabilmesi; eğitimde bireysel farklılıklar bağlamında motivasyon kaynaklarını disiplinlerarası yaklaşımla uygulamada doğru bir şekilde kullanabilmesi; motivasyon kaynaklarını eğitimde bireysel farklılıkları dikkate alarak disiplinlerarası yaklaşımlar ve uygulama projesiyle doğru kullanabilmesi gibi kazanımlar sağlamaktadır. Ders, Antroposen ve ekoloji kavramlarının da yakın ilişki içerisinde bulunduğu disiplinlerarasılık kapsamında

incelendiğinde; sanatsal yaratıcılıkta disiplinlerarası yaklaşım, türleri ve örneklerinin incelenmesi ve motivasyon kavramı bakımından bu yaklaşımın farklı türlerinin sanat eğitiminden seçilmiş örnekleri, disiplinlerarası-tematik yaklaşımda yerleştirilme ve geliştirilmesi; sanat tarihinde örneklerini bulabileceğimiz disiplinlerarası yaklaşımlar, görsel ve plastik sanat dallarının etkileşimi, bu etkileşimin diğer sanat dalları ile etkileşimi ve örnekler üzerinden konunun incelenmesi; disiplinlerarasılık, disiplinlerarası yaklaşım ve günümüz sanat eğitimindeki yeri ve önemine yönelik literatür incelemesi; disiplinlerarası yaklaşımda atölye uygulama projesi tematik-kavram sanat projesi uygulaması ve geliştirmesi gibi ders içeriklerinin yer aldığı görülmektedir (“GSR 5086”, 2022; “GSR 5095”, 2022). Dolayısıyla bu ders, disiplinlerarasılıkla yakın ilişki içerisindedir. Ancak ders kapsamında verilen güncel ve insan doğasına ilişkin kavramlar doğrultusunda, ekolojiye yönelik sanatsal çalışmalar gerçekleştiren öğrenciler de bulunmaktadır.

Batı Sanatı Araştırmaları adlı Yüksek Lisans Programı kapsamında öğrenciler tarafından iki dönem seçmeli olarak alınabilen ders, ilk dönem daha eski dönemlerdeki batı sanatı tarihini araştırmayı amaçlar ve kazanımlar sağlarken; ikinci dönemde ise öğrencilere, sanatın özellikle Romantizm’den 20. Yüzyıla olan çeşitli dalları arasındaki etkileşimi değerlendirebilmesi gibi kazanımlar sağlamaktadır. Ders, Antroposen teorisi ve ekoloji kavramının başlangıcı gibi düşünülen 20. Yüzyıl kapsamında incelendiğinde; özellikle doğanın ön plana çıktığı Romantizm’den 20. Yüzyıla Batı Sanatı, 20. Yüzyılın kültür ve sanat ortamı ve sanat akımlarını değerlendirme gibi ders içeriklerinin, teorik olarak yer aldığı görülmektedir (“GSR 5084”, 2022).

Çağdaş Toplum ve Sanat adlı Yüksek Lisans Programı kapsamında öğrenciler tarafından zorunlu olarak alınabilen ders, toplum ve toplumsal yapı kavramının ve farklılıkların kavranmasını, toplum ile sanat arasındaki ilişkiyi kurabilmeyi amaçlamaktadır. Bu ders öğrencilere, toplum, toplumsal yapı ve değişim kavramlarını kavrayabilmesi, bilimsel teknik gelişmeler ve toplumsal sonuçları ilişkilendirebilmesi ve tartışabilmesi, çağdaş toplum sanatını ve kültürünü kavrayabilmesi, sanatın gerekliliğini ve kaynağını sorgulayabilmesi, çağdaşlık ve çağdaş toplum kavramını tartışabilmesi gibi kazanımlar sağlamaktadır (“GSR 5062”, 2022). Ders, ekoloji bağlamında incelendiğinde; ders içeriklerine bu konunun yansımadığını görmekteyiz, ancak ekoloji yöneltimsel uygulamalar ders kapsamında teorik olarak bahsedilmektedir.

Sanatta Yaratıcılık ve Eğitim adlı Doktora Programı kapsamında öğrenciler tarafından iki dönem seçmeli olarak alınabilen ders, ilk dönem daha yaratıcılık ve eğitim arasındaki

ilişkiyi kavratmayı amaçlar ve bu yönden kazanımlar sağlarken (“GSR 6057”, 2022); ikinci dönemde ise öğrencilere felsefe, eğitim, sanat, toplumsal çevre ve eğitim konularını araştırıp ilişki kurabilmesine katkı sağlamaktadır. Ders, çevre bağlamında değerlendirildiğinde; toplumsal çevre, eğitim ve felsefe arasındaki ilişki, aile-çevre ve sanat eğitimi gibi ders içeriklerinin yer aldığı görülmektedir (“GSR 6058”, 2022). Dolayısıyla bu ders, daha çok çevre eğitiminin sanatta ve felsefedeki konumuna odaklanmaktadır.

Felsefe, Sanat Eğitimi ve Sorunları adlı Doktora Programı kapsamında öğrenciler tarafından iki dönem seçmeli olarak alınabilen ders; felsefe, sanat ve eğitim arasındaki ilişkiyi toplum araştırmaları üzerinden ele almayı amaçlamaktadır. Bu ders öğrencilere, felsefe, sanat ve eğitim konusunu araştırıp ilişkilendirebilmesi, eğitimde felsefenin işlevini bilmesi, Türk Eğitim sisteminin felsefi temellerini araştırıp tartışabilmesi, toplumsal çevre, felsefe ve eğitim konusunu ve aile, çevre ve sanat eğitimi konularını araştırıp ilişkilendirebilmesi gibi kazanımlar sağlamaktadır. Bu kapsamda derstte, felsefe, sanat ve eğitim, Felsefi açıdan Türk Eğitim sistemi, toplumsal çevre, felsefe ve eğitim, aile, çevre ve sanat eğitimi, sanat eğitiminde estetik sorunu, sanat felsefesi sorunu, sanat eğitiminde felsefe ve sanat, 20. Yüzyıl sanatı, görsel algılama, algı ile görsel algı ve sanat eğitimi, izlenimci felsefe ve sanat, sanat eğitimi, kavramsal sanatta sanat eleştirisi, yaratmanın felsefesi gibi ders içerikleri yer almaktadır (“GSR 6044”, 2022). Dolayısıyla bu ders, çevre, felsefe, sanat ve sanat eğitime dayalı bir programa dayalıdır.

Radiation in Our Everyday Life And Education (Günlük Yaşamımızda ve Eğitimde Radyasyon) adlı Doktora Programı kapsamında öğrenciler tarafından seçmeli olarak alınabilen ders, radyasyonu, tiplerini, doğal ve yapay radyasyon kaynaklarını öğretmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda öğrencilere ilgili kazanımlar ve ders içerikleri sunmaktadır (“EBE 6027”, 2022). Dolayısıyla bu ders Antroposen Çağı teorisinin en büyük sebeplerinden birisini oluşturan radyasyonla ilgili bir ders niteliğindedir. Bu ders aynı zamanda eğitim bilimleri dersidir ve Enstitüdeki birçok birimlerin ders kataloğunda yer almaktadır.

Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dalında verilmiş olan Kavramsal Sanat Uygulamaları, Sanatsal Motivasyonda Disiplinlerarası Yaklaşım, Batı Sanatı Araştırmaları, Çağdaş Toplum ve Sanat, Sanatta Yaratıcılık ve Eğitim, Felsefe, Sanat Eğitimi ve Sorunları ile Radiation in Our Everyday Life and Education derslerinde Antroposen ve ekoloji kavramı doğrudan değil, tamamen dolaylı olarak ders içeriklerinde ve bazı uygulamalarda, öğrencilerin sanatsal projelerinde yer almaktadır.

Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Fotoğraf Anasanat Dalı Lisansüstü Programları incelendiğinde; Antroposen teorisi ve ekoloji kavramlarına yönelik derslerin hem doğrudan hem de dolaylı yolla öğrencilere verildiği gözlemlenmektedir. Bu program dersleri aşağıda, amaçları, içerikleri ve kazanımlarıyla birlikte verilmektedir.

İleri Karanlık Oda Uygulamaları adlı Yüksek Lisans Programı kapsamında öğrenciler tarafından iki dönem seçmeli olarak alınabilen ders, ilk dönem Antroposen ve ekolojinin başlangıç noktası olarak görülen dönemler olan 19. ve 20. Yüzyılda ortaya çıkan avangart akımlar ile ilgili kazanımlar ve ders içerikleri sunarken (“FTG 5065”, 2022); ikinci dönemde ise ders, Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamalar kapsamında değerlendirildiğinde, fotoğraf ve heykel sanatı ilişkilerinde Land Art gibi ders içeriğinin kapsamında yer aldığı görülmektedir (“FTG 5066”, 2022). Dolayısıyla bu ders, ekolojik sanat yönelimsel uygulamalarına dolaylı olarak yer vermektedir.

Doğa Fotoğrafı Estetiği adlı Yüksek Lisans Programı kapsamında öğrenciler tarafından seçmeli olarak alınabilen ders, fotoğrafın tarihini doğa kavramı çerçevesinde çeşitli kuramlar altında tartışılabilmesini amaçlamaktadır. Bu ders öğrencilere, doğa algısı ve birey üzerindeki psikolojik etkiyi tartışabilme, doğa fotoğraflarının teknik üretim çeşitlerini deneyimleyebilmesi, resim sanatı ile olan ilişkisini belirleyebilmesi, dersin içeriğine bağlı olarak geliştirdiği fotoğraf projesinde öğrendiği bilgileri pratikle güncel tavsiyeler geliştirebilmesi, fotoğrafın teknik olanaklarının doğa fotoğrafını nasıl etkilediğini yorumlayabilmesi gibi kazanımlar sunmaktadır. Ders, ekoloji ile yakın ilişki içerisinde olan doğa kavramı kapsamında incelendiğinde; geçmişten günümüze doğa felsefesi ile mitler, resim sanatında landscape, çağdaş felsefeciler ve doğa algısı, çağdaş fotoğraf ve landscape gibi ders içerikleri yer almaktadır (“FTG 5067”, 2022). Dolayısıyla bu dersin isminde her ne kadar Antroposen veya ekoloji kelimeleri doğrudan yer almasa da dersin içeriğinde konuya ilişkin kavramların yer aldığı görülmektedir.

Ekoloji ve Çağdaş Fotoğraf adlı Yüksek Lisans Programı kapsamında öğrenciler tarafından seçmeli olarak alınabilen ders, ekoloji konularını araştırmayı, bu konuda sanatçıların eserlerini incelemeyi, ekolojik sorunlar üzerine bilinci artıran fotoğraf projelerini belirlemeyi, fotoğraf sanatını kullanarak ekoloji konusunda yaratıcı stratejiler geliştirmeyi; toplum, çevre, ekoloji ve sanat ilişkisini inceleyen edebi ve görsel projeleri üretebilmeyi amaçlamaktadır. Ders, ekoloji bağlamında değerlendirildiğinde; ekolojinin tanımı, kapsamı ve tarihi, Arazi Sanatı, Çevresel Sanat, kurumsal ekolojik çabalar ve sanat, şehirlerin doğası vakfının desteklediği şehirlerde doğayla sohbet eden sanatçıların sanatsal projeleri, ekolojik

kriz çağında fotoğrafın rolü, fotoğraf ajanslarının gözüyle çevre sorunları, Sebastiao Salgado'nun ekolojik çalışmaları, geri dönüşüm olgusu ve sanatsal yaratıcılık ve örnek sanatçılar, interdisipliner çalışmalar ve ekolojik sanat coğrafya, biyoloji, ziraat veya deniz bilimlerinden uzman konuk, Antroposentrizm, ekosentrizm, fotoğraf ve sürdürülebilirlik konusunda destekleyici çalışmalar, ekoloji ve sanat çalışmalarını destekleyen kurumlar, İzmir'de ekolojik sanat çalışmaları ve bunların incelenmesi, öğrenci çalışmalarının sunumu gibi ders içeriklerinin yer aldığı görülmektedir ("FTG 5073", 2022). Dolayısıyla bu ders doğrudan, Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamalarına dair öğrencilere amaç, kazanım ve içerik sunmaktadır.

Fotoğraf ve Diğer Sanatlar adlı Yüksek Lisans Programı kapsamında öğrenciler tarafından iki dönem seçmeli olarak alınabilen ders, ilk dönem fotoğrafın diğer disiplinlerle olan ilişkisini incelemeyi amaçlar, kazanımlar ve içerikleri kapsamında işlemektedir. Ancak ekoloji veya Antroposene dair herhangi bir içerik sunmamaktadır ("FTG 5063", 2022). İkinci dönemde ise ders, fotoğrafın diğer sanat kuramlarıyla olan ilişkisini kurabilmeyi, Medya Sanatının temel kavramlarını ve düşüncesini açıklayabilmeyi, geçmişin sanat biçimleriyle sanatı tartışabilmeyi amaçlamaktadır. Bu ders öğrencilere, avangard ve sonrası süreçte plastik sanatlar ve bilgisinin fotoğraf sanatıyla olan ilişkileri ve sonuçları çözümleyebilmeyi, imaj çağı fotoğraf ve diğer sanat ilişkilerinin geçerliliğinin kurulup açıklayabilmesi, çağdaş sanat içerisinde fotoğrafın diğer sanatlarla olan ilişkisini kurup geliştirebilmesi gibi kazanımlar sağlamaktadır ("FTG 5064", 2022). Ders, Ekolojik Sanat yönelimlerinden Arazi Sanatı bağlamında değerlendirildiğinde; fotoğraf ve heykel sanatı ilişkileri içeriğinin derste yer aldığı görülmektedir.

Antroposen Çağında Sanat adlı Sanatta Yeterlik Programı kapsamında öğrenciler tarafından seçmeli olarak alınabilen ders, Antroposen kavramının tanımı, ortaya çıkış sebeplerini incelemeyi, Antroposen Çağında sanat konusunda kaynak araştırması yapabilmeyi, günümüz sanat çalışmalarında Antroposen konusunu işleyen sanatçıların işlerini incelemek, çevre, toplum, Antroposen ve sanat ilişkisini inceleyen sanat eseri ve edebi yazın üretebilmeyi amaçlamaktadır. Bu ders öğrencilere, Antroposen kavramının ortaya çıkış nedenlerini bilmesi, bu konuda araştırma yapabilmesi, bu bilgiyi sanatsal çalışmaya aktarabilmesi, Antroposen ve sanat çalışmaları konusunda grup veya bireysel çalışabilmesi, çalışmalar üretilirken diğer alanlardan uzmanlarla çalışabilmesi, üreteceği projenin raporunu yazabilmesi gibi kazanımlar sağlamaktadır. Ders, Antroposen ve ekoloji bağlamında incelendiğinde; Antroposen Çağı'nın sebepleri, Çağdaş Sanatta çevre konusu, Antroposen

Çağında sanat eseri, Antroposen ve bellek çalışmaları, çöp yığınları, 16. Uluslararası İstanbul Bienali: Yedinci Kıt, Antroposen Çağında müzecilik ve görsel sanatlar gibi ders içeriklerinin yer aldığı görülmektedir (“FTG 6109”, 2022). Dolayısıyla bu ders, Antroposen Çağı teorisi, Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamalar ile doğrudan bağ kurmaktadır.

Hakikat Sonrası Çağı ve Fotoğraf adlı Sanatta Yeterlik Programı kapsamında öğrenciler tarafından seçmeli olarak alınabilen ders, Hakikat sonrası çağın tanımını, kültürel ve sanatsal özelliklerini incelemeyi, bu dönemde fotoğrafın konumunu tartışmayı ve bu bağlamda sanatçıların eserlerini eleştirmeyi amaçlamaktadır. Bu ders öğrencilere, Hakikat sonrası çağı tanımlayabilme, kültürel ve sanatsal özelliklerini tartışabilme, fotoğrafın bu dönemle ilişkisini tartışabilme, bu çağı interdisipliner olarak eleştirebilme gibi kazanımlar sağlamaktadır. Ders, Antroposen gibi yeni bir çağ olgusu açısından değerlendirildiğinde; hakikat sonrası çağın özellikleri, hakikat sonrası çağı ve çağdaş Fotojournalizm kavramı gibi ders içeriklerinin yer aldığı görülmektedir (“FTG 6101”, 2022).

Kavramsal Sanat ve Deneysel Fotoğraf adlı Sanatta Yeterlik Programı kapsamında öğrenciler tarafından seçmeli olarak alınabilen ders, 1960 sonrası kavramsal sanat anlayışıyla beraber oluşup gelişen yeni düşünce ve sanat pratiğinin deneysel fotoğraf uygulamalarındaki etkilerini aktarmayı amaçlamaktadır. Bu ders öğrencilere, 1960 sonrası gelişen akımlarını bilmesi, bu eğilimlerin fotoğraf alanındaki temsilcilerini bilmesi, geçmişten bugüne yönelimsel sanatlarında kullanılan tekniklerin fotoğraf sanatına yansımaları ile ilgili araştırma ve uygulamaları yapabilmesi, güncel fotoğraf sanatında fotoğraf üretme tekniklerini, deneysel fotoğraf ve güncel sanat arasındaki ilişkiyi yorumlayabilmesi gibi kazanımlar sağlamaktadır. Ders, Antroposen teorisinin ve Ekolojik Sanatın başlangıç noktalarından sayılan 1960 sonrası dönem kapsamında incelendiğinde; 1960 sonrası sanat ortamı, kavramsal/analog/dijital fotoğraf ve deneysellik, manzara/kent fotoğrafı / klasik portre estetiği/karışık medya ve deneysel fotoğraf gibi ders içeriklerinin yer aldığı görülmektedir (“FTG 6106”, 2022).

Fotoğraf Anasanat Dalında verilmiş olan İleri Karanlık Oda Uygulamaları, Doğa Fotoğrafı Estetiği, Fotoğraf ve Diğer Sanatlar, Hakikat Sonrası Çağı ve Fotoğraf, Kavramsal Sanat ve Deneysel Fotoğraf derslerinde Antroposen ve ekoloji kavramı doğrudan değil, tamamen dolaylı olarak ders içeriklerinde ve öğrenci projelerinde yer almaktadır. Ancak Ekoloji ve Çağdaş Fotoğraf ile Antroposen Çağında Sanat adlı derslerde ise bu konular doğrudan ders içeriklerinde, öğrenci projelerinde yer almakla birlikte; öğrencilere bu kapsamda kazanımlar sağlamaktadır.

Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı bu araştırmanın örnekleminde yer almamaktadır. Ancak ders bilgi paketinde bu konuya yönelik dolaylı açıdan bir ders olduğunu söylemek mümkündür. Bu ders, “Tarihi Çevre Bilinci ve Resim Kavramları” olarak Anasanat Dalında iki dönem boyunca öğrencilere seçmeli olarak sunulmaktadır. Ders, genel olarak incelendiğinde; geçmişten günümüze çevre bilincini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla da ilgili kazanımlar ve ders içerikleri sağlamaktadır.

Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Heykel Anasanat Dalı Lisansüstü Programları incelendiğinde; Antroposen teorisi ve ekoloji kavramlarına yönelik derslerin dolaylı olarak yer aldığı gözlemlenmektedir. Bu program dersleri aşağıda amaçları, içerikleri ve kazanımlarıyla birlikte verilmektedir.

Form Araştırmaları adlı Yüksek Lisans Programı kapsamında öğrenciler tarafından her iki dönem seçmeli olarak alınabilen ders, disiplinlerarasılık bağlamında değerlendirildiğinde; biçim geliştirme ilke ve yöntemleriyle form araştırmaları yapmayı, heykel sanatı ve diğer disiplinler arasında form üzerinden bağlantılar kurmayı amaçlamaktadır. Bu ders öğrencilere, farklı disiplinlerle form ilişkisi kurmayı ve sonuçlarını değerlendirebilmesi gibi bir kazanım da sağlamaktadır. Ders, Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamalarının da yakın ilişki içerisinde olduğu disiplinlerarasılık kavramı bağlamında değerlendirildiğinde; heykel ve diğer disiplinlerde form kavramı gibi ders içeriğinin yer aldığı görülmektedir (“HEY 5060”, 2022). Dolayısıyla bu ders, ekolojik yönelimsel uygulamalarının da ilişki içerisinde olduğu disiplinlerarasılığı dolaylı açıdan ele almaktadır.

Heykel Çözümlemeleri adlı Yüksek Lisans Programı kapsamında öğrenciler tarafından her iki dönem seçmeli olarak alınabilen ders, disiplinlerarasılık ve Ekolojik Sanat yönelimsel uygulamaları bağlamında değerlendirildiğinde; heykel sanatının tarihsel dönemlerine göre incelemeyi amaçlamaktadır. Bu ders öğrencilere, farklı disiplinlerle bağlantıyı kurabilme gibi kazanım sağlamaktadır. Ders, ilk dönem 1960 öncesi heykel sanatı ve tarihini ders içeriğinde sunmaktadır. Ders, ikinci dönem ise 1960 sonrası heykel sanatı kapsamında değerlendirildiğinde; Fütürist, Sürrealist, Sosyal Realist, Yeni Ekspresyonistler, Kinetik, Soyut, Kavramsal Sanat, Minimalizm, Pop Sanat ve Yeni Gerçekçilik akım ve kavramları kapsamında ders içeriği olarak yer almakla birlikte; Sitüasyonistler, Performans, Arazi Sanatı, Ham Sanat ve Yoksul Sanat bağlamında günümüzde heykel kavramı ders içeriği olarak verilmektedir (“HEY 5064”, 2022). Dolayısıyla bu ders, Ekolojik Sanat yönelimsel uygulamalara dolaylı olarak yer vermektedir.

Güncel Sanat adlı Sanatta Yeterlik Programı kapsamında öğrenciler tarafından her iki dönem seçmeli olarak alınabilen ders, 1960 sonrası Çağdaş Sanatı tanıtmayı ve tartışmayı, bu sanat yönelimlerini sanatçılar ve eserler üzerinden anlatmayı amaçlamaktadır. Bu sanat yönelimleri içerisinde Arazi Sanatı, Performans ve Video Sanatı da yer almaktadır. Bu ders öğrencilere, Güncel Sanata dair ders kazanımları sağlamaktadır. Ders, 1960 sonrası ekolojik yönelimsel uygulamalar kapsamında değerlendirildiğinde; Kavramsal Sanat, Performans Sanatı, Süreç Sanatı, Beden Sanatı, Yerleştirme Sanatı, Çevresel Sanat, Arazi Sanatı, Yoksul Sanat, Video Sanatı, Dijital Sanat gibi ders içeriklerinin yer aldığı görülmektedir (“HEY 6051”, 2022). Dolayısıyla bu ders, Ekolojik Sanat yönelimsel uygulamalara dolaylı olarak yer vermektedir.

Heykel Yorumlamaları adlı Sanatta Yeterlik Programı kapsamında öğrenciler tarafından her iki dönem seçmeli olarak alınabilen ders, ilk dönem İkinci Dünya Savaşı öncesi sanatı ve kavramları ele alırken (“HEY 6045”, 2022); ikinci dönemde ise İkinci Dünya Savaşı sonrası sanatı ve kavramları çözümlemektedir. Bu ders öğrencilere, İkinci Dünya Savaşı sonrası sanat olaylarını inceleyebilmeyi ve kendi sanatsal çalışmalarına yön verecek fikirler üretebilmeyi kazanım olarak sağlamaktadır. Ders, ekolojik yönelimsel uygulamalar ve buna yönelik çalışan sanatçılar kapsamında değerlendirildiğinde; Robert Smithson’ın Spirali, Joseph Beuys’un 7000 meşesi ve Ayşe Erkmen’i ders içeriğinde vermektedir (“HEY 6046”, 2022).

Heykel Anasanat Dalında verilmiş olan Form Araştırmaları, Heykel Çözümlemeleri, Güncel Sanat ve Heykel Yorumlamaları derslerinde Antroposen ve ekoloji kavramı doğrudan değil, tamamen dolaylı olarak ders içeriklerinde ve öğrenci projelerinde yer almaktadır.

Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Resim Anasanat Dalı Lisansüstü Programları incelendiğinde; Antroposen teorisi ve ekoloji kavramlarına yönelik derslerin dolaylı yolla öğrencilere verildiği gözlemlenmektedir. Bu program dersleri aşağıda amaçları, içerikleri ve kazanımlarıyla birlikte verilmektedir.

Görsel Anlatım adlı Yüksek Lisans Programı kapsamında öğrenciler tarafından her iki dönem zorunlu olarak alınabilen ders, Çağdaş Sanatı disiplinlerarası bağlamda ve sanatın sorunlarıyla birlikte ele almayı amaçlamaktadır. Ders, disiplinlerarasılık kavramı kapsamında değerlendirildiğinde; çağdaş sanat ve sorunları, disiplinler, disiplinlerarası sanat ve disiplinlerarası sınıflandırmalar gibi ders içeriklerinin yer aldığı gözlemlenmektedir (“RSA 5037”, 2022).

Sanatta Yaratıcı Süreç adlı Yüksek Lisans Programı kapsamında öğrenciler tarafından her iki dönem seçmeli olarak alınabilen ders, tarihsel anlamda plastik sanatlarda gerçekleşen gelişmeleri kapsayan güncel sorunlara disiplinlerarası bir yolla odaklanmayı amaçlamaktadır (“RSA 5040”, 2022).

Türkiye’de Güncel Sanat Hareketleri adlı Yüksek Lisans Programı kapsamında öğrenciler tarafından her iki dönem seçmeli olarak alınabilen ders; günümüz sanatını Türkiye bağlamında araştırmayı, güncel sanatın geçmişten bugüne olan süreçlerini sosyal, politik ve psikolojik yönleriyle metinle ve sanat eserleriyle incelemeyi amaçlamaktadır. Bu ders öğrencilere, Türkiye’deki güncel sanat eserlerini tanıyabilmesi, sosyal, siyasi, toplumsal göstergeler üzerinden tartışabilmesi, disiplinlerarası bir yapıda okumalar ve gözlemler yapabilmesi, güncel sanat kuramları konusunda Türkiye’deki başlıca eserleri değerlendirip eleştiri yapabilmesi, tarihsel, kültürel ve siyasi olguların sanat eserlerine sunduğu çalışma alanları hakkında fikir ve beceri kazanabilmesi gibi kazanımlar sağlamaktadır. Derste, Türkiye’de 2000’li yıllarda plastik sanatlar, güncel sanat kuramları ve Türkiye’deki temsilleri, Uluslararası grup sergileri, Bienal olgusu, video sanatı, Türkiye’de güncel sanatın müze, koleksiyon ve fuar ile olan ilişkisi, Bağımsız hareketler ve oluşumlar gibi ders içeriklerinin yer aldığı görülmektedir (“RSA 5044”, 2022).

Çağdaş Sanat adlı Yüksek Lisans Programı kapsamında öğrenciler tarafından seçmeli olarak alınabilen ders; çağdaş sanatı ve bu yönde uygulamaları geniş bir tarihsel bakış açısıyla incelemeyi amaçlamaktadır (“RSA 5018”, 2022).

Günümüz Sanatında Beden adlı Yüksek Lisans Programı kapsamında öğrenciler tarafından seçmeli olarak alınabilen ders; bedeninin sergilenmesi, görselleştirilmesi, sanatsal temsili ve çağrışımlar güncel sanatın sorunlar biri olarak; kimlik, cinsellik, aidiyetlik ve şiddet gibi kavramlar üzerinden öğrencileri yönlendirmeyi amaçlamaktadır (“RSA 5020”, 2022).

Resim (Atölye) adlı Yüksek Lisans Programı kapsamında öğrenciler tarafından her iki dönem zorunlu olarak alınabilen ders; öğrencilerin biçim-anlam ilişkileri bağlamında estetik bütünlük içerisinde sanatsal çalışmalar üretmelerini amaçlamaktadır (“RSA 5031”, 2022).

Resim Anasanat Dalında verilmiş olan Görsel Anlatım, Sanatta Yaratıcı Süreç ve Türkiye’de Güncel Sanat Hareketleri, Çağdaş Sanat, Günümüz Sanatında Beden ve Resim (Atölye) derslerinde Antroposen ve ekoloji kavramı doğrudan değil, tamamen dolaylı olarak ders içeriklerinde ve öğrenci projelerinde yer almaktadır.

Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı Lisansüstü Programları incelendiğinde; Antroposen teorisi ve ekoloji kavramlarına yönelik derslerin dolaylı yolla öğrencilere verildiği gözlemlenmektedir. Bu program dersleri aşağıda amaçları, içerikleri ve kazanımlarıyla birlikte verilmektedir.

DeneySEL Tasarım adlı Yüksek Lisans Programı kapsamında öğrenciler tarafından seçmeli olarak alınabilen ders; öğrencinin Kavramsal işler üretebilmesini, alanıyla ilgili edindiği teorik ve pratik bilgilerin hepsini, yaptığı eserlere aktarabilmesini amaçlamaktadır. Bu ders öğrencilere, alanlarıyla ilgili önermeler sunabilmesi, yeniliğe açık olması, güncel sanatla bağ kurması, farklı yönelimlerde eser üretebilmesi, eserlerine yeni anlam ve biçimler yükleyebilmesi, farklı disiplinlerle bağlantı kurabilmesi, yeni malzemeler kullanarak sanat eserlerini hazırlayabilmesi, sunabilmesi ve edindiği teorik bilgileri kullanabilmesi gibi kazanımlar sağlamaktadır (“STA 5005”, 2022). Dolayısıyla bu ders, ekoloji ve Antroposen teorisiyle ilişkili değil, disiplinlerarasılıkla ilişkili bir yapıdadır.

Görsel Sanat Uygulamaları adlı Yüksek Lisans Programı kapsamında öğrenciler tarafından seçmeli olarak alınabilen ders; öğrenciye farklı disiplinlerden yararlanmak üzere özgün eser örneklerini tartışabilmesi ve teorik açıdan okuma yapabilmesi kazanımını sağlamaktadır (“STA 5007”, 2022). Dolayısıyla bu ders, Antroposen teorisi ve ekoloji ile ilişkili değil, disiplinlerarasılığı desteklemektedir.

Lif Sanatında Yenilikçi Yaklaşımlar adlı Yüksek Lisans Programı kapsamında öğrenciler tarafından seçmeli olarak alınabilen ders; tasarım ve sanat eserlerinde farklı malzeme, teknik, uygulama yöntemleri ve disiplinlerle incelenmesi ve pratikte gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır (“STA 5009”, 2022). Dolayısıyla bu ders, ekoloji ve Antroposen teorisiyle bağlantılı değil, disiplinlerarasılıkla bağlantılı bir özelliğindedir.

19. ve 20. Yüzyılda Sanat Akımları ve Fotoğraf Uygulamaları adlı Yüksek Lisans Programı kapsamında öğrenciler tarafından seçmeli olarak alınabilen ders; 19. ve 20. Yüzyılda ortaya çıkan sanatsal yönelimleri, Avrupa kültürünü ve bunların fotoğraf sanatına yansımalarını uygulamalı bir şekilde ele almayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda ders öğrencilere, fotoğraf sanatıyla ilgili bilgilere hâkim olabilmesi, pratik olarak da bunu ortaya koyabilmesi, sanatını başka disiplinlerle de ilişkilendirebilmesi gibi kazanımlar sağlamaktadır (“STA 5011”, 2022). Dolayısıyla bu ders, Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamalarda büyük etkisi olan fotoğraf sanatı ve disiplinlerarasılıkla bağlantılı bir yapıdadır.

Kamusal Alan ve Güncel Sanat Pratikleri adlı Yüksek Lisans Programı kapsamında öğrenciler tarafından seçmeli olarak alınabilen ders; eser ve sergilendiği alan arasında bağlantıyı tartışmayı ve sanatın kamusal alana yönelmesi sürecini işlemeyi amaçlamaktadır. Bu ders öğrencilere, kamusal alan ve tanımına ilişkin bilgisi olması, galeri ve müzelerin çağdaş sanat içerisindeki konumunu bilmesi, bunları örnek sanat eserleri ve bienaller üzerinden tartışabilmesi, Dada ve Duchamp sonrası sanatı bilmesi; Arazi Sanatını, Yeryüzü Sanatını, Yoksul Sanatı, Performans Sanatını, Beden Sanatını, Feminist Sanatı, Happening oluşumunu, Aksiyon Sanatını ve sanatın çevre ve toplumla kurduğu ilişkileri bilmesi gibi kazanımlar sağlamaktadır. Ders, Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamalar kapsamında değerlendirildiğinde; Arazi Sanatı, Beden Sanatı, Performans Sanatı, Yeryüzü Sanatı ve Yoksul Sanat ders içeriğinde yer almaktadır (“STA 5070”, 2022). Dolayısıyla bu ders, Ekolojik Sanat yönelimsel uygulamalarını dolaylı olarak ele almaktadır.

Çağdaş Sanat Akımları ve Fotoğraf Uygulamaları adlı Yüksek Lisans Programı kapsamında öğrenciler tarafından seçmeli olarak alınabilen ders; 20. Yüzyıl sanatında ortaya çıkan eğilimlerde geliştirilen tekniklerin fotoğraf sanatına etkilerini örneklerle tartışmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda Pop Art, Fotojournalizm, Ready-Made ve 1960 sonrası ortaya çıkan yeni oluşumları incelemektedir. Bu ders öğrencilere, 20. Yüzyıl sonrası akımlarını, bu akımların fotoğraf sanatındaki temsilcilerini, sanatta kullanılan tekniklerin fotoğrafa yansımalarını bilmesi ve bunlarla ilgili araştırma yapabilmesi, bu teknikleri kullanarak fotoğraf üretmesi ve yorumlayabilmesi, sanatını diğer disiplinlerle bağdaştırabilmesi gibi kazanımlar sağlamaktadır. Ders, içeriğinde fotoğraf sanatının 20. Yüzyıl akımlarıyla olan ilişkilere yer vermektedir (“STA 5046”, 2022).

Minyatürde Doğa ve Kent Kurgusu adlı Yüksek Lisans Programı kapsamında öğrenciler tarafından seçmeli olarak alınabilen ders, 16. Yüzyılda ortaya çıkan doğa ve kent tasvirlerini araştırmayı ve bunları günümüz uygulamalarına yansıtarak doğa, çevre ve kent tasvirleri yapmayı amaçlamaktadır. Dersin kazanımlarında genellikle Osmanlı minyatür sanatına yer verilmiştir, ancak doğa, çevre ve kent tasvirleri kapsamında eserler gerçekleştiren güncel sanatçıları ve tekniklerini bilmesi öğrenciye kazanım sağlamaktadır. Ders, günümüz sanatında doğa kavramı bakımından incelendiğinde; çevre, doğa ve kent tasvirleriyle çalışan günümüz sanatçıların tanınması gibi bir ders içeriği yer almaktadır (“STA 5056”, 2022).

Sistem Olarak Heykel adlı Yüksek Lisans Programı kapsamında öğrenciler tarafından seçmeli olarak alınabilen ders, 1950 yılından bugüne çağdaş sanatta heykel sanatının tarihini ve rolünü, örnek sanatçı ve eserleriyle ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu ders öğrencilere,

modernizm sonrası heykel sanatını, Türk Sanatını bilmesi, 1950 sonrasında bugüne heykel sanatını analiz edebilmesi, konu hakkında güncel kaynaklara ulaşip değerlendirebilmesi, sanat eserlerini ve bilgi birikimini konu ile ilişkilendirebilmesi gibi kazanımlar sağlamaktadır. Ders, kinetizm, kitch olgusu ve heykel, çoğaltmalar, minimalizm, kavramsal sanat, açık alan sanatı ve yerleştirme gibi ders içerikleri yer almaktadır (“STA 5048”, 2022). Dolayısıyla bu ders, Ekolojik Sanat yönelimsel uygulamalar ile bağlantılı bir yapıdadır.

Form, İçerik ve İşlev adlı Sanatta Yeterlik Programı kapsamında öğrenciler tarafından seçmeli olarak alınabilen ders, farklı disiplinler arasındaki form ve içerik ilişkilerini ve işlevlerini tartışmayı amaçlamaktadır. Bu ders öğrencilere, üç boyutlu farklı disiplinlerle form, içerik ve işlev ilişkisini kurabilmesi ve sonuçlarını kullanabilmesi kazanımını sunmaktadır (“STA 6007”, 2022). Dolayısıyla bu ders, disiplinlerarasılıkla ilişkili bir yapıdadır.

Lif Sanatı Uygulamalarında Eleştiri ve Yorum adlı Sanatta Yeterlik Programı kapsamında öğrenciler tarafından seçmeli olarak alınabilen ders, Lif Sanatının 20. Yüzyıl sonunda ortaya çıkan ve disiplinlerarası bir özelliğe sahip olan Güncel Sanat içinde uygulamalar ile yorumlamayı amaçlamaktadır. Bu ders öğrencilere, Güncel Sanat’ın etkileşimi ve bunun lif sanatına getirdiği yenilikleri bilmesi gibi kazanımlar sağlamaktadır (“STA 6049”, 2022). Dolayısıyla bu ders, disiplinlerarasılıkla ilişkili bir özelliktir.

Tasarımda Kışkırtıcılık, Aktivizm ve Toplumsal Değişim adlı Sanatta Yeterlik Programı kapsamında öğrenciler tarafından seçmeli olarak alınabilen ders, 1960’lardan itibaren siyasi propaganda ve tasarım aktivizminde tasarımın kışkırtıcılığını incelemeyi, tasarım ve sanatın sosyal değişim üzerindeki etkilerini sorgulamayı ve toplumdaki rolüne odaklanmayı, hem sosyal sorumluluk hem de alternatif tasarımı analiz etmeyi ve tüm bu konular hakkında okumalar yapıp ileri düzeyde bilgi sahibi olunmasını amaçlamaktadır. Bu ders öğrencilere, 1960 sonrası yaşanan değişimlere, sanatçılarına ve bu anlamda kavramsal, analitik ve eleştirel bakış açısına sahip olabilmesi, çoğulculuk, çok kültürlülük, çok ulusçuluk, eklektik, küreselleşme kapsamında sanatı inceleyebilmesi, postmodern tasarım ve sanat kuramları konularında eleştirel düşünebilmesi; sanat ve tasarım kültürünü anlayabilmesi, bunların popüler kültür arasındaki etkileşimleri ileri düzeyde bilmesi; 1960 sonrası toplumsal sorumluluk bilinciyle üretilen disiplinlerarası sanat ve tasarım ürünlerini inceleyebilmesi ve alanına aktarabilmesi gibi kazanımlar sağlamaktadır. Ders, 1960 sonrası genel sorunlar üzerinden değerlendirildiğinde; aktivist hareketler, ekoloji, Greenpeace eylemcileri, savaş karşıtı eylemler, insan hakları, feminizm, cinsiyet eşitsizliği vb. ders içeriklerinin yer aldığını görmekteyiz (“STA 6036”, 2022).

Eko-Tekstiller adlı Sanatta Yeterlik programı kapsamında öğrenciler tarafından seçmeli olarak alınan ders, tekstil ekolojisini, kavramlarını, ekolojik değerlendirmelerini, ekolojik ve organik tekstillerin özelliklerini, çevre dostu temiz üretim, yöntem ve teknolojilerini, tekstil tasarımında güncel ekolojik uygulamalarını ve eko-tekstil sertifika ve etiket sistemlerini öğretmeyi amaçlamakta ve bu doğrultuda öğrenciye kazanımlar sağlamaktadır. Ders, ekoloji kapsamında değerlendirildiğinde; ekoloji ve kavramları, tekstil ekolojisi, sektörün ekolojik profili, ekolojik ve organik tekstiller, tekstil sektöründeki ekolojik uygulamalar, ekolojik üretim yöntemleri, yaşam döngüsü, çevre dostu temiz üretim yöntemleri ve ilkeleri, tekstil ön terbiye, bitim işlemleri, boya, baskıcılık ve tekstil tasarımında ekolojik yaklaşımlar ve güncel uygulamalar, çevre dostu teknolojiler, Türkiye'nin diğer ülkelere kıyaslanması, eko-tekstil sertifikaları ve etiketleri gibi ders içerikleri yer almaktadır ("STA 6040", 2022).

Tasarımda İnovatif Yaklaşımlar adlı Sanatta Yeterlik kapsamında öğrenciler tarafından seçmeli olarak alınan ders, tasarımda yenilikçi yaklaşımları farklı disiplinlerden örneklerle ele almayı amaçlamaktadır ("STA 6052", 2022). Dersin farklı disiplinlerden örnekleri incelemesi bakımından bu ders, disiplinlerarası bir özelliğe sahiptir.

Sanat ve Tasarım Anasanat Dalında verilmiş olan Deneysel Tasarım, Görsel Sanat Uygulamaları, Lif Sanatında Yenilikçi Yaklaşımlar, 19. ve 20. Yüzyılda Sanat Akımları ve Fotoğraf Uygulamaları, Kamusal Alan ve Güncel Sanat Pratikleri, Çağdaş Sanat Akımları ve Fotoğraf Uygulamaları, Minyatürde Doğa ve Kent Vurgusu, Sistem Olarak Heykel, Form, İçerik ve İşlev, Lif Sanatı Uygulamalarında Eleştiri ve Yorum, Tasarımda Kışkırtıcılık, Aktivizm ve Toplumsal Değişim, Eko-Tekstiller ve Tasarımda İnovatif Yaklaşımlar derslerinde Antroposen ve/veya ekoloji kavramı doğrudan değil, tamamen dolaylı olarak ders içeriklerinde ve öğrenci projelerinde yer almaktadır.

Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik ve Cam Tasarımı Anasanat Dalı Lisansüstü Programları incelendiğinde; Antroposen teorisi ve ekoloji kavramlarının dolaylı yolla, bazı derslerde öğrencilere verildiği gözlemlenmektedir. Bu program dersleri aşağıda, amaçları, içerikleri ve kazanımlarıyla birlikte verilmektedir.

Kamusal Çevre ve Sanat adlı Yüksek Lisans Programı kapsamında öğrenciler tarafından iki dönem seçmeli olarak alınabilen ders, kamusal alanlarda sanat eserlerinin yer almasını dünya genelinde ele almayı amaçlamaktadır ("SER 5057", 2022). Dolayısıyla bu ders, kamusal alanda gerçekleştirilen sanatsal çalışmalarla ilgi bir ders yapısına sahiptir.

1960 Sonrası Seramik Sanatı; Avrupa, Amerika ve Uzakdoğu adlı Yüksek Lisans Programı kapsamında öğrenciler tarafından seçmeli olarak alınabilen ders, 20. Yüzyılda ortaya çıkıp gelişen sanatsal seramiğe dair gelişmelerin incelenmesi ve bilgi sahibi olunabilmesini, bu kapsamda da seramiğin diğer sanat disiplinleriyle ilişki kurabilmesini amaçlamakta; bu amaçla da öğrenciye kazanımlar sağlamaktadır. Ayrıca ders, ekoloji ve yönelimsel uygulamalar kapsamında incelendiğinde; seramik sanatında Enstalasyon, Land Art ve Performansın ders içeriklerinde yer aldığı görülmektedir (“SER 5069”, 2022).

Günümüzde Sanat ve Tasarım İlişkisi adlı Yüksek Lisans Programı kapsamında öğrenciler tarafından seçmeli olarak alınabilen ders, sanat ve tasarım arasındaki ilişkiyi güncel yaşam, siyaset, sosyoloji, ekonomi, bilim gibi olgularla ele almayı amaçlamakta; bu kapsamda öğrencilere kazanımlar sunmaktadır. Ayrıca Endüstri Devrimi sonrasında tasarımın gelişimi, 1940 sonrası sanat akımları, günümüz kültür politikalarının sanat ve tasarım üzerindeki etkileri, meta olarak sanat ve tasarım, sanat ve tasarımın kültürel manipülasyon etkisi ve günümüzde oluşturduğu kültürel iletişim biçimleri, kültür-sanat-tasarım endüstrisi gibi ders içeriklerinin bu derste yer aldığı görülmektedir (“SER 5067”, 2022)

Türkiye’de Çağdaş Seramik Sanatı ve Sanatçıları adlı Sanatta Yeterlik Programı kapsamında öğrenciler tarafından iki dönem seçmeli olarak alınabilen ders, ülkemizde 1930’larda başlayan sanatsal seramiğin günümüze kadarki sürecine örnek sanatçı ve eserleri üzerinden yer vermeyi amaçlamaktadır. Ayrıca bu ders öğrencilere, seramiğin diğer disiplinlerle olan ilişkisini anlayabilmesi gibi bir kazanım sağlamaktadır (“SER 6046”, 2022). Dolayısıyla bu ders, disiplinlerarası bir özelliğe sahiptir.

Tasarlama Metodları adlı Sanatta Yeterlik Programı kapsamında öğrenciler tarafından iki dönem seçmeli olarak alınabilen ders, tasarım ilke ve metodlarını sanat ve tasarım kapsamında ele almayı amaçlamakta; bu kapsamda da ders içeriklerine sahiptir. Ayrıca bu ders öğrencilere; bu bilgileri farklı disiplinlerle bağdaştırabilmesi gibi bir kazanım sağlamaktadır (“SER 6048”, 2022). Dolayısıyla bu ders, disiplinlerarası bir özelliğe sahiptir.

Seramik ve Cam Tasarımı Anasanat Dalında verilmiş olan Kamusal Çevre ve Sanat, 1960 Sonrası Seramik Sanatı; Avrupa, Amerika ve Uzakdoğu, Günümüzde Sanat ve Tasarım, Türkiye’de Çağdaş Seramik Sanatı ve Sanatçıları, Tasarlama Metodları derslerinde Antroposen ve/veya ekoloji kavramı doğrudan değil, fakat dolaylı olarak ders içeriklerinde ve öğrenci projelerinde yer almaktadır.

Dolayısıyla ilgili Anasanat ve Anabilim Dalları mevcut lisansüstü ders programlarını, ders bilgi paketindeki içerikleri üzerinden incelediğimizde, sadece Fotoğraf Anasanat Dalının Lisansüstü Programlarında Antroposen Çağı teorisi ve Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamalara dair doğrudan amaç, kazanım ve ders içeriği bulunduran, Yüksek Lisans Programında yer alan Doğa Fotoğrafı Estetiği, Ekoloji ve Çağdaş Fotoğraf dersi ile; Sanatta Yeterlik Programında bulunan Antroposen Çağında Sanat adlı dersinin bulunduğu görülmektedir.

Diğer Anasanat ve Anabilim Dalları ders programlarında ise, doğrudan Antroposen çağı ve Ekolojik Sanat ve yönelimleri içeren derslerin olmayışı nedeni ile konu kapsamındaki kavram ve kuramların, ders programlarında ders olarak yetersiz kaldığını söyleyebiliriz. Ancak dolaylı olarak, çağdaş sanatın içinde yer alan bu konuları ve kavramları, sanatçı örneklerini işleyen, ayrıca disiplinlerarası sanatsal proje uygulamaları olan derslerin de bulunduğu ve bu bağlamda öğrenciler tarafından bu konulara yönelik eğilimlerin ve de disiplinlerarası uygulamaların olduğu da görülmektedir.

4.5. Antroposen Çağının ve Ekolojik Sanatın Çağdaş Lisansüstü Sanat Eğitimi Programları Uygulamalarına Etkilerinin Göstergebilimsel Çözümlemeleri

Antroposen Çağı'nın ve Ekolojik Sanatın Çağdaş Lisansüstü Sanat Eğitimi Programları uygulamalarına etkileri, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü ve Eğitim Bilimleri Enstitüsü Lisansüstü Programı öğrencilerinin; konuyla ilgili gerçekleştirdikleri uygulamalarının, göstergebilimsel çözümlemeleriyle açıklanmaktadır. Bu kapsamda sekiz öğrencinin eseri, göstergebilimsel çözümleme yönteminin göstergelerine, anlamlarına, yan anlamlarına ve karşıt anlamlarına göre çözümlenmiştir. Bu kapsamdaki çözümlemeler, Seramik ve Cam Tasarımı, Fotoğraf, Resim Anasanat Dalları ve Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı'nın Resim-İş Öğretmenliği, lisansüstü programı öğrencilerinin uygulamalarından oluşmaktadır. Tablo 1'de çözümlemesi yapılmış uygulamaların, künyeleri sunulmaktadır.

Tablo 1. Göstergebilimsel analizi yapılan öğrenci çalışmaları ve künyeleri.

Öğrenci	Eser	Dalı	Programı	Yılı
1 Ö1	The Earthen Forms Project	Seramik ve Cam Tasarımı Anasanat Dalı	Yüksek Lisans	2017
2 Ö2	Ab-ı Hayat	Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dalı	Yüksek Lisans	2019
3 Ö3	Fuga (Kaçış)	Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dalı	Yüksek Lisans	2019

4	Ö4	Hükümsüz	Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dalı	Yüksek Lisans	2019
5	Ö5	Na-Mütenahi	Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dalı	Yüksek Lisans	2019
6	Ö6	Garbagescape	Fotoğraf Anasanat Dalı	Yüksek Lisans	2020
7	Ö7	Kayran çalışmasının devamı	Resim Anasanat Dalı	Yüksek Lisans	2020
8	Ö8	Direnış	Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dalı	Yüksek Lisans	2021

Dokuz Eylül Üniversitesi'nin Seramik ve Cam Tasarımı Anasanat Dalı'nda Sanatta Yeterlik Programı öğrencisi Ö1, aynı üniversite ve bölümde Yüksek Lisans Programı kapsamında; ham toprak kullanarak gerçekleştirdiği *The Earthen Forms Project* adlı kolektif projesinin (Şekil 63), düşünsel alt yapısını ve motiflerini; Carl Gustav Jung'un arketip kavramı oluşturmaktadır. Jung, arketiplerin; kuşların yuva yapmaları ya da karıncaların devasa yapılar oluşturmaları gibi içgüdüsel bir kavram olduğunu belirtmektedir. Böylece çalışma, tarih öncesi dönemlerde Stoneage ve Göbeklitepe gibi anıtsal yapılar ile biçimsel açıdan bir ilişki kurmaktadır. Ayrıca bu çalışma, seramik teknolojisinin sınırları dışına çıkılmasını ve kerpiç mimari geleneğinin etkilerini hissettirmeyi amaçlamaktadır. Dolayısıyla öğrenci bu projede, mimari öğelerden uzaklaşmadan anıtsal bir heykel çalışması ortaya çıkarmıştır. Geçmişten günümüze insanlığın kültürel bir değeri olarak yapı malzemesi kapsamında kullanılan pişmemiş toprak malzeme, hammadde olarak toprak çatısı altına giren iki alandan birisidir. Bu alanlar, seramik ve toprak yapı mimarisidir. Bu malzemeler, aynı temel üzerinde birbirleriyle ilişkilendirilmektedir. Jung'un gerçek simgenin, düşünülenin düşünülemez, fakat hissedilebilir olduğu zaman görüldüğü görüşüne vurgu yapan daire formu; bu çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Daire formu, bu çalışmada yaşamın bir yönüne; temelindeki bütünlüğe vurgu yapmaktadır. Bu çalışmada, göğe doğru uzanan bir yapının etrafına, bu yapının dörtte biri kadar olan on iki tane küçük yapılar; daire oluşturacak şekilde inşa edilmiştir. Bu küçük yapıların, on iki adet olmasının temel sebebi ise; bilinçaltına etki eden önemli bir sayı olmasıdır. Sayılar, mitolojik elemanları simgelemekle birlikte; aynı zamanda Pisagorculara göre, kutsal kabul edilmektedir. Böylece anıt niteliğinde, dokuz metre çapında daireyi oluşturan doğal formlar ortaya çıkmıştır ve bunlar; arkaik bir düzenlemeye işaret etmektedir. Gerçekte bu daire, kürenin simgesidir ve daireyi oluşturan formlar, toprağa bağlı maddenin; bedeninin, gerçekliğin simgesi olarak ortaya konmuştur. Projede formların, topografya içerisinde uygun olacağı alan belirlenmiştir ve çalışmayı, kentin içinde ama bir o kadar da dışarısında hissettirecek bir atmosfer yaratılmıştır. Toprak malzeme ile inşa edilen çalışma, aynı ilkel dürtüleri nesnel hale dönüştürmeyi amaçlamaktadır. Büyük formda ön plana çıkan sarmal, yapıya hareket kazandırmakta; daire oluşturan durağan küçük formlar ise,

kompozisyonu güçlendirmekte, döngüsel bir oluşumu çağrıştırmakta ve bununla primitif bir görünüm elde edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın kolektif özelliği ise, insanları bir araya toplama etkisini amaç edinmiştir. Projenin, karmaşık kent dokusu içerisindeki toprak malzemenin verdiği doğal görünüm ile kendine ait bir ortam ve atmosfer katmaktadır. Tarih öncesi dönemlerden bugüne dek uzanan kerpiç ve sıkıştırılmış toprak malzemesi kullanılan bu çalışmada, kullanılan en yapay malzemeler; kürek, tırmık, çapa, kazma, merdiven ve el arabası, kullanılan en kimyasal madde ise; çamuru tutma ve çürütme amacı ile kullanılan, muşamba olmuştur. Özellikle toprak ve sazlık kamışlar da araziden elde edilmiştir. Araziden elde edilen dal parçaları ile üç metre yüksekliğinde bir strüktür yapılmış ve hazırlanan daire, zeminin merkezine yerleştirilmiştir. Bu üç metrelik yükseklik, tuğla ve çamur harçla birlikte; taban genişliği bir metreden başlayarak daralmış, yüksekliği ise dört metreye kadar çıkmıştır. Ayrıca uygulamanın gerçekleştirileceği bölgeden, özlülüğü yüksek toprak çıkarılmış; bu topraktaki taş, çakıl gibi maddelerin az olmasında dolayı, bu toprağa saman karıştırılarak harç haline getirilmiş ve çalışmada kullanılmıştır. Çalışmadaki her tuğla sırasında sazlık kamışlar, aralarında dört parmak kalınlığında boşluk bırakılarak; yatay düzlemde birbirlerine diyagonal bir şekilde yerleştirilmiştir. Bu yolla büyük yapı yüzeyinde, spiral hareket sağlanmış; bu kamışlar toprak ile çevrelenerek, yapıya ilkel bir görünüm kazandırmak üzere amorf bir yüzey dokusu verilmiştir. Sarmalı oluşturan sazlık kamışlarının iç kısmındaki delikler ise, boşluk hissini vurgulamaktadır. Aynı zamanda projede, geçmiş yıllarda doğal etkenlere maruz kalması sonucu hasar görüp yıkılan bir çalışmanın; kerpiç tuğlaları, yeniden dönüştürülüp kullanılmıştır. Bu çalışmada hasarsız tuğlalar, inşa için kullanılmış; diğer ufalanmış parçalar, yeniden dönüştürülmüştür. Boşluk kalan bölümler için ise, ahşap kalıplar yardımı ile kerpiç tuğla dökülmüştür (Fındık, 2017). Dolayısıyla bu çalışma, sürdürülebilir ve geri dönüştürülebilir malzemelerden yapılması ve doğal maddelerin kullanımı açısından; ekoloji temelli sanatsal çalışmalara örnek gösterilebilir.

Şekil 63. Ö1, The Earthen Forms Project, 2017¹⁸

Bu çalışma göstergelerine göre incelendiğinde, göstereni gökyüzü ve yeşil alanlar olan doğa; izleyicide kentin içinde ama bir o kadar da dışında olduğu hissini uyandırmaktır. Göstereni daire oluşturan küçük yapılar olan on iki adet silindirik form; kutsal arkaik bir düzenlemeyi ifade etmektedir. Göstereni merkezdeki büyük yapı olan amorf yüzeyli koni form ise; göğe uzanışı yansıtmaktadır. Büyük formdaki sazlık kamışların oluşturduğu sarmal, bu durağan yapıya hareketlilik kazandırmaktadır. Yapılar üzerindeki amorf yüzey ise, bu yapılarla ilkel ve primitif bir görünüm kazandırmaktadır. Zemin ve yapı formları oluşturan toprak, insanlığın kültürel bir değeri ve aynı ilkel dürtülerin nesnel hale dönüşmesini yansıtmaktadır. Çalışmanın yerleştirildiği alan, bir daire formunda hazırlanmış ve küçük formların yerleştirilmesi, yine bir daire formunda olmuştur. Daire bu çalışmada, yaşamın temelindeki bütünlüğü vurgulamaktadır. Toprak ile yapılar arasındaki kesişim olan zemin ise, gerçekliğin simgesi olan; bedeni ifade etmektedir. Son olarak, formlara yerleştirilen sazlık kamışların iç kısmını oluşturan delik ise; boşluk hissini vermektedir (Tablo 2).

Tablo 2. The Earthen Forms Project adlı çalışmanın, göstergelerine göre çözümlemesi.

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Doğa	Gökyüzü, yeşil alanlar	Kentin içinde ama bir o kadar da dışında olduğu hissi
Silindir	Daire oluşturan küçük yapılar	Kutsal arkaik bir düzenleme
Koni	Merkezdeki büyük yapı	Göğe uzanış
Sarmal	Büyük formdaki sazlık kamışlar	Hareketlilik
Amorf	Yapılardaki biçim	İlkel ve primitif bir görünüm
Toprak	Zemin, yapı formlar	İnsanlığın kültürel bir değeri ve aynı ilkel dürtülerin nesnel hale dönüşmesi
Daire	Çalışmanın yerleştirildiği alan	Yaşamın temelindeki bütünlük

¹⁸ Bu çalışma, Ö1'e aittir ve görsel kullanım izni, tarafından mail yoluyla alınmıştır (EK 3.1.).

Zemin	Toprak ile yapılar arasındaki kesişim	Gerçekliğin simgesi beden
Delik	Sazlık kamışların iç kısmı	Boşluk hissi

Bu çalışma anlamsal açıdan çözümlendiğinde, doğa göstergesinin düz anlamı; kent dışı tabiat, yan anlamı; evren, derin anlamı; ideoloji, silindir göstergesinin düz anlamı; geometrik form, yan anlamı; döngüsel oluşum, derin anlamı; kültür, koni göstergesinin düz anlamı; geometrik form, yan anlamı; daire piramit, derin anlamı; kültür, sarmal göstergesinin düz anlamı; spiral biçimli, yan anlamı; yaşam, derin anlamı; kültür, amorf göstergesinin düz anlamı; kendine özgü biçimi olmayan, yan anlamı; gelişigüzel, derin anlamı; kültür, toprak göstergesinin düz anlamı; taşın ince tanecikli hali, yan anlamı; kültürel değer, derin anlamı; kültür, daire göstergesinin düz anlamı; geometrik form, yan anlamı; bütünlük, derin anlamı; ideoloji, zemin göstergesinin düz anlamı; yer, yan anlamı; yeryüzü / dünya / yerküre, derin anlamı; ideoloji, delik göstergesinin düz anlamı; delinmiş olan, yan anlamı; boşluk, derin anlamı ise; ideoloji olarak incelenmiş ve yorumlanmıştır (Tablo 3).

Tablo 3. The Earthen Forms Project adlı çalışmanın, anlamsal çözümlemesi.

Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	Derin Anlam
Doğa	Kent dışı tabiat	Yurt, evren, huy, çevre, huzur, yeryüzü	Mitoloji, kültür, din, inanç, ideoloji, psikanaliz, felsefi
Silindir	Geometrik form	Merdane, güçsüzleştirmek, yorgun hissetmek, güçsüz hissetmek, döngüsel oluşum, makine parçası	İdeoloji, kültür, psikanaliz
Koni	Geometrik form	Daire piramit, huni, trafik dubası, mahrut	İdeoloji, kültür
Sarmal	Spiral biçimli	Dolana dolana oluşmuş, birbirini izleyen, döngü, içinden çıkılmaz durum, duygu sarmalı, helisel, helezoni, sonsuz, yaşam	İnanç, kültür, ideoloji, mitoloji
Amorf	Kendine özgü biçimi olmayan	Biçimsiz, çapsız, gelişigüzel	Kültür, ideoloji
Toprak	Taşın ince tanecikli hali	Memleket, ülke, arazi, kara, ölüm, memleketli, yeryüzü, tarla, kültürel değer	Mitoloji, din, inanç, ideoloji, kültür
Daire	Geometrik form	Sonsuzluk, ruh, canlılık, bütünlük, tamamlanma, mükemmellik, kuruluş, konut, çember	Psikanaliz, ideoloji, din, inanç, kültür
Zemin	Yer	Temel / dayanak, halı, ortam, yeryüzü / dünya / yerküre, teşhir, yüzey, alt kat, aşağı, fırsat kollamak, alan, mekân, mahal, konuya uygun, taban, döşeme	İdeoloji, kültür
Delik	Delinmiş olan	Küçük açıklık, dar / küçük çukur, küçük hayvan yuvası, cezaevi / hapishane, boşluk, korku, sıkışmışlık hissi	İdeoloji, kültür, inanç

Bu çalışma yan anlamları açısından çözümlendiğinde, doğa göstergesinin çağrışımsal anlamı; çevre, sosyal anlamı; yeryüzü, duygusal anlamı; huzur, yansıtılan anlamı; evren, silindir göstergesinin çağrışımsal anlamı; merdane, sosyal anlamı; güçsüzleştirmek, duygusal anlamı; güçsüz hissetmek, yansıtılan anlamı ise; döngüsel oluşum, koni göstergesinin

çağrışımsal anlamı; huni, sosyal anlamı; mahrut, duygusal anlamı; olmayan, yansıtılan anlamı; daire piramit, sarmal göstergesinin çağrışımsal anlamı; döngü, sosyal anlamı; sonsuz, duygusal anlamı; duygu sarmalı, yansıtılan anlamı; yaşam, amorf göstergesinin çağrışımsal anlamı; biçimsiz, sosyal anlamı; çapsız, duygusal anlamı; olmayan, yansıtılan anlamı; gelişigüzel, toprak göstergesinin çağrışımsal anlamı; kara, sosyal anlamı; yeryüzü, duygusal anlamı; ölüm, yansıtılan anlamı; kültürel değer, daire göstergesinin çağrışımsal anlamı; çember, sosyal anlamı; sonsuzluk, duygusal anlamı; ruh, yansıtılan anlamı; bütünlük, zemin göstergesinin çağrışımsal anlamı; yüzey, sosyal anlamı; teşhir, duygusal anlamı; fırsat kollamak, yansıtılan anlamı; yeryüzü / dünya / yerküre, delik göstergesinin çağrışımsal anlamı; dar / küçük çukur, sosyal anlamı; küçük açıklık, duygusal anlamı; sıkışmışlık hissi, yansıtılan anlamı ise; boşluk olarak incelenmiş ve yorumlanmıştır (Tablo 4).

Tablo 4. The Earthen Forms Project adlı çalışmanın, yan anlamlarına göre çözümlemesi.

Gösterge	Çağrışımsal Anlam	Sosyal Anlam	Duygusal Anlam	Yansıtılan Anlam
Doğa Silindir	Çevre Merdane	Yurt, yeryüzü Güçsüzleştirmek, makine parçası	Huzur, huy Yorgun hissetmek, güçsüz hissetmek	Evren Döngüsel oluşum
Koni Sarmal	Huni Döngü, dolana dolana oluşmuş, birbirini izleyen, helezoni, helisel	Trafik dubası, mahrut İçinden çıkılmaz durum, sonsuz	- Duygu sarmalı	Daire piramit Yaşam
Amorf Toprak	Biçimsiz Kara	Çapsız Memleket, memleketli, arazi, ülke, tarla, yeryüzü	- Ölüm	Gelişigüzel Kültürel değer
Daire	Küre, çember	Sonsuzluk, canlılık, mükemmellik, kuruluş, konut, tamamlanma	Ruh	Bütünlük
Zemin	Yüzey	Halı, ortam, teşhir, temel / dayanak, alt kat, aşağı, alan, mekân, mahal, konuya uygun	Fırsat kollamak	Yeryüzü / dünya / yerküre
Delik	Dar / küçük çukur	Küçük açıklık, küçük hayvan yuvası, cezaevi / hapishane	Korku, sıkışmışlık hissi	Boşluk

Bu çalışma karşıt anlamlar açısından çözümlendiğinde, yapıların boyutları açısından; büyük ve küçük, Jung'dan hareketle düşünülenin düşünülemez, fakat hissedilebilir olduğu zaman görüldüğü ile ilgili olarak; düşünülebilen ve düşünilemeyen, bu anlamda görülebilen ve görülemeyen, çalışmanın kentin içinde ama bir o kadar da dışında hissettiren konumuyla ilgili olarak; içeri-dışarı ve doğal-yapay, çalışmanın aynı ilkel dürtüleri nesnel hale dönüştürmeyi amaçlaması açısından; öznel ve nesnel, toprak göstergesinin bağlantılı olduğu; başlangıç ve son, çalışmadaki yapıların belli bir düzene ve matematiğe göre yerleştirilmesi,

ancak yüzeylerinin şekilsiz olmasından dolayı; düzenli-düzensiz, çalışmanın yerleştirildiği konum ile yapıların işaret ettiği konum açısından; yer ve gök, yapıların etrafında bulunan sazlık kamışları çevreleyen toprak ile sazlık kamışın iç kısmı bağlamında; doluluk ve boşluk, pişmemiş toprak malzemenin geçmişten günümüze kullanılması ve gelecekte de kullanılacak olması bağlamında; geçmiş ve gelecek tezatlıkları ortaya çıkmaktadır (Tablo 5).

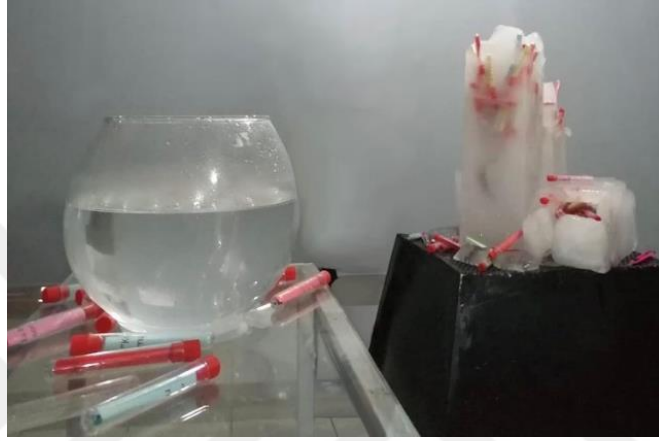
Tablo 5. The Earthen Forms Project adlı çalışmanın, karşıt anlamlar şeması.

Büyük	Küçük
Düşünülebilen	Düşünülemeyen
Görülebilir	Görülemez
İçeride	Dışarı
Doğal	Yapay
Öznel	Nesnel
Başlangıç	Son
Düzenli	Düzensiz
Yer	Gök
Doluluk	Boşluk
Geçmiş	Gelecek

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne bağlı Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı *Sanatsal Motivasyonda Disiplinlerarası Yaklaşım* dersi kapsamında 2019 yılında, projeye dayalı eğitim modeline uygun olarak; *Mutlak sıfır -273* adlı final proje uygulama sergisi düzenlenmiştir. Bu sergi kapsamında oluşturulan sanatsal proje uygulamaları, ekoloji ile düşünsel, biçimsel, teknik yapısı ve/veya malzemeleri açısından ilişkisel olarak gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalara Ö2'nin *Ab-ı Hayat*, Ö3'ün *Fuga (Kaçış)*, Geri dönüşüm ve malzeme sanatı bağlamında; Ö4'ün *Hükümsüz* ve Ö5'in *Na-Mütenahi* adlı çalışmaları örnek gösterilebilir. Bu çalışmaların düşünsel alt yapısını ve sanatsal motivlerini, fizikçi Clausius'un çalışmalarında termodinamiğin ikinci ve üçüncü yasasını bünyesinde bulunduran entropi ilkesi ve sanat alanında; sanatsal motivasyonda, sanatsal yaratım sürecinde, Jung'un doğa ilkesi-entropi kavramı oluşturmaktadır. Entropi bazı kaynaklarda düzensizlik, rastgelelik, dağılma olarak tanımlanırken; bazı kaynaklarda ise mikro hallerin sayısı olarak ifade edilmiştir (Gürses, Sözbilir ve Açıkyıldız, 2005). Aynı zamanda yok oluşu, yozlaşmayı ve çürümeyi irdeleyen entropi kavramı; her şeyin bir düzen yarattığı düşüncesini ve tarihin ilerleme anlamına gelmesini reddetmektedir (Baheri Rad, 2018).

Ö2'nin, *Ab-ı Hayat* adlı çalışmasının göstergebilimsel çözümlemesine (Şekil 64) başlamadan önce Carl Gustav Jung ve onun çevre ilkelerinden entropiye değinerek; sanat alanında yaratım sürecinde entropi kavramının uygulanması, yaratım sürecinde nasıl faydalandığı ve ne şekilde uygulandığı araştırılmıştır. Ayrıca öğrenci, ısı ölümü ve entropinin

sanat ile ilişkisi bağlamında; referans olarak alınan sanatçı ve çalışma örneklerini de incelemiştir. Araştırmanın amacı kapsamında, disiplinlerarası sanat yaklaşımında entropi ve küresel ısınma vurgulanmakta; *yok oluşa karşı iyimserlik* yorumlanmaktadır. Yok oluşa karşı iyimserlik, denge ve ısı ölümüne karşı bir bakış açısidir ve dünya için hayatta kalma umudu sunmaktadır. Her ısı ölümünün yenilgisi, dünyanın sürekliliği açısından bir umut anlamına gelmektedir.

Şekil 64. Ö2, Ab-ı Hayat, 2019¹⁹

Bu bağlamda çalışma göstergelerine göre incelendiğinde, çalışmanın göstergelerinden ilkinin oluşturan ve içerisinde yok oluşa karşı mesajlar içeren buz kütlelerinin erimesinin gösterileni; geçen zamana ve entropi yasasına karşı konulamaz bir durumu anlatmakta, bazı mesajların da açığa çıkmasına vurgu yapmaktadır. Çalışmanın göstergelerinden bir diğerini oluşturan akvaryumun gösterileni, performans sanatının bir parçası olan kuru buzun buharlaşma gösterisi sunumundan oluşmaktadır. Sergi açılışı anında kuru buzun süblimleşme gösterisi ise, karşı konulmaz denge yasasına bir göndermedir. Göstergelerden bir diğeri, bu buz kütlelerin içerisinde cam tüplerde bulunan notların gösterileni; küresel ısınma ve ısı ölümüne dair yok oluşa karşı iyimserlik içeren mesajlardır. Buz kütlesi eridikten sonra geriye sadece bu tüpler ve içerisindeki yazılı mesajlar kalacak, biz ne yaparsak yapalım hangi mesajı ve çabayı gösterirsek gösterelim; dünya kendi entropisini bulmaya devam edecektir. Mevcut düzen bozulup zamanda geriye döndürülemez, devamlı ileriye akan doğal sürecine devam edecektir. Eriyen buzların yerleştirildiği kaide göstergesi, çalışmayı sergileme amacı ile kullanılmıştır. Son olarak da, akvaryumun altındaki masa ise; kuru buzun buharlaşma gösterisi sunumu amacı ile kullanılmıştır (Tablo 6).

¹⁹ Bu çalışma, Ö2'ye aittir ve görsel kullanım izni, tarafından mail yoluyla alınmıştır (EK 3.2.).

Tablo 6. Ab-1 Hayat adlı çalışmanın, göstergelerine göre çözümlemesi.

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Erimek	Üç adet eriyen buz	Geçen zamana ve entropi yasasına karşı konulmaz bir durum / bazı mesajların açığa çıkması
Akvaryum	Dairesel cam akvaryum	Kuru buzun buharlaşma gösterisi sunumu
Süblimleşme	Su ile tepkimeye girerek buharlaşan kuru buz	Karşı konulmaz denge yasasına gönderme
Not	Cam tüpler içerisindeki notlar	Küresel ısınma ve ısı ölümüne dair yok oluşa karşı iyimserlik içeren mesajlar
Kaide	Buzların yerleştirildiği mobilya	Sergileme
Masa	Akvaryumun altındaki cam masa	Kuru buzun buharlaşma gösterisi sunumu

Bu çalışma anlamsal açıdan çözümlendiğinde, erimek göstergesinin düz anlamı; madde hâli, madde değişimine uğrayan katı cismin sıvı hale geçişi, yan anlamı; yok olmak, derin anlamı; ideoloji, akvaryum göstergesinin düz anlamı; su canlılarının yaşadığı yapay ortam, yan anlamı; sunum, derin anlamı; kültür, süblimleşme göstergesinin düz anlamı; madde hâli, madde değişimi, katı fazdan gaz fazına geçiş, yan anlamı; ısı ölüm, derin anlamı; ideoloji, not göstergesinin düz anlamı; kısa yazı, yan anlamı; mesaj, derin anlamı; ideoloji; kaide göstergesinin düz anlamı; mobilya, yan anlamı; teşhir, derin anlamı; kültür, son olarak masa göstergesinin düz anlamı; mobilya, yan anlamı; teşhir, derin anlamı ise; kültür olarak incelenmiş ve yorumlanmıştır (Tablo 7).

Tablo 7. Ab-1 Hayat adlı çalışmanın, anlamsal çözümlemesi.

Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	Derin Anlam
Erimek	Madde hâli, madde değişimine uğrayan katı cismin sıvı hale geçişi	Küresel ısınma, sıvılaşmak, iklim değişikliği, küçülmek, yok olmak, dağılmak, üzülmek, tükenmek, bitmek, utanmak, tükenmişlik, kilo vermek, çözünmek, tebah / mahvolmak	İdeoloji, bilim, psikanaliz, kültür, sosyoloji
Akvaryum	Su canlılarının yaşadığı yapay ortam	Yaşam alanı, sunum, ev, sıkışmışlık, şeffaf, berrak	İdeoloji, kültür
Süblimleşme	Madde hâli, madde değişimi, katı fazdan gaz fazına geçiş	Yok olma, ısı ölüm, dağılma, kırılganlaşma, tükenmişlik, bitmek, tükenmek	İdeoloji, bilim, kültür
Not	Kısa yazı	Mesaj, gönderme, bir şeyin niteliği konusunda edinilen kanı, derece, sayı, kazımak, hatırlamak, puan	İdeoloji, kültür
Kaide	Mobilya	Teşhir, taban, sütun, kural, temel, ilke, esas, duraç	İdeoloji, kültür
Masa	Mobilya	Teşhir, belli konularda işlerin görüldüğü bölüm, düz duruşlu yer, düzlek yapı, atlama aracı, bir araya gelmek, toplantı, iş / görev, sofrası, ölüm	İdeoloji, kültür

Bu çalışma yan anlamları açısından çözümlendiğinde, erimek göstergesinin çağrışımsal anlamı; sıvılaşmak, sosyal anlamı; küresel ısınma, duygusal anlamı; üzülmek,

yansıtılan anlamı; yok olmak, akvaryum göstergesinin çağrışımsal anlamı; yaşam alanı, sosyal anlamı; ev, duygusal anlamı; sıkışmışlık, yansıtılan anlamı; sunum, süblimleşme göstergesinin çağrışımsal anlamı; kırağılaşma, sosyal anlamı; tükenmek, duygusal anlamı; tükenmişlik, yansıtılan anlamı; ısı ölüm, not göstergesinin çağrışımsal anlamı; puan, sosyal anlamı; gönderme, duygusal anlamı; hatırlamak, yansıtılan anlamı; mesaj, kaide göstergesinin çağrışımsal anlamı; sütun, sosyal anlamı; duraç, duygusal anlamı; olmayan, yansıtılan anlamı; teşhir, masa göstergesinin çağrışımsal anlamı; düzlek yapı, sosyal anlamı; belli konularda işlerin görüldüğü bölüm, duygusal anlamı; ölüm ve yansıtılan anlamı ise; teşhir olarak incelenmiş ve yorumlanmıştır (Tablo 8).

Tablo 8. Ab-1 Hayat adlı çalışmanın, yan anlamlarına göre çözümlemesi.

Gösterge	Çağrışımsal Anlam	Sosyal Anlam	Duygusal Anlam	Yansıtılan Anlam
Erimek	Sıvılaşmak	Küçülme, dağılmak, bitmek, tükenmek, küresel ısınma, iklim değişikliği, tebah / mahvolmak, kilo vermek, çözünmek	Utanmak, üzülme, tükenmişlik	Yok olmak
Akvaryum	Yaşam alanı	Ev, şeffaf, berrak	Sıkışmışlık	Sunum
Süblimleşme	Kırağılaşma	Dağılmak, bitmek, tükenmek	Tükenmişlik	Isıl ölüm
Not	Puan	Gönderme, derece, sayı, kazımak	Hatırlamak, bir şeyin niteliği konusunda edinilen kanı	Mesaj
Kaide	Sütun	Taban, kural, duraç, temel, ilke, esas	-	Teşhir
Masa	Düz duruşlu yer, düzlek yapı	Belli konularda işlerin görüldüğü bölüm, atlama aracı, bir araya gelmek, toplantı, iş / görev, sofrası	Ölüm	Teşhir

Bu çalışmanın düşünsel alt yapısını ve sanatsal motivlerini, Carl Gustav Jung'ın doğa ilkeleri olan; karşıtlık ilkesi, eşdeğerlilik ilkesi ve entropi ilkesi oluşturmaktadır. Bu anlamda çalışma, karşıt anlamlar şeması bağlamında incelendiğinde; çalışmada kuru buz ile normal buzun kullanımı aralarındaki dengesizliğe vurgu yaparken, bir diğer açıdan da ikisinin aynı gösteride ve aynı zamanda bulunması; denge kavramına vurgu yapmaktadır. Çalışmada, buzların yerleştirilmesi ve sonrasındaki dağılımı; düzen ve düzensiz, diğer anlamıyla negantropi ve entropi, buzların önceki ve sonraki hali kapsamında; katı ve sıvı, buzun bulunmasıyla yok olması kapsamında; varlık ve yokluk, entropi kavramının geriye döndürülemez, hep ileriye akan doğal süreci simgelemesi açısından; ileri ve geri tezatlıklarını ortaya çıkarmaktadır (Tablo 9).

Tablo 9. Ab-1 Hayat adlı çalışmanın, karşıt anlamlar şeması.

Dengeli	Dengesiz
Düzenli	Düzensiz
Katı	Sıvı
Varlık	Yokluk
Negantropi	Entropi
İleri	Geri

Ö3'ün *Fuga (Kaçış)* adlı çalışmasının (Şekil 65), düşünsel alt yapısını ve sanatsal motivlerini; ruh ve beden arasındaki ilişkiden hareketle, Carl Gustave Jung'un eşdeğerlilik ilkesinden yola çıkılarak; entropi kavramı oluşturmuştur. Farklı disiplinlerde karşılığı bulunan entropi, fizikçi Rudolf Clausius'un çalışmalarında termodinamiğin ikinci yasası olarak karşımıza çıkar. Bu çalışmalardan etkilenen Jung'a göre, karışıklık ve eşdeğerlilik ilkesi; enerjinin bir bölümünden diğerine nasıl aktarıldığını gösterir fakat hangi yönde akacağını göstermez. Clausius'a göre ise enerji, bir yöne doğru değiştirilir. Bu yön, kullanılabilir den kullanılamaz; elde edilebilirden elde edilemeze, düzenliden düzensize doğrudur. "...ve evrenin son durumu azami düzensizliklerin bir türevi olacaktır." Varlık-yokluk, düzen-düzensizlik; kendiliğindenlik, rastlantısallık gibi zıtlıklar ve geri döndürülemez gerçeklerden yola çıkıldığında ana problem; küresel ısınma, iklim değişikliği ve ısı ölümü (mutlak son) üzerine araştırmalarda bulunulmuştur. Başlangıçta evren, belirli bir yapıya sahipti; ancak evren, şimdi geri döndürülemez bir kaosu içinde; yozlaşarak mutlak sona doğru gitmektedir. Entropi ile açıklanan da tam olarak budur. Evrendeki en düşük entropi değeri, büyük patlamanın ilk anında olmuş ve sonrasında giderek artış göstermiştir. Bugün yaşadığımız küresel ısınma ve iklim sorunları, bu artışın en önemli kanıtı olarak gösterilebilmektedir. Evren, bir gün mutlak sona ulaşacaktır. Yaşadığımız her dakika, aldığımız her nefes; evrende başka bir yöne aktarılan enerji olarak, entropiyi arttırmaya devam edecektir. Clausius, bu durumu; enerjinin evrende akmayı bitirmesiyle, hareketsizlik ve ölüm geleceği şeklinde ifade etmektedir. Bu çalışmanın motivasyon kaynağı, Clausius'un hareketsizlik ve ölümle sonuçlanacak olan mutlak son düşüncesinden yola çıkılarak; hızla ilerlemekte olan küresel ısınma ve iklim sorunları olmuştur. Entropik sistemde, düzen ve düzensizlik arasında sıkışan doğanın iklim sorunlarına; yine doğanın kendisinden bir parça ile değinmek, kulağa hoş gelmiş; çok uzun yıllar varlığını sürdüren, en dayanıklı ağaçlardan biri olan, aynı zamanda Yunan mitolojisinde ölümsüzlüğü temsil eden; zeytin ağacı sanat nesnesi olarak seçilmiştir. Canlılık içinde ölüm ve ölümsüzlük vurgusu yapılması için, ağaçtan seçilen uygun dalın belirli bir bölümü; kimya alanının bir malzemesi olan ve birçok alanda çeşitli amaçlarla kullanılan epoksi içerisinde dondurulmuştur. Bu fikir ile yola çıkıldığında ilk hedeflenen görüntü, dalın belirlenen bölümü epoksi içinde donarak; canlılığın o anda kalmış hali olarak düşünülmüştür. Fakat doğanın en önemli kanunu olan entropi, burada bizi yine yalnız bırakmadığı için;

malzeme ve ağaç arasında beklenenin dışında bir enerji akışı sağlamış ve beklenen görüntü elde edilememiştir. Bu elde edilemezlik, entropinin kendisidir. Kendiliğinden, rastlantısal bir düzensizlik.... Ölüm ve yaşam arasındaki kaos, böylelikle kendisini gösterme imkânı bulmuştur.

Şekil 65. Ö3, Fuga (Kaçış), 2019²⁰

Bu bağlamda çalışma göstergelerine göre incelendiğinde, zeytin dalı göstergesi; ölümsüzlüğü, epoksiden yansıyan sarı ışık göstergesi; var olmayı, katı haldeki donmuş sıvı olan epoksi göstergesi; cansızlaşmayı, çalışmanın üzerinde durduğu kaide göstergesi ise; teşhiri simgelemektedir (Tablo 10).

Tablo 10. Fuga (Kaçış) adlı çalışmanın, göstergelerine göre çözümlemesi.

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Zeytin dalı	Dal parçası	Ölümsüzlük
Işık	Epoksiden yansıyan sarı ışık	Var olma
Epoksi	Katı haldeki donmuş sıvı	Cansızlaşma
Kaide	Epoksinin üstünde durduğu dikey dikdörtgen masa	Teşhir

Bu çalışma anlamsal açıdan çözümlendiğinde, zeytin dalı göstergesinin düz anlamı; bir ağaç türünün parçası, yan anlamı; ölümsüzlük, derin anlamı; ideoloji, ışık göstergesinin düz anlamı; enerji çeşidi, yan anlamı; var olma, derin anlamı; ideoloji, epoksi göstergesinin düz anlamı; ısıyla sertleşen polimer, yan anlamı; cansızlık, derin anlamı; ideoloji, kaide

²⁰ Bu çalışma, Ö3'e aittir ve görsel kullanım izni, tarafından mail yoluyla alınmıştır (EK 3.3.).

göstergesinin düz anlamı; mobilya, yan anlamı; teşhir, derin anlamı ise; kültür olarak incelenmiş ve yorumlanmıştır (Tablo 11).

Tablo 11. Fuga (Kaçış) adlı çalışmanın, anlamsal çözümlemesi.

Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	Derin Anlam
Zeytin dalı	Bir ağaç türünün parçası	Kutsallık, bolluk, adalet, sağlık, gurur, zafer, refah, bilgelik, akıl, arınma, yeniden doğuş, ölümsüzlük, barış, canlılık	Mitoloji, din, kültür, inanç, ideoloji, felsefi
Işık	Enerji çeşidi	Var olma, çoğalma, ihtişam, netlik / netleşme, doğma, aydınlık gelecek, aydınlık, düşünce, yapıt, hızlı, aydın, yol gösterici	Kültür, ideoloji
Epoksi	Isıyla sertleşen polimer	Durağanlık, donma, hareketsizlik, cansızlık	Kültür, bilim, ideoloji
Kaide	Mobilya	Teşhir, taban, sütun, kural, temel, ilke, esas, duraç	İdeoloji, kültür

Bu çalışma yan anlamları açısından çözümlendiğinde, zeytin dalı göstergesinin çağrışımsal anlamı; barış, sosyal anlamı; canlılık, duygusal anlamı; gurur, yansıtılan anlamı; ölümsüzlük, ışık göstergesinin çağrışımsal anlamı; aydınlık, sosyal anlamı; aydınlık gelecek, duygusal anlamı; ihtişam, yansıtılan anlamı; var olma, epoksi göstergesinin çağrışımsal anlamı; donma, sosyal anlamı; durağanlık, duygusal anlamı; durgunluk, yansıtılan anlamı; cansızlık / cansızlaşma, kaide göstergesinin çağrışımsal anlamı; sütun, sosyal anlamı; duraç, duygusal anlamı; olmayan, yansıtılan anlamı ise; teşhir olarak incelenmiş ve yorumlanmıştır (Tablo 12).

Tablo 12. Fuga (Kaçış) adlı çalışmanın, yan anlamlarına göre çözümlemesi.

Gösterge	Çağrışımsal Anlam	Sosyal Anlam	Duygusal Anlam	Yansıtılan Anlam
Zeytin dalı	Barış	Kutsallık, bolluk, sağlık, zafer, refah, bilgelik, arınma, akıl, adalet, yeniden doğuş, canlılık	Gurur	Ölümsüzlük
Işık	Aydınlık	Çoğalma, doğma, aydınlık gelecek, netlik / netleşme, yol gösterici, aydın, hızlı, yapıt,	İhtişam	Var olma
Epoksi	Donma	Durağanlık, hareketsizlik	Durgunluk	Cansızlık / cansızlaşma
Kaide	Sütun	Taban, kural, duraç, temel, ilke, esas	-	Teşhir

Bu çalışma karşıt anlamlar açısından çözümlendiğinde, çalışmanın düşünsel alt yapısını oluşturan ruh ve beden ilişkisi; doğanın iklim sorunlarının sıkışıp kaldığı düzenli ve düzensiz ile aynı anlamlara gelen negantropi ve entropi, ölümsüzlüğü simgeleyen zeytin dalının belli bir kısmı seçilerek epoksi içerisinde deforme olması sonucu; yaşam-ölüm, ölümlü-ölümsüz ve varlık-yokluk, zeytin dalının kimyasal bir maddeyle kullanılması sonucu;

inorganik ve organik, kullanılan ışığın çalışmaya farklı ton değerleri katmasıyla; ışık ve gölge tezatlıkları ortaya çıkmaktadır (Tablo 13).

Tablo 13. Fuga (Kaçış) adlı çalışmanın, karşıt anlamlar şeması.

Ruh	Beden
Düzenli	Düzensiz
Varlık	Yokluk
Ölümlü	Ölümsüz
Yaşam	Ölüm
Negantropi	Entropi
Organik	İnorganik
Işık	Gölge

Ö4'ün *Hükümsüz* adlı enstalasyon çalışmasının (Şekil 66), düşünsel alt yapısını ve sanatsal motivlerini entropi oluşturmaktadır. Entropi yasasına göre, elde edilebilir enerji her kullanıldığında; çevremizde daha büyük düzensizlik ortaya çıkmaktadır. Aslında sanat da bir entropi olmakla birlikte, kuralları ve düzenleri reddetmektedir. Bu sanat çalışmasında da bir düzen vardır, fakat sanat kuralları reddettiği için çalışma; düzensizliği de sorgulamaktadır. Çağdaş Sanat'ın anlamsız ve hükümsüz olduğunu belirten Baudrillard'ın, hükümsüzü; günü geçmiş, değersiz ve etkisi ile kıymeti olmayan olarak görmesi; bu çalışmanın temel yapı taşlarından bir tanesidir. Yine de sanat, kendisini ortadan kaldırmaz ve var olmaya devam etmektedir.

Şekil 66. Ö4, *Hükümsüz*, 2019²¹

²¹ Bu çalışma Ö4'e aittir ve görsel kullanım izni, tarafından mail yoluyla alınmıştır (EK 3.4.).

Bu bağlamda çalışma göstergelerine göre incelendiğinde, silindir göstergesi; mıknatısı, birbirine kenetli demir çubuklar; manyetik atığı, silindir ile demirler arasındaki bağ; mıknatıs çekimini, çalışmanın üzerinde durduğu zemin göstergesi ise; sunumu simgelemektedir (Tablo 14).

Tablo 14. Hükümsüz adlı çalışmanın, göstergelerine göre çözümlemesi.

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Silindir	Tavandan sallanan cisim	Mıknatıs
Demir	Birbirine kenetli demir çubuklar	Manyetik atık
Bağ	Silindir ile demirler arasındaki kesişim	Mıknatıs çekimi
Zemin	Çalışmanın durduğu yer	Teşhir

Bu çalışma anlamsal açıdan çözümlendiğinde, silindir göstergesinin düz anlamı; geometrik form, yan anlamı; makine parçası, derin anlamı; kültür, demir göstergesinin düz anlamı; demir elementinden yapılmış nesne, yan anlamı; atık, derin anlamı; kültür, bağ göstergesinin düz anlamı; iki şeyin birbirine bağlanması, yan anlamı; bağlantı, derin anlamı; ideoloji, zemin göstergesinin düz anlamı; yer, yan anlamı; teşhir, derin anlamı ise; kültür olarak incelenmiş ve yorumlanmıştır (Tablo 15).

Tablo 15. Hükümsüz adlı çalışmanın, anlamsal çözümlemesi.

Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	Derin Anlam
Silindir	Geometrik form	Merdane, güçsüzleştirmek, yorgun hissetmek, güçsüz hissetmek, döngüsel oluşum, makine parçası	İdeoloji, kültür, psikanaliz
Demir	Demir elementinden yapılmış nesne	Element, vitamin, hareket etmek / gitmek, bir yerde uzun süre kalmak, güçlü, kuvvetli, sert, sağlam, zor iş, başa çıkılmaz, çıpa, atık, yerleşmek	İdeoloji, kültür, bilim
Bağ	İki şeyin birbirine bağlanması	İp, sicim, düğüm, sargı, bağlam, demet, ilişki, bağlantı, lif demeti, ilgi	İdeoloji, kültür, bilim
Zemin	Yer	Temel / dayanak, halı, ortam, yeryüzü / dünya / yerküre, teşhir, yüzey, alt kat, aşağı, fırsat kollamak, alan, mekân, mahal, konuya uygun, taban, döşeme	İdeoloji, kültür

Bu çalışma yan anlamları açısından çözümlendiğinde, silindir göstergesinin çağrışımsal anlamı; merdane, sosyal anlamı; döngüsel oluşum, duygusal anlamı; güçsüz hissetmek, yansıtılan anlamı; makine parçası, demir göstergesinin çağrışımsal anlamı; element, sosyal anlamı; sağlam / dayanıklı, duygusal anlamı; sert kimse, yansıtılan anlamı; atık, bağ göstergesinin çağrışımsal anlamı; ip, sosyal anlamı; ilişki, duygusal anlamı; ilgi, yansıtılan anlamı; bağlantı, zemin göstergesinin çağrışımsal anlamı; yüzey, sosyal anlamı; alan, duygusal anlamı; fırsat kollamak, yansıtılan anlamı ise; teşhir olarak incelenmiş ve yorumlanmıştır (Tablo 16).

Tablo 16. Hükümsüz adlı çalışmanın, yan anlamlarına göre çözümlemesi.

Gösterge	Çağrışımsal Anlam	Sosyal Anlam	Duygusal Anlam	Yansıtılan Anlam
Silindir	Merdane	Güçsüzleştirmek, döngüsel oluşum	Yorgun hissetmek, güçsüz hissetmek	Makine parçası
Demir	Element	Hareket etmek / gitmek, bir yerde uzun süre kalmak, güçlü, kuvvetli, sert, sağlam / dayanıklı, zor, iş, başa çıkılmaz, çıpa, vitamin, yerleşmek	Sert kimse	Atık
Bağ	İp	Sargı, bağlam, demet, ilişki, lif demeti, lif demeti, sicim, düğüm	İlgi	Bağlantı
Zemin	Yüzey	Halı, ortam, temel / dayanak, alt kat, aşağı, alan, mekân, mahal, konuya uygun, yeryüzü / dünya / yerküre	Fırsat kollamak	Teşhir

Bu çalışma karşıt anlamlar açısından çözümlendiğinde, çalışmanın düşünsel alt yapısını oluşturan; negantropi ve entropi kavramları oluşturmaktadır. Aslında sanat da bir entropi olmakla birlikte, kuralları ve düzenleri reddetmektedir. Bu sanat çalışmasında da bir düzen vardır, fakat sanat kuralları reddettiği için çalışma; düzensizliği de sorgulamaktadır. Bu bağlamda çalışma, kural-kuralsızlık ve düzenli-düzensiz kavramlarını sorgulamaktadır. Çalışma, sanatın kendisini ortadan kaldırmaması ve var olmaya devam etmesi anlamında, varlık ve yokluk ilişkisini ortaya koymaktadır. Baudrillard'ın günü geçmiş, değersiz ve etkisi ile kıymeti olmayan olarak görmesinden dolayı çalışmada; değerli-değersiz ilişkisi ortaya çıkmaktadır (Tablo 17).

Tablo 17. Hükümsüz adlı çalışmanın, karşıt anlamlar şeması.

Düzenli	Düzensiz
Kural	Kuralsızlık
Varlık	Yokluk
Değerli	Değersiz
Negantropi	Entropi

Yaşadığımız evren ebedi değildir, muhakkak bir sonu vardır. Öyle ki bu sona yelken açan daima bir başlangıç bulunmaktadır. Çünkü başlangıç olmadan son var olamaz. Evrenin kaçınılmaz sonu olan entropi yasasına göre var olan her şey dağılacak, onu oluşturan parçalara ayrılacak ve bir sona ulaşacaktır. Entropi evrenin yok oluşundan, yok oluş ise entropiden beslenmektedir. Bu durumda sanatsal çerçevede değerlendirildiğinde insan da entropiden beslenmekte, böylece entropi sanatsal çalışmaları çürütüp yok etmektedir. Bu çürüme bile bir sanat eserini yansıtmak için yeterli hale gelmektedir. Çünkü entropi, tıpkı yıkım ve karmaşa gibidir. Düzen zamanla kendisini düzensizliğe bırakır ve böylece kaos ortaya çıkmaktadır. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Resim-İş Öğretmenliği bölümü yüksek

lisans öğrencisi Ö5'in 2019 yılında, *Sanatsal Motivasyonda Disiplinlerarası Yaklaşım* adlı ders kapsamında gerçekleştirdiği *Na-Mütenahi* adlı video ve yerleştirme çalışması (Şekil 67), kaosu betimleyen çalışmalardan birisidir. Bu çalışma Clausius'un teorilerinden olan ısı ölüm, enerjinin bir gün tüm evrene eşit olarak dağılması sonucu evrenin sona ermesini konu almaktadır. Çalışmada bilginin işlenmesinde büyük rolü olan teknoloji, video kamera ile çekime alınıp projeksiyon kullanılarak yansıtılmıştır, böylece Maxwell'in, hiç enerji harcamadan bir düzen yaratabilme savı desteklenmektedir. Çalışmanın temelinde, teknolojinin gelişmesiyle bilgilerin işlendiği alanların artışına vurgu yapan CD'ler kullanılmıştır. Bu CD'lerde insan yaşamına dair anılar yer almaktadır. Çalışmada bu CD'lerin ilk başta birleştirilerek sonrasında eritilmesi ile insanı temsil eden bu anıların bir sona ulaşmasına vurgu yapılmaktadır. Eritme işlemi bir pürmüz ile gerçekleştirilmiştir. Bu pürmüzün ateşi, adeta evrene yayılacak enerjinin bir sembolüdür. Bir canlı öldüğünde ruhunun bedeninden ayrılması gibi, masanın bir yarısı diğer yarısından koparılmıştır. Masanın yarısı bulunduğumuz zamanda yer alırken, diğer yarısı evrenin sona ulaşmamış bölümünü ifade etmektedir. Bu durumda seyirci, evrenin sona ulaşmamış döneminde ısı ölümü izlemektedir. Bölünmüş masanın kesiştiği alan ise varlık ile yokluğun arasındaki kargaşayı betimlemektedir. Böylece entropi sanat eserini çürümekte ve nesnenin ısı değeri sabit duruma geldiğinde ise donma hali yaşanmaktadır.

Şekil 67. Ö5, *Na-Mütenahi*, 2019²²

²² Bu çalışma Ö5'e aittir ve görsel kullanım izni, tarafından mail yoluyla alınmıştır (EK 3.5.).

Bu bağlamda çalışma göstergelerine göre incelendiğinde, küreyi oluşturan kompakt diskler; anıları, bu kompakt disklerin oluşturduğu küre; insanı, ateşle tepkimeye giren disklerin erimesi; sonu, duvara aktarılan görüntü olan video; geleceğe farklı bir gözden bakmayı, ortadan ikiye ayrılmış yarım daire masa; ruhun bedenden ayrılmasını, pürmüzden çıkan enerji olan ateş; evrene yayılacağı düşünülen enerjiyi, pürmüzle bu kompakt disklerin ateşe verilmesi; insanın kendi kendisini yok etmesini, çalışmanın arkasındaki dikey yüzey olan duvar ise; bugün ile gelecek arasındaki sınır ve varlık ile yokluk arasındaki kargaşayı simgelemektedir (Tablo 18).

Tablo 18. Na-Mütenahi adlı çalışmanın, göstergelerine göre çözümlemesi.

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Kompakt Disk	Küreyi oluşturan diskler	Anılar
Küre	Kompakt disklerin oluşturduğu küre	İnsan
Erimek	Ateşle tepkimeye giren diskler	Son
Video	Duvara aktarılan görüntü	Geleceğe farklı bir gözden bakmak / Hiç enerji harcamadan bir düzen yaratmak
Yarım	Ortadan ikiye ayrılmış masa	Ruhun bedenden ayrılması
Ateş	Pürmüzden çıkan enerji	Evrene yayılacağı düşünülen enerji
Ateşe vermek	Pürmüzle yakmak	İnsanın kendi kendisini yok etmesi
Duvar	Çalışmanın arkasındaki yüzey	Bugün ile gelecek ve varlık ile yokluk arasındaki kargaşa / Evrenin sona ulaşmamış bölümü ile ısı ölüm arasındaki bağlantı

Bu çalışma anlamsal açıdan çözümlendiğinde, kompakt disklerin düz anlamı; veri saklama ortamı, yan anlamı; anı, derin anlamı; ideoloji, küre göstergesinin düz anlamı; geometrik form, yan anlamı; yeryüzü / dünya / yeryuvarı / yerküre, derin anlamı; ideoloji, erimek göstergesinin düz anlamı; madde hâli, madde değişimine uğrayan katı cismin sıvı hale geçişi, yan anlamı yok olmak, derin anlamı ideoloji; video göstergesinin düz anlamı; hareketli resimler dizisi, yan anlamı; teşhir, derin anlamı; kültür, yarım göstergesinin düz anlamı; bir bütünün yarısı, yan anlamı; eksik / noksan, derin anlamı; ideoloji, ateş göstergesinin düz anlamı; yüksek sıcaklık yayan enerji, yan anlamı; alev, derin anlamı; ideoloji, ateşe vermek göstergesinin düz anlamı; yakmak, yan anlamı; yok etmek, derin anlamı; ideoloji, son olarak duvar göstergesinin düz anlamı; mimari unsur, yan anlamı; sınır, derin anlamı ise; ideoloji olarak incelenmiş ve yorumlanmıştır (Tablo 19).

Tablo 19. Na-Mütenahi adlı çalışmanın, anlamsal çözümlemesi.

Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	Derin Anlam
Kompakt Disk	Veri saklama ortamı	Dijital belge, belgeleme, hatırlama, anı	Kültür, sosyoloji, ideoloji

Küre	Geometrik form	Gezegen, yeryüzü / dünya / yeryuvarı / yerküre, yuvarlak, maden ocağı / maden fırını, yalnızlık	İdeoloji, kültür, bilim
Erimek	Madde hâli, madde değişimine uğrayan katı cisimin sıvı hale geçişi	Küresel ısınma, sıvılaşmak, iklim değişikliği, küçülmek, yok olmak, dağılmak, üzülme, tükenmek, bitmek, utanmak, tükenmişlik, kilo vermek, çözünmek, tebah / mahvolmak	İdeoloji, bilim, psikanaliz, kültür, sosyoloji
Video	Hareketli resimler dizisi	Görsel bilgi, görüntü, teşhir, anı, hatırlama	Kültür, sosyoloji
Yarım	Bir bütünün yarısı	Eksik hissetmek, tam olmayan, eksik / noksan, kusurlu, saat, hasta	İdeoloji, kültür
Ateş	Yüksek sıcaklık yayan enerji	Vücut ısısı, öfkelenmek, kızmak, sinirlenmek, telaşlanmak, patlayıcı silahın atılması, coşku / coşkunluk / coşmak, tutku, tehlike, büyük üzüntü / acı, yanan cisim, tutuşmak, ışık, ocak, alev, kırmızı, önüne geçilemez durum, aşk, sıcak, becerikli, çalışkan, zeki, sınır, cephe, hareketli, yaramaz, kötü söz, dert, çabuk, pahalı	Mitoloji, inanç, felsefi, din, ideoloji, bilim
Ateşe vermek	Yakmak	Yakıp yıkmak, kundaklamak, telaşlandırmak, karışıklık çıkarmak, yok etmek, tutuşturmak, yangın çıkarmak	İdeoloji, kültür, psikoloji, inanç, din
Duvar	Mimari unsur	Sınır, teşhir, engel, perde, umursamaz kimse, insan ilişkilerinde araya koyulan mesafe	İdeoloji, kültür

Bu çalışma yan anlamları açısından çözümlendiğinde, kompakt disk göstergesinin çağrışımsal anlamı; dijital belge, sosyal anlamı; belgeleme, duygusal anlamı; hatırlama, yansıtılan anlamı; anı, küre göstergesinin çağrışımsal anlamı; yuvarlak, sosyal anlamı; gezegen, duygusal anlamı; yalnızlık, yansıtılan anlamı; yeryüzü / dünya / yeryuvarı / yerküre, erimek göstergesinin çağrışımsal anlamı; sıvılaşmak, sosyal anlamı; küresel ısınma, duygusal anlamı; tükenmişlik, yansıtılan anlamı; yok olmak, video göstergesinin çağrışımsal anlamı; görsel bilgi, sosyal anlamı; görüntü, duygusal anlamı; hatırlama, yansıtılan anlamı; teşhir, yarım göstergesinin çağrışımsal anlamı; tam olmayan, sosyal anlamı; kusurlu, duygusal anlamı; eksik hissetmek, yansıtılan anlamı; eksik / noksan, ateş göstergesinin çağrışımsal anlamı; sıcak, sosyal anlamı; önüne geçilemez durumu, duygusal anlamı; dert, yansıtılan anlamı; alev, ateşe vermek göstergesinin çağrışımsal anlamı; kundaklamak, sosyal anlamı; yakıp yıkmak, duygusal anlamı; telaşlandırmak, yansıtılan anlamı; yok etmek, duvar göstergesinin çağrışımsal anlamı; engel, sosyal anlamı; teşhir, duygusal anlamı; umursamaz kimse, yansıtılan anlamı ise; sınır olarak incelenmiş ve yorumlanmıştır (Tablo 20).

Tablo 20. Na-Mütenahi adlı çalışmanın, yan anlamlarına göre çözümlemesi.

Gösterge	Çağrışımsal Anlam	Sosyal Anlam	Duygusal Anlam	Yansıtılan Anlam
----------	-------------------	--------------	----------------	------------------

Kompakt Disk	Dijital belge	Belgeleme	Hatırlama	Anı
Küre	Yuvarlak	Gezegen, maden ocağı / maden fırını	Yalnızlık	Yeryüzü / dünya / yeryuvarı / yerküre
Erimek	Sıvılaşmak	Küçülmek, dağılmak, bitmek, tükenmek, küresel ısınma, iklim değişikliği, tebah / mahvolmak, kilo vermek, çözünmek	Utanmak, üzülme, tükenmişlik	Yok olmak
Video Yarım	Görsel bilgi Tam olmayan	Görüntü, videoteyp, anı Kusurlu, saat, hasta	Hatırlama Eksik hissetmek	Teşhir Eksik / noksan
Ateş	Sıcak	Tehlike, vücut ısısı, patlayıcı silahın atılması, yanan cisim, tutuşmak, ocak, ılık, kırmızı, önüne geçilemez durum, becerikli, çalışkan, zeki, sınır, cephe, hareketli, yaramaz, kötü söz, çabuk, pahalı	Öfkelenmek, kızmak, sinirlenmek, telaşlanmak, büyük üzüntü / acı, coşku / coşkunluk / coşmak, tutku, aşk, dert	Alev
Ateşe vermek	Kundaklamak, yangın çıkarmak	Karışıklık çıkarmak, yakıp yıkmak, tutuşturmak	Telaşlandırmak	Yok etmek
Duvar	Engel	Perde, teşhir	İnsan ilişkilerinde araya koyulan mesafe, umursamaz kimse	Sınır

Çalışmanın düşünsel alt yapısını, entropi ilkesinin varlık ve yokluk ilişkisi oluşturmaktadır. Çalışmanın ana problemini ise küresel ısınma oluşturmakla birlikte; çalışma mutlak son olarak da bilinen ısı ölüm, entropi-negantropi, zaman, düzenli-düzensiz, yaşam-ölüm, başlangıç-son, ve Jung'un ruh-beden ilişkileri üzerine araştırmalar ile gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda çalışmada kullanılan CD'lerin geçmişteki değeri ve gelecekteki yok oluşu ama bunların birlikte vurgulanması; değerli-değersiz, geçmiş-gelecek, erimek-donmak, sıcak-soğuk, yakılan CD'lerin daha da birbirine kenetlenmesi ancak yarım masanın da bir ayrılığı temsil etmesi bağlamında; birleşmek-bölünmek tezatlıklarını ortaya koymaktadır (Tablo 21).

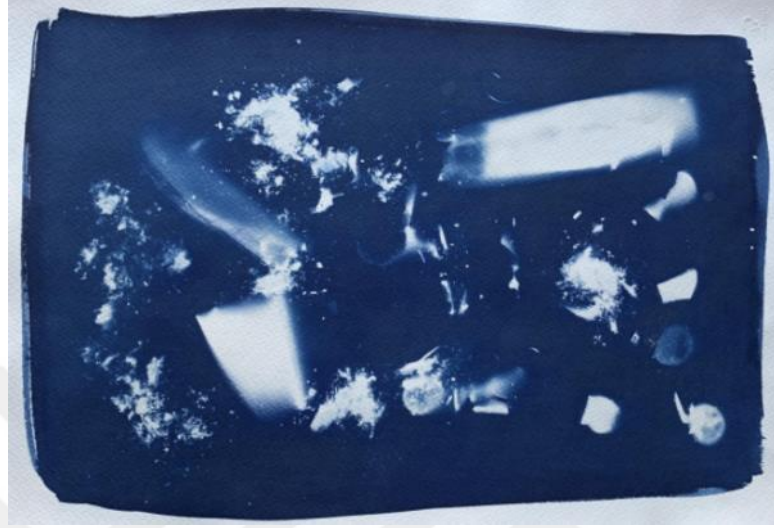
Tablo 21. Na-Mütenahi adlı çalışmanın, karşıt anlamlar şeması.

Varlık	Yokluk
Düzenli	Düzensiz
Ruh	Beden
Yaşam	Ölüm
Değerli	Değersiz
Başlangıç	Son
Birleşmek	Bölünmek
Negantropi	Entropi

Geçmiş	Gelecek
Erimek	Donmak
Sıcak	Soğuk

Ö6, *Garbagescape* adlı çalışmasında (Şekil 68), insanoğlu ve doğa arasındaki ilişkiyi sorgulamaktadır. İnsanın çevre ile olan ilişkisi, Antroposen Çağında olduğumuzdan endişe verici düzeye ulaşmıştır. Öğrencinin, siyanotip (cyanotype) çalışmalarında görülen figüratif ve non-figüratif formlar, evine yakın bir noktada sahilden topladığı çöplerden oluşmaktadır. Siyanotipin mavisi, çoğunluğunu plastik oluşturan çöplerin karıştığı denizi çağrıştırmakta ve bu tekniği ilk uygulayanlardan biri olan Anna Atkins'e gönderme yapmaktadır. Öğrenci normal koşullarda bakmak istemediğimiz çöpleri, güneş baskı yöntemiyle soyutlayarak kendi gerçekliğini üretmiştir. Aynı zamanda öğrenci, Andrew Brown'un da sanatçıların görevinin güncel sorunlara farklı bir açıdan bakmak, soru sormak, düşündürmek ve farkındalık yaratmak olduğuna katılmaktadır. Çalışma, 19. Yüzyılda Sir John Herschel tarafından bulunup kullanılmaya başlanan geleneksel fotoğraf baskı tekniklerinden olan siyanotip tekniğiyle; yani demir amonyum sitrat ve potasyum ferri siyanür karışımları ile kâğıdın duyarlı yüzey haline getirilmesiyle gerçekleştirilmiştir. Maliyeti az ve uygulaması kolay olduğu için botanik ve mimari başta olmak üzere uygulama alanları açılmıştır. Öğrencinin çalışmasında, siyanotip yöntemini kullanma sebebi ise istenmeyen atık ve çöplerin, fotoğrafın 19. Yüzyıla dayanan geleneksel teknikleri ile soyutlamasını ve estetik bir değere dönüşmesini sağlamak istemesidir. Siyanotip uygulanan kimyasallar yoluyla mavi renk verdiğinden, deniz kenarındaki atıklarla özdeşleşmekte; fotoğraf kâğıdı, çöpleri içine alan yeni bir yüzey ve deniz haline gelmektedir. Projenin hazırlık aşamasında öğrenci tarafından uygulamalar için gerekli kimyasallar tedarik edilmiş; pozlama için güneşli günler belirlenmiş ve bir önceki gece siyanotip karışımı hazırlanıp boyanan suluboya kâğıtları kurutularak ışığa duyarlı zemin haline getirilmiştir. Öğrenci proje için, İzmir'in Çeşme ilçesinin, Altınyunus mevkinde küçük bir plaj yerini seçmiş; burada inceleme yaparak çöpleri toplamış, çöpler arasında plastik şişe, kapak, naylon poşet gibi plastik ürünlere ilk sırada yer vermiştir. Aynı zamanda bu malzemeler arasında cam (şişe, kırık cam), kâğıt (peçete, ambalaj malzemesi), kompozit kutular, metal şişeler, sigara izmaritleri gibi atıklar da bulunmaktadır. Öğrenci tarafından atıkların, denizin içinde ve kıyısında, belediyenin çöp tenekelerinden sadece 50 metre uzakta oldukları gözlemlenmiş; deniz kenarındaki çöplerin ana nedenini sahile manzarayı izlemeye gelip yiyecek, içecek, sigara ve çöplerini bırakanlardan kaynaklandığı saptanmıştır. Ayrıca rüzgârlı bir bölge olmasından dolayı öğrenci, belediyenin çöp tenekelerinden uçarak sahile karışmış çöplerin de bulunduğunu düşünmektedir. Baskı aşaması için öğrenci tarafından güneşin etkin olduğu öğle

saatleri tercih edilmiş; toplanan çöpler kâğıtların üzerine yerleştirilerek pozlanmış ve sonrasında yıkanarak kurutulmuştur.

Şekil 68. Ö6, Garbagescape, 2020²³

Bu bağlamda çalışma göstergelerine göre incelendiğinde, siyanotip tekniğiyle oluşan arka plandaki mavi renk; denizi, lekelerden oluşan beyaz; figüratif ve non-figüratif formları, beyaz değerde bu lekelerin oluşturduğu formlar ise; çevreden toplanan çöpleri ve plastik atıkları simgelemektedir (Tablo 22).

Tablo 22. Garbagescape adlı çalışmanın, göstergelerine göre çözümlemesi.

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Mavi	Siyanotip tekniğiyle arka plan	Deniz
Beyaz	Açık renk lekeler	Figüratif ve non-figüratif formlar
Form	Beyaz renkteki lekeler	Çevreden toplanan çöpler / plastik atıklar

Bu çalışma anlamsal açıdan çözümlendiğinde, mavi göstergesinin düz anlamı; ana değer, yan anlamı; deniz, derin anlamı; ideoloji, beyaz göstergesinin düz anlamı; açık değer, yan anlamı temizin karşıt anlamı; kirli, derin anlamı; ideoloji, form göstergesinin düz anlamı; biçim, yan anlamı; figüratif ve non-figüratif, derin anlamı ise; estetik olarak incelenmiş ve yorumlanmıştır (Tablo 23).

Tablo 23. Garbagescape adlı çalışmanın, anlamsal çözümlemesi.

Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	Derin Anlam
Mavi	Ana değer	Gökyüzü, deniz, boncuk, gönül, mai, huzur, yalnızlık, üzüntü, depresyon, bilgelik, güven, sadakat, gurur, saflık, temizlik, sakinlik, titiz	Kültür, ideoloji, din, inanç, mitoloji

²³ Bu çalışma, Ö6'ya aittir ve görsel kullanım izni, tarafından mail yoluyla alınmıştır (EK 3.6.).

Beyaz	Açık değer	Yeni, temiz, temizlik, saf, saflık, ak, ı ışık, masum, masumiyet, denge, dürüstlük, hayat, devamlılık, istikrar, umut, vazgeçmemek, aydınlık, soluk, kar, baston, pozitif, yalnızlık, solgun	Kültür, ideoloji, din, inanç, mitoloji
Form	Biçim	Beden, güç, ruh, yetenek, diri / canlı, dinç, şekil, belge, ideal durum, figüratif, non-figüratif	Kültür, ideoloji, Estetik

Bu çalışma yan anlamları açısından çözümlendiğinde, mavi göstergesinin çağrışımsal anlamı; mai, sosyal anlamı; temiz, duygusal anlamı; huzur, yansıtılan anlamı; deniz, beyaz göstergesinin çağrışımsal anlamı; ak, sosyal anlamı; yeni, duygusal anlamı; solgun, yansıtılan anlamı; temizin zıttı kirli, form göstergesinin çağrışımsal anlamı; şekil, sosyal anlamı; beden, duygusal anlamı; ruh, yansıtılan anlamı ise; figüratif ve non-figüratif olarak incelenmiş ve yorumlanmıştır (Tablo 24).

Tablo 24. Garbagescape adlı çalışmanın, yan anlamlarına göre çözümlemesi.

Gösterge	Çağrışımsal Anlam	Sosyal Anlam	Duygusal Anlam	Yansıtılan Anlam
Mavi	Mai	Gökyüzü, boncuk, bilgelik, saflık, temiz, temizlik, titiz	Gönül, huzur, yalnızlık, üzüntü, depresyon, güven, sadakat, gurur, sakinlik	Deniz
Beyaz	Ak	Yeni, temizlik, saf, saflık, ı ışık, masum, denge, hayat, devamlılık, aydınlık, kar, baston, soluk, pozitif	Masumiyet, dürüstlük, istikrar, umut, vazgeçmemek, yalnızlık, solgun	Temizin zıttı kirli
Form	Şekil	Beden, güç, yetenek, diri / canlı, dinç, belge, ideal durum	Ruh	Figüratif, non-figüratif

Çalışmada deniz ile atık nesnelerin yansıtılması anlamında; doğal-yapay, beyaz temizi yansıtırken, bu beyaz formları oluşturan çöplerin; tam aksine kirli bir yapıyı, temiz ve kirli zıtlığını incelemektedir. Kullanılan formlar, figüratif ve non-figüratifi aktarmaktadır. Çalışma ayrıca beyaz ve mavi kullanımıyla renkli ve soluk, sahilden toplanan çöplerin deniz içerisinde yansıtılması; kara ve deniz, kullanılan çöplerin soyutlanması ile; somut ve soyut, mavi renginin yansıttığı kelimelerden biri olan yaşam ile beyazın vurguladığı; ölüm tezatlıklarını ortaya koymaktadır (Tablo 25).

Tablo 25. Garbagescape adlı çalışmanın, karşıt anlamlar şeması.

Doğal	Yapay
Renkli	Solgun
Figüratif	Non-figüratif
Kara	Deniz
Temiz	Kirli
Somit	Soyut
Yaşam	Ölüm

Çalışmalarında doğa ve bina üzerinden ilişkiler kurmaya odaklanan; 2019 yılından beri ekoloji temelli sanat anlayışı ile işler üreten Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Resim Anasanat Dalı, Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden Ö7'nin, lisans eğitiminde bakire doğa tasviriyle gerçekleştirdiği *Kayran I* adlı çalışmasında (Şekil 69) kentleşmenin önüne geçilemez betonlaşması ve doğanın git gide yok olması vurgulanmıştır. Özellikle insanın, doğadan kendisini uzaklaştırarak yabancılaştırması, çalışmasının ana problemini oluşturmaktadır. Öğrencinin bu çalışması, 2018 yılında Akbank başarı ödülünü almıştır.

Şekil 69. Ö7, *Kayran I*, 2017²⁴

Ö7, Dokuz Eylül Üniversitesi Resim Anasanat Dalı'nın Yüksek Lisans Programında ise *Resim (Atölye) I* dersi kapsamında *Kayran* adlı çalışmasının devamı niteliğinde *Kayran II* olarak adlandırdığımız bir enstalasyon çalışması (Şekil 70) gerçekleştirmiştir. Bu çalışmasında da aynı şekilde atık kumaşları kullanmıştır. Bu çalışmanın düşünsel alt yapısını oluşturan, modern dünyanın getirdiği şehirleşmenin öngörülemez betonlaşması ve doğanın gittikçe yok olmasına neden olmasıdır. Doğadan koparak yapay bir yaşam alanı içerisinde sıkışan insan, betonlaşmanın boğuculuğuyla sürekli yüzleşmek durumunda kalmaktadır. İnsanın doğadan kendisini uzaklaştırması ise çalışmanın ana problemini oluşturmaktadır. İmgedeki *bakire doğa* tasviriyle gerçekleştirilen çalışma, izleyiciyle güçlü bir diyalog kurmayı amaçlamakta ve izleyiciyi yüzeyde oluşturulan derinlik yanılsamasının içine çekmektedir. Ayrıca, öğrenci çalışmada koku kullanılarak imgedeki doğa tasvirine ait izleyicinin belleğinde kalıcı bir kod oluşmasını hedeflemektedir. Böylelikle, betonlaşmanın getirdiği boğuculuktan uzaklaşmak

²⁴ Bu çalışma, Ö7'ye aittir ve görsel izni, tarafından mail yoluyla alınmıştır (EK 3.7.).

isteyen izleyici için bir çıkış noktası önermektedir. Öğrenci atık kâğıtlar; doğal boyalar, akrilikler, mürekkepler ve çeşitli tohumlarla dönüştürülüp kolaj tekniğinde yeniden oluşturulan çalışmanın yüzeyinde, çeşitli materyallerle dokular elde etmiştir. Bu kapsamda çalışmanın organik yapısı, imgedeki *bakire doğa* tasviri ile somut bir tutarlılık göstermektedir (“Kayran”, 2022).

Şekil 70. Ö7, Kayran II, 2021²⁵

Bu bağlamda çalışma göstergelerine göre incelendiğinde, atık kâğıtlara doğal boyalar, akrilik, mürekkepler ve çeşitli tohumların kullanımıyla elde edilen koku; imgedeki doğa tasvirine ait izleyicinin belleğinde kalıcı bir kod ile betonlaşmanın getirdiği boğuculuktan uzaklaşmak isteyen izleyici için bir çıkış noktası önermesini, çalışmada kullanılan şekil verilmiş atık kâğıtlar; doğanın git gide betonlaşmasını, şekillendirilen ve üzerinde çeşitli malzemelerin kullanıldığı kâğıtların dokusu; imgedeki bakire doğa tasviri ile somut bir tutarlılığı simgelemektedir (Tablo 26).

Tablo 26. Kayran II adlı çalışmanın, göstergelerine göre çözümlemesi.

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Koku	Atık kâğıtlara doğal boyalar, akrilikler, mürekkepler ve çeşitli tohumların kullanımıyla elde edilen koku	İmgedeki doğa tasvirine ait izleyicinin belleğinde kalıcı bir kod ile betonlaşmanın getirdiği boğuculuktan uzaklaşmak isteyen izleyici için bir çıkış noktası önermesi
Kâğıt	Çalışmada kullanılan şekil verilmiş atık kâğıtlar	Doğanın git gide betonlaşması
Doku	Şekillendirilen ve üzerinde çeşitli malzemelerin kullanıldığı kâğıtların dokusu	İmgedeki bakire doğa tasviri ile somut bir tutarlılık

²⁵ Bu çalışma, Ö7’ye aittir ve görsel izni, tarafından mail yoluyla alınmıştır (EK 3.7.).

Bu çalışma anlamsal açıdan çözümlendiğinde, koku göstergesinin düz anlamı; koklama duyusuyla algılanan, yan anlamı; duyumsamak, derin anlamı; ideoloji, kâğıt göstergesinin düz anlamı; yazı yazılmak için kullanılan ince yaprak, yan anlamı; atık, derin anlamı; kültür, doku göstergesinin düz anlamı; bir nesnenin iç yapısı, yan anlamı; dışavurum, derin anlamı ise; estetik olarak incelenmiş ve yorumlanmıştır (Tablo 27).

Tablo 27. Kayran II adlı çalışmanın, anlamsal çözümlemesi.

Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	Derin Anlam
Koku	Koklama duyusuyla algılanan	Esans, duyumsamak, sezmek, algılamak, belirti, iz, işaret, hissetmek	İdeoloji, kültür, bilim
Kâğıt	Yazı yazılmak için kullanılan ince yaprak	Belge, ince, beyaz, iskambil, para, mendil, solgun, atık, doküman, menkul kıymetler, tezkere	İdeoloji, kültür
Doku	Bir nesnenin iç yapısı	Duygusal coşku, dışavurum, sanatçının üslubu, yapı, özellik, hücreler bütünü	Estetik, ekspresyonizm, kültür, ideoloji

Bu çalışma yan anlamları açısından çözümlendiğinde, koku göstergesinin çağrışımsal anlamı; esans, sosyal anlamı; iz, duygusal anlamı; algılamak, yansıtılan anlamı; duyumsamak, kâğıt göstergesinin çağrışımsal anlamı; belge, sosyal anlamı; ince, duygusal anlamı; solgun, yansıtılan anlamı; atık, doku göstergesinin çağrışımsal anlamı; yapı, sosyal anlamı; sanatçının üslubu, duygusal anlamı; duygusal coşku, yansıtılan anlamı ise; dışavurum olarak incelenmiş ve yorumlanmıştır (Tablo 28).

Tablo 28. Kayran II adlı çalışmanın, yan anlamlarına göre çözümlemesi.

Gösterge	Çağrışımsal Anlam	Sosyal Anlam	Duygusal Anlam	Yansıtılan Anlam
Koku	Esans	Belirti, iz, işaret	Sezmek, algılamak, hissetmek	Duyumsamak
Kâğıt	Belge	İnce, beyaz, iskambil, para, doküman, menkul kıymetler, tezkere	Solgun	Atık
Doku	Yapı	Hücreler bütünü, sanatçının üslubu, özellik	Duygusal coşku	Dışavurum

Çalışmada doğal malzeme ve yapay malzemelerin kullanımı ile doğadan koparak yapay bir yaşam alanı tasviri anlamında doğal-yapay; doğanın git gide betonlaşması anlamında yaşam-ölüm; doğanın çalışmada koku ile tasvir edilmesi anlamında, var olma ile yok olma arasında sıkışmışlık bağlamında varlık-yokluk; Çalışmada hem renklerin canlılığı hem de cansızlığı anlamında renkli-solgun ve canlılık-cansızlık tezatlıklarını ortaya koymaktadır (Tablo 29).

Tablo 29. Kayran II adlı çalışmanın, karşıt anlamlar şeması.

Renkli	Solgun
Canlılık	Cansızlık
Doğal	Yapay
Varlık	Yokluk
Yaşam	Ölüm

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne bağlı Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı öğrencileri, 2021 yılında projeye dayalı eğitim modeline uygun olarak, *Kavramsal Sanat Uygulamaları* dersi kapsamında, *Denemeler III* adlı proje uygulama sergisi düzenlemişlerdir. Bu sergi kapsamında oluşturulan bazı çalışmalar ekoloji ile düşünsel, biçimsel, teknik yapısı ve/veya malzemesi açısından ilişkisel olarak gerçekleştirilmiştir. Bunlara, Ö8'in *Direnış* ve *Circular* adlı çalışması (Şekil 71) örnek gösterilebilir.

Ö8, *Direnış* adlı enstalasyon çalışmasının düşünsel alt yapısını, doğadaki her şeyin kusursuz bir döngü içerisinde olması oluşturmaktadır. Öğrenci burada doğanın yok olduğu veya zarar gördüğü bir dünyada her şeyin yavaş yavaş yok olmaya başlayacağı bir geleceği vurgulamaktadır. Çünkü öğrenciye göre, doğal dengesi bozulan bir çevrede diğer olayların sebep sonuç ilişkisi içinde gerçekleşebilmesi mümkün değildir. Dolayısıyla öğrenci çalışmasında, doğanın uğradığı tahribat sonucunda doğanın yok olmaya başlamasını ele almıştır. Bu çalışmada, kentleşme ile yok olan ormanların, yeşilliklerin yerini binaların doldurduğunu; doğayı yok edip, yaşam alanı bırakmayan insanoğlunun, bu bina kalıntıları içerisinde küçük parça bile olsa yeşillik aradığını vurgulamaktadır. Küçük dar alanda olan ağaç dalları boğulmuşçasına betonlar arasında sıkışıp kalmış; aralarında kurumuş dallar ve hala canlı kalmaya çalışanlar mevcuttur. Her şeye rağmen ayakta kalmaya çalışan, yok olmamak için direnen doğa karşısında insanoğlu; inatla doğayı yok etmeye çalışmaktadır.

Şekil 71. Ö8, Direniş, 2021²⁶

Çalışma göstergelerine göre incelendiğinde, alçı ve yapraklar arasında dolaşan kurumuş dallar; betonlar arasında boğulmuşçasına canlı kalmaya çabalamayı, dikdörtgen yapının içerisindeki alçı; betonlaşmayı, alçının içinden çıkan iki parça inşaat demiri; kentleşmeyi, yaprakların arkasında merkezde yer alan boşluk; umudu, alçının etrafını çevrelediği yapraklar; yok olmamak için direnen doğayı, çalışmayı ayakta tutan iki tahta parçası olan tahta; teşhiri, çalışmanın altında yer alan kaide; sergilemeyi, yaprakların rengi olan yeşil rengi; canlılığı, alçının değeri olan beyaz ise; cansızlığı simgelemektedir (Tablo 30).

Tablo 30. Direniş adlı çalışmanın, göstergelerine göre çözümlemesi.

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Dal	Alçı ve yapraklar arasında dolaşan kurumuş dallar	Betonlar arasında boğulmuşçasına canlı kalmaya çabalamak
Alçı	Dikdörtgen yapının içindeki beyaz kalıp	Betonlaşma
Demir	Alçının içinden çıkan iki parça inşaat demiri	Kentleşme
Boşluk	Yaprakların arasındaki dolu olmayan kısım	Umut
Yaprak	Alçının etrafını çevrelediği yeşil alanlar	Yok olmamak için direnen doğa
Kalas	Çalışmayı ayakta tutan iki tahta parçası	Teşhir
Kaide	Çalışmanın altında yer alan masa	Sergileme
Yeşil	Yaprakların rengi	Canlılık
Beyaz	Alçının değeri	Cansızlık

Bu çalışma anlamsal açıdan çözümlendiğinde, dal göstergesinin düz anlamı; ağacın gövdesinden ayrılan parçalar, yan anlamı; yayılmak, derin anlamı; ideoloji, alçı göstergesinin düz anlamı; ak toprak, yan anlamı; sıva, derin anlamı; kültür, demir göstergesinin düz anlamı;

²⁶ Bu çalışma, Ö8'e aittir ve görsel izni, tarafından mail yoluyla alınmıştır (EK 3.8.).

demir elementinden yapılmış nesne, yan anlamı; yerleşmek, derin anlamı; ideoloji, boşluk göstergesinin düz anlamı; kapanmamış yer, yan anlamı; eksik, derin anlamı; ideoloji, yaprak göstergesinin düz anlamı; bitkilerin parçası, yan anlamı; canlı, derin anlamı; ideoloji, kalas göstergesinin düz anlamı; kereste, yan anlamı; teşhir, derin anlamı; kültür, kaide göstergesinin düz anlamı; mobilya, yan anlamı; teşhir, derin anlamı; kültür, yeşil göstergesinin düz anlamı; ara değer, yan anlamı; canlılık, derin anlamı; ideoloji, beyaz göstergesinin düz anlamı; açık değer, yan anlamı; solgun, derin anlamı ise; ideoloji olarak incelenmiş ve yorumlanmıştır (Tablo 31).

Tablo 31. Direniş adlı çalışmanın, anlamsal çözümlemesi.

Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	Derin Anlam
Dal	Ağacın gövdesinden ayrılan parçalar	Karmaşık, genişlemek, yayılmak, şube, alan, branş, arka, sırt, kol, bölüm, boyun, ense, omuz, yalın, ince, uzun, tamlık, bütünlük	İdeoloji, kültür, bilim
Alçı	Ak toprak	Sıva, lafa tutmak, gevezelik, sargı	İdeoloji, kültür, bilim
Demir	Demir elementinden yapılmış nesne	Element, vitamin, hareket etmek / gitmek, bir yerde uzun süre kalmak, güçlü, kuvvetli, sert, sağlam, zor iş, başa çıkılmaz, çıpa, atık, yerleşmek	İdeoloji, kültür, bilim
Boşluk	Kapanmamış yer	Eksiklik, kesinti, kopukluk, eksiklik hissi, yoksunluk duygusu, boş geçen süre, işsiz, boş olma durumu, uzay, eksik	İdeoloji, bilim, kültür
Yaprak	Bitkilerin parçası	Yufka, kâğıt, katman, ince, sessiz, naif, canlı	İdeoloji, kültür
Kalas	Kereste	Kaba, anlayışsız, tahta, denge tahtası, teşhir	İdeoloji, kültür
Kaide	Mobilya	Teşhir, taban, sütun, kural, temel, ilke, esas, duraç	İdeoloji, kültür
Yeşil	Ara değer	Ham / olgunlaşmamış, trafik ışığı, taze, canlanma, canlılık, doğa, yenilik, güven, huzur, umut, gençleşmek, cömertlik, paylaşma, uyumlu olma	Kültür, ideoloji, din, inanç, mitoloji
Beyaz	Açık değer	Yeni, temiz, temizlik, saf, saflık, ak, ışık, masum, masumiyet, denge, dürüstlük, hayat, devamlılık, istikrar, umut, vazgeçmemek, aydınlık, soluk, kar, baston, pozitif, solgun	Kültür, ideoloji, din, inanç, mitoloji

Bu çalışma yan anlamları açısından çözümlendiğinde, dal göstergesinin çağrışımsal anlamı; kol, sosyal anlamı; karmaşık, duygusal anlamı; olmayan, yansıtılan anlamı; yayılmak, alçı göstergesinin çağrışımsal anlamı; sargı, sosyal anlamı; lafa tutmak, duygusal anlamı; gevezelik, yansıtılan anlamı; sıva, demir göstergesinin çağrışımsal anlamı; element, sosyal anlamı; sağlam, duygusal anlamı; sert kimse, yansıtılan anlamı; yerleşmek, boşluk göstergesinin çağrışımsal anlamı; boş olma durumu, sosyal anlamı; eksiklik, duygusal anlamı; yoksunluk duygusu, yansıtılan anlamı; eksik, yaprak göstergesinin çağrışımsal anlamı; kâğıt, sosyal anlamı; ince, duygusal anlamı; naif, yansıtılan anlamı; canlı, kalas göstergesinin çağrışımsal anlamı; tahta, sosyal anlamı; denge tahtası, duygusal anlamı; kaba, yansıtılan

anlamı; teşhir, kaide göstergesinin çağrışımsal anlamı; sütun, sosyal anlamı; duraç, duygusal anlamı; olmayan, yansıtılan anlamı; teşhir, yeşil göstergesinin çağrışımsal anlamı; doğa, sosyal anlamı; canlanma, duygusal anlamı; umut, yansıtılan anlamı; canlılık, beyaz göstergesinin çağrışımsal anlamı; ak, sosyal anlamı; temiz, duygusal anlamı; masumiyet, yansıtılan anlamı ise; solgun olarak incelenmiş ve yorumlanmıştır (Tablo 32).

Tablo 32. Direniş adlı çalışmanın, yan anlamlarına göre çözümlemesi.

Gösterge	Çağrışımsal Anlam	Sosyal Anlam	Duygusal Anlam	Yansıtılan Anlam
Dal	Kol, bölüm	Karmaşık, genişlemek, şube, alan, branş, arka, sırt, boyun, ense, omuz, yalın, ince, uzun, tamlık, bütünlük	-	Yayılmak
Alçı	Sargı	Lafa tutmak	Gevezelik	Sıva
Demir	Element	Hareket etmek / gitmek, bir yerde uzun süre kalmak, güçlü, kuvvetli, sert, sağlam / dayanıklı, zor, iş, başa çıkılmaz, çıpa, vitamin, atık	Sert kimse	Yerleşmek
Boşluk	Boş olma durumu	Eksiklik, kesinti, boş geçen süre, işsiz, uzay, kopukluk	Eksiklik hissi, yoksunluk duygusu	Eksik
Yaprak	Kâğıt	Yufka, katman, ince	Sessiz, naif	Canlı
Kalas	Tahta	Denge tahtası	Kaba, anlayışsız	Teşhir
Kaide	Sütun	Taban, kural, duraç, temel, ilke, esas	-	Teşhir
Yeşil	Doğa	Ham / olgunlaşma, trafik ışığı, taze, canlanma, yenilik, gençleşmek, paylaşma	Güven, huzur, umut, uyumlu olma	Canlılık
Beyaz	Ak	Yeni, temizlik, temiz, saf, saflık, ışık, masum, denge, hayat, devamlılık, aydınlık, kar, baston, soluk, pozitif	Masumiyet, dürüstlük, istikrar, umut, vazgeçmemek	Solgun

Çalışmada bitki parçaları ve betonun kullanımı anlamında canlılık-cansızlık, renkli-solgun, doğal-yapay; dikdörtgen kalıbın içerisindeki malzemelerin doldurduğu alan ve doldurmadığı alan doluluk-boşluk; kentleşme ile yok olan ormanların hala varlığı bağlamında varlık-yokluk; betonlaşmaya karşı bitkilerin hala canlı kalmaya çalışmasıyla yaşam-ölüm tezatlıklarını ortaya koymaktadır (Tablo 33).

Tablo 33. Direniş adlı çalışmanın, karşıt anlamlar şeması.

Canlılık	Cansızlık
Doluluk	Boşluk
Renkli	Solgun
Varlık	Yokluk
Doğal	Yapay
Yaşam	Ölüm

Antroposen Çağının ve Ekolojik Sanatın Çağdaş Lisansüstü Sanat Eğitimi Programları öğrenci uygulamalarına etkilerinin göstergebilimsel incelemeleri sonucunda, bu çalışmaların düşünsel anlamlarına bakıldığında, doğayla bağlantılı düşünsel alt yapıya sahip oldukları; biçimsel ve teknik yapılarına bakıldığında ise, doğada sergilenen ya da doğanın kendisini yansıtan bir biçimde oldukları; malzemelerine bakıldığında, doğal malzemeler veya atık malzemelerin kullanıldığı ya da bu malzemelerin bir arada kullanıldığı görülmektedir. Çalışmalar göstergelerine göre incelendiğinde, göstergelerin doğayı, doğanın git gide yok olmasını tasvir eden bir yapıda kullanıldığı görülmektedir.

4.6. Lisansüstü Sanat Eğitimi Programları Öğrencilerinin, Antroposen Çağın, Ekolojik Sanatın Çevre Bilinci, Çağdaş Sanatsal Yönelimler ve Sanatsal Uygulamalar Üzerindeki Etkilerine İlişkin Görüşleri

Araştırmanın bu bölümünde, sanat ve bilim arasındaki ilişkinin lisansüstü sanat eğitimi programlarında öğrenim gören katılımcı görüşlerine göre; elde edilen bulguları ve veri toplama araçları ile elde edilen bu bulguların analizi yer almaktadır. Alt problemlere ilişkin oluşturulan, kapalı uçlu görüşme soruları yoluyla, katılımcılardan elde edilmiş veriler belirli cevap/maddeler halinde gruplandırılmış; bu cevap ve maddelerin seçimi ya da puanlaması ile yüzde değerleri tablolar halinde sunulmuştur. Aynı zamanda açık uçlu görüşme soruları yoluyla, katılımcılardan elde edilmiş veriler, belirli kodlar halinde gruplandırılarak yorumlanmış; tanımlanma sıklığı ve yüzde değerleri, diğer verilerle birlikte tablolar halinde aktarılmıştır.

Görüşmeler, Dokuz Eylül Üniversitesi; Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim-İş Öğretmenliği Lisansüstü Programı öğrencileri ve Güzel Sanatlar Enstitüsü Fotoğraf, Sanat ve Tasarım, Heykel, Resim, Seramik ve Cam Tasarımı Anasanat Dalı öğrencileri ile yapılmıştır. Bu bağlamda katılımcı bilgileri aşağıdaki tabloda sunulmuştur (Tablo 34).

Tablo 34. Katılımcı bilgileri.

Dokuz Eylül Üniversitesi			
	Anabilim/Anasanat Dalı	Programı	Eğitim-Öğretim Yılı
K1	Fotoğraf Anasanat Dalı	Yüksek Lisans	2019-devam ediyor
K2	Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı	Yüksek Lisans	2019-devam ediyor
K3	Heykel Anasanat Dalı	Yüksek Lisans	2018-devam ediyor
K4	Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı	Sanatta Yeterlik	2018-devam ediyor
K5	Fotoğraf Anasanat Dalı	Sanatta Yeterlik	2019-devam ediyor
K6	Resim-İş Öğretmenliği	Yüksek Lisans	2019-devam ediyor
K7	Resim-İş Öğretmenliği	Doktora	2020-devam ediyor
K8	Resim-İş Öğretmenliği	Yüksek Lisans	2019-devam ediyor

K9	Resim-İş Öğretmenliği	Doktora	2020-devam ediyor
K10	Resim-İş Öğretmenliği	Yüksek Lisans	2019-devam ediyor
K11	Resim Anasanat Dalı	Yüksek Lisans	2018-devam ediyor
K12	Resim-İş Öğretmenliği	Yüksek Lisans	2020-devam ediyor
K13	Resim-İş Öğretmenliği	Yüksek Lisans	2021-devam ediyor
K14	Seramik ve Cam Tasarımı Anasanat Dalı	Yüksek Lisans	2019-devam ediyor

Araştırma, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü ve Güzel Sanatlar Enstitüsü'nün; Güzel Sanatlar Eğitimi Resim-İş Öğretmenliği (7 katılımcı), Fotoğraf (2 katılımcı), Sanat ve Tasarım (2 katılımcı), Heykel (1 katılımcı), Resim (1 katılımcı), Seramik ve Cam Tasarımı (1 katılımcı) Anabilim/Anasanat Dallarında öğrenim gören öğrenciler ile gerçekleştirilmiştir.

4.6.1. Katılımcıların Antroposen Çağı Tanımlarına ve İnsan Faktörünün, Doğaya, Çevreye Olumsuz Etkileri Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarında öğrenim gören öğrencilerin, *Antroposen Çağı tanımlarına ve insan faktörünün, doğaya, çevreye olumsuz etkilerine ilişkin görüşlerine dair çalışma grubuna, Antroposen Çağı tanımları ve Antroposen Çağı tanımının ortaya atılmasına sebep olan etmenler konusunda ne kadar bilgiye hakimsiniz?* sorusu sorulmuştur. Bu kapsamda elde edilen veriler aşağıdaki tabloda sunulmuştur. Buna göre Tablo 35 katılımcıların görüşlerine ilişkin kodlar ve frekans değerlerini yansıtmaktadır.

Tablo 35. Katılımcıların Antroposen Çağı tanımları ve Antroposen Çağı tanımının ortaya atılmasına sebep olan etmenler konusuna ilişkin yeterliliklerinin kodlar ve frekans değerleri.

Kodlar	Kişi sayısı (n)	%
Yeterli	9	64,28
Yetersiz	5	35,71
Toplam	14	100

Katılımcılar, Antroposen Çağı tanımları ve Antroposen Çağı tanımının ortaya atılmasına sebep olan etmenler konusunda kendi bilgilerinin yeterliliklerini yeterli ve yetersiz olmak üzere önceden belirlenmiş iki farklı kodlama üzerinde görüşlerini bildirmişlerdir. Bu görüşlere göre katılımcıların cevapları; %64,28 oranında (9 katılımcı) yeterli, %35,71 oranında (5 katılımcı) yetersiz şeklindedir (Tablo 35).

Aynı alt probleme ilişkin çalışma grubuna *Antroposen Çağı'nın tanımlarından biri İnsan Çağı olduğudur, bu tanım hakkındaki görüşleriniz nelerdir?, Antroposen terimini şekillendiren ekolojik çevre sorunlarının ortaya çıkmasında büyük rolü olduğunu düşündüğünüz beşerî ve fiziki faktörlere örnek veriniz ve Antroposen terimini şekillendirmesinde büyük rolü olduğunu düşündüğünüz ekolojik çevre sorunlarına örnek*

veriniz soruları sorulmuştur. Bu kapsamda elde edilen veriler aşağıda dört ayrı tabloda sunulmuştur. Buna göre Tablo 36 katılımcıların görüşlerini aktarmakta, Tablo 37 katılımcıların İnsan Çağı tanımı hakkındaki görüşlerini ve frekans değerlerini, Tablo 38 katılımcıların beşerî ve fiziki faktörlere verdikleri örnekler ve frekans değerlerini, Tablo 39 ise katılımcıların ekolojik çevre sorunlarına verdikleri örnekler ve frekans değerlerini kategoriler ışığında sunmaktadır.

Tablo 36. Katılımcıların İnsan Çağı tanımına, ekolojik çevre sorunlarına etkili beşerî ve fiziki faktörlere ve Antroposen terimine etkili ekolojik çevre sorunlarına ilişkin görüşleri.

	“İnsan Çağı” tanımına yönelik görüş	Ekolojik çevre sorunlarına etkisi olduğu düşünülen beşerî ve fiziki faktörlere verilen örnek	Antroposen terimine etkisi olduğu düşünülen ekolojik çevre sorunlarına verilen örnek
K1	Dijitalleşme ile dönüşüme uğrayan insanların emek-üretim ilişkisi ve doğanın sınırlarının gelişip genişlemesi. İnsan, doğayı bir meta olarak görüp dönüştürdü. Tüketim artarak dünyanın dengesi bozuldu ve üretim-tüketim ilişkileri sınıfları oluşturdu.	Göç, savaşlar, savaşlara ve silahlara yatırım, nükleer ve kimyasal silahların kullanılması, hükümetlerin yeterli önlemleri almaması, sınıf ilişkileri ve kapitalizm, tüketim topluluğu, kitle kültürü, siyaset sistemleri, tohum kullanımının azalması, bilinçsizlik, orman yangınları.	Kuraklaşma, ormansızlaşma, çölleşme, çevre kirliliği, nüfus artışı, plastik kirlilik.
K2	İnsan merkezli, hümanizmi içeriyor.	Canlıların yaşam alanlarının kısıtlanması, balıkçılıkta büyük ağların kullanımı, tüketim, depremler, seller, yangınlar.	Su kirliliği, çevre kirliliği, hava kirliliği, toprak kirliliği, iklim değişiklikleri, okyanusların kirlenmesi.
K3	İnsanın doğa üzerinde kurduğu üstünlüğü.	Sanayileşme, kentlerde yerleşim alanlarının kurulması, metropolleşme, makineleşme, kimyasal atıkların kullanımı.	Kimyasal kirlilik, hava kirliliği, su kirliliği, biyolojik çeşitliliğin azalması, küresel ısınma, hızlı nüfus artışı.
K4	Sanayi devriminden bugüne insanın doğaya olan yıkıcı etkilerinin en üst düzeylere çıktığı, insan etkili bir çağ.	Sanayi devrimi, teknoloji, Çernobil ve Hiroşima gibi atom bombaları, fabrika atıkları, depremler, rüzgarlar.	Ağır metal oluşumu, cıva zehirlenmeleri, sakat doğumlar.
K5	Yeryüzünde deneyimlediğimiz hemen hemen her şey, insan üretimi ya da insan üretiminden doğan deformasyonlardan oluşmakta. Doğanın sonuna doğru götüren ölümlü bir tabiat düzeni.	Ekonomik ve neoliberal kapitalizm.	Plastik kirlilik, hayvanların bu kirlilikten etkilenmesi.

K6	İnsanın bu ekosisteme ve her şeye hükmettiği, ele geçirdiği, ekolojik dengeyi bozduğu ya da kendine göre yönettiği bir çağ. Üretmek, tüketmek ve yok olmak.	Depremler, seller, tsunami, insanın yaptığı binalar, bilinçsiz üretim ve tüketim, ulaşım araçları, motorlu taşıtlar.	Doğa kirliliği, zararlı atıkların oluşması, kalabalık, gürültü, katı atık.
K7	Sanayi devrimiyle birlikte insanın, fiili olarak hayatın içine hem teknolojik anlamda hem de ekonomik anlamda yoğun bir şekilde dahil olması ve çevreye, sanata, bilimsel anlamda birçok buluşa egemen olması. İnsan Çağı, insanın var olan mevcut gelişmeler karşısında kendini merkez, odak noktasında konumlandırması.	Sanayi devriminin getirmiş olduğu olumsuz koşullar, teknolojik gelişmeler, zehirli gazların, kimyasal atıkların ve katı yakıtların kullanılması.	Denizlerin dejenerasyonu, ekolojik dengenin bozulması, sera gazı salınımı.
K8	İnsan etkilerinin -özellikle Covid-19'da-, dünyanın normal akış sürecine etkisini gözlemledim.	Kentleşme, tüketim artışı, nükleer enerji ve silah kullanımı, istilacı türler	Kanser hastalıkları, türlerin yok oluşu, küresel ısınma, hızlı nüfus artışı
K9	Sanayi devrimiyle insanın makineleşmeye başladığı bir çağ.	Thomas Midgley'in bulduğu Kloro florokarbon gazı, düzensiz seralaşma, fabrika atıkları ve saldırgan filtresiz gazlar	Ozon tabakası erimesi, küresel ısınma, kirlilik
K10	Kökeninde insan anlamına geliyor. Tamamen insan merkezli bir yapıda olduğunu düşünüyorum.	Avlanma, tarımda kimyasal kullanımı, fazla üretim-tüketim, kentleşme, sanayi devrimi, sömürgecilik, kapitalizm, endüstriyel yapılar, yakıt kullanımı, insanların eğitimsizliği, kimyasal kullanımı, denize atılan yakıt ve şehir atıkları, madenler, erozyon.	Tarımdaki tohumlarda genetik bozulmalar, deniz kirliliği, hava kirliliği, küresel ısınma, çevre kirliliği.
K11	Günümüzdeki çoğulculuk ve hızlı tüketim. İnsanoğlunun doğaya tahribatı.	Depremler, seller gibi doğal afetler, fazla tüketim, pil, gaz ve mazot kullanımları, teknoloji, ağaçların yok edilmesi.	Ozon tabakası delinmesi, deniz kirliliği, müsilaj, ormansızlaşma, atmosfer kirliliği, plastik atıklar
K12	İnsanın, doğayı yok ettiği bir çağ.	Sanayinin ilerlemesi, teknolojinin hızlanması, göçler, volkanlar gibi doğa olayları, insanların kendi konfor alanlarını genişletmek istemeleri, insanın doğaya karşı üstünlük kurması ve korunma iç güdüsü, radyasyon.	Ulaşım sorunları, küresel ısınma, karbon salımının artması, denizlerin kirlenmesi, plastik kirlilik, canlılarda oluşan deformeler.
K13	İnsanın, yeni bir şey yaratma uğruna var olan doğayı yok etmesi.	Depremler, seller, tsunamiler, insanların bilinçsizliği.	Ozon tabakasının delinmesi, hava kirliliği, buzulların erimesi.
K14	İnsan Çağı, günümüzü ifade ediyor. Modern yaşamın	Yapılaşma, doğaya müdahale	Nüfus artışı, su kirliliği, çevre kirliliği, toprak

hayvanlara üstünlüğü ve insanların onların yerini işgal etmesi. İnsanın modern yaşamı büyütme odaklanması.

kirliliği, organik maddelerin kirliliği, doğal ekosistem kirliliği

Katılımcıların İnsan Çağı tanımına ilişkin görüşleri ve frekans değerleri aşağıdaki tabloda kategoriler altında verilmiştir. Katılımcıların verdiği cevaplara göre bu kategoriler dijitalleşme; insanın, doğaya olan üstün tavrı; insanın etkisi, insan merkezli / hümanist yapıda; üretim ve tüketimin artışı olarak belirlenmiştir (Tablo 37).

Tablo 37. Katılımcıların İnsan Çağı tanımına yönelik görüşleri ve frekans değerleri.

Kategoriler	Örnek Tümceler	Bahseden Öğrenci		İfade Sıklığı	
		(f)	%	(f)	%
Dijitalleşme	“Dijitalleşme ile dönüşüme uğrayan insanların emek-üretim ilişkisi ve doğanın sınırlarının gelişip genişlemesi.” “İnsanın hayatın içine teknolojik anlamda dahil olması.”	2	14,28	2	8,69
İnsanın, doğaya olan üstün tavrı	“İnsan, doğayı bir meta olarak görüp dönüştürdü.” “İnsanın doğa üzerinde kurduğu üstünlüğü.” “İnsanın, bu ekosisteme ve her şeye hükmettiği, ele geçirdiği, ekolojik dengeyi bozduğu ya da kendine göre yönettiği bir çağ.” “Sanayi devrimiyle birlikte insanın, fiili olarak hayatın içine hem teknolojik anlamda hem de ekonomik anlamda yoğun bir şekilde dahil olması ve çevreye, sanata, bilimsel anlamda birçok buluşa egemen olması.” “Modern yaşamın hayvanlara üstünlüğü ve insanların onların yerini işgal etmesi. İnsanların modern yaşamı büyütme odaklanması.”	5	35,71	5	21,73
İnsanın etkisi	“Sanayi devriminden bugüne insanın doğaya olan yıkıcı etkilerinin en üst düzeylere çıktığı, insan etkili bir çağ.” “Yeryüzünde deneyimlediğimiz her şey, insan üretimi ya da insan üretiminden doğan deformasyonlardan oluşmakta. Doğanın sonuna doğru götüren ölümlü bir tabiat düzeni.” “İnsan etkilerinin -özellikle Covid-19’da dünyanın normal akış sürecine etkisini gözlemledim.” “Sanayi devrimiyle insanın makineleşmeye başladığı bir çağ.” “İnsanoğlunun, doğaya tahribatı.” “İnsanın, doğayı yok ettiği bir çağ.” “İnsanın, yeni bir şey yaratma uğruna var olan doğayı yok etmesi.”	7	50	6	26,08
İnsan merkezli / Hümanist	“İnsan merkezli, hümanizmi içeriyor.” “İnsan Çağı, insanın var olan mevcut gelişmeler karşısında kendini merkez, odak noktasında konumlandırması.” “Tamamen insan merkezli bir yapıda olduğunu düşünüyorum”	3	21,42	3	13,04

Üretim ve tüketimin artışı	“Tüketim artarak dünyanın dengesi bozuldu. Üretim-tüketim ilişkileri sınıfları oluşturdu.” “Üretmek, tüketmek ve yok olmak.” “Çoğulculuk ve hızlı tüketim.”	3	21,42	4	17,39
Toplam		14	100	20	86,95

Katılımcıların, İnsan Çağı tanımına ilişkin görüşlerini belirtilen beş kategori altında örnek tümceler verilmiştir. Buna göre İnsan Çağının tanımına ilişkin görüşler %14,28 oranında (2 katılımcı) dijitalleşme, %35,71 oranında (5 katılımcı) insanın, doğaya olan üstün tavrı, %50 oranında (7 katılımcı) insanın etkisi, %21,42 oranında (3 katılımcı) insan merkezli / hümanist, %21,42 oranında (3 katılımcı) üretim ve tüketimin artışı olarak tanımlanmaktadır (Tablo 37).

Katılımcıların ekolojik çevre sorunlarına etkisi olduğunu düşündüğü beşerî ve fiziki faktörlere yönelik görüşleri ve frekans değerleri aşağıdaki tabloda kategoriler ve alt kategoriler altında örnek tümceler halinde verilmiştir. Katılımcıların verdikleri cevaplara göre kategoriler altındaki bu alt kategoriler beşerî faktörlerde; şehirlere yoğun göçlerin yaşanması, nükleer silah ve radyoaktif atıklar, siyasi sistemler, sanayileşme, üretim ve tüketim ilişkileri, bilinç eksikliği, orman yangınları ve ağaçların kesilmesi, kentleşme, sanayi ve evsel atıklar / kimyasal atıklar, teknoloji, fosil yakıtların aşırı bilinçsiz kullanımı olarak; fiziki faktörlerde ise; madencilik, depremler, seller, rüzgarlar, istilacı türler, erozyon, volkanik patlamalar olarak belirlenmiştir (Tablo 38).

Tablo 38. Katılımcıların ekolojik çevre sorunlarına etkisi olduğunu düşündüğü beşerî ve fiziki faktörlere yönelik görüşleri ve frekans değerleri.

Kategori	Alt Kategoriler	Örnek Tümceler	Bahsedeni		İfade Sıklığı	
			(f)	%	(f)	%
Beşerî faktörler	Şehirlere yoğun göçlerin yaşanması	“Göçler.”	2	14,28	1	2,32
	Nükleer silah ve radyoaktif atıklar	“Nükleer silahların kullanılması, “Çernobil ve Hiroşima gibi atom bombaları.” “Nükleer enerji ve silah kullanımı.” “Savaşlara ve silahlara yatırım.”	4	28,57	3	6,97
	Siyasi sistemler	“Hükümetlerin yeterli önlemleri almaması, sınıf ilişkileri ve kapitalizm.” “Ekonomik ve neoliberal kapitalizm.” “Sömürgecilik, kapitalizm.”	3	21,42	3	6,97
	Sanayileşme	“Kitle kültürü.” “Sanayileşme, makineleşme.” “Sanayi devrimi.”	5	35,71	3	6,97

		“Sanayi devriminin getirmiş olduğu olumsuz koşullar.” “Endüstriyel yapılar.”				
Üretim ve tüketim ilişkileri		“Tüketim topluluğu.” “Tohum kullanımının azalması.” “Bilinçsiz üretim ve tüketim.” “Tüketim artışı.” “Fazla üretim-tüketim.”	6	42,85	4	9,30
Bilinç eksikliği		“Bilinçsizlik.” “Canlıların yaşam alanlarının kısıtlanması. Balıkçılıkta büyük ağların kullanımı.” “Avlanma. İnsanların eğitimsizliği.” “İnsanların kendi konfor alanlarını genişletmek istemeleri. İnsanın doğaya karşı üstünlük kurması ve korunma içgüdüsü.” “Doğaya müdahale.”	6	42,85	2	4,65
Orman yangınları ve ağaçların kesilmesi		“Orman yangınları.” “Ağaçların yok edilmesi.”	3	21,42	2	4,65
Kentleşme		“Kentlerde yerleşim alanlarının kurulması ve metropolleşme.” “İnsanın yaptığı binalar.” “Kentleşme.” “Yapılaşma.”	5	35,71	1	2,32
Sanayi ve evsel atıklar / Kimyasal atıklar		“Fabrika atıkları.” “Zehirli gazların, kimyasal atıkların ve katı yakıtların kullanılması.” “Thomas Midgley’in bulduğu kloro florokarbon gazı, düzensiz seralaşma, fabrika atıkları ve saldırgan filtresiz gazlar.” “Kimyasal atıkların kullanımı” “Tarımda kimyasal kullanımı” “Denize atılan yakıt ve şehir atıkları” “Pil kullanımları”	7	50	6	13,95
Teknoloji		“Teknolojik gelişmeler” “Teknolojinin hızlanması”	3	21,42	2	4,65
Fosil yakıtların aşırı bilinçsiz kullanımı		“Ulaşım araçları, motorlu taşıtlar” “Gaz ve mazot yakıtlarının kullanımları”	2	14,28	1	2,32
Toplam			14	100	28	65,11
Fiziki faktörler	Madencilik	“Madenler”	1	7,14	1	12,5
	Depremler	“Depremler”	5	35,71	1	12,5
	Seller	“Seller” “Tsunami”	4	28,57	1	12,5
	Rüzgarlar	“Rüzgarlar”	1	7,14	1	12,5
	İstilacı Türler	“İstilacı türler”	1	7,14	1	12,5
	Erozyon	“Erozyon”	1	7,14	1	12,5
	Volkanik patlamalar	“Volkanlar”	1	7,14	1	12,5
Toplam			7	50	7	87,5
Genel Toplam			14	100	35	68,62

Katılımcıların, ekolojik çevre sorunlarına etkisi olduğunu düşündükleri beşerî faktörlere ilişkin görüşleri, belirtilen on bir alt kategori altında; fiziki faktörlere ilişkin ise yedi alt kategori altında örnek tümceler ile verilmiştir. Buna göre katılımcılar ekolojik çevre sorunlarına etkisi olduğunu düşündükleri beşerî faktörlere ilişkin görüşlerini %14,28 oranında (2 katılımcı) şehirlere yoğun göçlerin yaşanması, %28,57 oranında (4 katılımcı) nükleer silah ve radyoaktif atıklar, %21,42 oranında (3 katılımcı) siyasi sistemler, %35,71 oranında (5 katılımcı) sanayileşme, %42,85 oranında (6 katılımcı) üretim ve tüketim ilişkileri, %42,85 oranında (6 katılımcı) bilinç eksikliği, %21,42 oranında (3 katılımcı) orman yangınları ve ağaçların kesilmesi, %35,71 oranında (5 katılımcı) kentleşme, %50 oranında (7 katılımcı) sanayi ve evsel atıklar / kimyasal atıklar, %21,42 oranında (3 katılımcı) teknoloji, %14,28 oranında (2 katılımcı) fosil yakıtların aşırı ve bilinçsiz kullanımı olarak; fiziki faktörlere ilişkin görüşlerini ise %7,14 oranında (1 katılımcı) madencilik, %35,71 oranında (5 katılımcı) depremler, %28,57 oranında (4 katılımcı) seller, %7,14 oranında (1 katılımcı) rüzgarlar, %7,14 oranında (1 katılımcı) istilacı türler, %7,14 oranında (1 katılımcı) erozyon ve %7,14 oranında (1 katılımcı) volkanik patlamalar olarak vermektedirler (Tablo 38).

Katılımcıların, Antroposen terimine etkisi olduğunu düşündüğü ekolojik çevre sorunlarına yönelik görüşleri ve frekans değerleri aşağıdaki tabloda kategoriler altında verilmiştir. Katılımcıların verdikleri cevaplara göre bu kategoriler çölleşme, ormansızlaşma, çevre ve plastik kirlilik, hızlı nüfus artışı, küresel ısınma / iklim değişikliği, radyoaktif ve kimyasal kirlilik ile sonuçları, biyolojik çeşitliliğin azalması ve ozon tabakasının kirlenmesi olarak belirlenmiştir (Tablo 39).

Tablo 39. Katılımcıların Antroposen terimine etkisi olduğunu düşündüğü ekolojik çevre sorunlarına yönelik görüşlerine ilişkin kodlar ve frekans değerleri.

Kategori	Örnek Tümceler	Bahseden Öğrenci		İfade Sıklığı	
		(f)	%	(f)	%
Çölleşme	“Kuraklaşma. Çölleşme”	1	7,14	1	2,32
Ormansızlaşma	“Ormansızlaşma”	2	14,28	1	2,32
Çevre ve plastik kirlilik	“Çevre kirliliği”	12	85,71	14	32,55
	“Plastik kirlilik”				
	“Doğa kirliliği”				
	“Kirlilik”				
	“Plastik atıklar”				
	“Gürültü kirliliği”				
	“Sera gazı salınımı”				
	“Katı atık”				
	“Zararlı atıkların oluşması”				
	“Su kirliliği”				
	“Hava kirliliği”				
	“Toprak kirliliği”				

	“Okyanusların kirlenmesi”				
	“Hayvanların kirlilikten etkilenmesi”				
	“Deniz kirliliği”				
	“Müsilaj”				
	“Atmosfer kirliliği”				
	“Organik maddelerin kirliliği”				
	“Doğal ekosistem kirliliği”				
	“Denizlerin dejenerasyonu”				
Hızlı nüfus artışı	“Nüfus artışı”	6	42,85	2	4,65
	“Hızlı nüfus artışı”				
	“Kalabalık”				
	“Ulaşım sorunları”				
Küresel ısınma / İklim değişikliği	“İklim değişiklikleri”	7	50	2	4,65
	“Küresel ısınma”				
	“Buzulların erimesi”				
Radyoaktif ve kimyasal kirlilik ile sonuçları	“Kimyasal kirlilik”	5	35,71	1	2,32
	“Ağır metal oluşumu”				
	“Cıva zehirlenmeleri”				
	“Kanser hastalıkları”				
	“Canlılarda oluşan deformeler”				
	“Hayvanların etkilenmesi”				
	“Sakat doğumlar”				
Biyolojik çeşitliliğin azalması	“Biyolojik çeşitliliğin azalması”	4	28,57	1	2,32
	“Ekolojik dengenin bozulması”				
	“Türlerin yok oluşu”				
	“Tarımdaki tohumlarda genetik bozulmalar”				
Ozon tabakasının kirlenmesi	“Ozon tabakası erimesi”	3	21,42	2	4,65
	“Ozon tabakası delinmesi”				
Toplam		14	100	24	55,81

Katılımcıların, Antroposen terimine etkisi olduğunu düşündükleri ekolojik çevre sorunlarına yönelik görüşleri, sekiz kategori altında örnek tümceler ile verilmiştir. Buna göre katılımcılar Antroposen terimine etkisi olduğunu düşündükleri ekolojik çevre sorunlarına yönelik görüşlerini %7,14 oranında (1 katılımcı) çölleşme, %14,28 oranında (2 katılımcı) ormansızlaşma, %85,71 oranında (12 katılımcı) çevre plastik kirlilik, %42,85 oranında (6 katılımcı) hızlı nüfus artışı, %50 oranında (7 katılımcı) küresel ısınma / iklim değişikliği, %35,71 oranında (5 katılımcı) radyoaktif ve kimyasal kirlilik ve sonuçları, %28,57 oranında (4 katılımcı) biyolojik çeşitliliğin azalması ve %21,42 oranında (3 katılımcı) ozon tabakasının kirlenmesi olarak vermektedirler (Tablo 39).

Aynı çalışma grubuna *Antroposen Çağı veya doğaya, çevreye etkilerine ilişkin herhangi disiplindeki sempozyum, seminer vb etkinliklere katıldınız mı?* sorusu sorulmuştur. Bu kapsamda elde edilen veriler aşağıdaki tabloda sunulmuştur. Buna göre Tablo 40 katılımcıların cevaplarını ve frekans değerlerini yansıtmaktadır.

Tablo 40. Katılımcıların Antroposen Çağı veya doğaya, çevreye etkilerine yönelik etkinliklere katılımlarına ilişkin cevaplar ve frekans değerleri.

Kodlar	Kişi sayısı (n)	%
Katıldım	7	50
Katılmadım	7	50
Toplam	14	100

Katılımcılar, Antroposen Çağı veya doğaya, çevreye etkilerine yönelik etkinlik katılımlarını *Katıldım* ve *Katılmadım* olmak üzere önceden belirlenmiş iki farklı kodlama üzerinde cevaplarını bildirmişlerdir. Buna göre katılımcıların cevapları, %50 oranında (7 katılımcı) katıldım, %50 oranında (7 katılımcı) katılmadım şeklindedir (Tablo 40).

4.6.2. Katılımcıların Antroposen Çağı'nı Şekillendiren Ekolojik Çevre Sorunlarının, Çağdaş Sanatçılar ve Sanatsal Uygulamaları Üzerindeki Etkileri Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarında öğrenim gören öğrencilerin, *Antroposen Çağı'nı şekillendiren ekolojik çevre sorunlarının, çağdaş sanatçılar ve sanatsal uygulamaları üzerindeki etkilerine ilişkin görüşlerine* ilişkin çalışma grubuna, *Antroposen Çağında "Çağdaş Sanat" kavramını nasıl tanımlarsınız?* sorusu sorulmuştur. Bu kapsamda elde edilen veriler aşağıda iki ayrı tabloda sunulmuştur. Buna göre Tablo 41 katılımcı görüşlerini aktarmakta, Tablo 42 kategoriler altında katılımcıların görüşlerini ve frekans değerlerini yansıtmaktadır.

Tablo 41. Katılımcıların Antroposen Çağında "Çağdaş Sanat" kavramına ilişkin görüşleri.

Antroposen Çağında "Çağdaş Sanat" kavramına yönelik görüşler	
K1	Çağdaş Sanat, Antroposen Çağında daha fazla disiplinlerarası teknik malzemeye dönüşmüş durumda. Atık olan her şeyden ya da kavramsal her şeyden portre, tipoloji, fotoğraf, video çalışmaları, enstalasyon, performans yaratılabiliyor. Teknolojiyle birlikte bu sanatsal çalışmalar daha çok dijital bir şekilde aktarılıyor.
K2	Bilimsel, güncel ve ekolojik dengenin bozulmasına yönelik çalışmalar var. Teknolojinin de etkisi çok büyük.
K3	Günümüz Sanatı Antroposen Çağına öykünüp onunla ilerliyor. Doğayı öne çıkaran, doğayı koruma, doğa tahribatına dikkat çeken, bunları önlemeye yönelik çalışmalar var ama bazıları da tam tersi doğanın karşısında görülebiliyor.
K4	1970'li yıllarda dünyada sanayileşmiş bölgelerde oluşan çevre sorunlarının canlılar üzerinde yarattığı sorunları bütüncül bir yaklaşımla sanatsal eserlerde, doğanın maddeleri, insanoğlundan kaynaklanan yıkımı gösteren unsurları ile enstalasyon, sunum, ifadesel ve anlatımsal bir sergi ile Antroposen Çağında gerçekleşen dünyanın yıkılışına dikkat çekiyorlar.
K5	Çağdaş Sanat kendi içinde kuramı, kritikleri, felsefeyi, eleştirmenleri bulunduruyor. Antroposen kavramı, sanatçılar, galeriler, eleştirmenler, filozoflar, sanat tarihçileri için kullanışlı bir hale geliyor. Daha çok gösteri kültürü üzerine bir sanat türü.
K6	Modern Sanat Galerilerinde bu konu çok fazla ele alınmaktadır. Antroposen Çağında Çağdaş Sanatta insanlar yok oluşa karşı bilinçlendirme üzerine üretim var. Mesaj içerikli, materyallerle ifade edilen, derin bir düşünceye sahip eserler üretilmekte. Çağdaş Sanat daha çok fikirlerin ön planda olduğu bir kavram. Toplum ve çevre bilincini ortaya çıkarmaktadır. Tuvallerin dışına çıkılarak insanların bedenleri gibi farklı materyaller kullanılmaya başlanmıştır. Çağı yansıtmaktadır.

- K7** 1960’lardan sonra Land Art, Arazi Sanatı dediğimiz bir kavram oluştu ve günümüze kadar devam eden, sosyal farkındalık yaratan, insanları bilinçlendirme anlamında çağdaş sanat kavramı gelişti. Çağdaş Sanat, çağdaşlaşma adına toplumsal birtakım beklentilerimizi çağdaş normlarla karşılayan bir akımdır. Son yüzyılda insanın, doğaya vermiş olduğu tahribat anlamında sanatçılar, farkındalık yaratma arayışına girmişlerdir.
- K8** Çağdaş Sanat deyince aklıma hep sanatın aktivist yönü geliyor. Bir düşüncüyü, duyguyu izleyiciye iletmeyi amaçlayan sanat, günümüz sanatında sanatçı tarafından aktivist bir rol üstlenilerek izleyiciye bir şeylerin ters gittiğini ifade etmektedir.
- K9** Çağdaş Sanatta savaş kavramı işlendi ve performans sanatlarıyla beraber, sanatçının kendi bedenini kullanması, yaşadıkları travmaları eserlerinde işlemeleri. Dolayısıyla bu kavram, artık insan bedeninin mevcut dönemin kavramlarıyla ve olgularıyla ele alınmasıdır.
- K10** Sanatçıları da izleyicileri de bu dönemi yaşayan insanları da ve sanatı da etkilemektedir. Antroposen Çağı, biraz ucu açık daha eleştiriselken; Çağdaş Sanat, ifade tarzlarının çeşitliliği olarak ön planda.
- K11** Sanatçının zaman ve mekân ilişkisi. Ekolojik Sanat ile ilgili çalışmaların müzenin dışına çıkması.
- K12** Sanat git gide çöpe dönüşmüş durumda.
- K13** İnsanın dikkat çekmesi için gayet verimli bir sanat dönemi. Çağdaş Sanatta performans ya da enstalasyon gibi teknikler izleyici üzerinde daha çok etkisi oluyor ve düşündürmeye sevk ediyor.
- K14** Çağdaş Sanat kavramı, günden güne çok hızla değişen bir şey. Her dönem gibi bu dönemin de bir çağdaşı var. Eskisi kadar kalıcı şeyler yaratamıyoruz. Çünkü insanlar çok fazla tüketmeye yatkınlar. Kalıcı değil ve içi boş.

Katılımcıların Antroposen Çağında “Çağdaş Sanat” kavramına yönelik görüşleri ve frekans değerleri aşağıdaki tabloda kategoriler altında verilmiştir. Katılımcıların verdikleri cevaplara göre bu kategoriler disiplinlerarası özellikte; teknoloji ağırlıklı, doğa, çevre, yok oluş, insanın çevre etkilerine ve bu kapsamda ortaya çıkan çevre bilincine ilişkin temaların ağırlıklı olması; materyal olarak insan bedenini kullanılarak performans, enstalasyon, gösteri gibi tekniklerin ön planda olması; galerilerin dışına çıkarak sınırlarının genişlemesi, değersizleştirilmesi; kalıcı olmaktan çıkması olarak belirlenmiştir (Tablo 42).

Tablo 42. Katılımcıların Antroposen Çağında “Çağdaş Sanat” kavramına yönelik görüşlerine ilişkin kodlar ve frekans değerleri.

Kategori	Örnek Tümceler	Bahseden Öğrenci		İfade Sıklığı	
		(f)	%	(f)	%
Disiplinlerarası özellikte	“Çağdaş Sanat, Antroposen Çağında daha fazla disiplinlerarası teknik malzemeye dönüşmüş durumda. Atık olan her şeyden ya da kavramsal her şeyden portre, tipoloji, fotoğraf, video çalışmaları, enstalasyon, performans yaratılabiliyor.” “Çağdaş Sanat kendi içinde kuramı, kritikleri, felsefeyi, eleştirmenleri bulunduruyor. Antroposen kavramı, sanatçılar, galeriler, eleştirmenler, filozoflar, sanat tarihçileri için kullanışlı bir hale geliyor.” “Sanatçıları da izleyicileri de bu dönemi yaşayan insanları da ve sanatı da etkilemektedir.	3	21,42	2	5,26

	Antroposen Çağı, biraz ucu açık daha eleştiriselken; Çağdaş Sanat, ifade tarzlarının çeşitliliği olarak ön planda.”				
Teknoloji ağırlıklı	“Teknolojiyle birlikte bu sanatsal çalışmalar daha çok dijital bir şekilde aktarılıyor.” “Bilimsel, güncel ve ekolojik dengenin bozulmasına yönelik çalışmalar var. Teknolojinin de etkisi çok büyük.”	2	14,28	2	5,26
Doğa, çevre, yok oluş, insanın çevre etkilerine ve bu kapsamda ortaya çıkan çevre bilincine ilişkin temaların ağırlıklı olması	“Günümüz Sanatı, Antroposen Çağına öykünüp onunla ilerliyor. Doğayı öne çıkaran, doğayı koruma, doğa tahribatına dikkat çeken, bunları önlemeye yönelik çalışmalar var. Ama bazıları da tam tersi doğanın karşısında görülebiliyor.” “1970’li yıllarda dünyada sanayileşmiş bölgelerde oluşan çevre sorunlarına canlılar üzerinde yarattığı sorunları bütüncül bir yaklaşımla sanatsal eserlerde, doğanın maddesi, insanoğlundan kaynaklanan yıkımı gösteren unsurları ile enstalasyon, sunum, ifadesel ve anlatımsal bir sergi ile Antroposen Çağında gerçekleşen dünyanın yıkılışına dikkat çekiyorlar.” “Modern Sanat galerilerinde bu konu çok fazla ele alınmaktadır. Antroposen Çağında Çağdaş Sanatta insanları yok oluşa karşı bilinçlendirme üzerine üretim var. Mesaj içerikli, materyallerle ifade edilen, derin düşünceye sahip eserler üretilmekte. Çağdaş Sanat daha çok fikirlerin ön planda olduğu bir kavram. Toplum ve çevre bilincini ortaya çıkarmaktadır. Çağı yansıtmaktadır.” “1960’lardan sonra Land Art, Arazi Sanatı dediğimiz bir kavram oluştu ve günümüze kadar devam eden, sosyal farkındalık yaratan, insanları bilinçlendirme anlamında Çağdaş Sanat kavramı gelişti. Çağdaş Sanat, çağdaşlaşma adına toplumsal birtakım beklentilerimizi çağdaş normlarla karşılayan bir akımdır. Son yüzyılda insanın, doğaya vermiş olduğu tahribat anlamında sanatçılar, farkındalık yaratma arayışına girmişlerdir.”	4	28,57	6	15,78
Materyal olarak insan bedeni kullanılarak performans, enstalasyon, gösteri gibi tekniklerin ön planda olması	“Daha çok gösteri kültürü üzerine bir sanat türü.” “Tuvallerin dışına çıkılarak insanların bedenleri gibi farklı materyaller kullanılmaya başlanmıştır.” “Çağdaş Sanat denince aklıma hep sanatın aktivist yönü geliyor. Bir düşünceyi, duyguyu izleyiciye iletmeyi amaçlayan sanat, günümüz sanatında, sanatçı tarafından aktivist bir rol üstlenilerek izleyiciye bir şeylerin ters gittiğini ifade etmektedir.” “Çağdaş Sanatta savaş kavramı işlendi ve performans sanatlarıyla beraber, sanatçının kendi bedenini kullanması, yaşadıkları travmaları eserlerinde işlemeleri. Dolayısıyla bu kavram, artık insan bedeninin mevcut dönemin kavramlarıyla ve olgularıyla ele alınmasıdır.” “İnsanın dikkat çekmesi için gayet verimli bir sanat dönemi. Çağdaş Sanatta performans ya da	5	35,71	7	18,42

	enstalasyon gibi teknikler izleyici üzerinde daha çok etkili oluyor ve düşündürmeye sevk ediyor.”				
Galerilerin dışına çıkarak sınırlarının genişlemesi	“Sanatçının zaman ve mekân ilişkisi. Ekolojik Sanat ile ilgili çalışmaların müzenin dışına çıkması.”	1	7,14	1	2,63
Değersizleştirilmesi	“Sanat git gide çöpe dönüşmüş durumda.”	1	7,14	1	2,63
Kalıcı olmaktan çıkması	“Çağdaş Sanat kavramı, günden güne çok hızla değişen bir şey. Her dönem gibi bu dönemin de bir çağdaşı var. Eskisi kadar kalıcı şeyler yaratamıyoruz. Çünkü insanlar çok fazla tüketmeye yatkınlar. Kalıcı değil ve içi boş.”	1	7,14	2	5,26
Toplam		14	100	21	55,26

Katılımcıların, Antroposen Çağında “Çağdaş Sanat” kavramına yönelik görüşleri, yedi kategori altında örnek tümceler ile verilmiştir. Buna göre katılımcılar Antroposen Çağında “Çağdaş Sanat” kavramına yönelik görüşlerini %21,42 oranında (3 katılımcı) disiplinlerarası özellikte, %14,28 oranında (2 katılımcı) teknoloji ağırlıklı, %28,57 oranında (4 katılımcı) doğa, çevre, yok oluş, insan çevre etkilerine ve bu kapsamda ortaya çıkan çevre bilincine ilişkin temaların ağırlıklı olması, %35,71 oranında (5 katılımcı) materyal olarak insan bedeni kullanılarak performans, enstalasyon, gösteri gibi tekniklerin ön planda olması, %7,14 oranında (1 katılımcı) galerilerin dışına çıkarak sınırlarının genişlemesi, %7,14 oranında (1 katılımcı) değersizleştirilmesi ve %7,14 oranında (1 katılımcı) kalıcı olmaktan çıkması olarak vermektedirler (Tablo 42).

İkinci alt probleme ilişkin çalışma grubuna, *Sizce Antroposen Çağı’nı şekillendiren ekolojik çevre sorunları, çağdaş sanatçılar ve uygulamaları üzerinde ne kadar etkilidir?* sorusu sorulmuştur. Bu kapsamda elde edilen veriler aşağıdaki tabloda sunulmuştur. Buna göre Tablo 43 katılımcıların cevaplarını ve frekans değerlerini yansıtmaktadır.

Tablo 43. Katılımcıların Antroposen Çağı’nı şekillendiren ekolojik çevre sorunları, çağdaş sanatçılar ve uygulamaları üzerindeki etkisine yönelik görüşlerine ilişkin kodlar ve frekans değerleri.

Kodlar	Kişi sayısı (n)	%
Hiç etkili değildir	0	0
Az etkilidir	2	14,28
Orta derecede etkilidir	2	14,28
Çok etkilidir	8	57,14
Tam olarak etkilidir	2	14,28
Toplam	14	100

Katılımcılar, Antroposen Çağı’nı şekillendiren ekolojik çevre sorunları, çağdaş sanatçılar ve uygulamaları üzerindeki etkilerini hiç etkili değildir, az etkilidir, orta derecede etkilidir, çok etkilidir ve tam olarak etkilidir olmak üzere önceden belirlenmiş beş farklı kodlama üzerinde cevaplarını bildirmişlerdir. Buna göre katılımcıların cevapları, %14,28

oranında (2 katılımcı) az etkilidir, %14,28 oranında (2 katılımcı) orta derecede etkilidir, %57,14 oranında (8 katılımcı) çok etkilidir ve %14,28 oranında (2 katılımcı) tam olarak etkilidir şeklindedir (Tablo 43).

Araştırmada çalışma grubuna *Aşağıdaki ekolojik çevre sorunlarından, çağdaş sanatçılar tarafından sanatsal uygulamalarında en fazla ilham aldığını düşündüğünüz beşini sıralayınız* sorusu sorulmuştur. Katılımcılar bu ekolojik çevre sorunlarından en önemli gördüklerini 1 en önemli olmak üzere 1’den 5’e kadar sıralamışlardır. Bu kapsamda elde edilen veriler aşağıda iki ayrı tabloda sunulmuştur. Buna göre Tablo 44 katılımcıların puanladıkları ekolojik çevre sorunlarını aktarmakta, Tablo 45 ise katılımcı puanlamaları sonucunda önem sırasına ilişkin ekolojik çevre sorunları ve frekans değerlerini yansıtmaktadır.

Tablo 44. Katılımcıların çağdaş sanatçılar tarafından sanatsal uygulamalarında ilham aldığı ekolojik çevre sorunlarının en önemli 1 olmak üzere 1’den 5’e kadar puanlamaları.

	1	2	3	4	5
K1	Toprak kirliliği	Hızlı nüfus artışı	Çevre ve Plastik kirlilik	Küresel ısınma / İklim değişiklikleri	Biyolojik çeşitliliğin azalması
K2	Çevre ve plastik kirlilik	Hızlı nüfus artışı	Biyolojik çeşitliliğin azalması	Su kirliliği	Küresel ısınma / İklim değişiklikleri
K3	Biyolojik çeşitliliğin azalması	Küresel ısınma / İklim değişiklikleri	Çevre ve plastik kirlilik	Ormansızlaşma	Su kirliliği
K4	Küresel ısınma / İklim değişiklikleri	Su kirliliği	Çevre ve plastik kirlilik	Çölleşme	Radyoaktif kirlilik
K5	Su kirliliği	Biyolojik çeşitliliğin azalması	Çevre ve plastik kirlilik	Çölleşme	Hızlı nüfus artışı
K6	Çevre ve plastik kirlilik	Küresel ısınma / İklim değişiklikleri	Su kirliliği	Toprak kirliliği	Çölleşme
K7	Biyolojik çeşitliliğin azalması	Su kirliliği	Çölleşme	Ozon tabakasının kirlenmesi	Küresel ısınma / İklim değişiklikleri
K8	Radyoaktif kirlilik	Biyolojik çeşitliliğin azalması	Çevre ve plastik kirlilik	Küresel ısınma / İklim değişiklikleri	Toplumsal ayrışma
K9	Küresel ısınma / İklim değişiklikleri	Toprak kirliliği	Çölleşme	Çevre ve plastik kirlilik	Hava kirliliği
K10	Hızlı nüfus artışı	Çevre ve plastik kirlilik	Küresel ısınma / İklim değişiklikleri	Su kirliliği	Hava kirliliği
K11	Çevre ve plastik kirlilik	Küresel ısınma / İklim değişiklikleri	Hızlı nüfus artışı	Ormansızlaşma	Radyoaktif kirlilik

K12	Çevre ve plastik kirlilik	Küresel ısınma / İklim değişiklikleri	Ormansızlaşma	Çölleşme	Su kirliliği
K13	Çevre ve plastik kirlilik	Küresel ısınma / İklim değişiklikleri	Ormansızlaşma	Biyolojik çeşitliliğin azalması	Su kirliliği
K14	Hızlı nüfus artışı	Çevre ve plastik kirlilik	Su kirliliği	Toprak kirliliği	Çölleşme

Katılımcılarla yapılan görüşme sonucunda; katılımcıların çağdaş sanatçılar tarafından sanatsal uygulamalarında ilham aldığı ekolojik çevre sorunlarını çölleşme, biyolojik çeşitliliğin azalması, ormansızlaşma, küresel ısınma / iklim değişiklikleri, hava kirliliği, ozon tabakasının kirlenmesi, su kirliliği, toprak kirliliği, hızlı nüfus artışı, asit yağmurları, radyoaktif kirlilik, çevre ve plastik kirlilik ve toplumsal ayrışma olmak üzere on üç farklı kodlama üzerinde 1’den 5’e kadar (1 en iyi olmak üzere) kullanım sıklığına ilişkin puanlama yapmışlardır (Tablo 44).

Tablo 45. Katılımcıların çağdaş sanatçılar tarafından sanatsal uygulamalarında ilham aldığı ekolojik çevre sorunlarına yönelik önem sırası ve frekans değerleri.

Ekolojik Çevre Sorunları	%
Çevre ve plastik kirlilik	23,80
Küresel ısınma / İklim değişiklikleri	18,57
Su kirliliği	12,38
Biyolojik çeşitliliğin azalması	11,42
Hızlı nüfus artışı	10,47
Çölleşme	6,66
Toprak kirliliği	6,19
Ormansızlaşma	4,76
Radyoaktif kirlilik	3,33
Hava kirliliği	0,95
Ozon tabakasının kirlenmesi	0,95
Toplumsal ayrışma	0,47
Asit yağmurları	0
Toplam	100

Katılımcıların bu puanlamalarına göre çağdaş sanatçılar tarafından kullanım sıklığı, en önemli beş kategori altında toplanan ekolojik çevre sorunları; %23,80 oranında çevre ve plastik kirlilik, %18,57 oranında küresel ısınma / iklim değişiklikleri, %12,38 oranında su kirliliği, %11,42 oranında biyolojik çeşitliliğin azalması ve %10,47 oranında hızlı nüfus artışı şeklindedir. Katılımcılara göre bu beş ekolojik çevre sorunu, çağdaş sanatçıların sanatsal uygulamalarında ilham aldığı ekolojik çevre sorunlarının, %76,64’lük kısmını oluşturmaktadır (Tablo 45).

Aynı çalışma grubuna *Antroposen Çağın, Çağdaş Sanatta ekolojik yönelimler (çağdaş sanatçılar ve uygulamaları) üzerindeki olası etkilerinden, en önemli gördüğünüz dördünü*

sıralayınız sorusu sorulmuştur. Bu kapsamda elde edilen veriler aşağıda iki ayrı tabloda sunulmuştur. Buna göre Tablo 46 katılımcıların Antroposen Çağın, Çağdaş Sanatta ekolojik yönelimler üzerindeki olası etkilerini puanlamasını aktarmakta, Tablo 47 ise katılımcı puanlamaları sonucunda etkilerin önem sırası ve frekans değerlerini yansıtmaktadır.

Tablo 46. Katılımcıların Antroposen Çağın, Çağdaş Sanatta Ekolojik Yönelimler (çağdaş sanatçılar ve uygulamaları) üzerindeki olası etkilerinin en önemli 1 olmak üzere 1’den 4’e kadar puanlamaları.

	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	K13	K14
Sanatta, disiplinlerarasılık kavramı (Ekoloji, Çevre Bilimi ve Sanat Etkileşimi) ve bu tür sanatsal kolektif projeler ön plana çıkmıştır.	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	2	4	0
Müze, galeri gibi kapalı ve yapay mekânların sınırı aşılmış; sanat, doğa ile etkileşimli bir yapıya sahip olmuştur.	2	2	0	2	0	3	3	4	2	4	2	1	0	2
Sanatta izleyiciyi pasif kılmak yerine etkin hale getirerek, onların da aktif yer aldığı, çevre ve ilişkisel estetiğe bağlı, performanslar gerçekleştirilmiştir.	3	3	4	3	2	0	4	0	0	3	3	4	2	4
Tuval, sentetik boya gibi malzemeler bir kenara bırakılarak, doğal malzemeler veya insanın kendisi kullanılmış; bu geçiciliğin ise fotoğraf, video kamera vb araçlar ile sergilenmesi tercih edilmiştir.	4	4	3	0	3	4	0	2	3	0	0	0	1	3

Plastik, estetik değerlere, sanatsal beceriye dayalı sanatsal yaratılar, ürünler yerine, postmodern, eleştirel, hazıryapım, günlük yaşamı, doğal olanı ve süreci esas alan işler üretilmiştir.	0	0	2	2	4	1	2	3	4	2	4	3	3	1
--	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda; katılımcıların Antroposen Çağın, Çağdaş Sanatta ekolojik yönelimler (çağdaş sanatçılar ve uygulamaları) üzerindeki olası etkilerini Sanatta, disiplinlerarasılık kavramı (Ekoloji, Çevre Bilimi ve Sanat Etkileşimi) ve bu tür sanatsal kolektif projeler ön plana çıkmıştır, Müze, galeri gibi kapalı ve yapay mekânların sınırı aşılmış; sanat, doğa ile etkileşimli bir yapıya sahip olmuştur, Sanatta izleyiciyi pasif kılmak yerine etkin hale getirerek, onların da aktif yer aldığı, çevre ve ilişkisel estetiğe bağlı, performanslar gerçekleştirilmiştir, Tuval, sentetik boya gibi malzemeler bir kenara bırakılarak, doğal malzemeler veya insanın kendisi kullanılmış; bu geçiciliğin ise fotoğraf, video kamera vb araçlar ile sergilenmesi tercih edilmiştir ve Plastik, estetik değerlere, sanatsal beceriye dayalı sanatsal yaratılar, ürünler yerine, postmodern, eleştirel, hazıryapım, günlük yaşamı, doğal olanı ve süreci esas alan işler üretilmiştir olmak üzere önceden belirlenmiş beş farklı kodlama üzerinde 1’den 4’e kadar (1 en iyi olmak üzere) en önemli etkiler açısından puanlama yapmışlardır (Tablo 46).

Tablo 47. Katılımcıların Antroposen Çağın, Çağdaş Sanatta Ekolojik Yönelimler (çağdaş sanatçılar ve uygulamaları) üzerindeki olası etkilerinin önem sırası ve frekans değerleri.

Kodlar	%
Sanatta, disiplinlerarasılık kavramı (Ekoloji, Çevre Bilimi ve Sanat Etkileşimi) ve bu tür sanatsal kolektif projeler ön plana çıkmıştır.	33,57
Müze, galeri gibi kapalı ve yapay mekânların sınırı aşılmış; sanat, doğa ile etkileşimli bir yapıya sahip olmuştur.	20
Plastik, estetik değerlere, sanatsal beceriye dayalı sanatsal yaratılar, ürünler yerine, postmodern, eleştirel, hazıryapım, günlük yaşamı, doğal olanı ve süreci esas alan işler üretilmiş	19,28
Sanatta izleyiciyi pasif kılmak yerine etkin hale getirerek, onların da aktif yer aldığı, çevre ve ilişkisel estetiğe bağlı, performanslar gerçekleştirilmiştir.	14,28
Tuval, sentetik boya gibi malzemeler bir kenara bırakılarak, doğal malzemeler veya insanın kendisi kullanılmış; bu geçiciliğin ise fotoğraf, video kamera vb araçlar ile sergilenmesi tercih edilmiştir.	12,85
Toplam	100

Katılımcıların bu puanlamalarına göre Antroposen Çağın, Çağdaş Sanatta ekolojik yönelimler (çağdaş sanatçılar ve uygulamaları) üzerindeki olası etkileri, en önemli dört

kategori altında toplandığında; %33,57 oranında sanatta, disiplinlerarasılık kavramı (Ekoloji, Çevre Bilimi ve Sanat Etkileşimi) ve bu tür sanatsal kolektif projeler ön plana çıkmıştır; %20 oranında müze, galeri gibi kapalı ve yapay mekânların sınırı aşılmış; sanat, doğa ile etkileşimli bir yapıya sahip olmuştur; %19,28 oranında plastik, estetik değerlere, sanatsal beceriye dayalı sanatsal yaratılar, ürünler yerine, postmodern, eleştirel, hazıryapım, günlük yaşamı, doğal olanı ve süreci esas alan işler üretilmiştir; %14,28 oranında sanatta izleyiciyi pasif kılmak yerine etkin hale getirerek, onların da aktif yer aldığı, çevre ve ilişkisel estetiğe bağlı, performanslar gerçekleştirilmiştir şeklindedir. Katılımcılara göre bu dört başlık, Antroposen Çağın, Çağdaş Sanatta Ekolojik Yönelimler (çağdaş sanatçılar ve uygulamaları) üzerindeki olası etkilerinin %87,12'lik kısmını oluşturmaktadır (Tablo 47).

Çalışma grubuna *Ekoloji temelli sanatsal yönelimler, bu kapsamda sanatsal uygulamalar gerçekleştiren yerli ve yabancı sanatçılar ve eserleri hakkında ne kadar bilgiye sahipsiniz?* sorusu sorulmuştur. Bu kapsamda elde edilen veriler aşağıdaki tabloda sunulmuştur. Buna göre Tablo 48 katılımcıların cevapları ve frekans değerlerini yansıtmaktadır.

Tablo 48. Katılımcıların Ekoloji temelli sanatsal yönelimler, bu kapsamda sanatsal uygulamalar gerçekleştiren yerli ve yabancı sanatçılar ve eserlerine ilişkin bilgilerine ilişkin cevapları ve frekans değerleri.

Kodlar	Kişi sayısı (n)	%
Hiçbir bilgim yok	0	0
Az bilgim var	3	21,42
Orta derecede bilgiye sahibim	7	50
Çok bilgiye sahibim	3	21,42
Tam olarak bilgim var	1	7,14
Toplam	14	100

Katılımcıların Ekoloji temelli sanatsal yönelimler, bu kapsamda sanatsal uygulamalar gerçekleştiren yerli ve yabancı sanatçılar ve eserleri hakkındaki bilgilerini hiçbir bilgim yok, az bilgim var, orta derecede bilgiye sahibim, çok bilgiye sahibim ve tam olarak bilgim var olmak üzere önceden belirlenmiş beş farklı kodlama üzerinde görüşlerini bildirmişlerdir. Buna göre katılımcıların cevapları, %21,42 oranında (3 katılımcı) az bilgim var, %50 oranında (7 katılımcı) orta derecede bilgiye sahibim, %21,42 oranında (3 katılımcı) çok bilgiye sahibim ve %7,14 oranında (1 katılımcı) tam olarak bilgim var şeklindedir (Tablo 48).

Çalışma grubuna, *Temelinde ekoloji, doğa ve çevre bulunan çağdaş sanat kuramlarına örnek verir misiniz?*, *Ekoloji temelli çalışmaları olan çağdaş sanatçılara örnek verir misiniz?* ve *Ekoloji temelli sanatsal eserlere örnek verir misiniz?* soruları sorulmuştur.

Bu kapsamda elde edilen veriler aşağıda dört ayrı tabloda sunulmuştur. Buna göre Tablo 49 katılımcıların görüşlerini aktarmakta, Tablo 50 temelinde ekoloji, doğa ve çevre bulunan çağdaş sanat kuramlarına kategoriler altında verilen örnekler ve frekans değerlerini, Tablo 51 ekoloji temelli çalışmaları olan çağdaş sanatçılara kategoriler altında verilen örnekler ve frekans değerlerini, Tablo 52 ise ekoloji temelli sanatsal eserlere kategoriler altında verilen örnekler ve frekans değerlerini sunmaktadır.

Tablo 49. Katılımcıların temelinde ekoloji, doğa ve çevre bulunan çağdaş sanat kuramlarına bağlı sanatlara örnekler ve bu kapsamda çalışmaları olan çağdaş sanatçılara ve onların eserlerine ilişkin verdikleri örnekler.

	Temelinde ekoloji, doğa ve çevre bulunan çağdaş sanat kuramlarına bağlı sanatlara verilen örnek	Ekoloji temelli çalışmaları olan çağdaş sanatçılara verilen örnek	Ekoloji temelli sanatsal eserlere verilen örnek
K1	Land Art (Arazi Sanatı), Action Art (Aksiyon Sanatı), Enstalasyon Sanatı (Yerleştirme Sanatı), Video Art (Video Sanatı)	Savaş Onur Şen, Mandy Barker, Joseph Beuys, Nezaket Tekin, Sinem Dişli, Cansu Yıldırım, Ozan Atalan, Robert Smithson, Richard Long	Göbeklitepe, Altered Ocean, Wyoming Çemberi, Spiral Jetty
K2	Çevre Sanatı, Sokak Sanatı, Ekolojik Sanat, Doğa Sanatı, Arazi Sanatı	Pınar Yoldaş, Ana Mendieta, Robert Smithson, Neri Oxman	Sarmal Dalgakıran, İpek Köşk, Plastik Balon Kaplumbağası, Plastikleri filtrelemek için böbrek [(Petronephros – Kidneys for the Plastivore)]
K3	Land Art, Doğa Sanatı, Ekolojik Sanat, Çevre Sanatı, Toprak Sanatı	Hamish Fulton, Richard Serra, Andy Goldsworthy, Canan Tolon, Ana Mendieta, Madeleine Lacrampe, Karen Macher, Ayşe Erkmen, Alper Aydın, Mel Chin, Joseph Beuys, Guiseppe Penone, Mustafa Duyuler.	İyileştirme Projesi (Revival Field), 7000 Oaks
K4	Hatırlamıyorum	Hatırlamıyorum	Hatırlamıyorum
K5	Teknoromantisizm, Hipernesneler	Hito Steyerl, Olafur Eliasson, Serkan Taycan, Begüm Yamanlar	İki Deniz Arası, Boğazın Suları Çekildiği Zaman
K6	Postmodernizm, Çağdaş Sanat, Yeni Kavramsalılık, Arazi Sanatı	Barbara Kruger, Robert Smithson	Sarmal Dalgakıran
K7	Arazi Sanatı, Enstalasyon Sanatı	Robert Smithson, Andy Goldsworthy	Spiral Jetty
K8	Arazi Sanatı, Arte Povera, Ekolojik Sanat	Olafur Eliasson, Agnieszka Kurant, Hale Tenger, Elmas Deniz, Ozan Atalan, Dora Budor	Nesli Tükenen Türler, Sarmal Dalgakıran, Köken Serisi
K9	Land Art, Hipermodernizm	Refik Anadol, Marina Abramovic, Cindy Sherman	Spiral Mendirek, Balkan Baroque

K10	Hatırlamıyorum	Alaattin Kirazcı, Vania Heymann	Up and Up klibi
K11	Arazi Sanatı	Joseph Beuys, Hans Haacke, Robert Smithson, Canan Tolon, Olafur Eliasson	Spiral Jetty, 7000 Oaks, Grass Grows, Yapay Güneş [The Weather Project (Hava Durumu Projesi)]
K12	Land Art, Çevresel Sanat	Hatırlamıyorum	Spiral Jetty, Çürümüş Tavşan [Ölü Bir Tavşana Yapıtlar Nasıl Anlatılır (How to Explain Pictures to a Dead Hare)]
K13	Ekolojik Sanat, Eko-feminizm	Ana Mendieta	Buğday Tarlası, Silüet serisi
K14	Empresyonizm, Klasik Sanat (Klasisizm), Land Art	Anthony Gaudi	Hatırlamıyorum

Katılımcıların, temelinde ekoloji, doğa ve çevre bulunan çağdaş sanat kuramlarına bağlı sanatlara verdikleri örnekler ve frekans değerleri, aşağıdaki tabloda kategoriler altında verilmiştir. Katılımcıların verdikleri görüşlerinde, temelinde ekoloji, doğa ve çevre bulunan kuramlara bağlı sanatlara göre kuramsal kategoriler; 1960 sonrası sanatta Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamaların bulunduğu sanatsal kuramlar; Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamalar ile etkileşimde olan ve disiplinlerarası özellikte sanat kuramları; 1960 öncesi doğaya yönelik ilk sanat kuramları; doğaya yönelik felsefi kuramlar; toplumsal alanlarda veya anlık gerçekleştirilen sanat kuramları; Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamalardan öncesinde ön planda olan sanatsal kuramlar; Rönesans Sanatı geleneklerine uygun resim anlayışının egemen olduğu sanatsal kuramlar olarak belirlenmiştir (Tablo 50).

Tablo 50. Katılımcıların temelinde ekoloji, doğa ve çevre bulunan çağdaş sanat kuramları kategorisi ve bu kuramlara bağlı sanatlara verdikleri örnekler ve frekans değerleri.

Kategoriler	Kuramlara Bağlı Sanatlar	Bahseden Öğrenci		İfade Sıklığı	
		(f)	%	(f)	%
1960 sonrası sanatta Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamaların bulunduğu sanatsal kuramlar	“Arazi Sanatı” “Çevre Sanatı” “Çevresel Sanat” “Ekolojik Sanat” “Doğa Sanatı” “Toprak Sanatı” “Eko-feminizm”	11	78,57	7	36,84
Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamalar ile etkileşimde olan ve disiplinlerarası özellikte sanat kuramları	“Yerleştirme Sanatı” “Video Sanatı” “Çağdaş Sanat” “Yoksul Sanat”	5	35,71	4	21,05
1960 öncesi doğaya yönelik ilk sanat kuramları	“İzlenimcilik”	1	7,14	1	5,26
Doğaya yönelik felsefi kuramlar	“Teknoromantisizm” “Hipernesneler”	1	7,14	2	10,52

Toplumsal alanlarda veya anlık gerçekleştirilen sanat kuramları	“Aksiyon Sanatı” “Sokak Sanatı”	2	14,28	2	10,52
Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamalardan öncesinde ön planda olan sanatsal kuramlar	“Yeni Kavramsalılık” “Postmodernizm” “Hipermodernizm”	2	14,28	3	15,78
Rönesans Sanatı geleneklerine uygun resim anlayışının egemen olduğu sanatsal kuramlar	“Klasik Sanat”	1	7,14	1	5,26
Toplam		12	85,71	20	100

Katılımcıların, temelinde ekoloji, doğa ve çevre bulunan çağdaş sanat kuramlarına bağlı sanatlara yönelik görüşlerini belirtilen yedi kategori altında örnek tümceler verilmiştir. Buna göre katılımcılar temelinde ekoloji, doğa ve çevre bulunan çağdaş sanat kuramlarına yönelik görüşlerini %78,57 oranında (11 katılımcı) 1960 sonrası sanatta Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamaların bulunduğu sanatsal kuramlar, %35,71 oranında (5 katılımcı) Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamalar ile etkileşimde olan ve disiplinlerarası özellikte sanat kuramları, %7,14 oranında (1 katılımcı) 1960 öncesi doğaya yönelik ilk sanat kuramları, %7,14 oranında (1 katılımcı) doğaya yönelik felsefi kuramlar, %14,28 oranında (2 katılımcı) toplumsal alanlarda veya anlık gerçekleştirilen sanat kuramları, %14,28 oranında (2 katılımcı) Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamalardan öncesinde ön planda olan sanatsal kuramlar ve %7,14 oranında (1 katılımcı) Rönesans Sanatı geleneklerine uygun resim anlayışının egemen olduğu sanatsal kuramlar olarak vermektedirler. Toplamda ise bu soru %85,71 oranında (12 katılımcı) cevaplandırılmıştır (Tablo 50).

Katılımcıların temelinde ekoloji temelli çalışmaları olan çağdaş sanatçılara verdikleri örnekler ve frekans değerleri, aşağıdaki tabloda kategoriler altında verilmiştir. Katılımcıların verdikleri örneklerle göre bu kategoriler, ekoloji temelli çalışan yerli sanatçılar ve ekoloji temelli çalışan yabancı sanatçılar olarak belirlenmiştir (Tablo 51).

Tablo 51. Katılımcıların ekoloji temelli çalışmaları olan çağdaş sanatçılara verdikleri örnekler ve frekans değerleri.

Kategoriler	Örnek Sanatçılar	Bahsedilen Öğrenci		İfade Sıklığı	
		(f)	%	(f)	%
Ekoloji temelli çalışan yerli sanatçılar	“Savaş Onur Şen” “Nezakat Tekin” “Sinem Dişli” “Cansu Yıldırım” “Ozan Atalan” “Pınar Yoldaş” “Canan Tolon” “Ayşe Erkmen” “Alper Aydın” “Mustafa Duyuler”	8	57,14	13	33,33

	“Serkan Taycan”				
	“Begüm Yamanlar”				
	“Hale Tenger”				
	“Elmas Deniz”				
	“Refik Anadol”				
	“Alaattin Kirazcı”				
Ekoloji temelli çalışan yabancı sanatçılar	“Mandy Berker”	12	85,71	14	35,89
	“Joseph Beuys”				
	“Robert Smithson”				
	“Richard Long”				
	“Ana Mendieta”				
	“Neri Oxman”				
	“Hamish Fulton”				
	“Richard Serra”				
	“Andy Goldsworthy”				
	“Madeleine Lacrampe”				
	“Karen Macher”				
	“Mel Chin”				
	“Guiseppe Penone”				
	“Hito Steyerl”				
	“Olafur Eliasson”				
	“Barbara Kruger”				
	“Agnieszka Kurant”				
	“Dora Budor”				
	“Marina Abramovic”				
	“Cindy Sherman”				
	“Vania Heymann”				
	“Hans Haacke”				
	“Anthony Gaudi”				
Toplam		12	85,71	27	69,23

Katılımcıların, ekoloji temelli çalışmaları olan çağdaş sanatçılara verdikleri örnekler belirtilen iki kategori altında örnek tümceler ile verilmiştir. Buna göre katılımcıların ekoloji temelli çalışmaları olan çağdaş sanatçılara verdikleri örnekler %57,14 oranında (8 katılımcı) ekoloji temelli çalışan yerli sanatçılar ve %85,71 oranında (12 katılımcı) ekoloji temelli çalışan yabancı sanatçılar olarak vermektedirler. Toplamda ise bu soruya %85,71 oranında (12 katılımcı) cevap verilmiştir (Tablo 51).

Katılımcıların ekoloji temelli sanatsal eserlere verdikleri örnekler ve frekans değerleri, aşağıdaki tabloda kategoriler altında verilmiştir. Katılımcıların verdikleri örnekler göre bu kategoriler ekoloji ve Antroposen kavramlarına yönelik çalışan yerli sanatçıların eserleri; Ekoloji ve Antroposen kavramlarına yönelik çalışan yabancı sanatçıların eserleri olarak belirlenmiştir (Tablo 52).

Tablo 52. Katılımcıların ekoloji temelli sanatsal eserlere verdikleri örnekler ve frekans değerleri.

Kategoriler	Örnek Eserler	Bahsedene Öğrenci	İfade Sıklığı
		(f) %	(f) %

Ekoloji ve Antroposen kavramlarına yönelik çalışan yerli sanatçıların eserleri	“Göbeklitepe - Sinem Dişli” “Plastik Balon Kaplumbağası - Pınar Yoldaş” “Petronephros/Plastivor için Böbrekler (Kidneys for the Plastivor) – Pınar Yoldaş” “İki Deniz Arası – Serkan Taycan” “Boğazın Suları Çekildiği Zaman – Begüm Yamanlar” “Nesli Tükenen Türler – Ozan Atalan”	4	28,57	5	25
Ekoloji ve Antroposen kavramlarına yönelik çalışan yabancı sanatçıların eserleri	“Altered Ocean – Mandy Barker” “Wyoming Çemberi – Richard Long” “Spiral Jetty (Sarmal Dalgakıran / Spiral Mendirek) – Robert Smithson” “İpek Köşk – Neri Oxman” “İyileştirme Projesi (Revival Field) – Mel Chin” “7000 Oaks – Joseph Beuys” “Köken Serisi – Dora Budor” “Balkan Baroque – Marina Abramovic” “Up and Up klibi – Coldplay” “Grass Grows – Hans Haacke” “The Weather Project (Hava Durumu Projesi) – Olafur Eliasson” “Ölü Bir Tavşana Resimleri Nasıl Açıklamalı (How to Explain Pictures to a Dead Hare) – Joseph Beuys” “Buğday Tarlası – Agnes Denes” “Silüet Serisi – Ana Mendieta”	10	71,42	11	55
Toplam		12	85,71	16	80

Katılımcıların, ekoloji temelli sanatsal eserlere verdikleri örnekler, belirtilen iki kategori altında örnek tümceler ile verilmiştir. Buna göre katılımcılar görüşlerinde, ekoloji temelli sanatsal eserlere verdikleri örneklerle, %28,57 oranında (4 katılımcı) ekoloji ve Antroposen kavramlarına yönelik çalışan yerli sanatçıların eserlerini ve %71,42 oranında (10 katılımcı) ekoloji ve Antroposen kavramlarına yönelik çalışan yabancı sanatçıların eserlerini vermektedirler. Toplamda ise bu soruya %85,71 oranında (12 katılımcı) cevap verilmiştir (Tablo 52).

Çalışma grubuna, “*Bu konu kapsamında çevresel bir sanatsal projeye izleyici olarak katıldınız mı?*” sorusu sorulmuştur. Ayrıca bu soruya katıldım cevabı veren katılımcılardan bu projenin etkileyen özelliklerini belirterek değerlendirmeleri istenmiştir. Bu kapsamda elde edilen veriler aşağıda iki ayrı tabloda sunulmuştur. Buna göre Tablo 53 katılımcıların cevaplarını ve frekans değerlerini aktarmakta, Tablo 54 ise katılım gösteren katılımcıların projeye ilişkin görüşlerini, Tablo 55 ise kategoriler altında katılımcıların görüşleri ve frekans değerlerini sunmaktadır.

Tablo 53. Katılımcıların Antroposen Çağı veya doğaya, çevreye etkilerine yönelik etkinliklere katılımlarına ilişkin kodlar ve frekans değerleri.

Kodlar	Kişi sayısı (n)	%
Katıldım	6	42,85
Katılmadım	8	57,14
Toplam	14	100

Katılımcılar ekoloji temelli çevresel sanatsal projelere izleyici olarak katılımlarını, katıldım ve katılmadım olmak üzere önceden belirlenmiş iki farklı kodlama üzerinde cevaplarını bildirmişlerdir. Buna göre katılımcıların cevapları, %42,85 oranında (6 katılımcı) katıldım, %57,14 oranında (8 katılımcı) katılmadım şeklindedir (Tablo 53).

Tablo 54. Ekoloji temelli çevresel sanatsal projelere izleyici olarak katılan katılımcıların, katıldıkları projenin özelliklerine ilişkin görüşleri.

Proje özellikleri	
K3	Açık alanda izleyici ile etkileşimli olması ve kalabalık bir sanatçı grubunun bir arada ama ayrı bir üretim içinde olmaları ve birlikte de iş üretmeleri
K6	Beni en çok etkileyen; insan olarak varlığımı, varoluşsal nedenimi (dünyaya olan katkılarım ve zararlarımı), bulunduğum noktayı, dünyaya yaptığım üretim ve tüketimi düşündürtmesiydi.
K8	Port İzmir 2014’de Carmen Bouyer’in mekânın içinde kurduğu bir doğa çalışması vardı. Ama bu trienalde sadece bu konuyla ilgili çalışmaların aksine bu yönde eğilimleri olan sanatçılar vardı.
K10	Proje bana daha çok çalışıp donanım kazanmam gerektiğini hatırlattı. Bakış açımı, konuya yönelik ilgimi derinleştirdi ve beni hırslandırdı.
K11	İstanbul Modern’de Canan Tolon’un çimler ve aynalı bir çalışması vardı; sonsuz bir döngüyü gösteriyordu. Aynanın ve gerçek çimlerin çalışmada olması beni etkiledi. Tek bir çalışmanın on binlerce görüntüsü vardı.
K14	Deniz kumu kullanılmış olması ve doğal malzemelerin insan kavramları üzerine kullanılması beni etkileyen özellikler.

Katılımcıların katıldıkları ekoloji temelli çevresel sanatsal projelere ilişkin görüşleri ve frekans değerleri, aşağıdaki tabloda kategoriler altında verilmiştir. Katılımcıların verdikleri örneklerle göre bu kategoriler, kolektif bir yapıda ve izleyici ile etkileşimli olması; düşündürücü yapıda olması, eserlerin farklı tekniklerin bir arada bir projede buluşması; eserlerde doğal ve yapay malzemelerin kullanılması olarak belirlenmiştir (Tablo 55).

Tablo 55. Ekoloji temelli çevresel sanatsal projelere izleyici olarak katılan katılımcıların, katıldıkları projenin özelliklerine ilişkin görüşleri ve frekans değerleri.

Kategoriler	Örnek Tümceler	Bahseden Öğrenci		İfade Sıklığı	
		(f)	%	(f)	%
Kolektif bir yapıda ve izleyici ile etkileşimli olması	“Açık alanda izleyici ile etkileşimli olması ve kalabalık bir sanatçı grubunun bir arada ama ayrı bir üretim içinde olmaları ve birlikte de iş üretmeleri.”	1	16,66	1	10
Düşündürücü yapıda olması	“Beni en çok etkileyen; insan olarak varlığımı, varoluşsal nedenimi (dünyaya olan katkılarım ve	2	33,33	2	20

	zararlarımı), bulunduğum noktayı, dünyaya yaptığım üretim ve tüketimi düşündürtmesiydi.”				
	“Proje bana daha çok çalışıp donanım kazanmam gerektiğini hatırlattı. Bakış açımı, konuya yönelik ilgimi derinleştirdi ve beni hırslandırdı.”				
Eserlerin farklı tekniklerin bir arada bir projede buluşması	“Port İzmir 2014’de Carmen Bouyer’in mekânın içinde kurduğu bir doğa çalışması vardı. Ama bu trinalde sadece bu konuyla ilgili çalışmaların aksine bu yönde eğilimleri olan sanatçılar vardı.”	1	16,66	1	10
Eserlerde doğal ve yapay malzemelerin kullanılması	“İstanbul Modern’de Canan Tolon’un çimler ve aynalı bir çalışması vardı; sonsuz döngüyü gösteriyordu. Aynanın ve gerçek çimlerin çalışmada olması beni etkiledi. Tek bir çalışmanın on binlerce görüntüsü vardı.”	2	33,33	3	30
	“Deniz kumu kullanılmış olması ve doğal malzemelerin insan kavramları üzerine kullanılması beni etkileyen özellikler.”				
Toplam		6	100	7	70

İlgili soruya %42,85 oranında (6 katılımcı) katıldım cevabı veren katılımcıların, katıldıkları ekoloji temelli çevresel sanatsal projelere ilişkin görüşleri, belirtilen dört kategori altında örnek tümceler ile verilmiştir. Buna göre katılımcılar, katıldıkları ekoloji temelli çevresel sanatsal projelere ilişkin görüşlerini %16,66 oranında (1 katılımcı) kolektif bir yapıda ve izleyici ile etkileşimli olması, %33,33 oranında (2 katılımcı) düşündürücü yapıda olması, %16,66 oranında (1 katılımcı) eserlerin farklı tekniklerin bir arada bir projede buluşması ve %33,33 oranında (2 katılımcı) eserlerde doğal ve yapay malzemelerin kullanılması olarak vermektedirler. Toplamda ise bu soru %100 oranında (6 katılımcı) cevaplanmıştır (Tablo 55).

4.6.3. Katılımcıların Antroposen Çağı Etkilerine Bağlı Olarak Gelişen Ekoloji Temelli Sanatsal Yönelimlerin Düşünsel, Biçimsel, Teknik Yapısı ve Malzemelerine Dair Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarında öğrenim gören öğrencilerin *Antroposen Çağı etkilerine bağlı olarak gelişen ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin düşünsel, biçimsel, teknik yapısı ve malzemelerine ilişkin görüşlerine yönelik çalışma grubuna, Ekoloji temelli sanatsal yönelimleri düşünsel, biçimsel, teknik yapıları ve malzemeleri açısından değerlendiriniz* sorusu sorulmuştur. Bu kapsamda elde edilen veriler aşağıda beş ayrı tabloda sunulmuştur. Buna göre Tablo 56 katılımcıların görüşlerini aktarmakta, Tablo 57 katılımcıların düşünsel açıdan görüşlerini ve frekans değerlerini, Tablo 58 katılımcıların biçimsel açıdan görüşlerini ve frekans değerlerini, Tablo 59 katılımcıların teknik yapıları açısından görüşlerini ve frekans değerlerini, Tablo 60 ise katılımcıların malzeme açısından görüşlerini ve frekans değerlerini kategoriler ışığında yansıtmaktadır.

Tablo 56. Katılımcıların Ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin düşünsel, biçimsel, teknik yapıları ve malzemelerine yönelik görüşleri.

	Düşünsel açıdan	Biçimsel açıdan	Teknik yapısı açısından	Malzeme açısından
K1	İnsanların bıraktığı tahribat, ekoloji temelli. İnsanların doğa ile ilgili sorgulama yapmasını sağlayan bir yapıya sahip.	Çok çeşitli, dokunabildiğimiz her şey. Sınırları geniş.	Katılımcı, interaktif, insanları da işin içine dahil eden bir yapıda. İşbirlikçi. Enstalasyon, performans, heykel, dijital sanat.	Atık malzemeler, kumaş parçaları, plastik, fotoğraf çerçeveleri, yeniden dönüştürülebilir fotoğraf baskıları. Mekân gibi her şey bir malzemeye dönüşmüş durumda
K2	Bu dünyada tek olmadığımız, dünyanın insan merkezli olmadığı üzerine farkındalık yaratmak	Doğayı taklit eden bir biçimde	Doğanın merkezinde sergilemeler	Doğadan malzemeler
K3	Çevre sorunları ve insanın doğaya karşı olan olumsuz etkileri	Sürecin izlenebildiği	Sanatçının doğrudan müdahalesi ve malzemeyle kurduğu bağ ile ilerliyor.	Doğal malzemeler
K4	Ekoloji kavramı ve diğer disiplinlerle bağı	Düşünsel anlama bağı olarak üç boyutlu bir form	Enstalasyon, fotoğraf, geniş alanda sergilemeler, eser ile izleyici ilişkili	Ekolojiye uygun malzemeler
K5	Ekoloji temelli	Biçimsizlik	Enstalasyon	Genelleme yapılamaz
K6	İnsana varoluşsal nedenini, dünyaya fayda ve zararını sorgulatan	Heykelimsi yapılar	Doğada çok büyük arazilerde sergilenmesi	Daha doğal malzemeler ya da atık ve dönüştürülebilir malzemeler
K7	Dünyanın gelecekte daha yaşanılabilirliği	Tanımlanamadı	İzleyicileri sanatın içine dahil etmeleri	Doğanın parçası malzemeler
K8	Ekoloji temelli	Çok biçimli, biçimsiz	Disiplinlerarası, işbirlikli	Malzeme çok çeşitli, her şey malzeme olabilir
K9	Doğayı anlama tasvirleri	Döngüsel formlar	Doğal bir ortamda sergileme	Doğal malzemeler; kayalar, taşlar
K10	Sahip çıkma, bir şeye zarar vermek, acıyı ve yok oluşu hissetmek	Herhangi bir formu yok, geometrik, simetri-asimetri, biçim bozma	Video, fotoğraf, performans sanatı, tuval, disiplinlerarası, dijital sanat. Edebi ve karma	Her türlü malzeme
K11	İnsanın doğaya müdahalesi	Naylon poşet formları	Enstalasyon	Plastik atık
K12	Çevre, yaşam, ölüm	Anlatmak istediği mesaja göre	Mekânsal açıdan sınırlama olmadan sergileme	Sürdürülebilir malzemeler
K13	Ekolojiye duyarlılık, doğanın tahrip olması, doğayı koruma, doğanın insan bedeniyle bütünleşmesi	Doğal biçimler	Performans, doğal ortamda veya sergi salonlarında sergileme, enstalasyon	Doğal malzemeler

K14	Doğa	Spiral, çatı formalar, doğanın kendi kendine yaptığı şekiller	Bulunduğu yere göre sergileme	Doğal kaynaklı malzemeler; büyük kaya parçaları gibi.
------------	------	---	-------------------------------	---

Katılımcıların ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin düşünsel yapısına ilişkin görüşleri ve frekans değerleri, aşağıdaki tabloda kategoriler altında verilmiştir. Katılımcıların görüşlerinden elde edilen örnek tümcelere göre bu kategoriler; insan kaynaklı tahribat, ortaya çıkan çevre sorunlarını konu alan ve ekoloji temelli düşünsel yapıya sahip olması; sorgulatan, düşündürten ve farkındalık yaratan bir yapıya sahip olması olarak belirlenmiştir (Tablo 57).

Tablo 57. Katılımcıların ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin, düşünsel yapısına ilişkin görüşleri ve frekans değerleri.

Kategoriler	Örnek Tümceler	Bahsedeni Öğrenci		İfade Sıklığı	
		(f)	%	(f)	%
İnsan kaynaklı tahribat ile ortaya çıkan çevre sorunlarını konu alan ve ekoloji temelli düşünsel yapıya sahip olması	“İnsanların bıraktığı tahribat.” “Çevre sorunları ve insanın doğaya karşı olan olumsuz etkileri.” “Ekoloji kavramı ve diğer disiplinlerle bağı.” “Ekoloji temelli.” “İnsanın doğaya müdahalesi.” “Çevre, yaşam, ölüm.” “Ekolojiye duyarlılık, doğanın tahrip olması, doğayı koruma, doğanın insan bedeniyle bütünleşmesi.” “Doğa.”	9	64,28	6	42,85
Sorgulatan, düşündürten ve farkındalık yaratan bir yapıya sahip olması	“İnsanların doğa ile ilgili sorgulama yapmasını sağlayan bir yapıya sahip.” “Bu dünyada tek olmadığımız, dünyanın insan merkezli olmadığı üzerine farkındalık yaratmak.” “İnsanın varoluşsal nedenini, dünyaya fayda ve zararını sorgulatan.” “Doğayı anlama tasvirleri.” “Sahip çıkma, bir şeylere zarar vermek, acıyı ve yok oluşu hissetmek.” “Dünyanın gelecekte daha yaşanılabilirliği.”	6	42,85	3	21,42
Toplam		14	100	9	64,28

Katılımcıların, ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin düşünsel yapısına ilişkin görüşleri, belirtilen iki kategori altında örnek tümceler ile verilmiştir. Buna göre katılımcılar, ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin düşünsel yapısına ilişkin görüşlerini %64,28 oranında (9 katılımcı) insan kaynaklı tahribat ile ortaya çıkan çevre sorunlarını konu alan ve ekoloji temelli düşünsel yapıya sahip olması ve %42,85 oranında (6 katılımcı) sorgulatan, düşündürten ve farkındalık yaratan bir yapıya sahip olması olarak vermektedirler. Toplamda ise bu soruya %100 oranında (14 katılımcı) cevap verilmiştir (Tablo 57).

Katılımcıların ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin biçimsel yapısına ilişkin görüşleri ve frekans değerleri, aşağıdaki tabloda kategoriler altında verilmiştir. Katılımcıların görüşlerine göre örnek tümceler ve kategoriler; sınırsız biçimlerde olması, doğal ve yapay formları ve sürece etkisi gözlemlenen yapıda olması; geometrik formlara sahip olması, üç boyutlu forma sahip olması olarak belirlenmiştir (Tablo 58).

Tablo 58. Katılımcıların ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin, biçimsel yapısına ilişkin görüşleri ve frekans değerleri.

Kategoriler	Örnek Tümceler	Bahseden Öğrenci		İfade Sıklığı	
		(f)	%	(f)	%
Sınırsız biçimlerde olması	“Çok çeşitli, dokunabildiğimiz her şey.” “Sınırları geniş.” “Biçimsizlik.” “Çok biçimli, biçimsiz.” “Herhangi bir formu yok, biçim bozma gibi de olabilir.” “Anlatmak istediği mesaja göre.”	5	35,71	3	18,75
Doğal ve yapay formları ve sürece etkisi gözlemlenen yapıda olması	“Doğayı taklit eden bir biçimde.” “Sürecin izlenebildiği.” “Naylon poşet formları.” “Doğal biçimler.” “Doğanın kendi kendine yaptığı şekiller.”	5	35,71	5	31,25
Geometrik formlara sahip olması	“Döngüsel formlar.” “Geometrik, simetri-asimetrik formlar.” “Spiral, çatı formlar.”	3	21,42	3	18,75
Üç boyutlu forma sahip olması	“Düşünsel anlama bağlı olarak üç boyutlu bir form.” “Heykelimsi yapılar.”	2	14,28	2	12,5
Toplam		13	92,85	13	81,25

Katılımcıların, ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin, biçimsel yapısına ilişkin görüşleri, belirtilen dört kategori altında örnek tümceler ile verilmiştir. Buna göre katılımcılar, ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin biçimsel yapısına ilişkin görüşlerini %35,71 oranında (5 katılımcı) sınırsız biçimlerde olması, %35,71 oranında (5 katılımcı) doğal ve yapay formları ve sürece etkisi gözlemlenen yapıda olması, %21,42 oranında (3 katılımcı) geometrik formlara sahip olması, %14,28 oranında (2 katılımcı) üç boyutlu forma sahip olması olarak vermektedirler. Toplamda ise bu soruya %92,85 oranında (13 katılımcı) cevap verilmiştir (Tablo 58).

Katılımcıların ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin teknik yapısına ilişkin görüşleri ve frekans değerleri, aşağıdaki tabloda kategoriler altında verilmiştir. Katılımcıların verdikleri örnek tümcelere göre bu kategoriler çoklu disiplinler, izleyici katılımlı ve etkileşimli bir

yapıya sahip olması; çalışmalarda birçok yöntem ve kuramların kullanılması, çalışmaların sergilenmesinde mekânsal açıdan sınırlama olmaması olarak belirlenmiştir (Tablo 59).

Tablo 59. Katılımcıların ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin teknik yapısına ilişkin görüşleri ve frekans değerleri.

Kategoriler	Örnek Tümceler	Bahseden Öğrenci		İfade Sıklığı	
		(f)	%	(f)	%
Çoklu disiplinler, izleyici katılımlı ve etkileşimli bir yapıya sahip olması.	“Katılımcı, interaktif, insanları da işin içine dahil eden bir yapıda.” “Eser ile izleyici ilişkili.” “Sanatçının doğrudan müdahalesi ve malzemeyle kurduğu bağ ile ilerliyor.” “İzleyicileri sanatın içine dahil etmeleri.” “Disiplinlerarası.” “İşbirlikli / işbirlikçi.” “Edebi ve karma.”	7	50	5	23,80
Çalışmalarda birçok yöntem ve kuramların kullanılması	“Enstalasyon” “Performans” “Dijital Sanat” “Fotoğraf” “Video” “Heykel” “Tuval”	6	42,85	7	33,33
Çalışmaların sergilenmesinde mekânsal açıdan sınırlama olmaması	“Doğanın merkezinde sergilemeler.” “Geniş alanda sergilemeler” “Doğada çok büyük arazilerde sergilenmeleri.” “Doğal bir ortamda sergileme.” “Mekânsal açıdan sınırlama olmadan sergileme.” “Doğal ortamda veya sergi salonlarında sergileme.” “Bulunduğu yere göre sergileme	7	50	3	14,28
Toplam		14	100	15	71,42

Katılımcıların, ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin teknik yapısına ilişkin görüşleri, belirtilen üç kategori altında örnek tümceler ile verilmiştir. Buna göre katılımcılar, ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin teknik yapısına ilişkin görüşlerini %50 oranında (7 katılımcı) çoklu disiplinler, izleyici katılımlı ve etkileşimli bir yapıya sahip olması, %42,85 oranında (6 katılımcı) çalışmalarda birçok yöntem ve kuramların kullanılması ve %50 oranında (7 katılımcı) çalışmaların sergilenmesinde mekânsal açıdan sınırlama olmaması olarak vermektedirler. Toplamda ise bu soruya %100 oranında (14 katılımcı) cevap verilmiştir (Tablo 59).

Katılımcıların ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin, malzemelerine ilişkin görüşleri ve frekans değerleri, aşağıdaki tabloda kategoriler altında verilmiştir. Katılımcıların verdikleri örnek tümcelere göre bu kategoriler geri dönüştürülebilir, sürdürülebilir ve atık malzemelerin

kullanımı; her şeyin malzeme olarak kullanılabilmesi, doğal ve ekolojik malzemeler olarak belirlenmiştir (Tablo 60).

Tablo 60. Katılımcıların ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin, malzemelerine ilişkin görüşleri ve frekans değerleri.

Kategoriler	Örnek Tümceler	Bahseden Öğrenci		İfade Sıklığı	
		(f)	%	(f)	%
Geri dönüştürülebilir, sürdürülebilir ve atık malzemelerin kullanımı	“Atık malzemeler, kumaş parçaları, plastik, fotoğraf çerçeveleri, yeniden dönüştürülebilir fotoğraf baskıları.” “Atık ve dönüştürülebilir malzemeler.” “Plastik atık.” “Sürdürülebilir malzemeler.”	4	28,57	4	33,33
Her şeyin malzeme olarak kullanılabilmesi	“Mekân gibi her şey bir malzemeye dönüşmüş durumda.” “Genelleme yapılamaz.” “Malzeme çok çeşitli, her şey malzeme olabilir.” “Her türlü malzeme.”	4	28,57	3	24,99
Doğal ve ekolojik malzemeler	“Doğadan doğal malzemeler.” “Ekolojiye uygun malzemeler.” “Daha doğal kaynaklı malzemeler; büyük kaya parçaları, taşlar...” “Doğanın parçası malzemeler.”	8	57,14	4	33,33
Toplam		14	100	11	91,66

Katılımcıların, ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin malzemelerine ilişkin görüşleri belirtilen üç kategori altında örnek tümceler ile verilmiştir. Buna göre katılımcılar, ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin malzemelerine ilişkin görüşlerini %28,57 oranında (4 katılımcı) geri dönüştürülebilir, sürdürülebilir ve atık malzemelerin kullanımı, %28,57 oranında (4 katılımcı) her şeyin malzeme olarak kullanılabilmesi ve %57,14 oranında (8 katılımcı) doğal ve ekolojik malzemeler olarak vermektedirler. Toplamda ise bu soruya %100 oranında (14 katılımcı) cevap verilmiştir (Tablo 60).

Çalışma grubuna, *Temelinde Antroposen Çağı ve/veya doğal yaşam, ekolojinin yer aldığı ziyaret ettiğiniz bir çağdaş sanat fuarı veya müze vb.de yer alan çalışmalara ilişkin görüşlerinizi bildiriniz* sorusu sorulmuştur. Bu kapsamda elde edilen veriler aşağıda üç ayrı tabloda sunulmuştur. Buna göre Tablo 61 katılımcıların Antroposen Çağı ve/veya doğal yaşam, ekolojinin yer aldığı bir çağdaş sanat fuarı veya müzeyi ziyaretlerine ilişkin cevaplarını ve frekans değerlerini, Tablo 62 ise bu çağdaş sanat fuarı veya müzeyi ziyaret eden katılımcıların görüşlerini, Tablo 63 ise katılımcıların görüşlerini ve frekans değerlerini kategoriler ışığında sunmaktadır.

Tablo 61. Katılımcıların temelinde Antroposen Çağı ve/veya doğal yaşam, ekolojinin yer aldığı çağdaş sanat fuarı veya müzeyi ziyaretlerine ilişkin cevaplar ve frekans değerleri.

Kodlar	Kişi sayısı (n)	%
Ziyaret ettim	5	35,71
Ziyaret etmedim	9	64,28
Toplam	14	100

Katılımcılar temelinde Antroposen Çağı ve/veya doğal yaşam, ekolojinin yer aldığı bir çağdaş sanat fuarı veya müze vb.ye katılımlarını, ziyaret ettim ve ziyaret etmedim olmak üzere iki farklı kodlama üzerinde görüşlerini bildirmişlerdir. Buna göre katılımcıların cevapları, %35,71 oranında (5 katılımcı) ziyaret ettim, %64,28 oranında (9 katılımcı) ziyaret etmedim şeklindedir (Tablo 61).

Tablo 62. Katılımcıların temelinde Antroposen Çağı ve/veya doğal yaşam, ekolojinin yer aldığı ziyaret ettikleri bir çağdaş sanat fuarı veya müze vb.de yer alan çalışmalara ilişkin görüşleri.

- K2** İstanbul Modern’de küçük bir kum yığını vardı. Ama sergi o konuya ait değildi. Birçok konuda işler vardı.
- K3** 2019 İstanbul Bienali’nde Antroposen Çağ çok ön plandaydı. Antroposen ile ilgili tarih yaratılıp sergilenmiş. Adaya yerleştirilen işler vardı. Hayvan kemikleriyle ilgili işler vardı, gerçekler olduğu gibi vurgulanmıştı. Suyun içinde hayvan heykelleri vardı. Bunların her biri ekolojik ve doğal yaşamı doğrudan etkileyen işlerdi.
- K5** 2019 İstanbul Bienali’nde terracota askerlerinin olduğu heykellerin varlığı çok ilginçti. Sanatçı Alejandro’nun lokal halkın balık tutma şekillerinin belgeselleri vardı. Güzel bir bienaldi.
- K6** Yerde duran bir şey yapmışlardı; ölmüş bir arı, arının o formu beni etkiledi. Bir tane video art vardı; bir insan, dönüşüm romanındaki gibi gölge oyunu tarzıyla bir örümceğe dönüşüyordu. Tüketim ile ilgili bir yansıtma gibiydi. Sanki böceğin doğuşu ve yok oluşu gibiydi.
- K7** Litvanya’da bir müzede, ağaç parçalarından farkındalık yaratması anlamında köşede oluşturulmuş bir enstalasyon çalışması vardı. Kurumuş bir ağaç gövdesini sergi salonunun bir köşesine koyup seyircileri bu anlamda düşündürüyordu.

Katılımcıların ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin malzemelerine ilişkin görüşleri ve frekans değerleri, aşağıdaki tabloda kategoriler altında verilmiştir. Katılımcıların verdikleri örnek tümcelere göre bu kategoriler çoklu disiplinler bir yapıda; teknik yapısı açısından çok yönlü olması olarak belirlenmiştir (Tablo 63).

Tablo 63. Katılımcıların temelinde Antroposen Çağı ve/veya doğal yaşam, ekolojinin yer aldığı ziyaret ettikleri bir çağdaş sanat fuarı veya müze vb.de yer alan çalışmalara ilişkin görüşleri ve frekans değerleri.

Kategoriler	Örnek Tümceler	Bahseden Öğrenci		İfade Sıklığı	
		(f)	%	(f)	%

Çoklu disiplinler bir yapıda	“İstanbul Modern’de küçük bir kum yağını vardı. Ama sergi o konuya ait değildi. Bir çok konuda işler vardı.”	1	20	1	5,55
Teknik yapısı açısından çok yönlü olması	“2019 İstanbul Bienali’nde terracota askerlerinin olduğu heykellerin varlığı çok ilginçti. Sanatçı Alejandro’nun lokal halkın balık tutma şekillerinin belgeselleri vardı. Güzel bir bienaldi.” “2019 İstanbul Bienali’nde Antroposen Çağ çok ön plandaydı. Antroposen ile ilgili tarih yaratılıp sergilenmiş. Adaya yerleştirilen işler vardı. Hayvan kemikleriyle ilgili işler vardı, gerçek olduğu gibi vurgulanmıştı. Suyun içinde hayvan heykelleri vardı. Bunların her biri ekolojik ve doğal yaşam doğrudan etkileyen işlerdi.” “Yerde duran bir şey yapmışlardı; ölmüş bir arı, arının o formu beni etkiledi. Bir tane Video Art vardı; bir insan, dönüşüm romanındaki gibi gölge oyunu tarzıyla örümceğe dönüşüyordu. Tüketim ile ilgili bir yansıtma gibiydi. Sanki böceğin doğuşu ve yok oluşu gibiydi.” “Litvanya’da bir müzede, ağaç parçalarından farkındalık yaratması anlamında köşede oluşturulmuş bir enstalasyon çalışması vardı. Kurumuş bir ağaç gövdesini sergi salonunun bir köşesine koyup seyircileri bu anlamda düşündürüyordu.”	4	80	9	50
Toplam		5	100	10	55,55

Bir önceki soruya %35,71 oranında (5 katılımcı) ziyaret ettim cevabı veren katılımcılar, temelinde Antroposen Çağı ve/veya doğal yaşam, ekolojinin yer aldığı ziyaret ettikleri bir çağdaş sanat fuarı veya müze vb.de yer alan çalışmalara ilişkin görüşleri, belirtilen iki kategori altında örnek tümceler ile verilmiştir. Buna göre katılımcılar, temelinde Antroposen Çağı ve/veya doğal yaşam, ekolojinin yer aldığı ziyaret ettikleri bir çağdaş sanat fuarı veya müze vb.de yer alan çalışmalara ilişkin görüşlerini %20 oranında (1 katılımcı) çoklu disiplinler bir yapıda ve %80 oranında (4 katılımcı) teknik yapısı açısından çok yönlü olması olarak vermektedirler. Toplamda ise bu soru %100 oranında (5 katılımcı) cevaplanmıştır (Tablo 63).

4.6.4. Katılımcıların Antroposen Çağında, Günümüz Ekosistemine Bağlı Yeni Sanatsal Yönelimlerin, Lisansüstü Ders Programlarına Yansımalarına Dair Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarında öğrenim gören öğrencilerin *Antroposen Çağında, günümüz ekosistemine bağlı yeni sanatsal yönelimlerin, lisansüstü ders programlarına yansımalarına ilişkin görüşlerine* yönelik çalışma grubuna; *Antroposen Çağı ve/veya günümüz ekosistemine bağlı yeni sanatsal yönelimleri, Anabilim/Anasanat Dalınızın, lisansüstü sanat eğitimi ders programlarına yansımaları açısından değerlendiriniz* sorusu

sorulmuştur. Ayrıca katılımcılardan Anabilim/Anasanat Dallarında verilmiş olan ekoloji temelli sanatsal derslere örnek verilmesi istenmiştir. Bu kapsamda elde edilen veriler aşağıda üç ayrı tabloda sunulmuştur. Buna göre Tablo 64 katılımcı görüşlerini ve frekans değerlerini aktarmakta, Tablo 65 katılımcıların Anabilim/Anasanat Dallarında verilmiş olan ekoloji temelli sanatsal derslere verdikleri örnekleri, Tablo 66 ise katılımcıların verdiği örnekleri ve frekans değerlerini kategoriler ışığında sunmaktadır.

Tablo 64. Katılımcıların Antroposen Çağı ve/veya günümüz ekosistemine bağlı yeni sanatsal yönelimleri, lisansüstü sanat eğitimi ders programlarına yansımalarına ilişkin kodlar ve frekans değerleri.

Kodlar	Kişi sayısı (n)	%
Yeterli	4	28,57
Yetersiz	10	71,42
Toplam	14	100

Katılımcılar, temelinde Antroposen Çağı ve/veya günümüz ekosistemine bağlı yeni sanatsal yönelimleri, lisansüstü sanat eğitimi ders programlarına yansımalarını, yeterli ve yetersiz olmak üzere iki farklı kodlama üzerinde görüşlerini bildirmişlerdir. Buna göre katılımcıların cevapları, %28,57 oranında (4 katılımcı) yeterli, %71,42 oranında (10 katılımcı) yetersiz şeklindedir (Tablo 64).

Tablo 65. Katılımcıların Anabilim/Anasanat Dallarında verilmiş olan ekoloji temelli sanatsal derslere verdikleri örnekler.

Tanımlandığı Alan	Ekoloji temelli sanatsal derslere verilen örnekler
K1 Fotoğraf Anasanat Dalı	Ekoloji ve Çağdaş Fotoğraf
K2 Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı	Atölye Olarak Kent
K3 Heykel Anasanat Dalı	Yok
K4 Fotoğraf Anasanat Dalı	Doğa Fotoğrafı Estetiği (Fotoğraf Anasanat Dalı Yüksek Lisans), Fotoğraf ve Doğa (Fotoğraf Anasanat Dalı Yüksek Lisans)
K5 Fotoğraf Anasanat Dalı	Antroposen Çağı ve Çağdaş Sanat
K6 Resim-İş Öğretmenliği	Sanatsal Motivasyonda Disiplinlerarası Yaklaşım, Kavramsal Sanat ve Uygulamaları, Çağdaş Sanat ve Toplum
K7 Resim-İş Öğretmenliği	İleri Resim Tasarımı, Anadolu Kültür Tarihi
K8 Resim-İş Öğretmenliği	Sanatsal Motivasyonda Disiplinlerarası Yaklaşım
K9 Resim-İş Öğretmenliği	Medya Tarihi (teorik), İleri Resim Tasarım
K10 Resim-İş Öğretmenliği	Çağdaş Sanat ve Toplum, Kültürel Bellek, Grafik Tasarım
K11 Resim Anasanat Dalı	Yok
K12 Resim-İş Öğretmenliği	Sanatsal Motivasyonda Disiplinlerarası Yaklaşım
K13 Resim-İş Öğretmenliği	Yok
K14 Seramik ve Cam Tasarımı Anasanat Dalı	Yok

Katılımcıların Anabilim/Anasanat Dallarında verilmiş olan ekoloji temelli sanatsal derslere verdikleri örnekler ve frekans değerleri, aşağıdaki tabloda Güzel Sanatlar Enstitüsü ve Eğitim Bilimleri Enstitüsü altında Anasanat ve Anabilim Dalları olarak verilmiştir. Katılımcıların verdikleri örnek derslere göre bu Anasanat ve Anabilim Dalları Fotoğraf Anasanat Dalı; Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı, Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dalı olarak belirlenmiştir (Tablo 66).

Tablo 66. Katılımcıların Anabilim/Anasanat Dallarında verilmiş olan ekoloji temelli sanatsal derslere verdikleri örnekler ve frekans değerleri.

Enstitüler	Anasanat / Anabilim Dalları	Örnek Dersler	Bahsedilen Öğrenci	
			(f)	%
Güzel Sanatlar Enstitüsü	Fotoğraf Anasanat Dalı	“Fotoğraf ve Doğa” “Doğa Fotoğrafı Estetiği” “Ekoloji ve Çağdaş Fotoğraf” “Antroposen Çağında Sanat”	3	21,42
	Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı	“Atölye Olarak Kent”	1	7,14
Eğitim Bilimleri Enstitüsü	Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dalı	“Sanatsal Motivasyonda Disiplinlerarası Yaklaşım” “Kavramsal Sanat Uygulamaları” “Çağdaş Toplum ve Sanat” “İleri Resim Tasarımı” “Anadolu Kültür Tarihi” “Medya Tarihi” “Kültürel Bellek” “Grafik Tasarım ve Kültür”	6	42,85
Toplam			10	71,42

Katılımcıların, Anabilim/Anasanat Dallarında verilmiş olan ekoloji temelli derslere verdikleri örnekleri, Güzel Sanatlar Enstitüsü’nün Fotoğraf Anasanat Dalı ile Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı ve Eğitim Bilimleri Enstitüsü’nün Resim-İş Öğretmenliği olmak üzere üç alt kategori altında verilmiştir. Buna göre katılımcılar, Anabilim/Anasanat Dallarında verilmiş olan ekoloji temelli sanatsal derslere verdikleri örnekleri, %21,42 oranında (3 katılımcı) Fotoğraf Anasanat Dalı, %7,14 oranında (1 katılımcı) Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı ve %42,85 oranında (6 katılımcı) Resim-İş Öğretmenliği bölümleri kapsamında vermektedirler. Toplamda ise bu soruya %71,42 oranında (10 katılımcı) cevap verilmiştir. Bu kapsamda Güzel Sanatlar Enstitüsü’nün Fotoğraf Anasanat Dalı kapsamında verilen; Fotoğraf ve Doğa, Doğa Fotoğrafı Estetiği, Ekoloji ve Çağdaş Fotoğraf ve Antroposen Çağında Sanat dersleri, katılımcıların kendi bölümlerinde müfredatta yer alan ve doğrudan ders adı ve içeriği bakımından, ekoloji temelli sanatsal derslere birer örnek sayılmaktadır. Ancak katılımcılar tarafından örnek verilen Atölye Olarak Kent, Sanatsal Motivasyonda Disiplinlerarası

Yaklaşım, Kavramsal Sanat Uygulamaları, Çağdaş Toplum ve Sanat, İleri Resim Tasarımı, Anadolu Kültür Tarihi, Medya Tarihi, Kültürel Bellek ve Grafik Tasarım ve kültür dersleri içerik olarak incelendiğinde; daha önce verilen, doğrudan ders adı ve içerik olarak Antroposen Çağ ve ekoloji temelli dersler kapsamında değerlendirilmediği görülmektedir (Tablo 66). Ancak ders içeriklerinde doğrudan yer almamış olsa da, ekoloji ve çevre bağlantılı ve bu alanlara dair kavramsal çıkışlı bazı disiplinlerarası sanatsal proje uygulamaları bu derslerde de görülmektedir.

Çalışma grubuna, *Lisansüstü sanat eğitimi programı kapsamında, Antroposen Çağ ve/veya ekoloji temelli teorik/uygulamalı seçmeli ve/veya zorunlu ders aldınız mı?* sorusu sorulmuştur. Ayrıca katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplara göre katılımcılardan, almış oldukları ders/lerin isimleri ya da bu konu kapsamında ders seçimi yapmamalarının olası sebepleri sorulmuştur. Son olarak da katılımcılara *Anabilim/Anasanat Dalınızda ekoloji temelli sanatsal uygulamalara yönelik bir ders verilecek olsa; dersin isminin ve içeriğinin ne olmasını isterdiniz?* sorusu sorulmuştur. Bu kapsamda elde edilen veriler aşağıda altı ayrı tabloda sunulmuştur. Buna göre Tablo 67 katılımcıların soruya yönelik cevaplarını ve frekans değerlerini, Tablo 68 bu soruya evet cevabı veren katılımcıların almış oldukları derslere verdikleri örnekleri, Tablo 69 katılımcıların almış oldukları dersleri ve frekans değerleri, Tablo 70 ilgili soruya hayır cevabı veren katılımcıların bu konu kapsamında ders almamalarının olası sebepleri ve frekans değerlerini, Tablo 71 katılımcıların ekoloji temelli sanatsal uygulamalara yönelik ders ve içerik önerilerini, Tablo 72 ise kategoriler altında katılımcıların bu önerileri ve frekans değerlerini sunmaktadır.

Tablo 67. Katılımcıların Lisansüstü Sanat Eğitimi Programı kapsamında, Antroposen Çağ ve/veya ekoloji temelli teorik/uygulamalı seçmeli ve/veya zorunlu ders alıp almadıklarına yönelik cevapları.

Kodlar	Kişi sayısı (n)	%
Evet	5	35,71
Hayır	9	64,28
Toplam	14	100

Katılımcılar Lisansüstü Sanat Eğitimi Programı kapsamında, Antroposen Çağ ve/veya ekoloji temelli teorik/uygulamalı seçmeli ve/veya zorunlu ders alıp almadıklarını, evet ve hayır olmak üzere iki farklı kodlama üzerinde görüşlerini bildirmişlerdir. Buna göre katılımcıların cevapları, %35,71 oranında (5 katılımcı) evet, %64,28 oranında (9 katılımcı) hayır şeklindedir (Tablo 67).

Tablo 68. Katılımcıların ilgili soruya verdikleri evet cevabına göre; öğrencisi oldukları alanda almış oldukları Antroposen Çağ, ekoloji temelli dersler.

	Katılımcıların Aldıkları Dersler	Katılımcıların dersleri aldıkları Anasanat/Anabilim Dalları	Katılımcıların dersleri aldıkları programlar
K1	Ekoloji ve Çağdaş Fotoğraf	Fotoğraf Anasanat Dalı	Yüksek Lisans
K2	Atölye Olarak Kent	Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı	Yüksek Lisans
K4	Doğa Fotoğrafı Estetiği Fotoğraf ve Doğa	Fotoğraf Anasanat Dalı	Yüksek Lisans
K6	Kavramsal Sanat ve Uygulamaları, Sanatsal Motivasyonda Disiplinlerarası Yaklaşım, Çağdaş Sanat ve Toplum	Resim-İş Öğretmenliği	Yüksek Lisans
K8	Sanatsal Motivasyonda Disiplinlerarası Yaklaşım	Resim-İş Öğretmenliği	Yüksek Lisans

Katılımcıların Anabilim/Anasanat Dallarında almış oldukları Antroposen ve ekoloji temelli sanatsal dersler ve frekans değerleri, aşağıdaki tabloda Güzel Sanatlar Enstitüsü ve Eğitim Bilimleri Enstitüsü altında Anasanat ve Anabilim Dalları olarak verilmiştir. Katılımcıların verdikleri örnek derslere göre bu Anasanat ve Anabilim Dalları Fotoğraf Anasanat Dalı; Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı, Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dalı olarak belirlenmiştir (Tablo 69).

Tablo 69. Katılımcıların ilgili soruya verdikleri evet cevabına göre; öğrencisi oldukları alanda almış oldukları Antroposen Çağ, ekoloji temelli dersler ve frekans değerleri.

Enstitüler	Anasanat / Anabilim Dalları	Alınan Dersler	Bahseden Öğrenci	
			(f)	%
Güzel Sanatlar Enstitüsü	Fotoğraf Anasanat Dalı	“Ekoloji ve Çağdaş Fotoğraf” “Fotoğraf ve Doğa” “Doğa Fotoğrafı Estetiği”	2	40
	Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı	“Atölye Olarak Kent”	1	20
Eğitim Bilimleri Enstitüsü	Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dalı	“Sanatsal Motivasyonda Disiplinlerarası Yaklaşım” “Kavramsal Sanat Uygulamaları” “Çağdaş Toplum ve Sanat”	2	40
Toplam			5	100

İlgili soruya %35,71 oranında (5 katılımcı) evet cevabı veren katılımcılar, Anabilim/Anasanat Dallarında almış oldukları Antroposen Çağ, ekoloji temelli dersleri, Güzel Sanatlar Enstitüsü’nün Fotoğraf Anasanat Dalı ile Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı ve Eğitim Bilimleri Enstitüsü’nün Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dalı olmak üzere üç kategori altında vermişlerdir. Buna göre katılımcılar, Anabilim/Anasanat Dallarında almış oldukları

Antroposen ve ekoloji temelli sanatsal dersleri, %40 oranında (2 katılımcı) Fotoğraf Anasanat Dalı, %20 oranında (1 katılımcı) Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı ve %40 oranında (2 katılımcı) Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dalı kapsamında vermektedirler. Toplamda ise bu soru %100 oranında (5 katılımcı) cevaplandırmıştır. Katılımcılar, Güzel Sanatlar Enstitüsü'nün Fotoğraf Anasanat Dalı kapsamında Ekoloji ve Çağdaş Fotoğraf, Doğa Fotoğrafı Estetiği ve Fotoğraf ve Doğa dersleri, almış oldukları Antroposen ve ekoloji temelli sanatsal derslere birer örnek niteliğindedir. Ancak katılımcıların almış oldukları; Atölye Olarak Kent, Sanatsal Motivasyonda Disiplinlerarası Yaklaşım, Kavramsal Sanat Uygulamaları ve Çağdaş Toplum ve Sanat derslerinde öğrenciler Antroposen Çağ veya ekoloji kapsamında sanatsal uygulamalar gerçekleştirmişler ve bu konular ders kapsamındaki proje uygulamalarında yer almıştır. Ancak bu derslerin içeriği incelendiğinde, doğrudan ders içeriği olarak Antroposen Çağ ve ekoloji temelli dersler kapsamında olmadıkları görülmektedir (Tablo 69).

Tablo 70. Katılımcıların kendi alanlarında Antroposen Çağ ve/veya ekoloji temelli ders almamalarının nedenleri ve frekans değerleri.

Kodlar	Kişi sayısı (n)	%
Müfredatta yok	7	77,77
Çok spesifik	1	11,11
Ders seçim ekranındaki derslerin yetersizliği	1	11,11
Toplam	9	100

İlgili soruya %64,28 oranında (9 katılımcı) hayır cevabı veren katılımcılar, kendi alanlarında Antroposen Çağ ve/veya ekoloji temelli ders almamalarının nedenlerini, müfredatta yok, çok spesifik ve ders seçim ekranındaki derslerin yetersizliği olmak üzere üç farklı kodlama üzerinde görüşlerini bildirmişlerdir. Buna göre katılımcıların cevapları, %77,77 oranında (7 katılımcı) müfredatta yok, %11,11 oranında (1 katılımcı) çok spesifik ve %11,11 oranında (1 katılımcı) ders seçim ekranındaki derslerin yetersizliği şeklindedir (Tablo 70).

Tablo 71. Katılımcıların kendi alanlarında ekoloji temelli sanatsal uygulamalara yönelik ders ve içerik önerileri.

	Ekoloji temelli ders adı	Ders içeriği
K1	Doğa Sanatı	DeneySEL, enstalasyon, üç boyutlu teknik üzerine işler.
K2	Doğa Sanatı	Doğa sanatı üzerine hangi sanatçılara yer verildiği, hangi çalışmaların yapıldığı. Doğayı, sanat malzemesi olarak kullanıp sanatsal üretimler yapmak. Çevre sorunlarını ele alan bir yapıda olabilir ve dersin sonunda bir proje üretmek.

K3	Çağdaş Sanatta Ekolojik Yaklaşımlar	Antroposen Çağında ekoloji ile ilgili bütün sorulara öğrencinin cevap verebilecek donanımına ulaşması.
K4	Ekoloji ve Sanat / Sanatta Ekolojinin Yeri	Öğrencilerin, ekolojiye yönelik bir bilgi sahibi olmaları.
K5	Doğa ve Sanat	Antroposen'in Anti'si nedir? gibi sorulara yanıt aramak. Tarihten günümüze sanatçıların doğa ile olan ilişkisinin irdelendiği bir dinamiğin biçim ve düşünce olarak irdelenmesi.
K6	Disiplinlerarası Yaklaşımda Antroposen Çağın Sanatsal Uygulamaları	Ekoloji temelli, çevre sorunlarının ele alınması.
K7	Çevre ve Sanatsal Farkındalık	Çevredeki ömrünü tamamlamış birçok doğal ürünün malzeme olarak kullanılması. Tasarım anlamında doğadaki yapı taşlarını örnek alan bir tasarım uygulaması geliştirmek. Çevreye ait ne varsa, bilinç oluşturmak için, daha yaşanılabilir bir çevre oluşturmak.
K8	Antroposen Çağında Sanat	Antropoloji, sosyoloji ve sanatın ortak paydaları.
K9	Antroposen Çağında Sanat İncelemeleri	Sanayi devrimi ve öncesindeki araştırmalardan bugüne kadar olan dönemin kronolojik şekilde ele alınması.
K10	Ekoloji ve Sanat	Geçmişten günümüze sanatta ekoloji konusunun işlenmesi; çevreye nelerin zarar verdiği, bu zararların nereden evrimleştiği. Antroposen Çağı'nın başlangıcı, evrimi ve bunun sanata nasıl dönüştüğü, sanatta yer aldığı kolları, sanatın kuramları ve sanatçıları. Nasıl yaşamalıyız, doğa için ne yapmalıyız, alışkanlıklarımızı nasıl değiştirebiliriz, bu evrene hak ettiğini nasıl veririz gibi sorulara yanıt arayarak; bunları deneyimlemek.
K11	İnsan ve Doğa	1950 ve günümüzün sanayi, teknoloji ve siyasi gelişmelerin sanata yansımaları.
K12	Antroposen ve Ekoloji Temelli Sanat Uygulamaları	İnsanoğlunun günümüzden bu yana doğaya verdiği zararlar, geçmişten günümüze sanayi devriminin getirdiği zararlar. Sürdürülebilir materyallerin neler olması gerektiği.
K13	Ekolojik Sanat Uygulamaları	Sanat ve ekoloji tarihi ile sanatsal uygulamalar. Ekoloji üzerine düşünerek yeni bir şeyler üretmek. Sergilerle öğrencilerin pekiştirmesini sağlamak
K14	Seramiklerde Geri Dönüşüm	Seramik ve cam tasarımında geri dönüşüm ve malzemelerin tekrar kullanılabilir olması. Doğaya zararsız malzemelerle topluma faydalı olabilmesi. Topluma inerek, toplumla sanatın bir arada olması.

Katılımcıların ekoloji temelli ders ile içerik önerileri ve frekans değerleri, aşağıdaki tabloda Doğa Sanatı / Doğa ve Sanat; Çağdaş Sanatta Ekolojik Yaklaşımlar; Sanatta Ekolojinin Yeri / Ekoloji ve Sanat; İnsan ve Doğa; Disiplinlerarası Yaklaşımda Antroposen Çağın Sanatsal Uygulamaları; Çevre ve Sanatsal Farkındalık; Antroposen Çağında Sanat / Antroposen Çağında Sanat İncelemeleri; Antroposen ve Ekoloji Temelli Sanat Uygulamaları / Ekolojik Sanat Uygulamaları; Seramiklerde Geri Dönüşüm olarak belirlenmiştir (Tablo 72).

Tablo 72. Katılımcıların ekoloji temelli ders ile içerik önerileri ve frekans değerleri.

Ders isimleri	Ders içerikleri	Bahsedilen Öğrenci
Doğa Sanatı	“Deneyisel, enstalasyon, üç boyutlu teknik üzerine işler.”	3 21,42

Doğa ve Sanat	“Doğa Sanatı üzerine hangi sanatçılara yer verildiği, hangi çalışmaların yapıldığı. Doğa sanat malzemesi olarak kullanıp sanatsal üretimler yapmak. Çevre sorunlarını ele alan bir yapıda olabilir ve dersin sonunda bir proje üretmek.” “Antroposen’in Anti’si nedir? gibi sorulara yanıt aramak. Tarihten günümüze sanatçıların doğa ile ilişkisinin irdelendiği bir dinamiğin biçim ve düşünce olarak irdelenmesi.”		
Çağdaş Sanatta Ekolojik Yaklaşımlar	“Antroposen Çağında ekoloji ile ilgili bütün sorulara öğrencinin cevap verebilecek donanımına ulaşması.”	1	7,14
Sanatta Ekolojinin Yeri	“Öğrencilerin, ekolojiye yönelik bir bilgi sahibi olmaları.”	2	14,28
Ekoloji ve Sanat	“Geçmişten günümüze sanatta ekoloji konusunun işlenmesi; çevreye nelerin zarar verdiği, bu zararların nereden evrimleştiği. Antroposen Çağı’nın başlangıcı, evrimi ve bunun sanata nasıl dönüştüğü, sanatta yer aldığı kolları sanatın kuramları ve sanatçıları. Nasıl yaşamalıyız, doğa için ne yapmalıyız, alışkanlıklarımızı nasıl değiştirebiliriz, bu evrene hak ettiğini nasıl veririz gibi sorulara yanıt arayarak; bunları deneyimlemek.”		
İnsan ve Doğa	“1950 ve günümüzün sanayi, teknoloji ve siyasi gelişmelerin sanata yansımaları.”	1	7,14
Disiplinlerarası Yaklaşımda Antroposen Çağın Sanatsal Uygulamaları	“Ekoloji temelli, çevre sorunlarının ele alınması.”	1	7,14
Çevre ve Sanatsal Farkındalık	“Çevredeki ömrünü tamamlamış birçok doğal ürünün malzeme olarak kullanılması. Tasarım anlamında doğadaki yapı taşlarını örnek alan bir tasarım uygulaması geliştirmek. Çevreye ait ne varsa, bilinç oluşturmak için, daha yaşanılabilir bir çevre oluşturmak.”	1	7,14
Antroposen Çağında Sanat	“Antropoloji, sosyoloji ve sanatın ortak paydaları.”	2	14,28
Antroposen Çağında Sanat İncelemeleri	“Sanayi devrimi ve öncesindeki araştırmalardan bugüne kadar olan dönemin kronolojik şekilde ele alınması.”		
Antroposen ve Ekoloji Temelli Sanat Uygulamaları	“İnsanoğlunun günümüzden bu yana doğaya verdiği zararlar, geçmişten günümüze sanayi devriminin getirdiği zararlar. Sürdürülebilir materyallerin neler olması gerektiği.”	2	14,28
Ekolojik Sanat Uygulamaları	“Sanat ve Ekoloji tarihi ile sanatsal uygulamalar. Ekoloji üzerine düşünerek yeni bir şeyler üretmek. Sergilerle öğrencilerin geliştirilmesini sağlamak.”		
Seramiklerde Geri Dönüşüm	“Seramik ve cam tasarımı geri dönüşüm ve malzemelerin tekrar kullanılabilir olması. Doğaya zararsız malzemelerle topluma faydalı olabilmesi. Topluma inerek, toplumla sanatın bir arada olması.”	1	7,14
Toplam		14	100

Katılımcıların ekoloji temelli ders ile içerik önerileri, dokuz kategori altında verilmektedir. Buna göre katılımcılar, ekoloji temelli ders ile içerik önerilerini, %21,42 oranında (3 katılımcı) Doğa Sanatı / Doğa ve Sanat, %7,14 oranında (1 katılımcı) Çağdaş Sanatta Ekolojik Yaklaşımlar, %14,28 oranında (2 katılımcı) Sanatta Ekolojinin Yeri / Ekoloji ve Sanat, %7,14 oranında (1 katılımcı) İnsan ve Doğa, %7,14 oranında (1 katılımcı)

Disiplinlerarası Yaklaşımda Antroposen Çağın Sanatsal Uygulamaları, %7,14 oranında (1 katılımcı) Çevre ve Sanatsal Farkındalık, %14,28 oranında (2 katılımcı) Antroposen Çağında Sanat / Antroposen Çağında Sanat İncelemeleri, %14,28 oranında (2 katılımcı) Antroposen ve Ekoloji Temelli Sanat Uygulamaları / Ekolojik Sanat Uygulamaları ve %7,14 oranında (1 katılımcı) Seramiklerde Geri Dönüşüm kapsamında vermektedirler. Toplamda ise bu soru, %100 oranında (14 katılımcı) cevaplandırılmıştır (Tablo 72).

Çalışma grubuna, *Antroposen Çağ ve/veya etkilerine ilişkin Anabilim/Anasanat Dalınız tarafından, ders kapsamında, seminer, proje sergisi vb. etkinlik düzenlendi mi?* sorusu sorulmuştur. Aynı zamanda bu soruya evet cevabı veren katılımcılara, katıldıkları etkinliğin türü de sorulmuştur. Bu kapsamda elde edilen veriler aşağıdaki tabloda sunulmuştur. Buna göre Tablo 73 katılımcıların cevaplarını ve frekans değerlerini sunmaktadır.

Tablo 73. Katılımcıların Antroposen Çağı ve/veya etkilerine ilişkin Anabilim/Anasanat Dalları tarafından ders kapsamında, etkinlik gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğine ilişkin cevapları.

Kodlar	Kişi sayısı (n)	%
Evet	3	21,42
Hayır	11	78,57
Toplam	14	100

Katılımcılar Antroposen Çağı ve/veya etkilerine ilişkin Anabilim/Anasanat Dalları tarafından ders kapsamında, etkinlik gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğine dair evet ve hayır olmak üzere önceden belirlenmiş iki farklı kodlama üzerinde cevaplarını bildirmişlerdir. Buna göre katılımcıların cevapları, %21,42 oranında (3 katılımcı) evet, %78,57 oranında (11 katılımcı) hayır şeklindedir (Tablo 73). Aynı zamanda bu soruya evet cevabı veren 3 katılımcı, bu etkinliklerin türünü; proje sergisi olarak tanımlamışlardır.

4.6.5. Katılımcıların Antroposen Çağında Ortaya Çıkan Ekoloji Temelli Yeni Sanatsal Yönelimlerin, Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarındaki Sanatsal Uygulamalara Yansımalarına Dair Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarında öğrenim gören öğrencilerin *Antroposen Çağında ortaya çıkan ekoloji temelli yeni sanatsal yönelimlerin, lisansüstü sanat eğitimi programlarındaki sanatsal uygulamalara yansımalarına ilişkin görüşlerine yönelik çalışma grubuna Antroposen Çağı'nın ve başta ekolojik çevre sorunlarının etkisiyle gelişen ekoloji temelli yeni sanatsal yönelim uygulamalarının, Anabilim/Anasanat Dalınızda lisansüstü sanat eğitimi programlarındaki sanatsal uygulamalara katkılarını değerlendiriniz* sorusu sorulmuştur. Ayrıca ilgili soruya yetersiz cevabı veren katılımcılara *Ekoloji temelli*

sanatsal yönelimlerin Anabilim/Anasanat Dalınızdaki sanatsal uygulamalara katkısının yetersiz kalmasının olası nedenlerinden, en önemli gördüğünüz üçünü sıralayınız sorusu sorulmuştur. Bu kapsamda elde edilen veriler aşağıda üç ayrı tabloda sunulmuştur. Buna göre Tablo 74 katılımcı görüşlerini ve frekans değerlerini, Tablo 75 katılımcıların olası nedenlerin puanlamasını aktarmakta, Tablo 76 ise katılımcı puanlamaları sonucunda önem sırasına ilişkin olası nedenler ve frekans değerlerini yansıtmaktadır.

Tablo 74. Katılımcıların Antroposen Çağı'nın ve başta ekolojik çevre sorunlarının etkisiyle gelişen ekoloji temelli yeni sanatsal yönelim uygulamalarının, Anabilim/Anasanat Dallarında lisansüstü sanat eğitimi programlarındaki sanatsal uygulamalara katkılarına ilişkin görüşleri.

Kodlar	Kişi sayısı (n)	%
Yeterli	1	7,14
Yetersiz	13	92,85
Toplam	14	100

Katılımcılar Antroposen Çağı'nın başta ekolojik çevre sorunlarının etkisiyle gelişen ekoloji temelli yeni sanatsal yönelim uygulamalarının, Anabilim/Anasanat Dallarında lisansüstü sanat eğitimi programlarındaki sanatsal uygulamalara katkılarını, yeterli ve yetersiz olmak üzere önceden belirlenmiş iki farklı kodlama üzerinde görüşlerini bildirmişlerdir. Buna göre katılımcıların görüşleri, %7,14 oranında (1 katılımcı) yeterli, %92,85 oranında (13 katılımcı) yetersiz şeklindedir (Tablo 74).

Tablo 75. Katılımcıların Antroposen Çağı'nın ve başta ekolojik çevre sorunlarının etkisiyle gelişen ekoloji temelli yeni sanatsal yönelim uygulamalarının, Anabilim/Anasanat Dallarında lisansüstü sanat eğitimi programlarındaki sanatsal uygulamalara katkılarını en önemli 1 olmak üzere 1'den 3'e kadar puanlamaları.

	K1	K2	K3	K4	K5	K7	K8	K9	K10	K11	K12	K13	K14
Atölye uygulamalarının sergilenişinde mekânsal açıdan galeriler ile kısıtlanması.		3		2			3		3	3		3	
Ekoloji temelli sanatsal kolektif projelere yer verilmemesi.	1	2	3		2	1		3	2				3
Lisansüstü sanat eğitimi programlarında çevre ve ekoloji temelli derslerin az oluşu.	2	1	1	1			1		1	2	1	2	1

Ekoloji temelli seçmeli ve uygulamalı derslere, öğrencilerde yeterli çevre bilinci ve farkındalık oluşmaması sonucu oluşan ilgisizlik.	3	3	1	1	2	2
Programlarda daha çok ekoloji temelli teorik derslere yer verilmesi / Ekolojik temelli uygulamalı derslere yer verilmemesi.		3	2		3	1
Sanat eğitiminde malzeme kısıtlılığı / tuval ve sentetik boya kullanımlarının aşılammaması.						
Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamalara ilişkin olumsuz tutumlar.	2		3			
Mekânsal açıdan uygun çevresel, sanatsal çalışma imkanlarının olmaması.				2	2	1

Bir önceki soruya %92,85 oranında (13 katılımcı) yetersiz cevabı veren katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda; katılımcıların Antroposen Çağı'nın ve başta ekolojik çevre sorunlarının etkisiyle gelişen ekoloji temelli yeni sanatsal yönelim uygulamalarının, Anabilim/Anasanat Dallarında lisansüstü sanat eğitimi programlarındaki sanatsal uygulamalara katkılarını, atölye uygulamalarının sergilenişinde mekânsal açıdan galeriler ile kısıtlanması; ekoloji temelli sanatsal kolektif projelere yer verilmemesi; lisansüstü sanat eğitimi programlarında çevre ve ekoloji temelli derslerin az oluşu; ekoloji temelli seçmeli ve uygulamalı derslere, öğrencilerde yeterli çevre bilinci ve farkındalık oluşmaması sonucu oluşan ilgisizlik; programlarda daha çok ekoloji temelli teorik derslere yer verilmesi / Ekolojik temelli uygulamalı derslere yer verilmemesi; sanat eğitiminde malzeme kısıtlılığı / tuval ve sentetik boya kullanımlarının aşılammaması; Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamalara ilişkin

olumsuz tutumlar; mekânsal açıdan uygun çevresel, sanatsal çalışma imkanlarının olmaması olmak üzere önceden belirlenmiş sekiz farklı madde üzerinde 1’den 3’e kadar (1 en iyi olmak üzere) önem sırasına koyarak puanlama yapmışlardır (Tablo 75).

Tablo 76. Katılımcıların ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin Anabilim/Anasanat Dallarında sanatsal uygulamalara katkısının yetersiz kalmasının olası nedenleri ve önem sırasına ilişkin frekans değerleri.

Kodlar	%
Lisansüstü sanat eğitimi programlarında çevre ve ekoloji temelli derslerin az oluşu.	34,61
Ekoloji temelli sanatsal kolektif projelere yer verilmemesi.	19,23
Ekoloji temelli seçmeli ve uygulamalı derslere, öğrencilerde yeterli çevre bilinci ve farkındalık oluşmaması sonucu oluşan ilgisizlik.	15,38
Atölye uygulamalarının sergilenişinde mekânsal açıdan galeriler ile kısıtlanması.	8,97
Programlarda daha çok ekoloji temelli teorik derslere yer verilmesi / Ekoloji temelli uygulamalı derslere yer verilmemesi.	8,97
Mekânsal açıdan uygun çevresel, sanatsal çalışma imkanlarının olmaması.	8,97
Ekolojik sanat ve yönelimsel uygulamalara ilişkin olumsuz tutumlar.	3,84
Sanat eğitiminde malzeme kısıtlılığı / tuval ve sentetik boya kullanımlarının aşılammaması.	0
Toplam	100

Katılımcıların bu puanlamalarına göre Antroposen Çağı’nın başta ekolojik çevre sorunlarının etkisiyle gelişen ekoloji temelli yeni sanatsal yönelim uygulamalarının, Anabilim/Anasanat Dallarında lisansüstü sanat eğitimi programlarındaki sanatsal uygulamalara katkıları, en önemli üç madde olarak ele alındığında; %34,61 oranında lisansüstü sanat eğitimi programlarında çevre ve ekoloji temelli derslerin az oluşu, %19,23 oranında ekoloji temelli sanatsal kolektif projelere yer verilmemesi ve %15,38 oranında ekoloji temelli seçmeli ve uygulamalı derslere, öğrencilerde yeterli çevre bilinci ve farkındalık oluşmaması sonucu oluşan ilgisizlik şeklindedir. Katılımcılara göre bu üç madde, ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin Anabilim/Anasanat Dallarında sanatsal uygulamalara katkısının yetersiz kalmasının olası nedenlerinin %69,22’lik kısmını oluşturmaktadır (Tablo 76).

Çalışma grubuna *Anabilim/Anasanat Dalınızda ekoloji kapsamında düzenlenen bir sanatsal projeye izleyici olarak katıldınız mı?* sorusu sorulmuştur. Aynı zamanda bu soruya *katıldım* cevabı veren katılımcılardan, katıldıkları projenin kendilerini etkileyen özelliklerini belirtmeleri istenmiştir. Bu kapsamda elde edilen veriler aşağıda iki ayrı tablo halinde sunulmuştur. Buna göre Tablo 77 katılımcıların ilgili soruya cevaplarını ve frekans değerlerini aktarmakta, Tablo 78 bir önceki soruya katıldım cevabı veren katılımcılardan bu projenin etkileyici özelliklerini, Tablo 79 ise katılımcıların proje özelliklerine dair görüşlerini ve frekans değerlerini kategoriler ışığında yansıtmaktadır.

Tablo 77. Katılımcıların Anabilim/Anasanat Dallarında ekoloji kapsamında düzenlenen sanatsal projelere izleyici olarak katılımlarına ilişkin cevapları ve frekans değerleri.

Kodlar	Kişi sayısı (n)	%
Katıldım	1	7,14
Katılmadım	13	92,85
Toplam	14	100

Katılımcılar Anabilim/Anasanat Dallarında ekoloji kapsamında düzenlenen sanatsal projelere izleyici olarak katılımlarını, katıldım ve katılmadım olmak üzere önceden belirlenmiş iki kodlama üzerinde cevaplarını bildirmişlerdir. Buna göre katılımcıların cevapları, %7,14 oranında (1 katılımcı) katıldım, %92,85 oranında (13 katılımcı) katılmadım şeklindedir (Tablo 77).

Tablo 78. Katılımcıların Anabilim/Anasanat Dallarında izleyici olarak katıldıkları ekoloji kapsamında düzenlenen sanatsal projelerin etkileyici özelliklerine ilişkin görüşleri.

- K6** Çevre sorunlarının ele alındığını görmek, neyim, ne yapmalıyım gibi soruları akla getiriyor. Çevreye yönelik daha duyarlı olmayı sağlıyor. İnsanların bu yönde bir şeylere dikkat çekmesini sağlıyor.

Katılımcıların Anabilim/Anasanat Dallarında izleyici olarak katıldıkları ekoloji kapsamında düzenlenen sanatsal projelerin etkileyici özelliklerine ilişkin görüşleri ve frekans değerleri, aşağıdaki tabloda bir kategori altında verilmiştir. Bu kategori, farkındalık yaratan bir yapıda olarak belirlenmiştir (Tablo 79).

Tablo 79. Katılımcıların Anabilim/Anasanat Dallarında izleyici olarak katıldıkları ekoloji kapsamında düzenlenen sanatsal projelerin etkileyici özelliklerine ilişkin görüşleri ve frekans değerleri.

Kategoriler	Örnek Tümceler	Bahsedilen Katılımcılar		İfade Sıklığı	
		(f)	%	(f)	%
Farkındalık yaratan bir yapıda	“Çevre sorunlarının ele alındığını görmek, neyim, ne yapmalıyım gibi soruları akla getiriyor. Çevreye yönelik daha duyarlı olmayı sağlıyor. İnsanların bu yönde bir şeylere dikkat çekmesini sağlıyor.”	1	100	3	100
Toplam		1	100	3	100

İlgili soruya %7,14 oranında (1 katılımcı) katıldım cevabı veren katılımcı, Anabilim/Anasanat Dallarında izleyici olarak katıldığı ekoloji kapsamında düzenlenen sanatsal projelerin etkileyici özelliklerine ilişkin görüşünü, belirtilen tek kategori altında vermektedir. Buna göre bu katılımcı görüşünü, %100 oranında (1 katılımcı) farkındalık yaratan bir yapıda olarak vermektedir (Tablo 79).

Beşinci alt probleme ilişkin çalışma grubuna *Lisansüstü sanat eğitimi sürecinizde, ekoloji temelli sanatsal proje gerçekleştirdiniz mi?* sorusu sorulmuştur. İlgili soruya evet cevabı veren katılımcılara *Bu sanat projeniz kapsamındaki deneyimleriniz nasıldı?, Projenizi*

gerçekleştirirken edindiğiniz deneyimlerinizi, olumlu ve olumsuz olmak üzere iki grupta değerlendiriniz, tekrar bu konuda sanatsal uygulama projesi gerçekleştirmeyi düşünüyor musunuz? soruları; hayır cevabı veren katılımcılara ise *Bu konuda sanatsal uygulama projesi gerçekleştirmeyi düşünüyor musunuz?* sorusu sorulmuştur. Bu soruya kesinlikle düşünmüyorum veya düşünmüyorum cevabı verenlere ise *Bu konu kapsamında sanatsal uygulama projesi gerçekleştirmek istememenizin olası sebebini açıklar mısınız?* sorusu sorulmuştur. Bu kapsamda elde edilen veriler aşağıda sekiz ayrı tablo halinde sunulmuştur. Buna göre Tablo 80 katılımcıların ilgili soruya cevaplarını ve frekans değerlerini, Tablo 81 ilgili soruya evet cevabı veren katılımcıların bu sanat projeleri kapsamındaki deneyimlerine ilişkin cevapları ve frekans değerlerini, Tablo 82 katılımcıların projelerini gerçekleştirirken edindikleri olumlu ve olumsuz deneyimlerine ilişkin görüşlerini aktarmakta, Tablo 83 katılımcıların projelerini gerçekleştirirken edindikleri olumlu deneyimlerini ve frekans değerlerini, Tablo 84 katılımcıların projelerini gerçekleştirirken edindikleri olumsuz deneyimlerini ve frekans değerlerini kategoriler ışığında sunmakta, Tablo 85 ise katılımcıların tekrar bu konu kapsamında sanatsal uygulama projesi gerçekleştirmeye ilişkin düşünceleri ve frekans değerlerini aktarmaktadır. Tablo 86 ilgili soruya hayır cevabı veren katılımcıların bu konuda sanatsal uygulama projesi gerçekleştirmeye ilişkin görüşleri ve frekans değerlerini, Tablo 87 ise kesinlikle düşünmüyorum veya düşünmüyorum cevabı veren katılımcılara bu konu kapsamında sanatsal proje gerçekleştirmek istememelerinin sebeplerini yansıtmaktadır.

Tablo 80. Katılımcıların lisansüstü sanat eğitimi süreçlerinde, ekoloji temelli sanatsal proje gerçekleştirip gerçekleştirmediklerine dair cevapları ve frekans değerleri.

Kodlar	Kişi sayısı (n)	%
Evet	8	57,14
Hayır	6	42,85
Toplam	14	100

Katılımcılar lisansüstü sanat eğitimi süreçlerinde, ekoloji temelli sanatsal proje gerçekleştirip gerçekleştirmediklerini, evet ve hayır olmak üzere önceden belirlenmiş iki farklı kodlama üzerinde cevaplarını bildirmişlerdir. Buna göre katılımcıların cevapları, %57,14 oranında (8 katılımcı) evet, %42,85 oranında (6 katılımcı) hayır şeklindedir (Tablo 80).

Tablo 81. Katılımcıların sanatsal projeleri kapsamındaki deneyimlerine ilişkin görüşleri ve frekans değerleri.

Kodlar	Kişi sayısı (n)	%
Çok kötü	1	12,5
Kötü	0	0
Orta	0	0

İyi	3	37,5
Çok iyi	4	50
Toplam	8	100

İlgili soruya %57,14 oranında (8 katılımcı) evet cevabı veren katılımcılar, sanatsal projeleri kapsamındaki deneyimlerini; çok kötü, kötü, orta, iyi ve çok iyi olmak üzere önceden belirlenmiş beş farklı kodlama üzerinde cevaplarını bildirmişlerdir. Buna göre 8 katılımcının görüşleri; %12,5 oranında (1 katılımcı) çok kötü, %37,5 oranında (3 katılımcı) iyi, %50 oranında (4 katılımcı) çok iyi şeklindedir (Tablo 81).

Tablo 82. Katılımcıların projelerini gerçekleştirirken edindikleri olumlu ve olumsuz deneyimlerine ilişkin görüşleri.

	Olumlu	Olumsuz
K1	Doğa ile vakit geçirmek, ağaç kökleri ile ilgilenmek, insanın tarihsel gelişimi çerçevesinde doğa ile ilişkisini yeniden sorgulamamı, bilinçlenmemi sağladı.	Yok
K2	Maliyetsiz, kolektif bir iş oldu. Keyifli vakit oldu.	Süreç zorluydu.
K3	Çalışmayı gerçekleştirirken maddi açıdan hiçbir zararı ve yükü olmadı.	Sergi açmak, baskılamak açısından maddi yönü fazlaydı. Pandemi dolayısıyla çok etkilenemedim, çünkü dış mekânda gerçekleştirdim.
K4	Eserlerin sergilenmesinde her şey düzenleyen kurum tarafından karşılandı. İzmir'in değişen yüzünü gözlemledim.	Proje yerel bölgede, Ege'de kısıtlı kaldı. İzmir'in eskiden daha canlı olduğunu ve zamanla yıkıma uğradığını gözlemledim.
K6	Klasik bir teknikten ayrılıp çağdaş tekniklere yönelmemi sağladı.	Maddi ve zaman olarak çok fazla çaba gerektiriyor.
K8	Çevreye bakış açım değişti. Malzeme kullanımım çeşitlendi. Daha fazla araştırma yaptım ve bu açıdan zengin bir altyapı oluştu. Böylece bir sonraki sanatsal üretimlere destek oldu. Deneyim kazandım.	Üretim aşamasında beklediğim etkiyi alamadım. Ekonomik açıdan pahalıydı.
K12	Eğlenceliydi. Farklı materyaller kullandım. Farkındalığımı genişletti. Her şey ile sanat yapılabileceğini hatırlattı. Maliyeti hiç yoktu.	Hava koşulları. Otlar, çürüdüğü için yenilemek gerekiyordu. Sağlam yerleştirilmediyse bozulma riski oldu. Çalışmada kullanılan kemiklerden dolayı köpekler sorun oluşturdu.
K13	Aklımdaki bilgileri aktarabildim. Malzemeleri kolay buldum, bu açıdan malzeme sıkıntısı yaşamadım. Her türlü malzemeyi anlam yükleyerek kullanabildim. Maliyet açısından bir sorun yaşamadım. Süreç çok hızlı ve kısaydı.	Doğal malzemeler, kapalı yerde kalmasından dolayı çürüme sorunu oldu.

Katılımcıların projelerini gerçekleştirirken edindikleri olumlu deneyimleri ve frekans değerleri, aşağıdaki tabloda altı kategori altında verilmiştir. Bu kategoriler, doğa ile ilişkisel olması ve farkındalık yaratması; maliyetsiz olması, teknik ve materyal kullanımı çok çeşitli olması ve bu konuda bir sorun yaşanmaması; literatür açısından zengin bir yapıda olması ve

bilgilerin kolay aktarılması; deneyim kazandıran ve eğlenceli bir yapıda olması; sürecin hızlı olması şeklinde belirlenmiştir (Tablo 83).

Tablo 83. Katılımcıların projelerini gerçekleştirirken edindikleri olumlu deneyimleri ve frekans değerleri.

Kategoriler	Örnek Tümceler	Bahseden Katılımcılar		İfade Sıklığı	
		(f)	%	(f)	%
Doğa ile ilişkisel olması ve farkındalık yaratması	“Doğa ile vakit geçirmek, ağaç kökleri ile ilgilenmek, insanın tarihsel gelişimi çerçevesinde doğa ile ilişkisini yeniden sorgulamamı, bilinçlenmemi sağladı.” “İzmir’in değişen yüzünü gözlemledim.” “Çevreye bakış açım değişti.” “Farkındalığımı genişletti.”	4	50	2	9,52
Maliyetsiz olması	“Maliyetsiz, kolektif bir iş oldu.” “Çalışmayı gerçekleştirirken maddi açıdan hiçbir zararı ve yükü olmadı.” “Eserlerin sergilenmesinde her şey düzenleyen kurum tarafından karşılandı.” “Maliyeti hiç yoktu.” “Maliyeti açısından bir sorun yaşamadım.”	5	62,5	4	19,04
Teknik ve materyal kullanımı çok çeşitli olması ve bu konuda bir sorun yaşanmaması	“Klasik bir teknikten ayrılıp çağdaş tekniklere yönelmemi sağladı.” “Farklı materyaller kullandım. Her şey ile sanat yapılabileceğini hatırlattı.” “Malzemeleri kolay buldum, bu açıdan malzeme sıkıntısı yaşamadım. Her türlü malzemeyi anlam yükleyerek kullanabildim.”	3	37,5	5	23,80
Literatür açısından zengin bir yapıda olması ve bilgilerin kolay aktarılması	“Daha fazla araştırma yaptım ve bu açıdan zengin bir alt yapı oluştu. Böylece bir sonraki sanatsal üretimlere destek oldu.” “Aklımdaki bilgileri aktarabildim.”	2	25	2	9,52
Deneyim kazandıran ve eğlenceli bir yapıda olması	“Keyifli vakit oldu.” “Deneyim kazandım.” “Eğlenceliydi.”	3	37,5	3	14,28
Sürecin hızlı olması	“Süreç çok hızlı ve kısaydı.”	1	12,5	1	4,76
Toplam		8	100	17	80,95

İlgili soruya %57,14 oranında (8 katılımcı) evet cevabı veren katılımcılar, projelerini gerçekleştirirken edindikleri olumlu deneyimlerini, belirtilen altı kategori altında vermektedirler. Buna göre bu katılımcılar olumlu deneyimlerini, %50 oranında (4 katılımcı) doğa ile ilişkisel olması ve farkındalık yaratması, %62,5 oranında (5 katılımcı) maliyetsiz olması, %37,5 oranında (3 katılımcı) teknik ve materyal kullanımı çok çeşitli olması ve bu konuda bir sorun yaşanmaması, %25 oranında (2 katılımcı) literatür açısından zengin bir

yapıda olması ve bilgilerin kolay aktarılması, %37,5 oranında (3 katılımcı) deneyim kazandıran ve eğlenceli bir yapıda olması, %12,5 oranında (1 katılımcı) sürecin hızlı olması şeklinde sunmaktadırlar. Toplamda ise bu soru %100 oranında (8 katılımcı) cevaplandırılmıştır (Tablo 83).

Katılımcıların projelerini gerçekleştirirken edindikleri olumsuz deneyimleri ve frekans değerleri, aşağıdaki tabloda beş kategori altında verilmiştir. Bu kategoriler, zorlu bir süreç olması; maliyetli olması, açık mekânda gerçekleştirilmesi; bölgesel açıdan kısıtlı kalması ve beklenen etkiyi sunmaması; kapalı alanda gerçekleştirilmesi olarak belirlenmiştir (Tablo 84).

Tablo 84. Katılımcıların projelerini gerçekleştirirken edindikleri olumsuz deneyimleri ve frekans değerleri.

Kategoriler	Örnek Tümceler	Bahseden Katılımcılar		İfade Sıklığı	
		(f)	%	(f)	%
Zorlu bir süreç olması	“Süreç olarak çok fazla çaba gerektiriyor.” “Süreç zorluydu.”	2	25	2	14,28
Maliyetli olması	“Sergi açmak, baskılamak açısından maddi gücü fazlaydı.” “Maddi olarak çok fazla çaba gerektiriyor.” “Ekonomik açıdan pahalıydı.”	3	37,5	3	21,42
Açık mekânda gerçekleştirilmesi	“Pandemi dolayısıyla çok etkilenemedim, çünkü dış mekânda gerçekleştirdim.” “Hava koşulları. Otlar, çürüdüğü için yenilemek gerekiyordu. Sağlam yerleştirilmediyse bozulma riski oldu. Çalışmada kullanılan kemiklerden dolayı köpekler sorun oluşturdu.”	2	25	2	14,28
Bölgesel açıdan kısıtlı kalması ve beklenen etkiyi sunmaması	“Proje yerel bölgede, Ege’de kısıtlı kaldı. İzmir’in eskiden daha canlı olduğunu ve zamanla yıkıma uğradığını gözlemledim.” “Üretim aşamasında beklediğim etkiyi alamadım.”	2	25	2	14,28
Kapalı alanda gerçekleştirilmesi	“Doğal malzemeler, kapalı yerde kalmasından dolayı çürüme sorunu oldu.”	1	12,5	1	7,14
Toplam		7	87,5	10	71,42

İlgili soruya %57,14 oranında (8 katılımcı) evet cevabı veren katılımcılar, projelerini gerçekleştirirken edindikleri olumsuz deneyimlerini, belirtilen beş kategori altında vermektedirler. Buna göre bu katılımcılar olumsuz deneyimlerini, %25 oranında (2 katılımcı) zorlu bir süreç olması, %37,5 oranında (3 katılımcı) maliyetli olması, %25 oranında (2 katılımcı) açık mekânda gerçekleştirilmesi, %25 oranında (2 katılımcı) bölgesel açıdan kısıtlı

kalması ve beklenen etkiyi sunmaması ve %12,5 oranında (1 katılımcı) kapalı alanda gerçekleştirilmesi olarak sunmaktadırlar. Toplamda ise bu soru, %87,5 oranında (7 katılımcı) cevaplandırılmıştır (Tablo 84).

Tablo 85. Katılımcıların tekrar bu konuda sanatsal uygulama projesi gerçekleştirmeye ilişkin düşünceleri ve frekans değerleri.

Kodlar	Kişi sayısı (n)	%
Düşünüyorum	8	100
Toplam	8	100

İlgili soruya %57,14 oranında (8 katılımcı) evet cevabı veren katılımcılar, tekrar bu konuda sanatsal uygulama projesi gerçekleştirmeye dair düşüncelerini, %100 oranında (8 katılımcı) düşünüyorum şeklinde cevaplamışlardır (Tablo 85).

Tablo 86. Daha önceden bu konuda sanatsal proje gerçekleştirmeyen katılımcıların bu konuda sanatsal uygulama projesi gerçekleştirmeye ilişkin görüşleri ve frekans değerleri.

Kodlar	Kişi sayısı (n)	%
Kesinlikle düşünmüyorum	0	0
Düşünmüyorum	1	16,66
Kararsızım	1	16,66
Düşünüyorum	1	16,66
Kesinlikle düşünüyorum	3	50
Toplam	6	100

İlgili soruya %42,85 oranında (6 katılımcı) hayır cevabı veren katılımcılar, bu konuda sanatsal uygulama projesi gerçekleştirmeye ilişkin görüşlerini; kesinlikle düşünmüyorum, düşünmüyorum, kararsızım, düşünüyorum ve kesinlikle düşünüyorum olmak üzere önceden belirlenmiş beş farklı kodlama üzerinde görüşlerini bildirmişlerdir. Buna göre 6 katılımcının görüşleri; %16,66 oranında (1 katılımcı) düşünmüyorum, %16,66 oranında (1 katılımcı) kararsızım, %16,66 oranında (1 katılımcı) düşünüyorum, %50 oranında (3 katılımcı) kesinlikle düşünüyorum şeklindedir (Tablo 86).

Tablo 87. Katılımcıların bu konu kapsamında sanatsal uygulama projesi gerçekleştirmek istememelerinin sebepleri.

Sebepler
K11 Şu anki yaptığım çalışmaları ekolojiye dahil edemiyorum.

Bir önceki soruya %16,66 oranında (1 katılımcı) düşünmüyorum cevabı veren katılımcı, ekoloji temelli sanatsal proje gerçekleştirmek istememesinin sebebini, şu anki yaptığım çalışmaları ekolojiye dahil edemiyorum olarak açıklamaktadır (Tablo 87).

Çalışma grubuna son olarak, *Eğer bu konu kapsamında bir sanatsal proje gerçekleştirecek olsanız; bu çalışmanın temel olarak vurguladığı konu ne olurdu ve nasıl bir malzeme ve teknikten oluşurdu?* sorusu sorulmuştur. Bu kapsamda elde edilen veriler aşağıda dört farklı tabloda sunulmaktadır. Buna göre Tablo 88 katılımcıların ileride gerçekleştirebilecekleri sanatsal projelerin konusu, malzemesi ve tekniğine ilişkin görüşlerini aktarmakta, Tablo 89 katılımcıların bu sanatsal projelerin konusuna ilişkin görüşlerini ve frekans değerlerini, Tablo 90 katılımcıların bu sanatsal projelerin malzemesine ilişkin görüşlerini ve frekans değerlerini, Tablo 91 ise katılımcıların bu sanatsal projelerin tekniğine ilişkin görüşlerini ve frekans değerlerini kategoriler ışığında sunmaktadır.

Tablo 88. Katılımcıların ileride bu konu kapsamında gerçekleştirebilecekleri sanatsal çalışmaların konusu, malzemesi ve tekniğine ilişkin görüşleri.

	Konu	Malzeme	Teknik
K1	Üretim, yaratım, kadın bedeni, kadın kimliği, doğa ile özdeşleştirdiğim, doğanın kült haline getirilen; su, gökyüzü ile ilgili konuları ele alırdım.	İnsanın kültleştirdiği malzemeler	Video, Enstalasyon fotoğraf.
K2	Kadın ve doğa. Syborg kadın	Teknolojik. Doğal malzeme	Makine ve organizma birleşiminden
K3	Geçicilik	Doğal malzeme	Zamanın tamamladığı, izleyicinin bulunduğu yerde izlediği, doğada bir yerleştirme
K4	İnsanoğlunun yıkımı, insanoğlunun gerçekleştirmiş olduğu yıkımın sonuçları. Her sonun bir başlangıcı olduğu. İnsanın karanlıktan aydınlığa çıkması..	Geri dönüştürülebilir, sürdürülebilir malzemeler, zift.	Duvar üzerine enstalasyon
K5	Su	Konuya uygun malzemeler	Konuya uygun teknikler
K6	Yok oluşa karşı iyimserliği, kendiliğinden yok oluş	Doğal malzemeler	Kendi kendini yok eden bir yapıda
K7	Doğadaki katı atıkların kullanılabilir bir sanatsal objeye dönüştürülmesi	Kâğıt veya karton parçalar, plastik kapaklar, cam atıklar	Duvar panosu, mozaik birleştirme, insanların yoğun olduğu yerde sergileme
K8	Radyoaktif, canlı her türün soyunun tükenebileceği, nükleer santrallerin kitlesel yok oluşlara sebebiyet vermesi	Düşünmedim	Video, fotoğraf. Belge, deforme olmuş, biçimsiz şeyler, yerleştirme
K9	Küresel ısınma	Projeksiyon	Dijital bir şablon, analog art. Tuval üzerine yapılan çalışmalar ile destek verilebilir.
K10	Doğa, hayvanlar, genetik oynamalar, inorganik gıdalar, üretim çılgınlığı, ayrımcılık	Boya, tuval, bez, heykel, döküm	Video, fotoğraf. Disiplinlerarası

K11	Tanımlanmadı	Ya tamamen doğal ya da tamamen yapay malzeme	Zamansal değişim
K12	Çürüme ve yozlaşma.	Doğal objeler; sığırın kurutulmuş bağırsağı, balık kılçıkları, hayvan türleri, ağaç dalları.	Tanımlanmadı
K13	Eko-feminizm	Doğal malzemeler; köklü, saksılı...	Tanımlanmadı
K14	Geri dönüşüm	Seramik ve cam	Grup projesi

Katılımcıların ileride gerçekleştirebilecekleri ekoloji temelli sanatsal projelerin konusuna ilişkin görüşleri ve frekans değerleri, aşağıdaki tabloda doğa ve kadın konusu ağırlıklı olması; geçicilik ve geri dönüşüm konularına yer verilmesi; yok oluş ve yeniden doğuş merkezli yapıda olması şeklinde belirlenmiştir (Tablo 89).

Tablo 89. Katılımcıların ileride gerçekleştirebilecekleri ekoloji temelli sanatsal projelerin konusuna ilişkin görüşleri.

Kategoriler	Örnek Tümceler	Bahseden Katılımcılar		İfade Sıklığı	
		(f)	%	(f)	%
Doğa ve kadın konusu ağırlıklı olması	“Üretim, yaratım, kadın bedeni, kadın kimliği, doğa ile özdeşleştirdiğim, doğanın kült haline getirilen; su, gökyüzü ile ilgili konuları ele alırdım.” “Kadın ve doğa. Syborg kadın.” “Su.” “Doğa, hayvanlar, genetik oynamalar, inorganik gıdalar, üretim çılgınlığı, ayrımcılık.” “Eko-feminizm”	5	35,71	6	37,5
Geçicilik ve geri dönüşüm konularına yer verilmesi	“Geçicilik.” “Doğadaki katı atıkların kullanılabilir bir sanatsal objeye dönüştürülmesi.” “Geri dönüşüm.”	3	21,42	3	18,75
Yok oluş ve yeniden doğuş merkezli yapıda olması	“İnsanoğlunun yıkımı, insanoğlunun gerçekleştirmiş olduğu yıkımın sonuçları. Her sonun bir başlangıcı olduğu. İnsanın karanlıktan aydınlığa çıkması.” “Yok oluşa karşı iyimserliği, kendiliğinden yok oluş.” “Radyoaktif, canlı her türün soyunun tükenebileceği, nükleer santrallerin kitlesel yok oluşlara sebebiyet vermesi.” “Küresel ısınma.” “Çürüme ve yozlaşma.”	5	35,71	5	31,25
Toplam		13	92,85	14	87,5

Katılımcılar, ileride gerçekleştirebilecekleri ekoloji temelli sanatsal projelerin konusuna yönelik görüşlerini, belirtilen üç kategori altında vermektedirler. Buna göre katılımcılar görüşlerini, %35,71 oranında (5 katılımcı) doğa ve kadın konusu ağırlıklı olması,

%21,42 oranında (3 katılımcı) geçicilik ve geri dönüşüm konularına yer verilmesi ve %35,71 oranında (5 katılımcı) yok oluş ve yeniden doğuş merkezli yapıda olması kapsamında vermektedirler. Toplamda ise bu soru, %92,85 oranında (13 katılımcı) cevaplandırılmıştır (Tablo 89).

Katılımcıların ileride gerçekleştirebilecekleri ekoloji temelli sanatsal projelerin malzemesine ilişkin görüşleri ve frekans değerleri, aşağıdaki tabloda doğal malzemeler; teknolojik malzemeler, geri dönüştürülebilir malzemeler ve yapay veya doğal malzemeler olarak belirlenmiştir (Tablo 90).

Tablo 90. Katılımcıların ileride gerçekleştirebilecekleri ekoloji temelli sanatsal çalışmaların malzemesine ilişkin görüşleri.

Kategoriler	Örnek Tümceler	Bahseden Katılımcılar		İfade Sıklığı	
		(f)	%	(f)	%
Doğal malzemeler	“Doğal malzemeler.” “Doğal objeler; sığırın kurutulmuş bağırsağı, balık kılçıkları, hayvan türleri, ağaç dalları...” “Doğal malzemeler; köklü, saksılı...”	5	35,71	3	25
Teknolojik malzemeler	“Teknolojik.” “Projeksiyon.”	2	14,28	2	16,66
Geri dönüştürülebilir malzemeler ve yapay veya doğal malzemeler	“Geri dönüştürülebilir, sürdürülebilir malzemeler, zift.” “Kâğıt veya karton parçalar, plastik kapaklar, cam atıklar.” “Seramik ve cam.” “İnsanın kullandığı malzemeler.” “Konuya uygun malzemeler.” “Boya, tuval, bez, heykel, döküm.” “Ya tamamen doğal ya da tamamen yapay malzeme.”	9	64,28	5	41,66
Toplam		13	92,85	10	83,33

Katılımcılar, ileride gerçekleştirebilecekleri ekoloji temelli sanatsal çalışmaların malzemesine yönelik görüşlerini, belirtilen üç kategori altında vermektedirler. Buna göre katılımcılar görüşlerini, %35,71 oranında (5 katılımcı) doğal malzemeler, %14,28 oranında (2 katılımcı) teknolojik malzemeler ve %64,28 oranında (9 katılımcı) geri dönüştürülebilir malzemeler ve yapay veya doğal malzemeler şeklinde vermektedirler. Toplamda ise bu soru, %92,85 oranında (13 katılımcı) cevaplandırılmıştır (Tablo 90).

Katılımcıların ileride gerçekleştirebilecekleri ekoloji temelli sanatsal projelerin tekniğine ilişkin görüşleri ve frekans değerleri, aşağıdaki tabloda, teknoloji destekli olması;

yerleştirme, disiplinlerarası, konuya yönelik ve kolektif yapıda olması; klasik tekniklerin de kullanılması olarak belirlenmiştir (Tablo 91).

Tablo 91. Katılımcıların ileride gerçekleştirebilecekleri ekoloji temelli sanatsal çalışmaların tekniğine ilişkin görüşleri.

Kategoriler	Örnek Tümceler	Bahseden Katılımcılar		İfade Sıklığı	
		(f)	%	(f)	%
Teknoloji destekli olması	“Video, fotoğraf.” “Makine ve organizma birleşiminden.” “Dijital bir şablon, analog art.”	5	35,71	3	23,07
Yerleştirme, disiplinlerarası, konuya yönelik ve kolektif yapıda olması	“Enstalasyon.” “Zamanın tamamladığı, izleyicinin bulunduğu yerde izlediği, doğada bir yerleştirme.” “Duvar üzerine enstalasyon.” “Belge, deforme olmuş, biçimsiz şeyler, yerleştirme.” “Duvar panosu, mozaik birleştirme, insanların yoğun olduğu yerde sergileme.” “Disiplinlerarası.” “Zamansal değişim.” “Konuya uygun teknikler.” “Grup projesi.”	10	71,42	7	53,84
Klasik tekniklerin de kullanılması	“Tuval üzerine yapılan çalışmalar ile destek verilebilir.”	1	7,14	1	7,69
Toplam		12	85,71	11	84,61

Katılımcıların, ileride gerçekleştirebilecekleri ekoloji temelli sanatsal projelerin tekniğine yönelik görüşleri, üç kategori altında verilmektedir. Buna göre katılımcılar görüşlerini, %35,71 oranında (5 katılımcı) teknoloji destekli olması, %71,42 oranında (10 katılımcı) yerleştirme, disiplinlerarası, konuya yönelik ve kolektif yapıda olması ve %7,14 oranında (1 katılımcı) klasik tekniklerin de kullanılması olarak vermektedirler. Toplamda ise bu soru, %85,71 oranında (12 katılımcı) cevaplandırılmıştır (Tablo 91).

Katılımcılar tüm soruları, %96,71 oranında cevaplamışlardır. Ayrıca, Antroposen Çağ, ekolojik çevre sorunları ve ekolojik çevre sorunlarının sanata etkisi hakkında bilgi ve farkındalığa sahip katılımcıların yüzdesi; %72,02 olarak bulunmuştur. Katılımcıların görüşlerine göre bu etkilerin ise %24,28 oranında, mevcut lisansüstü sanat eğitimi programlarına yansıdığı sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Bu araştırma, Antroposen Çağı'nın etkisi ile ortaya çıkan Ekolojik Sanat ve bununla birlikte gelişen diğer sanatsal yönelimlerin günümüz sanat eğitiminde Lisansüstü Programlarına yansımalarını incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada Antroposen Çağı'nın etkilerinin farkındalığı ve Lisansüstü Sanat Eğitiminde bu farkındalık düzeyinin araştırılması da hedeflenmektedir. Ayrıca araştırma, Antroposen Çağı'nın İnsan Çağı olarak tanımlanmasının en büyük nedenlerinden biri olan insan faktörünün, canlılara ve doğaya etkileri; bu etkilere bağlı olarak gelişen sanatsal yönelimleri; bu yönelimlerin düşünsel, biçimsel, teknik yapısı ve malzemelerini; bu yönelimlerin Dokuz Eylül Üniversitesi'nin Eğitim Bilimleri Enstitüsü ve Güzel Sanatlar Enstitüsü'ndeki Resim, Sanat ve Tasarım, Heykel, Fotoğraf, Seramik ve Cam Tasarımı Anasanat Dalları ile Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalında Resim-İş Öğretmenliğinin Lisansüstü ders programlarına ve öğrenci çalışmalarına yansımalarını; bu bağlamda ilgili bölümlerde eğitim gören öğrencilerin görüşlerini Antroposen Çağın, Ekolojik Sanatın çevre bilinci, çağdaş sanatsal yönelimler ve sanatsal uygulamalar bağlamında değerlendirmeyi temel almaktadır.

Polat ve Kahraman'ın (2019) kentsellik, sürdürülebilirlik ve dirençlilik bağlamında Antroposen Çağı ile ilgili araştırmasına göre, Crutzen ve Stoermer tarafından; insanın müdahale ve etkilerinin boyutunu ifade eden bir kavram olarak Antroposen kavramı kullanılmıştır. Bu doğrultuda bu araştırmada elde edilen verilerde de, Antroposen teriminin insan merkezli olduğuna ilişkin eşdeğer sonuçları vermektedir.

Sümer, Alak ve Tekin'in (2020) antropojen ve antroposen kavramlarının tarihsel gelişimi ile ilgili araştırmasına göre, insanın ekolojiye etkisi birçok araştırmaya konu olmuş; George Perkins Marsh, insanın ekolojiye etkisine ilişkin ilk kapsamlı araştırmayı yapmış; Stoppani, insanın doğaya etkisi bağlamında bu dönemi İnsan Çağı olarak adlandırmış; Pavlov insanın doğaya olumsuz etkilerini antropojenik etki şeklinde tanımlamış; James Dwight Dana ise doğadaki bu etkilerin katmansal izlerini ortaya koymuştur. Ayrıca bu araştırma, Antroposen Çağı'nın; kontrolsüz tarımın başlangıcıyla, verimsiz arazi ve fosil yakıtların kullanımının artışıyla, sanayi devrimiyle, İkinci Dünya Savaşı'nda ilk atom bombasıyla ve nükleer testlerle başladığı ile ilgili teorileri desteklemektedir. Bu doğrultuda araştırma, Antroposen teriminin oluşumunda insan etkisinin bulunduğu sonucuna ilişkin ışık tutmaktadır.

Watkins'in (2022) Antroposen ile ilgili çalışmasında ise bilim insanları Bruce Smith ve Melinda Zeder tarafından Antroposen Çağı'nın, canlıların evcilleştirilmesi, peyzajın ve tarım ekonomilerinin ilerlemesiyle başladığını iddia ettiklerini ve sanayi devrimiyle başladığı görüşünü reddettiklerini vurgulamaktadır. Dolayısıyla bu literatür incelemesi ışığında, Antroposen Çağı teorisinin başlangıcı tartışmalı bir konudur. Ancak bu araştırmada vurgulanan başlangıç teorilerinde en büyük faktörün insan olması araştırma ile benzer sonuçlar ortaya koymaktadır.

Kocataş (2020) ve Sarıoğlu Demirörs (2019) ekolojiye ilişkin araştırmalarında, insanın yeryüzü üzerindeki etkilerinin ön plana çıktığı ekolojik sorunlarını; asit yağmurları, biyolojik çeşitliliğin azalışı, çölleşme, hava kirliliği, su kirliliği, toprak kirliliği, kimyasal kirlilik, nükleer kirlilik, ozon tabakasının delinmesi, sera etkisi, zehirli atıklar olarak sıralamışlardır. Araştırmada, insanın bu ekolojik sorunlar üzerindeki etkileri ise kentleşme, sanayi ve evsel atıklar, erozyon, tarımsal ilaçlar, radyoaktif kirlilik, fosil yakıtlar olarak sıralanmaktadır. Bu etkilerin canlı ekosistem üzerindeki etkileri ise; canlılar üzerindeki solunumun zorlaşması, canlıların hastalanması ve ölmesi, bitkilerin fotosentezinin güçleşmesi ve ormanların yok olması olarak sıralanmaktadır. Dolayısıyla insan faktörünün, canlılara ve doğaya etkilerinin ve bu etkilerin Antroposen terimiyle ilişki içerisinde olması araştırma ile eşdeğer sonuçları vermektedir.

Antroposen Çağı, sadece bilimsel araştırmaları etkilemekle kalmamış birçok alana etkisi, hızlı bir şekilde yayılmıştır. Bu alanlardan biri de sanattır. Sanatta bu etkiler farklı sanatsal çalışmalarda gözlemlenmektedir. Bu sanatsal çalışmalar ilgili literatür incelendiğinde; Ekolojik Sanat, Arazi Sanatı, Yoksul Sanat, Performans Sanatı, Biyosanat, Geri Dönüşüm Malzeme Sanatı ve Doğa Sanatı kapsamında değerlendirilmektedir. Bu sanatsal yönelimler, bazı kaynaklarda farklı isimlerle belirtilmektedir. Ancak bu çalışmadaki kullanımları, yaygın olanlardır.

Ekolojik Sanat bu yönelimsel uygulamalardan ayrı olarak düşünsel, biçimsel, teknik yapıları ve malzemeleri açısından ilgili literatür kapsamında incelendiğinde: Demos'un (2022) Çağdaş Sanat ve Ekolojiye ilişkin ve Ünal'ın (2019) geçiciliğin etkisi ve yeni çevre tasarılarına ilişkin araştırmalarında, arınma, deneysellik, iyileşme, sürdürülebilirlik, geçicilik kavramlarının irdelenmesi, doğanın tahribatı, ekolojik tehditlere, iklim değişikliğine yönelik bilinç oluşturma, bozuma uğrayan ekosistemi iyileştirmeyi amaçlaması ve doğal malzemelerin kullanılması bağlamında, araştırmada örnek verilen Ekolojik Sanat kapsamında değerlendirilen eserlerde de benzer sonuçlara ulaşılmaktadır.

Aydın ve Zümrüt'ün (2013) doğa ve sanat ekseninde farklı yaklaşımlara ilişkin araştırmasında, eserlerin toplumsal değişim yaratması, bilimsel konulara gönderme yapması, fiziksel çevreyi değiştirme gayretine girmemesi, estetik kaygıyla doğaya farkındalık sağlamayı, bu anlamda düşündürmeyi ve hissettirmeyi amaçlaması, tüm canlıların karşılıklı yaşamsal ilişkilerine karşı duyarlı olması ve doğal malzemelerin kullanılması bağlamında araştırmada örnek verilen Ekolojik Sanat kapsamında değerlendirilen eserlerde de benzer sonuçlara ulaşılmaktadır.

Mamur'un (2017a) Ekolojik Sanat üzerine araştırmasında, endüstri ile doğa karşıtlığına vurgu yapması, bozuma uğrayan ekosistemi onarmayı amaçlaması, ekolojik sorunların çözümünün imkansızlığı, çevrenin korunmasına ve insanın çevre ile uyumlu olmasına yönelik bilinç oluşturmayı amaçlaması, güncel konuları işlemesi, eserlerde doğaya zararsız malzemelerin kullanılması bağlamında araştırmada verilen Ekolojik Sanat kapsamında değerlendirilen eserlerde eşdeğer sonuçlara ulaşılmaktadır.

Mamur'un (2017b) sanat eğitiminde sürdürülebilirlik ve çevre eğitimi üzerine araştırmasında, ekolojiyi sanat ile ilişkisel açıdan farklı şekillerde ele alması, doğaya tamamen zararsız ve geçici malzemelerin tercih edilmesi bağlamında araştırmada verilen Ekolojik Sanat kapsamında değerlendirilen eserler, benzer sonuçlar ortaya koymaktadır.

Oğuz'un (2015a) 1960-1980 yılları arasında sanat üzerine araştırmasında, doğaya tamamen zararsız malzemelerin tercih edilmesi bağlamında araştırmada verilen Ekolojik Sanat kapsamında değerlendirilen eserlerde de benzer sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

Oğuz'un (2015b) sanat perspektifinden çevre sorunları üzerine araştırmasında, endüstri ile doğa karşıtlığına vurgu yapması, doğal ve mevsimsel süreçlerle ilişkisel yapıda olması, eserlerde kullanılan malzemelerin doğa, tarım ve endüstri ile bağdaştırılması bağlamında araştırmada verilen örnek sanat eserleriyle uyumluluk göstermektedir.

Sarioğlu Demirörs'ün (2019) doğa ve Ekolojik Sanatın bütünleşik ilişkisi üzerine araştırmasında, insanları yeryüzü kirliliğinin yaratacağı sorunlar üzerine aydınlatmayı, küresel ısınmaya ve dünyanın yok oluşuna dikkat çekmesi, doğayı tekrar yaşanır kılmayı amaçlaması, çevreye ve doğaya büyük faydalar sağlaması, doğaya hiç zarar verilmeden sanat üretmenin mümkün olabileceğini savunması, insanın çevreye karşı olumsuz etkilerini fark etmesini ve manzarayı onarmayı amaçlaması, eserlerin kapalı mekânlardan uzak, genellikle dış mekânda gerçekleştirilmesi, geleneksel malzemelerden uzak olması, buldozer gibi araçların arazileri

şekillendirmesi bağlamında araştırmada verilen örnek sanat eserleriyle eşdeğer sonuçlar vermektedir.

Antmen'in (2016) 20. Yüzyıl Batı Sanatı üzerine araştırmasında, sanatın insanları harekete geçiren bir yapıda olmasını savunması, feminizm ile ilişkisel olması, bozuma uğrayan ekosistemi iyileştirmeyi ve yenilemeyi amaçlaması, doğaya ait malzemeleri kullanması bağlamında araştırmada verilen Ekolojik Sanat kapsamında değerlendirilen örnek sanat eserleriyle benzer sonuçlar ortaya koymaktadır.

Uzunokur'un (2011) Arazi Sanatı üzerine araştırmasında, feminizm ile ilişkisel olması, bozuma uğrayan ekosistemi onarmayı amaçlaması, doğanın tahribatı, ekolojik tehditlere, iklim değişikliğine yönelik bilinç oluşturmaları, doğal malzemelerin kullanılması, eserlerin yapılaşmanın yoğun olduğu yerlerde gerçekleştirilmesi bağlamında araştırmada verilen Ekolojik Sanat kapsamında değerlendirilen örnek sanat eserleriyle benzer sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

Uysal'ın (2009) Çağdaş Sanat ve ekosistem üzerine araştırmasında, sanatın doğaya aktarılıp dönüşebileceğini vurgulaması ve sanatı şehirden izole etmesi bağlamında araştırmada verilen Ekolojik Sanat kapsamında değerlendirilen örnek sanat eserleriyle benzer sonuçlar ortaya koymaktadır.

Malaman'ın (2018) ekolojik dengenin bozulmasının günümüz sanatına yansımaları üzerine araştırmasında, çevrenin korunmasına ve insanın onunla uyum içerisinde olmasını, bozuma uğrayan ekosistemi iyileştirmeyi amaçlaması, doğanın tahribatı, ekolojik tehditlere, iklim değişikliğine yönelik bilinç oluşturmaları, doğal ve mevsimsel süreçlerle ilişkisel bir yapıda olması, genellikle küçük ölçekli çalışmalardan oluşması, farklı sergileme mekânlarına sahip olması, fotoğraf, video kamera vb araçlar ile belgelenmesi ve çeşitli malzemelere sahip olması bağlamında araştırmada örnek verilen, göstergebilimsel çözümleme yapılan Ekolojik Sanat çalışmalarıyla benzer sonuçlara sahip olduğu görülmektedir.

Susamoğlu'nun (2018) Ekolojik yaklaşımlar üzerine araştırmasında, doğanın insan ile ilişkisini irdelemesi ve güncel konuları işlemesi bağlamında araştırmada verilen Ekolojik Sanat kapsamında değerlendirilen örnek sanat eserleriyle eşdeğer sonuçlar ortaya koymaktadır.

Pazarlıoğlu Bingöl, Çevik ve Demirci Şenkal'ın (2020) Çağdaş Sanatta doğa üzerine araştırmasında, doğal ve mevsimsel süreçlerle ilişkisel olması bağlamında araştırmada örnek verilen Ekolojik Sanat çalışmalarıyla benzer sonuçlar ortaya koymaktadır.

Zümrüt'ün (2012) Ekolojik Sanat üzerine araştırmasında, bilim ile işbirliği içerisinde olmakla beraber ekolojiye faydalı olması, kamusal ve disiplinlerarası özelliğe sahip olması, ekoloji, sosyal, jeoloji, doğa gibi konulara dayalı araştırmalar yapması bağlamında araştırmada örnek verilen Ekolojik Sanat çalışmalarıyla eşdeğer sonuçlar ortaya koymaktadır.

Doğada iz bırakma düşüncesiyle eserler üretmesi anlamında Arazi Sanatın (Sarioğlu Demirörs, 2019); insanın doğa ile bütün olduğunu savunması bağlamında Yoksul Sanatın (Yücel, 2020); toprağı iyileştirmeyi, tekrardan yeşillendirme ve canlandırmayı amaçlaması kapsamında Performans Sanatının (Uzunokur, 2011); doğayı iyileştirmeyi amaçlaması anlamında Biyosanatın (Özkarahan, 2019); insanları bilinçlendirme ve sanatın doğayı iyileştirme çabasına vurgu yapmayı amaçlaması kapsamında Geri Dönüşüm Malzeme Sanatının (Gökten, 2018); doğa ile düşünmesi, doğaya sanatla bakması anlamında Doğa Sanatının, Ekolojik Sanatın düşünsel yapılarıyla benzer özelliklere sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak bu yönelimlerin, Ekolojik Sanattan ayrılan özelliklerinin bulunduğu da ilgili literatür ışığında ortaya konmaktadır.

Dokuz Eylül Üniversitesi'nin Eğitim Bilimleri Enstitüsü ve Güzel Sanatlar Enstitüsü'nde 2015-2021 yılları arasında Antroposen Çağında günümüz ekosistemine bağlı yeni sanatsal yönelimleri, Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dalı, Heykel, Resim, Seramik ve Cam Tasarımı, Fotoğraf, Sanat ve Tasarım Anasanat Dallarının Lisansüstü ders programlarında; Dokuz Eylül Üniversitesi'nin ders bilgi paketine göre incelendiğinde:

D.E.Ü. ders bilgi paketinde (2015-2021) Antroposen ve Ekolojik Sanat yönelimsel uygulamaların etkileşim içerisinde bulunduğu disiplinlerarasılıkla ilişkili dersler dışında bu kavramlarla doğrudan ilişkili olan; Fotoğraf Anasanat Dalında Yüksek Lisans Programında yer alan Doğa Fotoğrafı Estetiği, Ekoloji ve Çağdaş Fotoğraf ile Sanatta Yeterlik Programında bulunan Antroposen Çağında Sanat derslerinin yer aldığı görülmektedir.

Antroposen Çağının ve Ekolojik Sanatın Çağdaş Lisansüstü Sanat Eğitimi programlarında uygulama yapan 8 öğrencinin, sanatsal çalışmalarındaki toplam 45 gösterge, yansıtılan anlamları açısından incelendiğinde en çok; %15,55 oranında (7 gösterge) teşhir, %4,44 oranında (2 gösterge) yeryüzü / dünya / yeryuvarı / yerküre, %4,44 oranında (2 gösterge) yok olmak, %4,44 oranında (2 gösterge) eksik / noksan anlamları ortaya

çıkmaktadır. Bu 45 gösterge, derin anlamları açısından incelendiğinde; %60 oranında (27 gösterge) ideoloji, %35,55 oranında (16 gösterge) kültür, %4,44 oranında (2 gösterge) estetik anlamları ortaya çıkmaktadır. Çalışmalar, karşıt anlamlar şemasına göre incelendiğinde en çok; %75 oranında (6 çalışma) varlık-yokluk, %62,5 oranında (5 çalışma) düzenli-düzensiz, %62,5 oranında (5 çalışma) yaşam-ölüm, %50 oranında (4 çalışma) doğal-yapay, %50 oranında (4 çalışma) negantropi-entropi, %37,5 oranında (3 çalışma) renkli-solgun zıt anlamları ortaya çıkmaktadır. Ayrıca çalışmalar, düşünsel, biçimsel, teknik yapıları ve malzemelerine göre incelendiğinde; %50 oranında (4 çalışma) yapay atık malzemeler ve %37,5 oranında (3 çalışma) doğal ve yapay malzemeler, %75 oranında (6 çalışma) kapalı mekânda sergilemeler, %62,5 oranında (5 çalışma) ekolojik çevre sorunlarına dikkat çeken, %37,5 oranında (3 çalışma) süreçle ilişkisel bir yapıda ve %25 oranında (2 çalışma) durağan bir yapıda gibi özellikleriyle ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla göstergebilimsel yöntemle göre incelenen bu çalışmaların göstergeleri, anlamsal açıdan incelemeleri ile araştırmada örnek verilen Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamalara ilişkin eserlerin; düşünsel, biçimsel, teknik yapısı ve malzemeleriyle benzer yapılara sahip oldukları görülmektedir.

Toplamda 14 katılımcıyla yapılan görüşmelerde, katılımcılara 18 tane soru sorulmuştur. Bu sorulardan elde edilen cevaplara göre, görüşmelerle ulaşılan sonuçlar şu şekildedir:

1. araştırma sorusunda; katılımcılar Antroposen Çağına ilişkin bilgi yeterliliklerini, %64,28 oranında (9 katılımcı) yeterli olarak cevaplamışlardır.

2. araştırma sorusunda; katılımcıların tamamı İnsan Çağı'nı ilgili literatürle ilişkisel biçimde tanımlamaktadır. Bu araştırma sorusunda, İnsan Çağı en çok %50 oranında (7 katılımcı) insanın etkisi olarak tanımlanmıştır.

3. araştırma sorusunda; katılımcıların tamamı ekolojik sorunlara etkisi olduğunu düşündükleri beşerî ve fiziki faktörleri ilgili literatürle ilişkisel biçimde tanımlamaktadır. Bu araştırma sorusunda, beşerî faktörlerden en çok %50 oranında (7 katılımcı) sanayi ve evsel atıklar / kimyasal atıkların, fiziki faktörlerden ise en çok %35,71 oranında (5 katılımcı) depremlerin, ekolojik çevre sorunlarına etkisi olduğuna ilişkin görüşlerini belirtmişlerdir.

4. araştırma sorusunda; katılımcıların tamamı Antroposen terimine etkisi olduğunu düşündüğü ekolojik çevre sorunlarını ilgili literatürle ilişkisel biçimde tanımlamaktadır. Bu araştırma sorusunda, %85,71 oranında (12 katılımcı) çevre ve plastik kirliliğin, Antroposen terimine etkisi olduğunu düşündüğü ekolojik çevre sorunlarına etkisi olduğunu belirtmişlerdir.

5. araştırma sorusunda; Antroposen Çağı veya doğaya, çevreye etkilerine yönelik etkinliklere, %50 oranında (7 katılımcı) katıldım, %50 oranında (7 katılımcı) katılmadım cevabı vermiştir.

6. araştırma sorusunda; katılımcıların tamamı Çağdaş Sanatı ilgili literatürle ilişkisel biçimde tanımlamaktadır. Bu araştırma sorusunda, Çağdaş Sanat en çok %35,71 oranında (5 katılımcı) materyal olarak insan bedeni kullanılarak performans, enstalasyon, gösteri gibi tekniklerin ön planda olması şeklinde tanımlanmıştır.

7. araştırma sorusunda; katılımcılar, ekolojik çevre sorunlarının çağdaş sanatçılar ve uygulamaları üzerindeki etkisini %57,14 oranında (8 katılımcı) çok etkilidir şeklinde tanımlamışlardır.

8. araştırma sorusunda; katılımcılar, sanatçılar tarafından sanatsal uygulamalarında ilham aldıklarını düşündükleri çevre sorunlarının ilk beş sıralamasını, %23,80 oranında çevre ve plastik kirlilik, 18,57 oranında küresel ısınma / iklim değişiklikleri, %12,38 oranında su kirliliği, %11,42 oranında biyolojik çeşitliliğin azalması, %10,47 oranında hızlı nüfus artışı olarak belirlemişlerdir. İlgili literatür incelendiğinde bu cevapların, sanatçıların bu konulara yönelik çalışmalarıyla benzer yapılara sahip olduğu görülmektedir.

9. araştırma sorusunda; katılımcılar, Antroposen Çağın, Çağdaş Sanatta Ekolojik yönelimler üzerindeki etkilerinin ilk dört sıralamasını, %33,57 oranında sanatta, disiplinlerarasılık kavramı ve bu tür sanatsal kolektif projelerin ön plana çıkması, %20 oranında müze, galeri gibi kapalı ve yapay mekânların sınırının aşılması; sanatın, doğa ile etkileşimli bir yapıya sahip olması, %19,28 oranında plastik, estetik değerlere, sanatsal beceriye dayalı sanatsal yaratılar, ürünler yerine, postmodern, eleştirel, hazıryapım, günlük yaşamı, doğal olanı ve süreci esas alan işler üretilmesi, %14,28 oranında sanatta izleyiciyi pasif kılmak yerine etkin hale getirerek, onların da aktif yer aldığı, çevre ve ilişkisel estetiğe bağlı performanslar gerçekleştirilmesi olarak belirlemişlerdir. İlgili literatür incelendiğinde bu cevaplar, sanatçıların bu konulara yönelik çalışmalarıyla eşdeğer sonuçlara sahiptir.

10. araştırma sorusunda; katılımcılar Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamalara ilişkin bilgilerini, %50 oranında (7 katılımcı) orta derecede bilgiye sahibim şeklinde cevaplamışlardır. Bu araştırma sorusunda katılımcılar ayrıca bu kapsamda, sanatsal kuramlara; %78,57 oranında (11 katılımcı) 1960 sonrası sanatta Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamaların bulunduğu sanatsal kuramlardan örnekler, sanatçılara; %85,71 oranında (12 katılımcı) ekoloji temelli çalışan yabancı sanatçılardan örnekler, sanat eserlerine; %71,42

oranında (10 katılımcı) ekoloji ve Antroposen kavramlarına yönelik çalışan yabancı sanatçıların eserlerinden örnekler vermektedirler. Bu cevaplara göre, çoğunlukla 1960 sonrası sanatsal kuramlara yer verilmesi, çoğunluğunu yabancı sanatçıların ve eserlerinin oluşturması, araştırma ile benzer sonuçları göstermektedir. Ayrıca, bu kapsamdaki etkinliklere %42,85 oranında (6 katılımcı) katıldığını belirten katılımcılar, bu etkinliklere ilişkin görüşlerini; %33,33 oranında (2 katılımcı) düşündürücü yapıda olması ve %33,33 oranında (2 katılımcı) eserlerde doğal ve yapay malzemelerin kullanılması olarak belirtmeleri, cevapların araştırmada belirtilen sanatsal çalışmalarla eşdeğer yapıda olduklarını göstermektedir.

11. araştırma sorusunda; katılımcılar ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin düşünsel alt yapısına ilişkin görüşlerini, %64,28 oranında (9 katılımcı) insan kaynaklı tahribat ile ortaya çıkan çevre sorunlarını konu alan ve ekoloji temelli düşünsel yapıya sahip olması; biçimsel yapısına ilişkin görüşlerini, %35,71 oranında (5 katılımcı) sınırsız biçimlerde olması ve %35,71 oranında (5 katılımcı) doğal ve yapay formları sürece etkisi gözlemlenen yapıda olması; teknik yapısına ilişkin görüşlerini, %50 oranında (7 katılımcı) çoklu disiplinler, izleyici katılımlı ve etkileşimli bir yapıya sahip olması ve %50 oranında (7 katılımcı) çalışmaların sergilenmesinde mekânsal açıdan sınırlama olmaması; malzemelerine ilişkin görüşlerini, %57,14 oranında (8 katılımcı) doğal ve ekolojik malzemeler olarak belirtmişlerdir. Bu cevaplar araştırmada örnek verilen sanatsal çalışmalarla benzer sonuçlara sahiptir.

12. araştırma sorusunda; katılımcıların tamamı cevaplarını araştırmada incelenen sanatsal çalışmalar ile ilişkisel biçimde vermişlerdir. Bu araştırma sorusunda, %35,71 oranında (5 katılımcı) Antroposen Çağı ve/veya doğal yaşam, ekolojinin yer aldığı çağdaş sanat fuarı veya müzeyi ziyaretlerindeki sanatsal çalışmalara ilişkin görüşlerini katılımcılar, en çok %80 oranında (4 katılımcı) teknik yapıları açısından çok yönlü olması olarak tanımlamışlardır.

13. araştırma sorusunda; katılımcılar Antroposen Çağı ve/veya günümüz ekosistemine bağlı yeni sanatsal yönelimlerini lisansüstü sanat eğitimi ders programlarına yansımalarını, en çok %71,42 oranında (10 katılımcı) yetersiz olarak tanımlamışlardır. Ayrıca katılımcılar tarafından, Anabilim/Anasanat Dallarında verilmiş olan ekoloji temelli sanatsal derslere verdikleri örneklerden; D.E.Ü. ders bilgi paketi bağlamında incelenen ilgili konuyla doğrudan ilişkili derslere, %21,42 oranında (3 katılımcı) Fotoğraf Anasanat Dalında Fotoğraf ve Doğa, Ekoloji ve Çağdaş Fotoğraf, Doğa Fotoğrafı Estetiği ve Antroposen Çağında Sanat örneklerini vermişlerdir. Dolayısıyla araştırmada incelenen dersler, bu soruyla ilgili eşdeğer sonuçlar vermektedir.

14. araştırma sorusunda; %35,71 oranında (5 katılımcı) Antroposen Çağ veya ekoloji temelli ders alan katılımcılar, D.E.Ü. ders bilgi paketi bağlamında incelenen ilgili konuyla doğrudan ilişkili derslere, %40 oranında (2 katılımcı) Fotoğraf Anasanat Dalı kapsamında Ekoloji ve Çağdaş Fotoğraf, Doğa Fotoğrafı Estetiği ile Fotoğraf ve Doğa örneklerini vermişlerdir. %64,28 oranında (9 katılımcı) Antroposen Çağ veya ekoloji temelli ders almayan katılımcılar, bu kapsamda ders almamalarının nedenini, en çok %77,77 oranında (7 katılımcı) müfredatta olmaması olarak tanımlamışlardır. Bu çalışmada, %78,57 oranında 11 katılımcı; Antroposen Çağ veya ekoloji ile ilişkisel derse sahip olmayan Anabilim/Anasanat Dallarında eğitim görmüşlerdir. Dolayısıyla verilen cevaplar, çalışmayla eşdeğer sonuçları vermektedir. Ayrıca katılımcılar, ekoloji temelli derslere en çok; %21,42 oranında (3 katılımcı) Doğa Sanatı ile Doğa ve Sanatı öneri olarak vermişlerdir.

15. araştırma sorusunda; katılımcılar, kendi Anasanat/Anabilim Dallarında Antroposen Çağı veya etkilerine ilişkin ders kapsamında %78,57 oranında (11 katılımcı) etkinlik gerçekleştirilmediğini belirtmişlerdir. Bu kapsamda verilen cevaplar bir önceki soruya verilen cevaplarla eşdeğer sonuçları vermektedir. Ayrıca %21,42 oranında (3 katılımcı) bu etkinliklere katıldığını belirten katılımcılar bu etkinlik türlerini, proje sergisi olarak belirtmişlerdir.

16. araştırma sorusunda; %92,85 oranında (13 katılımcı) ekolojik temelli sanatsal yönelimlerinin Anasanat/Anabilim Dallarındaki sanatsal uygulamalara yansımalarını, yetersiz olarak tanımlayan katılımcılar, bu yetersizliğin sebepleri katılımcıların puanlamalarına göre en önemli üç maddede; en çok %34,61 oranında Lisansüstü sanat eğitimi programlarında çevre ve ekoloji temelli derslerin az oluşu, %19,23 oranında ekoloji temelli sanatsal kolektif projelere yer verilmemesi ve %15,38 oranında ekoloji temelli seçmeli ve uygulamalı derslere, öğrencilerde yeterli çevre bilinci ve farkındalık oluşmaması sonucu oluşan ilgisizlik olarak sıralanmıştır.

17. araştırma sorusunda; %7,14 oranında (1 katılımcı) Anabilim Dalında ekoloji kapsamında düzenlenen sanatsal projelere izleyici olarak katılan katılımcı, katıldığı bu projeyi farkındalık yaratan bir yapıda olarak tanımlamıştır.

18. araştırma sorusunda; %57,14 oranında (8 katılımcı) ekoloji temelli sanatsal proje gerçekleştiren katılımcılar, bu proje deneyimlerini en çok %50 oranında (4 katılımcı) çok iyi olarak tanımlamışlardır. Bu katılımcılar gerçekleştirdikleri proje deneyimlerini olumlu açıdan, en çok %62,5 oranında (5 katılımcı) maliyetsiz olması, olumsuz açıdan ise, en çok %37,5

oranında (3 katılımcı) maliyetli olması şeklinde tanımlamışlar; bu katılımcıların hepsi, tekrar bu konuda sanatsal uygulama projesi gerçekleştirmeyi düşündüklerini belirtmişlerdir. %42,85 oranında (6 katılımcı) bu kapsamda sanatsal proje gerçekleştirmeyen katılımcılar, %50 oranında (3 katılımcı) bu konuda proje kesinlikle gerçekleştireceklerini belirtmişlerdir. %16,66 oranında (1 katılımcı) bu konuda proje gerçekleştirmeyi düşünmeyen katılımcı, yaptığı çalışmaları ekolojiye dahil edemediğini belirtmektedir. Ayrıca katılımcılar, ileride gerçekleştirebilecekleri ekoloji temelli sanatsal projelerin konusunu, en çok %35,71 oranında (5 katılımcı) doğa ve kadın konusu ağırlıklı olması ve %35,71 oranında (5 katılımcı) yok oluş ve yeniden doğuş merkezli yapıda olması; malzemelerini, en çok %64,28 oranında (9 katılımcı) geri dönüştürülebilir malzemeler ve yapay veya doğal malzemeler; tekniğini ise, en çok %71,42 oranında (10 katılımcı) yerleştirme, disiplinlerarası, konuya yönelik ve kolektif yapıda olması olarak tanımlamışlardır. Dolayısıyla katılımcıların cevapları, araştırmada verilen örnek sanatsal çalışmaların temalar, malzemeler ve teknikleriyle benzer sonuçlara sahiptir.

5.2. Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın kavramsal / kuramsal çerçevesi içerisinde; Antroposen Çağı tanımları ve özellikleri; bu çağın insana ve doğaya etkileri, Ekolojik Sanatın düşünsel, biçimsel, teknik yapıları ve malzemeleri; ekolojik temelde ilerleyen çağdaş sanatçılar ve örnek eserleri, verilmiştir. Bu doğrultuda, 2015-2021 yılları arasındaki süreçte Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü ve Güzel Sanatlar Enstitüsü Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarındaki, Ekolojik Sanat ve diğer çevresel sanatsal yönelimlere ilişkin ders katalogları incelenmiştir. Mevcut programlardaki bu derslerin bazıları kapsamında gerçekleştirilen sanat uygulamalarının görsel analizleri, göstergebilim yönteminin gösteren-gösterilen ilişkisine dayalı olarak anlamsal açıdan çözümlenmiştir. Ayrıca konu kapsamında, ilgili Anasanat/Anabilim Dallarında eğitim gören gönüllü katılımcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular tablolastırılarak, yorumlanmıştır.

Araştırmanın birinci alt probleminde; Antroposen Çağında insan faktörü, canlılara ve doğaya etkileri kapsamında irdelenmiştir. İlgili araştırmalar, Antroposen teriminin tanımlanmasında büyük rol oynayan ekolojik çevre sorunlarının, insan faktörüyle ilişkili olduğunu vurgulamaktadır.

Araştırmanın ikinci alt probleminde; Antroposen Çağı'nın sanatı etkilemesiyle, etkilere bağlı olarak gelişen sanatsal yönelimler irdelenmiştir. Bu sanatsal çalışmalar ilgili

literatürler ışığında, Ekolojik Sanat, Arazi Sanatı, Yoksul Sanat, Performans Sanatı, Biyosanat, Geri Dönüşüm Malzeme Sanatı ve Doğa Sanatı olarak ön plana çıkmaktadır.

Araştırmanın üçüncü alt probleminde; Ekolojik Sanat kapsamında gerçekleştirilen sanatsal çalışmalara verilen örnekler, düşünsel, biçimsel, teknik yapıları ve malzemeleri açısından incelenmiştir. Verilen bu örneklerin, ilgili literatürle benzer sonuçlara sahip olduğu görülmektedir. Verilen bu örnekler, ekolojik yönelimsel uygulamalarla ayırım noktaları verilerek incelenmiştir. Her ne kadar Ekolojik Sanatın, bu yönelimsel uygulamalarla ayırım noktaları bulunsa da, bu yönelimlerin Ekolojik Sanat ile ortak özellikleri bulunmaktadır. Dolayısıyla tarihsel açıdan bakıldığında bu yönelimlerin, Ekolojik Sanata ilham kaynağı olduğu görülmektedir.

Araştırmanın dördüncü alt probleminde; Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı ve Güzel Sanatlar Enstitüsü Heykel, Resim, Seramik ve Cam Tasarımı, Fotoğraf ve Sanat ve Tasarım Anasanat Dalları 2015-2021 öğretim yıllarını kapsayan lisansüstü ders programına ulaşılmış ve incelenmiştir. Bu kapsamda, 42 ders incelenmiş ve programlar içerisinde Antroposen Çağ, Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamalarla doğrudan ilişkili; sadece Fotoğraf Anasanat Dalında bulunan, Yüksek Lisans Programı kapsamında; Doğa Fotoğrafı Estetiği ile Ekoloji ve Çağdaş Fotoğraf, Sanatta Yeterlik Programı kapsamında ise; Antroposen Çağında Sanat dersleri olmak üzere toplam 3 ders ön plana çıkmaktadır. İlgili programlarda, amaçsal örnekleme göre seçilip incelenen diğer 39 dersin; amacı, ders öğrenim kazanımlarında, Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamalara dolaylı olarak da olsa yer verildiği görülmektedir. Ancak bu konuya yönelik olarak doğrudan 42 ders içerisinde sadece 3 dersin bulunması, bu derslerin de sadece Fotoğraf Anasanat Dalı kapsamında bulunması; Antroposen Çağı, Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamaların; diğer Anasanat/Anabilim Dallarına yansımalarını yetersiz olarak ortaya koymuştur.

Araştırmanın beşinci alt probleminde; Çağdaş Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarında gerçekleştirilen sanatsal uygulamalar, göstergebilimsel yöntemle incelenmiş ve yorumlanmıştır. Çağdaş Lisansüstü Sanat Eğitimi programlarında uygulama yapan 8 öğrencinin, sanatsal çalışmaları göstergebilimsel yöntem ile anlamlarına göre çözümlendiğinde; bu çalışmalarda incelenen toplam 45 göstergede en çok, yansıtılan anlamlardan 7 gösterge; teşhiri, derin anlamlardan 27 gösterge; ideolojiyi simgelemekte, karşıt anlamlardan 6 çalışma ise; varlık-yokluk tezatlıklarını ortaya koymaktadır. Ayrıca bu 8 çalışma, düşünsel, biçimsel, teknik yapıları ve malzemelerine göre incelendiğinde, 4 çalışma; yapay atık malzemeler, 6 çalışma; kapalı mekânda sergilemeler, 5 çalışma; ekolojik çevre

sorunlarına dikkat çekme, 3 katılımcı; süreçle ilişkisel bir yapıya sahip gibi özellikleriyle ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla bu öğrenci çalışmaların göstergeleri, anlamsal açıdan incelemeleri ile araştırmada örnek verilen Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamalara yönelik sanat eserlerinin; düşünsel, biçimsel, teknik yapısı ve malzemeleriyle benzer yapılara sahip oldukları görülmektedir.

Araştırmanın altıncı alt probleminde; Lisansüstü Sanat Eğitimi Programları öğrencilerinin, Antroposen Çağın ve Ekolojik Sanatın çevre bilinci, çağdaş sanatsal yönelimler ve sanatsal uygulamalar üzerindeki etkilerine ilişkin görüşleri incelenmiş ve yorumlanmıştır. Bu bağlamda, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü ve Güzel Sanatlar Enstitüsü kapsamında bulunan Resim, Heykel, Sanat ve Tasarım, Seramik ve Cam Tasarımı, Fotoğraf Anasanat Dalları ve Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı'nın Resim-İş Öğretmenliği lisansüstü programlarından 14 öğrenciyle görüşmeler yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturularak, katılımcılara araştırma kapsamında 18 soru yöneltilmiştir. Katılımcılar, kapalı uçlu sorularda birden fazla kategoriye girebilecek cevaplar vermişlerdir ve bu cevaplar bunlara göre değerlendirilmiştir. Görüşmeden elde edilen veriler araştırmanın altıncı alt probleminde değerlendirilmiştir. Bu görüşmelerden elde edilen sonuçlar şu şekildedir, Antroposen Çağı tanımları ve Antroposen Çağı tanımının ortaya atılmasına sebep olan etmenler konusuna ilişkin; 9 katılımcının; yeterli, 5 katılımcının ise; yetersiz bilgiye sahip oldukları ortaya konmuştur ve yetersiz bilgiye sahip olan katılımcılara Antroposen Çağı'nın kısa bir tanımı yapılmıştır. Buradan hareketle İnsan Çağı tanımına ilişkin en çok, insanın etkisi olarak tanımlamışlardır. Ancak cevapların tümü incelendiğinde; 14 katılımcı da İnsan Çağı'nı tanımlayan ifadeler kullanmıştır. Ekolojik çevre sorunlarına beşerî faktörlerin etkisine, 14 katılımcı; fiziki faktörlerin etkisine ise, 7 katılımcı örnekler vermiştir. Dolayısıyla katılımcıların tamamı, ekolojik çevre sorunlarına en çok; beşerî faktörlerin etkisi olduğunu düşünmektedir. Antroposen terimine en çok, çevre ve plastik kirlilik tanımı verilmiştir. Tüm katılımcıların cevapları incelendiğinde; 14 katılımcının da literatürde yer alan çevre sorunlarına örnek verdikleri görülmektedir. Antroposen Çağı veya doğaya, çevreye etkilerine yönelik etkinliklere, 7 katılımcı katıldığını, 7 katılımcı ise katılmadığını belirtmiştir.

Antroposen Çağında “Çağdaş Sanat” kavramı en çok, materyal olarak insan bedeni kullanılarak performans, enstalasyon, gösteri gibi tekniklerin ön planda olması olarak tanımlanmıştır. Tüm katılımcıların cevapları incelendiğinde, 14 katılımcının da cevapları; ilgili literatürdeki Çağdaş Sanat eserleriyle benzer yapıya sahiplerdir. Antroposen Çağı'nı şekillendiren ekolojik çevre sorunları, çağdaş sanatçılar ve uygulamaları üzerindeki etkisine

yönelik; 2 katılımcı, az etkili; 2 katılımcı, orta derecede etkili; 8 katılımcı, çok etkili; 2 katılımcı, tam olarak etkili olarak belirtmişlerdir. Çağdaş sanatçılar tarafından sanatsal uygulamalarında ilham aldıkları ekolojik çevre sorunlarına yönelik en çok; çevre ve plastik kirlilik ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla katılımcılar, Antroposen Çağı'na en çok etkisi olduğunu düşündüğü çevre ve plastik kirlilik sorununun; çağdaş sanatçılar tarafından sanatsal uygulamalarında en çok ilham aldığı, ekolojik sorun olarak görmektedirler. Antroposen Çağı'nı, Çağdaş Sanatta ekolojik yönelimler üzerindeki olası etkilerine yönelik, katılımcıların puanlamalarıyla en çok; sanatta disiplinlerarasılık kavramı ve bu tür sanatsal kolektif projeler ön plana çıkmaktadır. Ekoloji temelli sanatsal yönelimler, bu kapsamda sanatsal uygulamalar gerçekleştiren yerli ve yabancı sanatçılar ve eserlerine ilişkin; 3 katılımcı, az; 7 katılımcı, orta derecede; 3 katılımcı, çok; 1 katılımcı, tam olarak cevaplarını vermişlerdir. Katılımcılar tarafından temelinde ekoloji, doğa ve çevre bulunan çağdaş sanat kuramlarına verdikleri örnekler en çok; 1960 sonrası sanatta Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamaların bulunduğu sanatsal kuramlar kategorisinde yer almaktadır. Ancak bu soruya yönelik, 11 katılımcının; yeterli düzeyde cevap verdiği; 1 katılımcının; soruyla ilişkisel cevap vermediği, 2 katılımcının ise net cevaplar vermediği görülmüştür. Katılımcıların ekoloji temelli çalışmaları olan çağdaş sanatçılara verdikleri örnekler en çok; ekoloji temelli çalışan yabancı sanatçılar kategorisinde yer almaktadır. Ancak bu soruya da, 12 katılımcının yeterli düzeyde cevap verdiği; 2 katılımcının ise net cevaplar vermediği gözlemlenmiştir. Katılımcıların ekoloji temelli sanatsal eserlere verdikleri örnekler en çok; ekoloji ve Antroposen kavramlarına yönelik çalışan yabancı sanatçıların eserleri kategorisinde yer almaktadır. Bu soruya da, 12 katılımcı yeterli düzeyde cevap verebilmişken; 2 katılımcı ise net cevaplarda bulunamamıştır. Antroposen Çağı veya doğaya, çevreye etkilerine yönelik etkinliklere, 6 katılımcı; katıldığını, 8 katılımcı ise; katılmadığını belirtmiştir. Bu etkinliklere katılan katılımcılar, bu etkinliklerin özelliklerini en çok; düşündürücü yapıda olması ve eserlerde doğal ve yapay malzemelerin kullanılması kategorilerinde toparlamışlardır. Katılımcıların ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin, düşünsel yapısına ilişkin görüşleri en çok; insan kaynaklı tahribat ile ortaya çıkan çevre sorunlarını konu alan ve ekoloji temelli düşünsel yapıya sahip olması kategorisinde bütünleşmiştir. 14 katılımcı da bu soruya yeterli düzeyde ve doğru cevap vermiştir. Katılımcıların ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin, biçimsel yapısına ilişkin görüşleri en çok; doğal ve yapay formları ve sürece etkisi gözlemlenen yapıda olması kategorisinde birleşmiştir. Ancak bu soruda, 13 katılımcı yeterli düzeyde ve doğru cevap verebilmişken; 1 katılımcı net cevaplar verememiştir. Katılımcıların ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin teknik yapısına ilişkin görüşleri en çok; çoklu disiplinler, izleyici katılımlı ve

etkileşimli bir yapıya sahip olması ve çalışmaların sergilenmesinde mekânsal açıdan sınırlama olmaması olmak üzere iki kategori altında birleşmiştir. 14 katılımcı da bu soruya yeterli düzeyde ve doğru cevap vermiştir. Katılımcıların ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin, malzemelerine ilişkin görüşleri en çok; doğal ve ekolojik malzemeler kategorisinde bütünleşmiştir. 14 katılımcı da bu soruya yeterli düzeyde ve doğru cevap vermiştir. Temelinde Antroposen Çağı ve/veya doğal yaşam, ekolojinin yer aldığı çağdaş sanat fuarı veya müzeyi; 5 katılımcı ziyaret etmiş, 9 katılımcı ziyaret etmemiştir. Bu çağdaş sanat fuarı veya müzeyi ziyaret eden katılımcılar, ziyaret ettikleri yerde bulunan çalışmalara ilişkin görüşlerini en çok; teknik yapısı açısından çok yönlü olması kategorisinde belirtmişlerdir. 5 katılımcı da bu soruya yeterli düzeyde cevap vermiştir.

Antroposen Çağı ve/veya günümüz ekosistemine bağlı yeni sanatsal yönelimleri, lisansüstü sanat eğitimi ders programlarına yansımalarını; 4 katılımcı yeterli, 10 katılımcı yetersiz olarak cevaplamıştır. Katılımcıların Anabilim/Anasanat Dallarında verilmiş olan ekoloji temelli sanatsal derslere; sadece 3 katılımcı, etkili ve doğru örnekler vermişlerdir. Bu örnekler, Fotoğraf Anasanat Dalı kapsamında; Fotoğraf ve Doğa, Ekoloji ve Çağdaş Fotoğraf, Antroposen Çağında Sanat ve Doğa Fotoğrafı Estetiği dersleridir. Lisansüstü Sanat Eğitimi Programı kapsamında, Antroposen Çağ ve/veya ekoloji temelli, 5 katılımcı ders almış; 9 katılımcı ders almamıştır. Bu bağlamda sadece 2 katılımcının, aldıkları dersler konuyla ilgilidir. Bu dersler, Ekoloji ve Çağdaş Fotoğraf, Fotoğraf ve Doğa ve Doğa Fotoğrafı Estetiği dersleridir. Ancak D.E.U. ders bilgi paketi incelendiğinde, Fotoğraf ve Doğa adlı dersin bulunmadığı görülmektedir. Katılımcılar kendi alanlarında Antroposen Çağ ve/veya ekoloji temelli ders almamalarının nedenlerini en çok; müfredatta olmaması olarak cevaplamışlardır. Ekoloji temelli derslere ilişkin, Doğa Sanatı, Doğa ve Sanat, Çağdaş Sanatta Ekolojik Yaklaşımlar, Sanatta Ekolojinin Yeri, Ekoloji ve Sanat, İnsan ve Doğa, Disiplinlerarası Yaklaşımda Antroposen Çağın Sanatsal Uygulamaları, Çevre ve Sanatsal Farkındalık, Antroposen Çağında Sanat, Antroposen Çağında Sanat İncelemeleri, Antroposen ve Ekoloji Temelli Sanat Uygulamaları, Ekolojik Sanat Uygulamaları ve Seramiklerde Geri Dönüşüm dersleri katılımcılar tarafından önerilmiştir. 14 katılımcının da verdiği örnekler, Antroposen ve/veya ekoloji ile doğrudan ilişkilidir. Antroposen Çağı ve/veya etkilerine ilişkin Anabilim/Anasanat Dalları tarafından ders kapsamında, 3 katılımcı etkinlik gerçekleştirildiğini, 11 katılımcı ise etkinlik gerçekleştirilmediğini belirtmiştir. Aynı zamanda bu etkinliklere katılan katılımcılar, bu etkinlikleri; proje sergisi olarak tanımlamışlardır. Ekoloji temelli yeni sanatsal yönelim uygulamalarının, kendi programlarındaki sanatsal uygulamalara katkılarını; 1 katılımcı; yeterli, 13 katılımcı; yetersiz olarak belirtmişlerdir.

Ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin, programlardaki sanatsal uygulamalara katkısının, yetersiz kalmasının nedenlerini puanlamalarına göre en çok; Lisansüstü sanat eğitimi programlarında çevre ve ekoloji temelli derslerin az oluşu kategorisi ortaya çıkmaktadır. Anabilim/Anasanat Dallarında ekoloji kapsamında düzenlenen sanatsal projelere izleyici olarak, 1 katılımcı; katılmış, 13 katılımcı; katılmamıştır. Bu bağlamdaki etkinliğe katılım gösteren katılımcı, bu projenin etkileyen özelliklerine ilişkin görüşünü; farkındalık yaratan bir yapıda olarak vermiştir.

Lisansüstü Sanat Eğitimi süreçlerinde, ekoloji temelli sanatsal proje uygulamasını; 8 katılımcı gerçekleştirmiş, 6 katılımcı ise gerçekleştirmemiştir. Sanatsal projeleri kapsamındaki deneyimlerini, 1 katılımcı; çok kötü, 3 katılımcı; iyi, 4 katılımcı; çok iyi olarak değerlendirmişlerdir. Katılımcıların projelerini gerçekleştirirken edindikleri olumlu deneyimlerine ilişkin görüşleri en çok, maliyetsiz olması kategorisi altında; olumsuz deneyimlerine ilişkin görüşleri ise en çok, maliyetli olması kategorisi altında sıralanmaktadır. Bu kapsamda proje gerçekleştiren tüm katılımcılar, tekrar bu konuda sanatsal uygulama projesi gerçekleştirmeyi düşündüklerini belirtmişlerdir. Daha önceden bu konuda sanatsal proje gerçekleştirmeyen katılımcıların bu konuda sanatsal uygulama projesi gerçekleştirmeyi, 1 katılımcı; düşünmediğini, 1 katılımcı; kararsız olduğunu, 1 katılımcı; düşündüğünü, 3 katılımcı; kesinlikle düşündüğünü belirtmiştir. Bu konu kapsamında sanatsal uygulama projesi gerçekleştirmeyi düşünmeyen katılımcı, sebebini; çalışmalarını ekolojiye dahil etmemesi olarak açıklamıştır. Katılımcıların ileride gerçekleştirebilecekleri ekoloji temelli sanatsal projelerin, konusuna ilişkin görüşlerini en çok; doğa ve kadın konusu ağırlıklı olması kategorisinde; malzemelerine ilişkin görüşlerini en çok; geri dönüştürülebilir malzemeler ve yapay veya doğal malzemeler kategorisinde; tekniğine ilişkin görüşlerini en çok; yerleştirme, disiplinlerarası, konuya yönelik ve kolektif yapıda olması kategorisinde vermektedirler.

Katılımcılar tüm soruları, %96,71 oranında cevaplandırmıştır. Ayrıca, Antroposen Çağ, ekolojik çevre sorunları ve ekolojik çevre sorunlarının sanata etkisi hakkında bilgi ve farkındalığa sahip katılımcıların yüzdesi; %72,02 olarak bulunmuştur. Öğrencilerin görüşlerine göre, tüm bu etkiler; %24,28 oranında sanat eğitimine yansımıştır. Dolayısıyla Antroposen Çağında Ekolojik Sanatın Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarına yansımalarının yetersiz düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda öneriler şöyle verilebilir;

-Sanat Eğitiminde ekolojik çevre sorunlarına yönelik öğrencilerde çevre bilincinin artırılması gerekmektedir. Bunun için de çeşitli etkinliklerin daha fazla -seminer, sunum, proje sergisi- gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

-Antroposen Çağı ve Ekolojik Sanat yönelimsel uygulamalarına ilişkin 6 Anasanat/Anabilim Dalından sadece birinde doğrudan ilişkili derslerin bulunması, müfredatın bu konuda eksikliğini göstermektedir. Ekolojik Sanat kavramı henüz, yaklaşık 50 yıllık bir geçmişe sahiptir ancak günümüzde en önemli konu olan iklim değişikliği ve çevre sorunlarına duyarlılık yanında duyarsızlığı da eleştiri, olumsuzluklara karşı başkaldırı, çağdaş sanatta bireysel ve toplumsal bakımdan öne çıkmaktadır. Lisansüstü düzeyde, Lisansüstü Sanat Eğitimi Ders programlarında bu konuyla doğrudan ilişkisel derslerin verilmesi önerilmektedir.

-Katılımcılar tarafından Lisansüstü Sanat Eğitimi Ders Programlarında yer alması önerilen, Antroposen Çağı ve Ekolojik Sanat yönelimsel uygulamalarına yönelik dersler aşağıda verilmektedir;

1. Doğa Sanatı,
2. Doğa ve Sanat,
3. Çağdaş Sanatta Ekolojik Yaklaşımlar,
4. Sanatta Ekolojinin Yeri,
5. Ekoloji ve Sanat,
6. İnsan ve Doğa,
7. Disiplinlerarası Yaklaşımda Antroposen Çağın Sanatsal Uygulamaları,
8. Çevre ve Sanatsal Farkındalık,
9. Antroposen Çağında Sanat,
10. Antroposen Çağında Sanat İncelemeleri,
11. Antroposen ve Ekoloji Temelli Sanat Uygulamaları,
12. Ekolojik Sanat Uygulamaları,
13. Seramiklerde Geri Dönüşüm olmak üzere 13 ders önerilmektedir.

-Özellikle Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarında, eğitim süreçlerinde, Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamalarına yönelik daha fazla etkinliklere, ulusal ve uluslararası sanatsal proje sergilerine katılıma yönelik düzenlemelerin yapılması önerilmektedir.

-Eğitim süreçlerinde ayrıca sosyal sorumluluk projelerinin geliştirilmesi, bu konu kapsamında lisans düzeyinden, lisansüstü eğitim düzeyine kadar tüm öğrencilerin Antroposen Çağı ve Ekolojik bilince ve bilgi birikimine sahip olmalarını sağlayıcı eğitim ortamları,

ekolojik sanat ve geri dönüşümle bağlantılı çağdaş atölye ve çeşitli malzeme olanaklarının sağlanması önerilmektedir.

Her ne kadar bu konu yeni olsa da, alandaki güncel konulardan bir tanesidir. O nedenle bu konuda sanat eğitimi alanında yeni bilimsel araştırmaların yapılması, bunların bilimsel sempozyumlarda ve kongrelerde bildiri olarak da sunulması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akdağ, M. ve Özdemir, M. (2020). Çevreye Duyarlılık ve Sorumluluk Bağlamında Yeşil Halkla İlişkiler ve Antroposen Kavramı: Billboardlar Üzerinden Bir Göstergebilimsel Analiz [Özel Sayı]. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(29), 3505-3532. doi: 10.26466/opus.791359
- Akkol, N. (2018). Değişen Doğa Algısı ve Armağan Etme Bağlamında Ekolojik Sanat. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 7(44), 421-427. doi: 10.7816/idil-07-44-07
- Antmen, A. (2016). *Sanatçılardan Yazılar ve Açıklamalarla 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar* (7. bs.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Armstrong, K. (2017). *Mitlerin Kısa Tarihi* (2. bs.) (D. Şendil çev.). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Arslan, H. (2011). Bir “Doğrudan Eylem Hareketi” Olarak Greenpeace (Yeşil Barış). *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011(23), 247-258.
- Artun, A. (2018, Nisan). Sanatın Sınırları. M. Ş. Erkan (Sunum), 12. *Ulusal Sanat Sempozyumu: Değişen Paradigmalar ve Sanatta Sınır Deneyimler* içinde (s. 19-27). Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Ankara.
- Avşar, P. ve Gedik, T. (2014). A Section from the 1960s to the Modern Day: The Place of Nature in the Concept of Land Art. *International Journal Sport Culture and Science*, 2(1), 5-11. doi: 10.14486/IJSCS52
- Ay, F. (2020). *Jeoloji Tarihinde İklim, Küresel Isınma ve Etkileri*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Aydın, A. (2014). *Türkiye’de Yeryüzü Sanatı* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara (No: 361615).
- Aydın, İ. ve Zümrüt, Y. (2013). “Doğa ve Sanat Ekseninde Farklı Yaklaşımlar”. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 4(4), 53-77.
- Aydoğdu, Ü., Karamustafaoğlu, O. ve Bülbül, M. (2017). Akademik Araştırmalarda Araştırma Yöntemleri ile Örneklem İlişkisi: Doğrulamalı Doküman Analizi Örneği. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (30), 556-565. doi: 10.14582/DUZGEF.1803
- Azamet, A. ve İnam Karahan, Ç. (2019). 21. Yüzyılda Biyosanat. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 8(63), 1455-1462. doi: 10.7816/idil-08-63-05
- Baheri Rad, S. (2018). *Entropinin Görsel Sanattaki İzi* (Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi). Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.
- Bayram, O. (2018, Nisan). Bir Sokak Sanatçısı Olarak Keith Haring. M. Ş. Erkan (Sunum), 12. *Ulusal Sanat Sempozyumu: Değişen Paradigmalar ve Sanatta Sınır Deneyimler* içinde (s. 279-294). Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Ankara.
- Bilir, A. (2020). Doğa-Kent- Sanat İlişkisi Bağlamında Eymir Gölü’nde Arazi Sanatı Uygulamaları. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 10(2), 378-394. doi: 10.20488/sanattasarim.877375

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2018). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (25. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Cihaner Keser, S. ve Oskay, N. (2015). Çevresel Sanat Bağlamında Christo-Jeanne Claude Çiftinin Disiplinlerarası Üç Boyutlu Tasarım Uygulamalarında Tekstil Kullanımı. *Turkish Studies*, 10(14), 71-88. doi: 10.7827/TurkishStudies.8977
- Claudon, F. (2006). *Romantizm Sanat Ansiklopedisi* (Ö. İnce ve İ. Usmanbaş çev.) (4. bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Creswell, J. (2014/2017). Araştırma Yaklaşımının Seçimi (M. Bütün, çev.). S. Demir (Ed.), *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları* (3. bs.) içinde (s. 3-23). Türközü, Ankara: Eğiten Kitap. (Cresswell, J. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (4. bs.), Thousand Oaks, California: SAGE Publications kitabından yeniden basılmıştır.)
- Çaylı, E. (2020). *İklimin Estetiği: Antroposen Sanatı ve Mimarlığı Üzerine Denemeler*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Davis, H. and Turpin, E. (2015). Art & Death: Lives Between the Fifth Assessment & the Sixth Extinction. H. Davis and E. Turpin (ed.) *Art in the Anthropocene: Encounters Among Aesthetics, Politics, Environments and Epistemologies* in the (p. 3-29). London: Open Humanities Press. doi: 10.26530/OAPEN_560010
- Değirmenci, N. (2019). *Ekolojik Düşünce Üzerinden Whitehead'in Süreç Kavramının Sanatsal Pratiklerle ilişkilendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü: Ankara (No: 571501).
- Demos, T. J. (2022). Sürdürülebilirlik Politikası: Çağdaş Sanat ve Ekoloji. A. Artun (Ed.) *Sanat ve Ekoloji: Sanat / Yaşam / Üretim* (M. Tokmakçıoğlu ve E. Sezgin çev.) içinde (s. 19-65). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Duncum, P. (2020). İmaj Analizine Giriş: Karma Yöntemlerin Değeri Üzerine. S. D. Bedir Erişti (Ed.) *Görsel Araştırma Yöntemleri: Teori, Uygulama ve Örnek* (6. bs.) içinde (s. 9-18). Ankara: Pegem Akademi.
- Duyuler, M. (2014). *Heykel Sanatında Gereç Olarak Doğa* (Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi). Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara (No: 353167).
- Eroğlu, Ö. (2014). *Arte Povera*. İstanbul: Tekhne Yayınları.
- Ersoy, A. (2016). *Sanat Kavramlarına Giriş*. İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Ertuğrul Tomsuk, E. (2018). *Sanatta Doğayla İşbirliği Eylemleri Bağlamında 'Doğa Sanatı'* (Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi). Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü: Ankara (No: 498918).
- Fındık, O. (2017). *Pişmemiş Toprak Malzeme ile Form Üretimi ve Bir Uygulama* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir (No: 468594).
- Göktaş, M. (2018). Fotoğraf Sanatı Bağlamında Çevre Farkındalığı. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 7(46), 729-741. doi: 10.7816/idil-07-46-11

- Günay, V. (2012). Görsel Göstergebilim ve imgenin Anlamlandırılması. V. Günay ve A. Parsa (Ed.) *Görsel Göstergebilim: İmgenin Anlamlandırılması* içinde (s. 11-54). İstanbul: Es Yayınları.
- Gürses, A., Sözbilir, M. ve Açıkyıldız, M. (2005). Düzensizlik ve Mikro Haller: Entropi. Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, (11), 577-589.
- Harari, Y. N. (2018). *Hayvanlardan Tanrılara: Sapiens & İnsan Türünün Kısa Bir Tarihi* (44. bs.) (E. Genç çev.). İstanbul: Kolektif Kitap.
- Harari, Y. N. (2020). *Homo Deus - Yarının Kısa Bir Tarihi* (23. bs.) (P. N. Taneli çev.). İstanbul: Kolektif Kitap.
- Işık, V. (2015). Doğa, Beden ve Teknoloji Kullanımına Bağlı Olarak Sanatsal Değişimlerin İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(53), 23-36. doi: 10.17755/esosder.77271
- İzlenimcilik. (1993). *Gelişim Hachette: Alfabetik Genel Kültür Ansiklopedisi* (T. Gökçöl Yay. haz. vd.) Sabah Gazetesi, Cilt 6, 2014-2017.
- Kalkan, Y. (2019). *Büyük Patlama ve Yaratılış*. Ankara: Serencam Akademi.
- Kaptı, H. (2005). *Atık Nesnelerin Sanatta Yansımaları* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin (No: 189002).
- Karavit, C. (2008). *Doğadaki İz: Yeryüzü Sanatı*. İstanbul: Telos Yayıncılık.
- Kılıç Gündüz, Y. ve Enginoğlu, T. (2018). Yeni Dışavurumculuk Bağlamında Anselm Kiefer'in "Osiris ve Isis" Adlı Eserinin Göstergebilimsel Çözümlemesi. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 7(51), 1307-1314. doi: 10.7816/idil-07-51-01
- Kocataş, A. (2020). *Ekoloji Çevre Biyolojisi* (14. bs.). Bursa: Dora Yayıncılık.
- Lovelock, J. (2017). *Gaia: Dünyadaki Yaşama Yeni Bir Bakış* (O. Karakaş çev.). İstanbul: Alfa Kitap.
- Malaman, B. (2018, Nisan). Ekolojik Dengenin Bozulmasının Günümüz Sanatına Yansımaları. M. Ş. Erkan (Sunum), *12. Ulusal Sanat Sempozyumu: Değişen Paradigmalar ve Sanatta Sınır Deneyimler* içinde (s. 83-91) Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Ankara.
- Mamur, N. (2017a). Ekolojik Sanat: Çevre Eğitimi ile Sanatın Kesişme Noktası. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 1000-1016. doi: 10.17860/mersinefd.316297
- Mamur, N. (2017b). Sanat Eğitiminde Sürdürülebilirlik ve Çevre Eğitimi Üzerine Bir Çalışma. *Ege Eğitim Dergisi*, 18(2), 774-794. doi: 10.12984/eegefd.315404
- Oğuz, D. (2015a). 1960-1980 Arası Değişen Doğa Algısı ve Sanatta Doğaya Yöneliş. *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*, (14), 67-76. doi: 10.17484/yedi.88738
- Oğuz, D. (2015b). Sanat Perspektifinden Çevre Sorunları. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 5(8), 48-61. doi: 10.20488/www-std-anadolu-edu-tr.220239
- Öndin, N. (2016). *Rönesans Düşüncesi ve Resim Sanatı*. İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

- Özkarahan, A. A. (2019). *Ecology in Turkey & the relation to Contemporary Art* (Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul (No: 613926)
- Özrili, Y. (2021). İmgesel Tasarım: Geri Dönüşen Sanatın Müzeye Yansımaları. *Tykhe Sanat ve Tasarım Dergisi*, 6(10), 94-112.
- Pazarlıoğlu Bingöl, M., Çevik, N. ve Demirci Şenkal, A. (2020). Çağdaş Sanatta Doğanın Manipüle Edilmesi Üzerine Sanatçı Söylemleri. *Fine Arts*, 15(3), 154-171. doi: 10.12739/NWSA.2020.15.3.D0258
- Polat, E. ve Kahraman, S. (2019). Antroposen Çağı'nda Kentsellik, Sürdürülebilirlik ve Dirençlilik. *Resilience Journal*, 3(2), 319-326. doi: 10.32569/resilience.619232
- Sağlam, F. (2017). *Atık Nesnelerin Olanaklarıyla Çağdaş Sanat Uygulamaları ve Bu Uygulamalara Yönelik Öğretim Elemanlarının Görüşleri* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir (No: 486435)
- Sağlam, F. ve Enginoğlu, T. (2016). Atık Nesnelerin Sanat Eğitiminde Kullanılması. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(14), 45-58.
- Saraceno, T., Engelmänn, S. and Szerszynski, B. (2015). Becoming Aerosolar: From Solar Sculptures to Cloud Cities. H. Davis & E. Turpin (Ed.) *Art in the Anthropocene: Encounters Among Aesthetics, Politics, Environments and Epistemologies* in the (p. 57-62). London: Open Humanities Press. doi: 10.26530/OAPEN_560010
- Sarioğlu Demirörs, A. (2019). *Doğa ve Ekolojik Sanatın Bütünleşik İlişkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü: Ankara (No: 545088).
- Saygı, S. (2016). Çağdaş Sanatta Doğa Algısı ve Ekolojik Farkındalık. *Sanat-Tasarım Dergisi*, (7), 7-13. doi: 10.17490/Sanat.XXX
- Sezer, M. (2004). *1960'lerden Sonra Plastik Sanatlarda Doğa ve Sanatsal Yaratı İlişkisi* (Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul (No: 147267).
- Sezgin, E. (2022). Sunuş: Sanat ve Ekoloji: Sanat / Yaşam / Üretim. A. Artun (Ed.) *Sanat ve Ekoloji: Sanat / Yaşam / Üretim* (M. Tokmakçıoğlu ve E. Sezgin çev.) içinde (s. 9-15). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sivaslıoğlu Özeltin, G. (2015). *Kentsel Tasarım Sürecinde Kamusal Sanatın Yeri: İstanbul'daki Mahalle ve Semt Parkı Örnekleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü: İstanbul (No: 397941).
- Smith-Shank, D. L. (2020). Görsel ve Sosyal Göstergebilim Araştırma Stratejileri. S. D. Bedir Erişti (ed.), *Görsel Araştırma Yöntemleri Teori, Uygulama ve Örnek* (6. bs.) içinde (s. 56-72). Ankara: Pegem Akademi.
- Soylu, R. (2018). Göstergebilim Sanat Eseri Çözümleme Şemaları. P. A. Karabaş (ed.), *Güzel Sanatlarda Örnek Araştırmalar El Kitabı* içinde (s. 31-56). İstanbul: Nobel Yayıncılık.
- Sözen, M. ve Tanyeli, U. (2017). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü* (17. bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Susamoğlu, F. (2018). Güncel Sanatta Ekolojik Yaklaşımlar ve Ekozofi Kavramı. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, (41), 96-103. doi: 10.32547/ataunigsed.453183
- Sümer, Ö., Alak, A. ve Tekin, A. (2020). Antropojen ve Antroposen Kavramlarının Tarihsel Gelişimine Yerbilimsel Bir Bakış. *Türkiye Jeoloji Bülteni*, 63(1), 1-20. doi: 10.25288/tjb.605167
- Sümer, Ö., Şanlıyüksel Yücel, D. ve Baba, A. (2020). Antroposen ve Antropojenik Kirlilik Sayısı [Önsöz]. *Türkiye Jeoloji Bülteni*, 63(1), 1-6.
- Tandoğan, O. ve Erdi Es, B. (2018). Dünyada ve Türkiye’de Arazi Sanatı (Land Art). *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 7(51), 1359-1368. doi: 10.7816/idil-07-51-08
- Thoreau, H. D. (2017). *Doğa ve Yürüyüş Üzerine Seçme Denemeler* (2. bs.) (A. Sever çev.). İstanbul: Everest Yayınları.
- Tilki, H. (2018). Duvarın Yıkılışı ve Arazi Sanatı. *Tykhe Sanat ve Tasarım Dergisi*, 3(5), 308-324.
- Turani, A. (2014). *Sanat Terimleri Sözlüğü* (15. bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Turani, A. (2015). *Dünya Sanat Tarihi* (19. gen. bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Uysal, H. F. (2009). *Çağdaş Sanat ve Ekosistem* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü: İstanbul (No: 261461).
- Uzunokur, O. (2011). *Andy Goldsworthy Ekseninde Arazi Sanatına Genel Bir Bakış* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul (No: 292959).
- Ünal, B. (2019). Geçiciliğin Etkisi ve Yeni Çevre Tasarımları. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 9(19), 93-106. doi: 10.16950/iujad.568356
- Ünal, B. (2020). Kentsel Ekoloji Üzerinden Estetik Tasarımlar ve Kuzey Ankara Örneklemleri. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, (25), 323-339.
- Ünal, M. R. (2021). *Antroposen Çağı Söylemi Bağlamında Doğa Tahribatının Görünmez Işıklarla Belgelenmesi: Kızılötesi Çevre Fotoğrafçılığı Uygulaması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Sakarya (No: 676228).
- Yücel, B. (2020). Atık Malzemelerin Çağdaş Sanatta Yansımaları. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, (65), 31-40. doi: 10.7816/idil-09-65-04
- Wark, M. (2020). *Moleküler Kızıl: Antroposen Çağının Teorisi* (C. Yardımcı çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Watkins, T. (Ocak, 2022). Neolitik Devrim’den Antroposen’e. H. Sağlamtimur ve M. Bezdin (ed.). *Arkeo Atlas: Yaşayan Geçmişin Dergisi*, 1, 80-87.
- Žižek, S. (2012). *Antroposen’e Hoşgeldiniz* (M. Budak çev.). İstanbul: Encore Yayınları.
- Zümrüt, Y. (2012). *1960 Sonrası Süreçte Ortaya Çıkan Ekolojik Sanatın Kavramlar ve Amaçlar Kapsamında Değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul (No: 330989).

İnternet Kaynakçası

- Çaylı, E. (2019). “Sanatın Antroposeni”ni Cengiz Tekin ile Birlikte Düşünmek. <https://manifold.press/sanatin-antroposeni-ni-cengiz-tekin-ile-birlikte-dusunmek> (Erişim Tarihi: 11/03/2022)
- ÇEP 5021. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_9546_9546_19.html (Erişim Tarihi: 28/10/2022)
- Earth Mound, Colorado, (t.y.). <https://clui.org/ludb/site/earth-mound> (Erişim Tarihi: 24/01/2022)
- EBE 6027. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2015-2016/tr/tr_133_9144_4203.html (Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- Ekolojik Sanat, (t.y.). <https://www.ekoloji.com/ekoloji/ekolojik-sanat/> (Erişim Tarihi: 15/06/2021)
- FTG 5063. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_1354_1354_4159.html (Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- FTG 5064. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_1354_1354_4160.html (Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- FTG 5065. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_1354_1354_4151.html (Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- FTG 5066. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_1354_1354_4151.html (Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- FTG 5067. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_1354_1354_4152.html (Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- FTG 6101. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2020-2021/tr/tr_9202_9202_556.html (Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- FTG 6106. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2020-2021/tr/tr_9202_9202_565.html (Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- FTG 6109. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2020-2021/tr/tr_9202_9202_560.html (Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- GSR 5062. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_1579_1579_4248.html (Erişim Tarihi: 28/10/2022)
- GSR 5065. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_1579_1579_4234.html (Erişim Tarihi: 28/10/2022)
- GSR 5084. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_1579_1579_4275.html (Erişim Tarihi: 28/10/2022)
- GSR 5086. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_1579_1579_4276.html (Erişim Tarihi: 28/10/2022)

- GSR 5095. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_1579_1579_4271.html (Erişim Tarihi: 28/10/2022)
- GSR 6044. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2015-2016/tr/tr_9144_9144_4203.html (Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- GSR 6057. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_9144_9144_4214.html (Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- GSR 6058. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_9144_9144_4226.html (Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- Harris, G. (2021). Guiseppe Penone's monumental tree rises from Venetian lagoon as Architecture Biennale opens. <https://www.theartnewspaper.com/2021/05/21/giuseppe-penones-monumental-tree-rises-from-venetian-lagoon-as-architecture-biennale-opens> (Erişim Tarihi: 07/08/2021)
- HEY 5060. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_1338_1338_4167.html (Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- HEY 5064. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_1338_1338_4171.html (Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- HEY 6045. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_9194_9194_4036.html (Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- HEY 6046. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_9194_9194_4039.html (Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- HEY 6051. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_9194_9194_4043.html (Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- Kanal İstanbul'a Karşı "İki Deniz Arası". (2020) <http://www.sanatatak.com/view/kanal-istanbula-karsi-iki-deniz-arasi> (Erişim Tarihi: 12/12/2021)
- Kavadarlı, G. (2002). Entropi: Doğada Egemen Olan ve Herşeyi Yöneten Yasa (Yeni Bir Dünya Görüşü). https://historicalsense.tripod.com/Archive/Fener60_1.htm (Erişim Tarihi: 07/09/2022)
- Kayran. (2022). <http://bernadolmaci.com/kayran-2017/> (Erişim Tarihi: 03/11/2022)
- Land Art. (t.y.). <https://www.tate.org.uk/art/art-terms/l/land-art> (Erişim Tarihi: 25/08/2021)
- Lucarelli, F. (2015). Earliest Land-Art: Herbert Bayer and Fritz Benedict's Green Mound and Marble Garden (1954-1955). <https://socks-studio.com/2015/07/12/earliest-land-art-herbert-bayer-and-fritz-benedicts-green-mound-and-marble-garden-1954-1955/> (Erişim Tarihi: 25/09/2021)
- Mythologies. (t.y.). <https://www.charles-simonds.com/mythologies.html> (Erişim Tarihi: 25/08/2021)
- New Wave. (t.y.). <https://archello.com/project/new-wave/> (Erişim Tarihi: 25/10/2021)
- RSA 5018. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2015-2016/tr/tr_1336_1336_4179.html (Erişim Tarihi: 19/11/2022)

- RSA 5020. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2015-2016/tr/tr_1336_1336_171.html
(Erişim Tarihi: 19/11/2022)
- RSA 5031. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2015-2016/tr/tr_1336_1336_4175.html
(Erişim Tarihi: 19/11/2022)
- RSA 5037. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_1336_1336_4183.html
(Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- RSA 5040. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_1336_1336_4189.html
(Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- RSA 5044. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_1336_1336_4192.html
(Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- SER 5057. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_9490_9490_406.html
(Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- SER 5067. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_9490_9490_411.html
(Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- SER 5069. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_9490_9490_412.html
(Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- SER 6046. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_9491_9491_405.html
(Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- SER 6048. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_9491_9491_406.html
(Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- STA 5005. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_9683_9683_3.html
(Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- STA 5007. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_9683_9683_4.html
(Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- STA 5009. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_9683_9683_5.html
(Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- STA 5011. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_9683_9683_28.html
(Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- STA 5046. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_9683_9683_58.html
(Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- STA 5048. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_9683_9683_68.html
(Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- STA 5056. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_9683_9683_63.html
(Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- STA 5070. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_9683_9683_75.html
(Erişim Tarihi: 29/10/2022)

- STA 6007. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_9684_9684_4.html (Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- STA 6036. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_9684_9684_50.html (Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- STA 6040. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_9684_9684_52.html (Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- STA 6049. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_9684_9684_45.html (Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- STA 6052. (t.y.). https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2019-2020/tr/tr_9684_9684_58.html (Erişim Tarihi: 29/10/2022)
- Uys, E. (2016). The plastic bottle artworks of Veronika Richterová. <https://www.designindaba.com/articles/creative-work/plastic-bottle-artworks-veronika-richterová> (Erişim Tarihi: 18/11/2021)
- TRT 2. (2020). Durul Bakan | Geri Dönüşen Sanat | 3. Bölüm [Video]. <https://www.youtube.com/watch?v=hGcYGxHhQQA> (Erişim Tarihi: 18/11/2021)
- ViralHog. (2016). Earthworks In Motion: Animated Land Art Experiments by Paul Johnson || ViralHog [Video]. https://www.youtube.com/watch?v=qF0_srbiKlY&t=1s (Erişim Tarihi: 25/07/2021)
- Yıldız, Ö. F. (2019, 27 Haziran). Greenpeace Proje Koordinatörü Heng: Plastik atıkların sadece yüzde 9'u geri dönüştürülebiliyor. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/temiz-cevre-temiz-su/greenpeace-proje-koordinatörü-heng-plastik-atiklarin-sadece-yuzde-9u-geri-donusturulebiliyor/1517079#!> (Erişim Tarihi: 19/12/2021)

Şekil Kaynakçası

- Şekil 1.* Yeryuvarının ilk zamanına ait biyojeolojik gelişimi ve ilkel canlıların durumu: Cloud'dan aktaran Kocataş, A. (2020). *Ekoloji: Çevre Biyolojisi*. Dora Yayıncılık, s. 31. (Aynen alınmıştır.)
- Şekil 2.* Jeolojik zamanlar ve olaylar: Ay, F. (2020). *Jeoloji Tarihinde İklim, Küresel Isınma ve Etkileri*. Akademisyen Kitabevi, s. 33. (Yararlanılmıştır.)
- Şekil 3.* Ekolojinin öteki bilim dalları ile olan ilişkisi: Ünal, B. (2020). *Kentsel Ekoloji Üzerinden Estetik Tasarımlar ve Kuzey Ankara Örnekleme*. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, (25), 323-339. (Yeniden düzenlenmiştir.)
- Şekil 4.* Giovanni Bellini, Tanrıların Ziyafeti (Feast of the Gods), 1514: https://www.artble.com/artists/giovanni_bellini/paintings/feast_of_the_gods (Erişim Tarihi: 12/06/2021)
- Şekil 5.* Caspar David Friedrich, Rügen Adası'nda Kireç, Yalıyarlar (Chalk Cliffs on Rügen), 1818: <https://www.wga.hu/html/f/friedric/2/210fried.html> (Erişim Tarihi: 23/05/2021)
- Şekil 6.* William Turner, Savaşan Temeraire (The Fighting Temeraire), 1839: <https://www.wga.hu/html/t/turner/2/201turne.html> (Erişim Tarihi: 24/06/2021)

Şekil 7. Alan Sonfist, Zaman Manzarası (Time Landscape), 1965-78: <https://hyperallergic.com/337906/time-landscape-alan-sonfist/> (Erişim Tarihi: 10/08/2021)

Şekil 8. Herbert Bayer, Yerküre Tümseği (Earth Mound), 1955: <https://clui.org/ludb/site/earth-mound> (Erişim Tarihi: 28/07/2021)

Şekil 9. Richard Long, Yürüyerek Yapılan Bir Çizgi (A Line Made by Walking), 1967: <https://kentstratejileri.com/2018/04/05/toprakta-iz-birakmak-richard-long/> (Erişim Tarihi: 27/07/2021)

Şekil 10. Piero Gilardi, Nehir taşları (River Stones), 1969: De Vivo, M. (2018). Mimetizzazione, invisibilità, mascheramento: un'ipotesi di lettura dell'arte di Piero Gilardi. *L'uomo nero Materiali per una storia delle arti della modernità*, 15(14-15) in the (p. 69-83). Milano: Mimesis Edizioni.

Şekil 11. Giuseppe Penone, Ormanda Bir Ağaç (A Tree in the Wood), 1968: <https://gagosian.com/news/2018/05/14/giuseppe-penone-a-tree-in-the-wood/> (Erişim Tarihi: 30/10/2021)

Şekil 12. Giuseppe Penone, Dinleyici (The Listener), 2021: <https://www.theartnewspaper.com/preview/giuseppe-penone-s-tree-sculpture-rises-from-the-venetian-lagoon-at-the-architecture-biennale> (Erişim Tarihi: 07/08/2021)

Şekil 13. Robert Smithson, Sarmal Dalgakıran (Spiral Jetty), 1970: <https://news.artnet.com/art-world/spiral-jetty-utah-state-artwork-889433> (Erişim Tarihi: 24/08/2021)

Şekil 14. Christo ve Jeanne-Claude, Boylu boyunca Giden Çit (Running Fence), 1972-76: <https://americanart.si.edu/blog/eye-level/2010/01/936/christo-and-jeanne-claude-making-running-fence> (Erişim tarihi: 18/11/2021)

Şekil 15. Dennis Oppenheim, İkinci Derece Yanık İçin Okuma Pozisyonu (Reading Position for Second Degree Burn), 1970: <https://www.wikiart.org/en/dennis-oppenheim/reading-position-for-second-degree-burn-1970> (Erişim Tarihi: 29/10/2021)

Şekil 16. Christian Philipp Müller, Yeşil Sınır (Green Border), 1993: <http://rolublog.blogspot.com/2011/06/boundary-border-frontier-share-sense-of.html> (Erişim Tarihi: 29/08/2021)

Şekil 17. David Nash, Dişbudak Kubbe (Ash Dome), 1991: https://www.kukjegallery.com/KJ_exhibitions_view_2.php?page=&a_no=211&v=2&w_no=1&aw_no=1816&ex_no=85 (Erişim Tarihi: 28/07/2021)

Şekil 18. Paul Johnson, Inanimate in Animate, 2015: <https://www.thisiscolossal.com/2016/03/landthropologic/> (Erişim Tarihi: 06/08/2021)

Şekil 19. Varol Topaç, Yuvarlanan Ağaçlar, 2006: Topaç, V (2006, 17 Haziran). Geumgang Nature Art Bienali: <http://vtopac.blogspot.com/2006/06/geumgang-nature-art-bienali-kore-2006.html> (Erişim Tarihi: 29/08/2021)

Şekil 20. Mehmet Ali Uysal, Ten 2 (Skin 2), 2010: <https://www.piartworks.com/artists/36-mehmet-ali-uysal/works/9403-mehmet-ali-uysal-skin-2-2010/> (Erişim Tarihi: 24/08/2021)

- Şekil 21. Claes Oldenburg, Mandal (Clothespin), 1976: <https://www.artonweb.it/architettura/articolo41.html> (Erişim Tarihi: 02/10/2021)
- Şekil 22. Ayşe Erkmen, Su Üzerinde (On Water), 2017: <https://divisare.com/projects/347063-ayse-erkmen-roman-mensing-on-water> (Erişim Tarihi: 25/08/2021)
- Şekil 23. Ayşe Erkmen, Su Üzerinde (On Water) – detay, 2017: <https://arobert.bcn-cluster.com/water-auf-dem-wasser-ayse-erkmens-istanbul-artwork-skulptur-projekte-munster-2017/> (Erişim Tarihi: 29/08/2021)
- Şekil 24. Yücel Dönmez, Kar Resmi (Snow Paintings), Chicago, 2003: <http://yuceldonmez.blogspot.com/2008/06/ysel-donmez-ve-gncel-sanat.html> (Erişim Tarihi: 10/03/2022)
- Şekil 25. Tamer Serbay, Doğal Mucize (Das Natürliche Wunder), 2006: Tandoğan, O. ve Erdi Es, B. (2018). Dünyada ve Türkiye’de Arazi Sanatı (Land Art). *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 7(51), 1359-1368. doi: 10.7816/idil-07-51-08
- Şekil 26. Mehmet Kavukçu, Fırtına, 2017: <https://www.turkiyegazetesi.com.tr/gundem/447559.aspx> (Erişim Tarihi: 12/12/2021)
- Şekil 27. Cengiz Tekin, Natürmort, 2007: <https://manifold.press/sanatin-antroposeni-ni-cengiz-tekin-ile-birlikte-dusunmek> (Erişim Tarihi: 13/03/2022)
- Şekil 28. Mustafa Duyuler, Düş Tarlası, 2010: Duyuler, M. (2014). *Heykel Sanatında Gereç Olarak Doğa* (Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi). Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara (No: 353167).
- Şekil 29. Mustafa Duyuler, Düş Tarlası’ndan I, 2010: Duyuler, M. (2014). *Heykel Sanatında Gereç Olarak Doğa* (Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi). Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara (No: 353167).
- Şekil 30. Mustafa Duyuler, Düş Tarlası’ndan I, 2011: Duyuler, M. (2014). *Heykel Sanatında Gereç Olarak Doğa* (Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi). Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara (No: 353167).
- Şekil 31. Alan Sonfist, Bakir Toprak Havuzu (Pool of Virgin Earth), 1975: https://www.schuylkillcenter.org/art/?page_id=260 (Erişim Tarihi: 28/07/2021)
- Şekil 32. Joseph Beuys, 7000 Meşe (7000 Bazalt/7000 Oaks), 1970-1982: <https://www.awatrees.com/2019/12/06/joseph-beuys-the-art-of-arboriculture/> (Erişim Tarihi: 08/08/2021)
- Şekil 33. Mel Chin, Tekrarlanmış Alan (Revival Field), 1991: <https://melchin.org/oeuvre/revival-field/> (Erişim Tarihi: 01/06/2021)
- Şekil 34. Eduardo Kac, Bilinmeyen Bir Devlete Teleport (Teleporting an Unknown State), 1994: Anderman, J. and Giorgi, G. (2017). We are never alone: a conversation on bio art with Eduardo Kac. *Journal of Latin American Cultural Studies*, 26(2), 279-297. doi: 10.1080/13569325.2016.1274646
- Şekil 35. Nele Azevedo, Eriyen Adamlar (Melting Men), 2009: <https://www.artfixdaily.com/artwire/release/848-decordova-exhibition-andy-goldsworthy-snow-on-view-this-summer> (Erişim Tarihi: 25/07/2021)

- Şekil 36.* Olafur Eliasson, Zaman Kaybı (Your Waste of Time), 2006: <https://olafureliasson.net/archive/artwork/WEK100564/your-waste-of-time> (Erişim Tarihi: 17/01/2022)
- Şekil 37.* Andy Goldsworthy, Yazda Kartopu (Snowballs in Summer), 1988-89: <https://www.artfixdaily.com/artwire/release/848-decordova-exhibition-andy-goldsworthy-snow-on-view-this-summer> (Erişim Tarihi: 25/07/2021)
- Şekil 38.* Füsün Onur, Bir Tohum Yeşeriyor, 1979: Oğuz, D. (2015). 1960-1980 Arası Değişen Doğa Algısı ve Sanatta Doğaya Yöneliş. Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi, (14), 67-76. doi: 10.17484/yedi.88738
- Şekil 39.* Serkan Taycan, İki Deniz Arası, 2013: <http://www.sanatatak.com/view/kanal-istanbula-karsi-iki-deniz-arasi> (Erişim Tarihi: 19/12/2021)
- Şekil 40.* Patikart Sanat Grubu, Minnet, 2021: <https://barbarossukulturu.com/patikanin-doga-sanati-uretimleri/> (Erişim Tarihi: 06/03/2022)
- Şekil 41.* Pablo Picasso, Gitar (Guitar), 1913: <https://newyorkarts.net/2011/06/picasso-guitars-1912-1914-museum-modern-art/> (Erişim Tarihi: 22/09/2021)
- Şekil 42.* Marcel Duchamp, Çeşme (Fountain), 1917: <https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-duchamps-urinal-changed-art-forever/> (Erişim Tarihi: 28/09/2021)
- Şekil 43.* UMA, Yeni Dalga (New Wave) Projesi, 2019: <https://archello.com/project/new-wave/> (Erişim Tarihi: 25/10/2021)
- Şekil 44.* GBO, Woo Kwang Jin Plastik Yakalayıcı Projesi: <https://www.designboom.com/design/gbo-plastic-catcher-pavilion-ocean-soup-09-25-2019/> (Erişim Tarihi: 25/10/2021)
- Şekil 45.* Michelangelo Pistoletto, Paçavraların Venüsü (Venus of the Rags), 1967: <https://www.tate.org.uk/art/artworks/pistoletto-venus-of-the-rags-t12200> (Erişim Tarihi: 05/12/2021)
- Şekil 46.* Alejandro Duran, Algas (Algae), 2013: <https://alejandroduran.com/photoseries> (Erişim Tarihi: 13/03/2022)
- Şekil 47.* Veronika Richterová, Mantarlar (Mushrooms), 2005: <https://jenchoinyu.medium.com/creating-something-meaningful-with-found-materials-3a43c4740c3> (Erişim Tarihi: 30/11/2021)
- Şekil 48.* Edward Burtnysky, Nairobi Kenya, 2016: <https://www.edwardburtnysky.com/projects/photographs/anthropocene> (Erişim Tarihi: 18/11/2021)
- Şekil 49.* Edward Burtnysky, Westley'deki lastik yığını (Tire pile in Westley), California USA, 1999: <https://artblart.com/2017/09/19/exhibition-autophoto-at-fondation-cartier-pour-lart-contemporain-paris/edward-burtnysky-oxford-tire-pile-web/> (Erişim Tarihi: 18/11/2021)
- Şekil 50.* Tomàs Saraceno, Museo Aero Solar, 2014: <https://aerocene.org/buildit/> (Erişim Tarihi: 20/12/2021)

Şekil 51. Nagato Iwasaki, Driftwood heykelleri, 1983-2019: <http://nagato-iwasaki.com> (Erişim Tarihi: 18/11/2021)

Şekil 52. Helen Mayer ve Newton Harrison, Taşınabilir Meyve Bahçesi: Hayatta Kalma Parçası 5 (Portable Orchard: Survival Piece 5), 1973: <http://www.thevisualist.org/2019/04/newton-harrison/> (Erişim Tarihi: 18/03/2022)

Şekil 53. Hans Haacke, Ren-Su Arıtma Tesisi (Rhine-Water Purification Plant), 1972: <https://www.wikiart.org/en/hans-haacke/rhinewater-purification-plant-1972> (Erişim Tarihi: 18/03/2022)

Şekil 54. Bonnie Sherk, Çiftlik (The Farm), 1974: <https://artfoodfarm.wordpress.com/2013/12/12/bonnie-ora-sherk/> (Erişim Tarihi: 18/03/2022)

Şekil 55. Agnes Denes, Buğday Tarlası - Bir Yüzleşme (Wheatfield - A Confrontation), 1982: <https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-agnes-deness-manhattan-wheatfield-grown-poignant> (Erişim Tarihi: 18/03/2022)

Şekil 56. Lauren Berkowitz, Manna, 2009: https://www.laurenberkowitz.com.au/work_Mana.html (Erişim Tarihi: 11/05/2021)

Şekil 57. Charles Simonds, Beden (Body), 1973: <https://www.charles-simonds.com/mythologies.html> (Erişim Tarihi: 25/07/2021)

Şekil 58. Ana Mendieta, Silüet serisinden Adsız 1 (Untitled 1 from the Silueta series), 1973-78: <https://www.frieze.com/article/wangechi-mutu-ana-mendietas-rebel-spirit> (Erişim Tarihi: 28/07/2021)

Şekil 59. Ferdinand de Saussure'ün göstergeleri: Günay, V. (2012). Görsel Göstergebilim ve imgenin Anlamlandırılması. V. Günay ve A. Parsa (Ed.) *Görsel Göstergebilim: İmgenin Anlamlandırılması* içinde (s. 24). İstanbul: Es Yayınları. (Yararlanılmıştır.)

Şekil 60. Gösterge analizinde anlamlar: Smith-Shank, D. L. (2020). Görsel ve Sosyal Göstergebilim Araştırma Stratejileri. S. D. Bedir Erişti (Ed.), *Görsel Araştırma Yöntemleri Teori, Uygulama ve Örnek* (6. bs.) içinde (s. 66-67). Ankara: Pegem Akademi. (Yararlanılmıştır.)

Şekil 61. Göstergebilim Anlam Çözümleme Şeması.: Gottdiner'den (2005) aktaran Soylu, R. (2018). Göstergebilim Sanat Eseri Çözümleme Şemaları. P. A. Karabaş (ed.), *Güzel Sanatlarda Örnek Araştırmalar El Kitabı* içinde (s. 31-56). İstanbul: Nobel Yayıncılık. (Aynen Alınmıştır.)

Şekil 62. Karşıt anlamlar şeması.: Gottdiner'den (2005) aktaran Soylu, R. (2018). Göstergebilim Sanat Eseri Çözümleme Şemaları. P. A. Karabaş (ed.), *Güzel Sanatlarda Örnek Araştırmalar El Kitabı* içinde (s. 31-56). İstanbul: Nobel Yayıncılık. Soylu, R. (2020). Maurizio Cattelan'ın "Komedyen" Adlı Enstalasyonunun Göstergebilim Çözümlemesi. *International Social Sciences Studies Journal*, 6(68), 3771-3783. doi: 10.26449/sssj.2603 (Yararlanılmıştır.)

Şekil 63. Ö1, The Earthen Forms Project, 2017: Çalışmanın fotoğrafı öğrencinin kendisinden jpeg formatında alınmış, çalışmanın görsel izni öğrenciden mail yoluyla alınmıştır (Bkz: EK 3.1.).

Şekil 64. Ö2, Ab-ı Hayat, 2019: Çalışmanın fotoğrafı öğrencinin kendisinden jpeg formatında alınmış, çalışmanın görsel izni öğrenciden mail yoluyla alınmıştır (Bkz: EK 3.2.).

Şekil 65. Ö3, Fuga (Kaçış), 2019: Çalışmanın fotoğrafı öğrencinin kendisinden jpeg formatında alınmış, çalışmanın görsel izni öğrenciden mail yoluyla alınmıştır (Bkz: EK 3.3.).

Şekil 66. Ö4, Hükümsüz, 2019: Çalışmanın fotoğrafı öğrencinin kendisinden jpeg formatında alınmış, çalışmanın görsel izni öğrenciden mail yoluyla alınmıştır (Bkz: EK 3.4.).

Şekil 67. Ö5, Na-Mütenahi, 2019: Görseller araştırmacıya aittir ve görsel izni öğrenciden mail yoluyla alınmıştır (Bkz: EK 3.5.).

Şekil 68. Ö6, Garbagescape, 2020: Görsel, öğrenciden pdf dosyası olarak alınmış, çalışmanın görsel izni öğrenciden mail yoluyla alınmıştır (Bkz: EK 3.6.).

Şekil 69. Ö7, Kayran I, 2017: Çalışmanın görsel izni öğrenciden mail yoluyla alınmıştır (Bkz: EK 3.7.). <http://bernadolmaci.com/kayran-2017/> (Erişim Tarihi: 13/03/2022)

Şekil 70. Ö7, Kayran II, 2022: Çalışmanın görsel izni öğrenciden mail yoluyla alınmıştır (Bkz: EK 3.7.). <https://engramarchive.com/2020/11/19/berna-dolmaci/> (Erişim Tarihi: 28/10/2022)

Şekil 71. Ö8, Direniş, 2021: Görsele, sergide bizzat ulaşılmıştır. Çalışmanın görsel izni öğrenciden mail yoluyla alınmıştır (Bkz: EK 3.8.).

EKLER

EK 1. ÖĞRENCİNİN AKADEMİK ÖZGEÇMİŞİ

Kişisel Bilgiler			
Adı ve Soyadı	Berfin BİNİCİ		
E-postası/Web Sayfası			
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce		
Uzmanlık Alanı			
Öğrenim Bilgileri			
	Üniversite	Bölüm	Yıl
Lisans	Dokuz Eylül Üniversitesi	Resim-İş Eğitimi A.D.	2015-2019
Tez Başlığı	Antroposen Çağında Ekolojik Sanatın Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarına Yansımaları		
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Cemile Arzu AYTEKİN		
Akademik Eserler			
Alanıyla İlgili Bilimsel Kuruluşlara Üyelikler			
Alanıyla İlgili Aldığı Ödüller			

EK 2. ETİK İZİNLER

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
YÖNETİM KURULU KARARI**

TOPLANTI TARİHİ
SAYI

: 09/11/2020
: 36

KARAR-6-:

Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim - İş Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı 2019950220 numaralı öğrencisi Berfin BİNİCİ için tez başlığının İngilizcesinin düzeltilmesi önerisine ilişkin, Anabilim Dalı Başkanlığının 04/11/2020 tarihli ve 22641983-300.99-E.103489 sayılı yazısı incelendi.

Görüşmeler sonunda;

Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim - İş Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı 2019950220 numaralı öğrencisi Berfin BİNİCİ'nin 12/08/2020 tarihli ve 24/6-73 sayılı Yönetim Kurulu kararı ile belirlenen "Antroposen Çağında Ekolojik Sanatın Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarına Yansımaları" konulu tez başlığının İngilizcesinin yazılmasında "Ecological" kelimesinin mükerrer yazılmış olduğu anlaşıldığından aşağıdaki şekilde düzeltilerek kabul edilmesine, kararın tez danışmanına ve öğrenciye bildirilmesine bulunanların oy birliği ile karar verildi.

Tez Başlığı: Antroposen Çağında Ekolojik Sanatın Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarına Yansımaları

Tez Başlığı Yeni İngilizcesi: Reflections of Ecological Art in the Anthropocene Epoch on the Postgraduate Art Education Programs

(İMZA) Prof.Dr. Serap KAYA ŞENGÖREN (ÜYE)	(İMZA) Prof.Dr.Gül ÜNAL ÇOBAN (BAŞKAN)	(İMZA) Doç.Dr.Berna CANTÜRK GÜNHAN (ÜYE)
(KATILMADI) Prof.Dr.Ali AKSU (ÜYE)	(İMZA) Doç.Dr.Gülten ŞENDUR (ÜYE)	(İMZA) Dr.Öğr.Üyesi Hadiye KÜÇÜKKARAGÖZ (ÜYE)

ASLI GİBİDİR
12/11/2020

Enstitü Sekreteri
RAPORTÖR

Uğur Mumcu Cad. 135 Sk. No:5 35380 Buca/İZMİR
Telefon: +90(232)440 09 08 – 440 09 11 **Faks:** +90 (232) 420 60 45
e-posta: egitimbil.kurul@deu.edu.tr **İnternet Adresi:** <http://ebe.deu.edu.tr/>

EK 2.1. Asıl Uygulama Etik İzinleri**HİZMETE ÖZEL**

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
HUKUK MÜŞAVİRLİĞİ

ACELE

Sayı : E-87347630-659-241349
Konu : ARAŞTIRMA İZNİ- BERFİN BİNİCİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 23.03.2022 tarihli ve E-67493393-302.08.01-223664 sayılı yazınız.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı öğrencisi Berfin BİNİCİ, "Antroposen Çağında Ekolojik Sanatın Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarına Yansımaları" başlıklı tez çalışması kapsamında Biriminizde uygulama yapmak istemektedir.

Kendisine gerekli iznin verilmesi hususunda bilgilerini ve gereğini rica ederim.

Prof.Dr. Nükhet HOTAR
Rektör

Ek:

- 1 - Tez Uygulama Dosyası (33 Sayfa)
- 2 - Etik Kurulu Kararı (1 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu: 24FE7140-A8C9-4300-8F79-995D4EBF2351 Doğrulama Adresi: <https://turkiye.gov.tr/dokuz-eylul-universitesi-ebys>
Adres: Kültür Mahallesi, Cumhuriyet Blv No:144, 35220 Konak/İzmir Bilgi için:Pelin ALTIN
KEP Adresi : dokuzeyluluniversitesi@hs01.kep.tr Memur

HİZMETE ÖZEL

HİZMETE ÖZEL

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
HUKUK MÜŞAVİRLİĞİ

ACELE

Sayı : E-87347630-659-227748

Konu : ETİK KURUL İZNİ- BERFİN BİNİCİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 23.03.2022 tarihli ve E-67493393-302.08.01-223664 sayılı yazınız.

kayıtlı yazınıza istinaden Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulunun 29.03.2022 tarihli toplantısında alınan 15 sayılı karar ile Enstitünüz Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı öğrencisi Berfin BİNİCİ'nin, "Antroposen Çağında Ekolojik Sanatın Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarına Yansımaları" başlıklı tez çalışması kapsamında yapacağı uygulamanın etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiş olup, alınan karar Makamımızca onaylanmıştır.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof.Dr. Nükhet HOTAR
Rektör

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu: BA3616D7-7E12-46A8-8961-B58950C9CC55

Doğrulama Adresi: <https://turkiye.gov.tr/dokuz-eylul-universitesi-ebys>

Adres: Kültür Mahallesi, Cumhuriyet Blv No:144, 35220 Konak/İzmir

KEP Adresi : dokuzeyluluniversitesi@hs01.kep.trBilgi için: Gülcan TOPÇU
Sürekli İşçi

HİZMETE ÖZEL

T.C.
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI
BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR VE YAYIN ETİĞİ KURULU

ETİK KURUL ONAY FORMU

Karar No:	15
Tarih:	29.03.2022
İlgili Evrak No:	223664

Çalışma Adı	Antroposen Çağında Ekolojik Sanatın Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarına Yansımaları
Çalışma Türü	X Tez çalışması Bilimsel araştırma
Yürütücü Adı Soyadı	Berfin BİNİCİ

Üstte bilgileri bulunan çalışma kurul tarafından değerlendirilmiştir.

Gerekçeli Karar:

X	Çalışma etik açısından uygun bulunmuştur.
	Çalışmanın etik açısından geliştirilmesi gerekmektedir. *
	Çalışma etik açısından uygun bulunmamıştır.
*Gerekçe:	

İMZALAR

Prof. Dr. Zeynep ARIKAN

Başkan

Prof. Dr. Esra BUKOVA GÜZEL

Prof. Dr. Halil YOLERİ

Prof. Dr. İkbâl Sibel SAFİ

Üye(Raporlu)

Prof. Dr. Yıldız AKPOLAT

Prof. Dr. Tuba GÜLTEKİN

Prof. Dr. İlyas SÖZEN

Üye(Raporlu)

Üye

HİZMETE ÖZEL

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
HUKUK MÜŞAVİRLİĞİ

ACELE

Sayı : E-87347630-659-232786

Konu : ARAŞTIRMA İZNİ- BERFİN BİNİCİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a) 23.03.2022 tarihli ve E-67493393-302.08.01-223664 sayılı yazınız.
b) Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğünün 04.04.2022 tarihli ve E-61217437-659-230713 sayılı yazısı.

İlgi (a)'da kayıtlı yazınız ile bildirilen Enstitünüz Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği Yüksek Lisans programı öğrencisi Berfin BİNİCİ'nin, "Antroposen Çağında Ekolojik Sanatın Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarına Yansımaları" konulu tez çalışması kapsamında uygulama yapma talebine ilişkin Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü'nden alınan ilgi (b)'de kayıtlı yazı, işbu yazımız ekinde sunulmaktadır.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof.Dr. Nükhet HOTAR
Rektör

Ek: İlgi (b)'de kayıtlı yazı.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu: 35BCA4E9-FD6F-4EF9-B627-45C98EA8E0CA Doğrulama Adresi: <https://turkiye.gov.tr/dokuz-eylul-universitesi-ebys>

Adres: Kültür Mahallesi, Cumhuriyet Blv No:144, 35220 Konak/İzmir

KEP Adresi : dokuzeyluluniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için:Gülcan TOPÇU
Sürekli İşçi

HİZMETE ÖZEL

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : E-61217437-659-230713

04.04.2022

Konu : Berfin BİNİCİ

HUKUK MÜŞAVİRLİĞİNE

İlgi : Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlüğü (Hukuk Müşavirliği)'nün 30.03.2022 tarihli ve E-87347630-659-227751 sayılı yazısı.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı öğrencisi Berfin BİNİCİ "Antroposen Çağında Ekolojik Sanatın Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarına Yansımaları" başlıklı çalışması kapsamında Enstitümüzde uygulama yapması uygundur.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Prof. Arzu ATIL
Enstitü Müdürü V.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu: 357CD1B1-1778-4249-AC85-36629EC3C495 Doğrulama Adresi: <https://turkiye.gov.tr/dokuz-eylul-universitesi-ebys>

Adres: Tınaztepe Yerleşkesi Adatepe Mah. Doğuş Cad. No:209 35390 Buca – İzmir

Telefon: 0(232) 301 68 01

Faks: 0(232) 301 68 03

KEP Adresi : dokuzeyluluniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Onur KARAMAN

Memur

Telefon No:(232) 301 68 10

EK 3. LİSANSÜSTÜ PROGRAMLARI ÖĞRENCİLERİNİN UYGULAMALARININ GÖRSEL KULLANIM İZİNLERİ

EK 3.1. Ö1'in, 2017 tarihli "The Earthen Forms Project" adlı uygulamasının görsel kullanım izni.

ONUR FINDIK <onur.findik@usak.edu.tr>
Alıcı: Berfin Binici <berfinbinici@gmail.com>

24 Ekim 2022 13:34

Onaylıyorum.

Öğr. Gör. Onur FINDIK
Uşak Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi
Seramik Bölümü
Tel: 0.276.221 21 21 / 2937

Lecturer Onur FINDIK
Usak University
Faculty of Fine Arts
Ceramic Department

Berfin Binici <berfinbinici@gmail.com>, 24 Eki 2022 Pzt, 13:07 tarihinde şunu yazdı:
Sayın Onur Fındık,

Berfin BİNİCİ tarafından yürütülen "Antroposen Çağında Ekolojik Sanatın Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarına Yansımaları" başlıklı araştırma kapsamında Lisansüstü Programı öğrencilerinin sanatsal çalışmalarını incelemektedir. Bu kapsamda 2017 tarihli "The Earthen Forms Project" adlı sanatsal çalışmanızın görseli ve künye bilgileri (görseli ekte mevcut), araştırma üzerinde inceleme yapılarak kullanılmak üzere tarafınızdan görsel kullanım izni istenmektedir. Sanatsal çalışmanızın kullanımına yönelik onay vermeniz durumunda, sanatsal çalışmanız bu araştırmada kullanılacaktır. Sanatsal çalışmanıza ait görsel ve künye bilgileri tamamen araştırma amacı ile kullanılacaktır.

Araştırmayla İlgili Bilgiler:

- Araştırmanın Amacı: Bu çalışmada amaç, Antroposen Çağı'nın etkisi ile ortaya çıkan Ekolojik Sanat ve bununla birlikte gelişen diğer sanatsal yönelimlerin sanat eğitiminde Lisansüstü Programlarına yansımalarını incelemektir. Antroposen Çağı'nın etkilerinin farkındalığı ve bu farkındalık düzeyinin araştırılması da hedeflenmektedir.
- Araştırmanın Nedeni: Tez Çalışması

Berfin Binici
Yüksek Lisans Öğrencisi

EK 1.

EK 3.2. Ö2'nin, 2019 tarihli "Ab-ı Hayat" adlı uygulamasının görsel kullanım izni.

YASEMİN DORYAN ·
Alıcı: Berfin Binici <berfinbinici@gmail.com>

27 Nisan 2022 17:21

"Antroposen Çağında Ekolojik Sanatın Lisansüstü Sanat Eğitimi Ders Programlarına Yansımaları" adlı tez çalışmanızda, 2019 tarihli Ab-ı Hayat adlı sanatsal çalışmamın görselini yüksek lisans tezimde kullanabilirsiniz.

EK 3.3. Ö3'ün, 2019 tarihli "Fuga (Kaçış)" adlı uygulamasının görsel kullanım izni.

Merve Öztürk Karaağaç <
Alıcı: Berfin Binici <

19 Nisan 2022 17:53

Merhaba Berfin,

"Antroposen Çağında Ekolojik Sanatın Lisansüstü Sanat Eğitimi Ders Programlarına Yansımaları" isimli tez çalışmanız kapsamında değerlendirilmek üzere 2019 tarihli Fuga (Kaçış) isimli çalışmamı inceleme talebinizi onaylıyorum.

Çalışmanızda başarılar ve kolaylıklar dilerim.

İyi günler.

Yüksek Lisans Öğrencisi
Merve Karaağaç

EK 3.4. Ö4'ün, 2019 tarihli "Hükümsüz" adlı uygulamasının görsel kullanım izni.

Neriman Öztemiz <
Alıcı: Berfin Binici <

28 Ekim 2022 13:03

Onaylıyorum

iPhone'umdan gönderildi

Berfin Binici <

> şunları yazdı (28 Eki 2022 10:28):

Sayın Neriman Tanhan,

Berfin BİNİCİ tarafından yürütülen "Antroposen Çağında Ekolojik Sanatın Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarına Yansımaları" başlıklı araştırma kapsamında Lisansüstü Programı öğrencilerinin sanatsal çalışmaları incelenmektedir. Bu kapsamda 2019 tarihli "Hükümsüz" adlı sanatsal çalışmanızın görseli ve künye bilgileri (görseli ekte mevcut), araştırma üzerinde inceleme yapılarak kullanılmak üzere tarafınızdan görsel kullanım izni istenmektedir. Sanatsal çalışmanızın kullanımına yönelik onay vermeniz durumunda, sanatsal çalışmanız bu araştırmada kullanılacaktır. Sanatsal çalışmanıza ait görsel ve künye bilgileri tamamen araştırma amacı ile kullanılacaktır.

Araştırmayla İlgili Bilgiler:

a. Araştırmanın Amacı: Bu çalışmada amaç, Antroposen Çağı'nın etkisi ile ortaya çıkan Ekolojik Sanat ve bununla birlikte gelişen diğer sanatsal yönelimlerin sanat eğitiminde Lisansüstü Programlarına yansımalarını incelemektir. Antroposen Çağı'nın etkilerinin farkındalığı ve bu farkındalık düzeyinin araştırılması da hedeflenmektedir.

b. Araştırmanın Nedeni: Tez Çalışması

Berfin Binici
Yüksek Lisans Öğrencisi

EK 1.

EK 3.5. Ö5'in, 2019 tarihli "Na-Mütenahi" adlı uygulamasının görsel kullanım izni.

Berfin Binici <
Alıcı: Berfin Binici <

19 Kasım 2022 21:04

Merhaba,

"Antroposen Çağında Ekolojik Sanatın Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarına Yansımaları" başlıklı araştırma kapsamında değerlendirilmek üzere 2019 tarihli "Na-Mütenahi" adlı sanatsal çalışmamı inceleme talebinizi onaylıyorum. - Berfin BİNİCİ

EK 3.6. Ö6'nın, 2020 tarihli "Garbagescape" adlı uygulamasının görsel kullanım izni.

Yasemin Uraz <
Alıcı: Berfin Binici <

24 Ekim 2022 22:3

Merhaba Berfin,
görsel kullanımı ve proje bilgileri paylaşımı için onay veriyorum. tezinde başarılar dilerim.
Yasemin Uraz

Berfin Binici < >, 24 Eki 2022 Pzt, 22:34 tarihinde şunu yazdı:
Sayın Damla Yasemin Uraz,

Berfin BİNİCİ tarafından yürütülen "Antroposen Çağında Ekolojik Sanatın Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarına Yansımaları" başlıklı araştırma kapsamında Lisansüstü Programı öğrencilerinin sanatsal çalışmaları incelenmektedir. Bu kapsamda 2020 tarihli "Garbagescape" adlı sanatsal çalışmanızın görseli ve künye bilgileri (görseli ekte mevcut), araştırma üzerinde inceleme yapılarak kullanılmak üzere tarafınızdan görsel kullanım izni istenmektedir. Sanatsal çalışmanızın kullanımına yönelik onay vermeniz durumunda, sanatsal çalışmanız bu araştırmada kullanılacaktır. Sanatsal çalışmanıza ait görsel ve künye bilgileri tamamen araştırma amacı ile kullanılacaktır.

Araştırmayla İlgili Bilgiler:

- Araştırmanın Amacı: Bu çalışmada amaç, Antroposen Çağı'nın etkisi ile ortaya çıkan Ekolojik Sanat ve bununla birlikte gelişen diğer sanatsal yönelimlerin sanat eğitiminde Lisansüstü Programlarına yansımalarını incelemektir. Antroposen Çağı'nın etkilerinin farkındalığı ve bu farkındalık düzeyinin araştırılması da hedeflenmektedir.
- Araştırmanın Nedeni: Tez Çalışması

Berfin Binici
Yüksek Lisans Öğrencisi

EK 1.

EK 3.7. Ö7'nin, 2017 ve 2021 tarihli "Kayran" serisindeki uygulamalarının görsel kullanım izni.

Berna Dolmacı <
Alıcı: Berfin Binici <

25 Ekim 2022 15:56

Berfin BİNİCİ tarafından yürütülen "Antroposen Çağında Ekolojik Sanatın Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarına Yansımaları" Yüksek lisans tezinde kullanılacak olan "Kayran" isimli seriden alıntılanan görseller ve künye bilgileri tarafıma ait olup, bu tez çalışmasında 'Berna Dolmacı'ya aittir' ibaresi ile kullanılabilir iznini Berfin Binici'ye veriyorum.

EK 3.8. Ö8'in, 2021 tarihli "Direniş" adlı uygulamasının görsel kullanım izni.

Cansu Dağ <
Alıcı: Berfin Binici <

28 Ekim 2022 19:43

Sayın Berfin BİNİCİ,

Berfin BİNİCİ tarafından yürütülen "Antroposen Çağında Ekolojik Sanatın Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarına Yansımaları" başlıklı araştırma kapsamında değerlendirmek üzere, 2021 tarihli Direniş adlı sanatsal çalışmamı, incelenmesi üzere talebinizi onaylıyorum.

Cansu DAĞ

EK 4. ASIL UYGULAMA UZMAN GÖRÜŞLERİ

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Resim-İş Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı

Tez Başlığı: Antroposen Çağında Ekolojik Sanatın Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarına Yansımaları

UZMAN GÖRÜŞ FORMU

	SORULAR	Uygun	Uygun Değil	Öneri/Açıklama
A. Antroposen Çağı tanımlarına ve insan faktörünün, doğaya, çevreye olumsuz etkilerine ilişkin öğrenci görüşleri	1) İçinde bulunduğunuz çağı nasıl tanımlarsınız?	✓		
	2) Antroposen Çağı, tanımları ve Antroposen Çağı tanımının ortaya atılmasına sebep olan etmenler konusunda ne kadar bilgiye hakimsiniz? ☐ Yeterli (Lütfen 3. soruya geçiniz) ☐ Yetersiz (Öğrenci, bu konuyla ilgili yetersiz bilgiye hakimse, kısa bilgilendirme yapılır ve görüşmelere devam edilir.)	✓		
	3) Antroposen Çağı'nın tanımlarından biri "İnsan Çağı olduğudur", bu tanım hakkındaki görüşleriniz nelerdir?	✓		
	4) Antroposen terimini şekillendiren ekolojik çevre sorunlarının ortaya çıkmasında büyük rolü olduğunu düşündüğünüz beşerî ve fiziki faktörlere örnek veriniz.	✓		
	5) Antroposen terimini şekillendirmesinde büyük rolü olduğunu düşündüğünüz ekolojik çevre sorunlarına örnek veriniz.	✓		
	6) Antroposen Çağı veya doğaya, çevreye etkilerine ilişkin herhangi disiplinindeki sempozyum, seminer vb etkinliklere katıldınız mı? ☐ Katıldım ☐ Katılmadım	✓		
B. Antroposen Çağı'nı şekillendiren ekolojik çevre sorunlarının, çağdaş sanatçılar ve sanatsal uygulamaları üzerindeki etkilerine ilişkin öğrenci görüşleri	1) Antroposen Çağında "Çağdaş Sanat" kavramını nasıl tanımlarsınız?	✓		
	2) Sizce Antroposen Çağı'nı şekillendiren ekolojik çevre sorunları, çağdaş sanatçılar ve uygulamaları üzerinde ne kadar etkilidir? ☐ Hiç etkili değildir ☐ Az etkilidir ☐ Orta derecede etkilidir ☐ Çok etkilidir ☐ Tam olarak etkilidir	✓		

	3) Aşağıdaki ekolojik çevre sorunlarından, çağdaş sanatçılar tarafından sanatsal uygulamalarında en fazla ilham aldığını düşündüğünüz beşini sıralayınız (1=en fazla). ☐ a. Çölleşme ☐ b. Biyolojik çeşitliliğin azalması ☐ c. Ormansızlaşma ☐ d. Küresel ısınma / İklim değişiklikleri ☐ e. Hava kirliliği ☐ f. Ozon tabakasının kirlenmesi ☐ g. Su kirliliği ☐ h. Toprak kirliliği ☐ i. Hızlı nüfus artışı ☐ j. Asit yağmurları ☐ k. Radyoaktif kirlilik ☐ l. Çevre ve plastik kirlilik ☐ m. Diğer (varsa belirtiniz).....	✓		
	4) Antroposen Çağın, Çağdaş Sanatta Ekolojik Yönelimler (çağdaş sanatçılar ve uygulamaları) üzerindeki olası etkilerinden, en önemli gördüğünüz dördünü (1=en önemli) sıralayınız. ☐ a. Sanatta, disiplinlerarasılık kavramı (Ekoloji, Çevre Bilimi ve Sanat Etkileşimi) ve bu tür sanatsal kolektif projeler ön plana çıkmıştır. ☐ b. Müze, galeri gibi kapalı ve yapay mekânların sınırı aşılmış; sanat, doğa ile etkileşimli bir yapıya sahip olmuştur. ☐ c. Sanatta izleyiciyi pasif kılmak yerine etkin hale getirerek, onların da aktif yer aldığı, çevre ve ilişkisel estetiğe bağlı, performanslar gerçekleştirilmiştir. ☐ d. Tuval, sentetik boya gibi malzemeler bir kenara bırakılarak, doğal malzemeler veya insanın kendisi kullanılmış; bu geçiciliğin ise fotoğraf, video kamera vb araçlar ile sergilenmesi tercih edilmiştir. ☐ e. Plastik, estetik değerlere, sanatsal beceriye dayalı sanatsal yaratılar, ürünler yerine, postmodern, eleştirel, hazıryapım, günlük yaşamı, doğal olanı ve süreci esas alan işler üretilmiştir. ☐ n. Diğer (varsa belirtiniz).....	✓		
	5) Ekoloji temelli sanatsal yönelimler, bu kapsamda sanatsal uygulamalar gerçekleştiren yerli ve yabancı sanatçılar ve eserleri hakkında ne kadar bilgiye hakimsiniz? ☐ Hiçbir bilgim yok ☐ Az bilgim var ☐ Orta derecede bilgiye sahibim	✓		

	☐ Çok bilgiye sahibim ☐ Tam olarak bilgim var a. Temelinde ekoloji, doğa ve çevre bulunan çağdaş sanat kuramlarına örnek verir misiniz? b. Ekoloji temelli çalışmaları olan çağdaş sanatçılara örnek verir misiniz? c. Ekoloji temelli sanatsal eserlere örnek verir misiniz? d. Bu konu kapsamında çevresel bir sanatsal projeye izleyici olarak katıldınız mı? ☐ Katıldım ☐ Katılmadım • Yukarıdaki soruya cevabınız “evet” ise, bu projenin sizi etkileyen özelliklerini belirterek değerlendiriniz.			
C. Antroposen Çağı etkilerine bağlı olarak gelişen ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin düşünsel, biçimsel, teknik yapısı ve malzemelerine ilişkin öğrenci görüşleri	1) Ekoloji temelli sanatsal yönelimleri değerlendiriniz. • Düşünsel açıdan; • Biçimsel açıdan; • Teknik yapısı açısından; • Malzeme açısından;			
	2) Temelinde Antroposen Çağı ve/veya doğal yaşam, ekolojinin yer aldığı ziyaret ettiğiniz bir sanat fuarı veya müze vb. de yer alan çalışmalara ilişkin görüşlerinizi bildiriniz.			
D. Antroposen Çağında, günümüz ekosistemine bağlı yeni sanatsal yönelimlerin, lisansüstü ders programlarına yansımalarına ilişkin öğrenci görüşleri	1) Antroposen Çağı ve/veya günümüz ekosistemine bağlı yeni sanatsal yönelimleri, Anabilim/Anasanat Dalınızın, lisansüstü sanat eğitimi ders programlarına yansımaları açısından değerlendiriniz. ☐ Yeterli ☐ Yetersiz • Anabilim/Anasanat Dalınızda verilmiş olan ekoloji temelli sanatsal derslere örnek veriniz.			
	2) Lisansüstü sanat eğitimi programı kapsamında, Antroposen Çağ ve/veya ekoloji temelli teorik/uygulamalı seçmeli ve/veya zorunlu ders aldınız mı? ☐ Evet ☐ Hayır a. Yukarıdaki soruya cevabınız “evet” ise, almış olduğunuz ders/lerin adı nedir? b. Yukarıdaki soruya cevabınız “hayır” ise, bu konu kapsamında ders seçimi yapmamanızın olası sebebini açıklayınız?			

	c. Anabilim/Anasanat Dalınızda ekoloji temelli sanatsal uygulamalara yönelik bir ders verilecek olsa; dersin isminin ve içeriğinin ne olmasını isterdiniz?	✓		
	3) Antroposen Çağı ve/veya etkilerine ilişkin Anabilim/Anasanat Dalınız tarafından, ders kapsamında, seminer, proje sergisi vb. etkinlik düzenlendi mi? Düzenlendi ise etkinlik türünü belirtiniz. ☐ Evet ☐ Hayır • Etkinlik Türü.....	✓		
E. Antroposen Çağında ortaya çıkan ekoloji temelli yeni sanatsal yönelimlerin, lisansüstü sanat eğitimi programlarındaki sanatsal uygulamalara yansımalarına ilişkin öğrenci görüşleri	1) Antroposen Çağı'nın ve başta ekolojik çevre sorunlarının etkisiyle gelişen ekoloji temelli yeni sanatsal yönelim uygulamalarının, Anabilim/Anasanat Dalınızda lisansüstü sanat eğitimi programlarındaki sanatsal uygulamalara katkılarını değerlendiriniz. ☐ Yeterli ☐ Yetersiz a. Yukarıdaki soruya cevabınız “yetersiz” ise, ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin Anabilim/Anasanat Dalınızdaki sanatsal uygulamalara katkısının yetersiz kalmasının olası nedenlerinden, en önemli gördüğünüz üçünü (1=en önemli) sıralayınız. ☐ a. Atölye uygulamalarının sergilenişinde mekânsal açıdan galeriler ile kısıtlanması. ☐ b. Ekoloji temelli sanatsal kolektif projelere yer verilmemesi. ☐ c. Lisansüstü sanat eğitimi programlarında çevre ve ekoloji temelli derslerin az oluşu. ☐ d. Ekoloji temelli seçmeli ve uygulamalı derslere, öğrencilerde yeterli çevre bilinci ve farkındalık oluşmaması sonucu oluşan ilgisizlik. ☐ e. Programlarda daha çok ekoloji temelli teorik derslere yer verilmesi / Ekolojik temelli uygulamalı derslere yer verilmemesi. ☐ f. Sanat eğitiminde malzeme kısıtlılığı / tuval ve sentetik boya kullanımlarının aşılamaması. ☐ g. Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamalara ilişkin olumsuz tutumlar. ☐ h. Mekânsal açıdan uygun çevresel, sanatsal çalışma imkanlarının olmaması. ☐ i. Diğer (varsa belirtiniz).....	✓		
	2) Anabilim/Anasanat Dalınızda ekoloji kapsamında düzenlenen bir sanatsal projeye izleyici olarak katıldınız mı?	✓		

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Resim-İş Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı

Tez Başlığı: Antroposen Çağında Ekolojik Sanatın Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarına Yansımaları

UZMAN GÖRÜŞ FORMU

	SORULAR	Uygun	Uygun Değil	Öneri/ Açıklama
A. Antroposen Çağı tanımlarına ve insan faktörünün, doğaya, çevreye olumsuz etkilerine ilişkin öğrenci görüşleri	1) İçinde bulunduğunuz çağı nasıl tanımlarsınız?	✓		Antroposen terimine asırlığı Eylemlerden sonra açıklaması Soru 4/51 Eklenebilir.
	2) Antroposen Çağı, tanımları ve Antroposen Çağı tanımının ortaya atılmasına sebep olan etmenler konusunda ne kadar bilgiye hakimsiniz? ☐ Yeterli (Lütfen 3. soruya geçiniz) ☐ Yetersiz (Öğrenci, bu konuyla ilgili yetersiz bilgiye hakimse, kısa bilgilendirme yapılır ve görüşmelere devam edilir.)	✓		
	3) Antroposen Çağı'nın tanımlarından biri "İnsan Çağı olduğudur", bu tanım hakkındaki görüşleriniz nelerdir?	✓		
	4) Antroposen terimini şekillendiren ekolojik çevre sorunlarının ortaya çıkmasında büyük rolü olduğunu düşündüğünüz beşerî ve fiziki faktörlere örnek veriniz.	✓		
	5) Antroposen terimini şekillendirmesinde büyük rolü olduğunu düşündüğünüz ekolojik çevre sorunlarına örnek veriniz.	✓		
	6) Antroposen Çağı veya doğaya, çevreye etkilerine ilişkin herhangi disiplinlerdeki sempozyum, seminer vb etkinliklere katıldınız mı? ☐ Katıldım ☐ Katılmadım	✓		
B. Antroposen Çağı'nı şekillendiren ekolojik çevre sorunlarının, çağdaş sanatçılar ve sanatsal uygulamaları üzerindeki etkilerine ilişkin öğrenci görüşleri	1) Antroposen Çağında "Çağdaş Sanat" kavramını nasıl tanımlarsınız?	✓		
	2) Sizce Antroposen Çağı'nı şekillendiren ekolojik çevre sorunları, çağdaş sanatçılar ve uygulamaları üzerinde ne kadar etkilidir? ☐ Hiç etkili değildir ☐ Az etkilidir ☐ Orta derecede etkilidir ☐ Çok etkilidir ☐ Tam olarak etkilidir	✓		

	3) Aşağıdaki ekolojik çevre sorunlarından, çağdaş sanatçılar tarafından sanatsal uygulamalarında en fazla ilham aldığını düşündüğünüz beşini sıralayınız (1=en fazla). ☐ a. Çölleşme ☐ b. Biyolojik çeşitliliğin azalması ☐ c. Ormansızlaşma ☐ d. Küresel ısınma / İklim değişiklikleri ☐ e. Hava kirliliği ☐ f. Ozon tabakasının kirlenmesi ☐ g. Su kirliliği ☐ h. Toprak kirliliği ☐ i. Hızlı nüfus artışı ☐ j. Asit yağmurları ☐ k. Radyoaktif kirlilik ☐ l. Çevre ve plastik kirlilik ☐ m. Diğer (varsa belirtiniz).....	✓	
	4) Antroposen Çağın, Çağdaş Sanatta Ekolojik Yönelimler (çağdaş sanatçılar ve uygulamaları) üzerindeki olası etkilerinden, en önemli gördüğünüz dördünü (1=en önemli) sıralayınız. ☐ a. Sanatta, disiplinlerarasılık kavramı (Ekoloji, Çevre Bilimi ve Sanat Etkileşimi) ve bu tür sanatsal kolektif projeler ön plana çıkmıştır. ☐ b. Müze, galeri gibi kapalı ve yapay mekânların sınırı aşılmış; sanat, doğa ile etkileşimli bir yapıya sahip olmuştur. ☐ c. Sanatta izleyiciyi pasif kılmak yerine etkin hale getirerek, onların da aktif yer aldığı, çevre ve ilişkisel estetiğe bağlı, performanslar gerçekleştirilmiştir. ☐ d. Tuval, sentetik boya gibi malzemeler bir kenara bırakılarak, doğal malzemeler veya insanın kendisi kullanılmış; bu geçiciliğin ise fotoğraf, video kamera vb araçlar ile sergilenmesi tercih edilmiştir. ☐ e. Plastik, estetik değerlere, sanatsal beceriye dayalı sanatsal yaratılar, ürünler yerine, postmodern, eleştirel, hazıryapım, günlük yaşamı, doğal olanı ve süreci esas alan işler üretilmiştir. ☐ n. Diğer (varsa belirtiniz).....	✓	
	5) Ekoloji temelli sanatsal yönelimler, bu kapsamda sanatsal uygulamalar gerçekleştiren yerli ve yabancı sanatçılar ve eserleri hakkında ne kadar bilgiye hakimsiniz? ☐ Hiçbir bilgim yok ☐ Az bilgim var ☐ Orta derecede bilgiye sahibim	✓	

	☐ Çok bilgiye sahibim ☐ Tam olarak bilgim var a. Temelinde ekoloji, doğa ve çevre bulunan çağdaş sanat kuramlarına örnek verir misiniz? b. Ekoloji temelli çalışmaları olan çağdaş sanatçılara örnek verir misiniz? c. Ekoloji temelli sanatsal eserlere örnek verir misiniz? d. Bu konu kapsamında çevresel bir sanatsal projeye izleyici olarak katıldınız mı? ☐ Katıldım ☐ Katılmadım • Yukarıdaki soruya cevabınız “evet” ise, bu projenin sizi etkileyen özelliklerini belirterek değerlendiriniz.	✓		
C. Antroposen Çağı etkilerine bağlı olarak gelişen ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin düşünsel, biçimsel, teknik yapısı ve malzemelerine ilişkin öğrenci görüşleri	1) Ekoloji temelli sanatsal yönelimleri değerlendiriniz. • Düşünsel açıdan; • Biçimsel açıdan; • Teknik yapısı açısından; • Malzeme açısından;	✓		Ek olarak atık malzeme, land art gibi konularla ilişkili sanat yöntemlerine dikkat çekici ve bilgilendirici sorular da eklenebilir.
	2) Temelinde Antroposen Çağı ve/veya doğal yaşam, ekolojinin yer aldığı ziyaret ettiğiniz bir sanat fuarı veya müze vb. de yer alan çalışmalara ilişkin görüşlerinizi bildiriniz.	✓		
D. Antroposen Çağında, günümüz ekosistemine bağlı yeni sanatsal yönelimlerin, lisansüstü ders programlarına yansımalarına ilişkin öğrenci görüşleri	1) Antroposen Çağı ve/veya günümüz ekosistemine bağlı yeni sanatsal yönelimleri, Anabilim/Anasanat Dalınızın, lisansüstü sanat eğitimi ders programlarına yansımaları açısından değerlendiriniz. ☐ Yeterli ☐ Yetersiz • Anabilim/Anasanat Dalınızda verilmiş olan ekoloji temelli sanatsal derslere örnek veriniz.	✓		
	2) Lisansüstü sanat eğitimi programı kapsamında, Antroposen Çağı ve/veya ekoloji temelli teorik/uygulamalı seçmeli ve/veya zorunlu ders aldınız mı? ☐ Evet ☐ Hayır a. Yukarıdaki soruya cevabınız “evet” ise, almış olduğunuz ders/lerin adı nedir? b. Yukarıdaki soruya cevabınız “hayır” ise, bu konu kapsamında ders seçimi yapmamanızın olası sebebini açıklayınız mı?	✓		

	c. Anabilim/Anasanat Dalınızda ekoloji temelli sanatsal uygulamalara yönelik bir ders verilecek olsa; dersin isminin ve içeriğinin ne olmasını isterdiniz?	✓		
	3) Antroposen Çağı ve/veya etkilerine ilişkin Anabilim/Anasanat Dalınız tarafından, ders kapsamında, seminer, proje sergisi vb. etkinlik düzenlendi mi? Düzenlendi ise etkinlik türünü belirtiniz. ☐ Evet ☐ Hayır • Etkinlik Türü.....	✓		
E. Antroposen Çağında ortaya çıkan ekoloji temelli yeni sanatsal yönelimlerin, lisansüstü sanat eğitimi programlarındaki sanatsal uygulamalara yansımalarına ilişkin öğrenci görüşleri	1) Antroposen Çağı'nın ve başta ekolojik çevre sorunlarının etkisiyle gelişen ekoloji temelli yeni sanatsal yönelim uygulamalarının, Anabilim/Anasanat Dalınızda lisansüstü sanat eğitimi programlarındaki sanatsal uygulamalara katkılarını değerlendiriniz. ☐ Yeterli ☐ Yetersiz a. Yukarıdaki soruya cevabınız "yetersiz" ise, ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin Anabilim/Anasanat Dalınızdaki sanatsal uygulamalara katkısının yetersiz kalmasının olası nedenlerinden, en önemli gördüğünüz üçünü (1=en önemli) sıralayınız. ☐ a. Atölye uygulamalarının sergilenişinde mekânsal açıdan galeriler ile kısıtlanmaması. ☐ b. Ekoloji temelli sanatsal kolektif projelere yer verilmemesi. ☐ c. Lisansüstü sanat eğitimi programlarında çevre ve ekoloji temelli derslerin az oluşu. ☐ d. Ekoloji temelli seçmeli ve uygulamalı derslere, öğrencilerde yeterli çevre bilinci ve farkındalık oluşmaması sonucu oluşan ilgisizlik. ☐ e. Programlarda daha çok ekoloji temelli teorik derslere yer verilmesi / Ekolojik temelli uygulamalı derslere yer verilmemesi. ☐ f. Sanat eğitiminde malzeme kısıtlılığı / tuval ve sentetik boya kullanımlarının aşılamaması. ☐ g. Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamalara ilişkin olumsuz tutumlar. ☐ h. Mekânsal açıdan uygun çevresel, sanatsal çalışma imkanlarının olmaması. ☐ i. Diğer (varsa belirtiniz).....	✓		
	2) Anabilim/Anasanat Dalınızda ekoloji kapsamında düzenlenen bir sanatsal projeye izleyici olarak katıldınız mı?			

	☐ Katıldım ☐ Katılmadım a. Yukarıdaki soruya cevabınız " evet " ise, bu projenin sizi etkileyen özelliklerini belirtiniz.	✓	
	3) Lisansüstü sanat eğitimi sürecinizde, ekoloji temelli sanatsal proje gerçekleştirdiniz mi? ☐ Evet ☐ Hayır a. Yukarıdaki soruya cevabınız " evet " ise, bu sanat projeniz kapsamındaki deneyimleriniz nasıldı? ☐ Çok Kötü ☐ Kötü ☐ Orta ☐ İyi ☐ Çok iyi • Projenizi gerçekleştirirken, edindiğiniz deneyimlerinizi, olumlu ve olumsuz olmak üzere iki grupta değerlendiriniz. • Tekrar bu konuda sanatsal uygulama projesi gerçekleştirmeyi düşünüyor musunuz? b. Yukarıdaki soruya cevabınız " hayır " ise, bu konuda sanatsal uygulama projesi gerçekleştirmeyi düşünüyor musunuz? ☐ Kesinlikle Düşünmüyorum ☐ Düşünmüyorum ☐ Kararsızım ☐ Düşünüyorum ☐ Kesinlikle Düşünüyorum • Yukarıdaki soruya cevabınız " kesinlikle düşünmüyorum/düşünmüyorum " ise, bu konu kapsamında sanatsal uygulama projesi gerçekleştirmek istememenizin olası sebebini açıklayınız? c. Eğer bu konu kapsamında bir sanatsal proje gerçekleştirecek olsanız; bu çalışmanın temel olarak vurguladığı konu ne olurdu ve nasıl bir malzeme ile teknikten oluşurdu?	✓	

Uzman Görüşü:

Tarafımdan, 08/04/2022 tarihinde adı geçen öğrenciye ait görüşme formunda yer alacak soru örnekleri kapsam geçerliliği bakımından konuya uygun olup olmadığı incelenmiş, aşağıdaki karar verilmiştir.

Görüşme soruları uygundur.

Görüşme soruları uygun değildir.

İmza

Arş. Gör. Çağdaş ÜLGEN

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Resim-İş Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı

Tez Başlığı: Antroposen Çağında Ekolojik Sanatın Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarına Yansımaları

UZMAN GÖRÜŞ FORMU

	SORULAR	Uygun	Uygun Değil	Öneri/ Açıklama
A. Antroposen Çağı tanımlarına ve insan faktörünün, doğaya, çevreye olumsuz etkilerine ilişkin öğrenci görüşleri	1) İçinde bulunduğunuz çağı nasıl tanımlarsınız?		X	Gök açık ve net
	2) Antroposen Çağı, tanımları ve Antroposen Çağı tanımının ortaya atılmasına sebep olan etmenler konusunda ne kadar bilgiye hakimsiniz? ☐ Yeterli (Lütfen 3. soruya geçiniz) ☐ Yetersiz (Öğrenci, bu konuyla ilgili yetersiz bilgiye hakimse, kısa bilgilendirme yapılır ve görüşmelere devam edilir.)	X		
	3) Antroposen Çağı'nın tanımlarından biri "İnsan Çağı olduğudur", bu tanım hakkındaki görüşleriniz nelerdir?	X		
	4) Antroposen terimini şekillendiren ekolojik çevre sorunlarının ortaya çıkmasında büyük rolü olduğunu düşündüğünüz beşerî ve fiziki faktörlere örnek veriniz.	X		
	5) Antroposen terimini şekillendirmesinde büyük rolü olduğunu düşündüğünüz ekolojik çevre sorunlarına örnek veriniz.	X		
	6) Antroposen Çağı veya doğaya, çevreye etkilerine ilişkin herhangi disiplinindeki sempozyum, seminer vb etkinliklere katıldınız mı? ☐ Katıldım ☐ Katılmadım	X		
B. Antroposen Çağı'nı şekillendiren ekolojik çevre sorunlarının, çağdaş sanatçılar ve sanatsal uygulamaları üzerindeki etkilerine ilişkin öğrenci görüşleri	1) Antroposen Çağında "Çağdaş Sanat" kavramını nasıl tanımlarsınız?	X		
	2) Sizce Antroposen Çağı'nı şekillendiren ekolojik çevre sorunları, çağdaş sanatçılar ve uygulamaları üzerinde ne kadar etkilidir? ☐ Hiç etkili değildir ☐ Az etkilidir ☐ Orta derecede etkilidir ☐ Çok etkilidir ☐ Tam olarak etkilidir	X		

	3) Aşağıdaki ekolojik çevre sorunlarından, çağdaş sanatçılar tarafından sanatsal uygulamalarında en fazla ilham aldığını düşündüğünüz beşini sıralayınız (1=en fazla). ☐ a. Çölleşme ☐ b. Biyolojik çeşitliliğin azalması ☐ c. Ormansızlaşma ☐ d. Küresel ısınma / İklim değişiklikleri ☐ e. Hava kirliliği ☐ f. Ozon tabakasının kirlenmesi ☐ g. Su kirliliği ☐ h. Toprak kirliliği ☐ i. Hızlı nüfus artışı ☐ j. Asit yağmurları ☐ k. Radyoaktif kirlilik ☐ l. Çevre ve plastik kirlilik ☐ m. Diğer (varsa belirtiniz).....	X		
	4) Antroposen Çağın, Çağdaş Sanatta Ekolojik Yönelimler (çağdaş sanatçılar ve uygulamaları) üzerindeki olası etkilerinden, en önemli gördüğünüz dördünü (1=en önemli) sıralayınız. ☐ a. Sanatta, disiplinlerarasılık kavramı (Ekoloji, Çevre Bilimi ve Sanat Etkileşimi) ve bu tür sanatsal kolektif projeler ön plana çıkmıştır. ☐ b. Müze, galeri gibi kapalı ve yapay mekânların sınırı aşılmış; sanat, doğa ile etkileşimli bir yapıya sahip olmuştur. ☐ c. Sanatta izleyiciyi pasif kılmak yerine etkin hale getirerek, onların da aktif yer aldığı, çevre ve ilişkisel estetiğe bağlı, performanslar gerçekleştirilmiştir. ☐ d. Tuval, sentetik boya gibi malzemeler bir kenara bırakılarak, doğal malzemeler veya insanın kendisi kullanılmış; bu geçiciliğin ise fotoğraf, video kamera vb araçlar ile sergilenmesi tercih edilmiştir. ☐ e. Plastik, estetik değerlere, sanatsal beceriye dayalı sanatsal yaratılar, ürünler yerine, postmodern, eleştirel, hazıryapım, günlük yaşamı, doğal olanı ve süreci esas alan işler üretilmiştir. ☐ n. Diğer (varsa belirtiniz).....	X		
	5) Ekoloji temelli sanatsal yönelimler, bu kapsamda sanatsal uygulamalar gerçekleştiren yerli ve yabancı sanatçılar ve eserleri hakkında ne kadar bilgiye hakimsiniz? ☐ Hiçbir bilgim yok ☐ Az bilgim var ☐ Orta derecede bilgiye sahibim	X		Bilgiye sahipsiniz olsa gelişirse

	☐ Çok bilgiye sahibim ☐ Tam olarak bilgim var a. Temelinde ekoloji, doğa ve çevre bulunan çağdaş sanat kuramlarına örnek verir misiniz? b. Ekoloji temelli çalışmaları olan çağdaş sanatçılara örnek verir misiniz? c. Ekoloji temelli sanatsal eserlere örnek verir misiniz? d. Bu konu kapsamında çevresel bir sanatsal projeye izleyici olarak katıldınız mı? ☐ Katıldım ☐ Katılmadım • Yukarıdaki soruya cevabınız “ evet ” ise, bu projenin sizi etkileyen özelliklerini belirterek değerlendiriniz.			
C. Antroposen Çağı etkilerine bağlı olarak gelişen ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin düşünsel, biçimsel, teknik yapısı ve malzemelerine ilişkin öğrenci görüşleri	1) Ekoloji temelli sanatsal yönelimleri değerlendiriniz. • Düşünsel açıdan; • Biçimsel açıdan; • Teknik yapısı açısından; • Malzeme açısından;		X	Gök. Geniş ve tu.
	2) Temelinde Antroposen Çağı ve/veya doğal yaşam, ekolojinin yer aldığı ziyaret ettiğiniz bir sanat fuarı veya müze vb. de yer alan çalışmalara ilişkin görüşlerinizi bildiriniz.	X		
D. Antroposen Çağında, günümüz ekosistemine bağlı yeni sanatsal yönelimlerin, lisansüstü ders programlarına yansımalarına ilişkin öğrenci görüşleri	1) Antroposen Çağı ve/veya günümüz ekosistemine bağlı yeni sanatsal yönelimleri, Anabilim/Anasanat Dalınızın, lisansüstü sanat eğitimi ders programlarına yansımaları açısından değerlendiriniz. ☐ Yeterli ☐ Yetersiz • Anabilim/Anasanat Dalınızda verilmiş olan ekoloji temelli sanatsal derslere örnek veriniz.		X	
	2) Lisansüstü sanat eğitimi programı kapsamında, Antroposen Çağ ve/veya ekoloji temelli teorik/uygulamalı seçmeli ve/veya zorunlu ders aldınız mı? ☐ Evet ☐ Hayır a. Yukarıdaki soruya cevabınız “ evet ” ise, almış olduğunuz ders/lerin adı nedir? b. Yukarıdaki soruya cevabınız “ hayır ” ise, bu konu kapsamında ders seçimi yapmamanızın olası sebebini açıklayınız?	X		

	c. Anabilim/Anasanat Dalınızda ekoloji temelli sanatsal uygulamalara yönelik bir ders verilecek olsa; dersin isminin ve içeriğinin ne olmasını isterdiniz?			
	3) Antroposen Çağı ve/veya etkilerine ilişkin Anabilim/Anasanat Dalınız tarafından, ders kapsamında, seminer, proje sergisi vb. etkinlik düzenlendi mi? Düzenlendi ise etkinlik türünü belirtiniz. ☐ Evet ☐ Hayır • Etkinlik Türü.....			
E. Antroposen Çağında ortaya çıkan ekoloji temelli yeni sanatsal yönelimlerin, lisansüstü sanat eğitimi programlarındaki sanatsal uygulamalara yansımalarına ilişkin öğrenci görüşleri	1) Antroposen Çağı'nın ve başta ekolojik çevre sorunlarının etkisiyle gelişen ekoloji temelli yeni sanatsal yönelim uygulamalarının, Anabilim/Anasanat Dalınızda lisansüstü sanat eğitimi programlarındaki sanatsal uygulamalara katkılarını değerlendiriniz. ☐ Yeterli ☐ Yetersiz a. Yukarıdaki soruya cevabınız “yetersiz” ise, ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin Anabilim/Anasanat Dalınızdaki sanatsal uygulamalara katkısının yetersiz kalmasının olası nedenlerinden, en önemli gördüğünüz üçünü (1=en önemli) sıralayınız. ☐ a. Atölye uygulamalarının sergilenişinde mekânsal açıdan galeriler ile kısıtlanması. ☐ b. Ekoloji temelli sanatsal kolektif projelere yer verilmemesi. ☐ c. Lisansüstü sanat eğitimi programlarında çevre ve ekoloji temelli derslerin az oluşu. ☐ d. Ekoloji temelli seçmeli ve uygulamalı derslere, öğrencilerde yeterli çevre bilinci ve farkındalık oluşmaması sonucu oluşan ilgisizlik. ☐ e. Programlarda daha çok ekoloji temelli teorik derslere yer verilmesi / Ekolojik temelli uygulamalı derslere yer verilmemesi. ☐ f. Sanat eğitiminde malzeme kısıtlılığı / tuval ve sentetik boya kullanımlarının aşılammaması. ☐ g. Ekolojik Sanat ve yönelimsel uygulamalara ilişkin olumsuz tutumlar. ☐ h. Mekânsal açıdan uygun çevresel, sanatsal çalışma imkanlarının olmaması. ☐ i. Diğer (varsa belirtiniz)..... 2) Anabilim/Anasanat Dalınızda ekoloji kapsamında düzenlenen bir sanatsal projeye izleyici olarak katıldınız mı?	X		

	☐ Katıldım ☐ Katılmadım a. Yukarıdaki soruya cevabınız “ evet ” ise, bu projenin sizi etkileyen özelliklerini belirtiniz.	X		
	3) Lisansüstü sanat eğitimi sürecinizde, ekoloji temelli sanatsal proje gerçekleştirdiniz mi? ☐ Evet ☐ Hayır a. Yukarıdaki soruya cevabınız “ evet ” ise, bu sanat projeniz kapsamındaki deneyimleriniz nasıldı? ☐ Çok Kötü ☐ Kötü ☐ Orta ☐ İyi ☐ Çok iyi • Projenizi gerçekleştirirken, edindiğiniz deneyimlerinizi, olumlu ve olumsuz olmak üzere iki grupta değerlendiriniz. • Tekrar bu konuda sanatsal uygulama projesi gerçekleştirmeyi düşünüyor musunuz? b. Yukarıdaki soruya cevabınız “ hayır ” ise, bu konuda sanatsal uygulama projesi gerçekleştirmeyi düşünüyor musunuz? ☐ Kesinlikle Düşünmüyorum ☐ Düşünmüyorum ☐ Kararsızım ☐ Düşünüyorum ☐ Kesinlikle Düşünüyorum • Yukarıdaki soruya cevabınız “ kesinlikle düşünmüyorum/düşünmüyorum ” ise, bu konu kapsamında sanatsal uygulama projesi gerçekleştirmek istememenizin olası sebebini açıklar mısınız? c. Eğer bu konu kapsamında bir sanatsal proje gerçekleştirecek olsanız; bu çalışmanın temel olarak vurguladığı konu ne olurdu ve nasıl bir malzeme ile teknikten oluşurdu?	X		

Uzman Görüşü:

Tarafımdan, 10.3/2022 tarihinde adı geçen öğrenciye ait görüşme formunda yer alacak soru örnekleri kapsam geçerliliği bakımından konuya uygun olup olmadığı incelenmiş, aşağıdaki karar verilmiştir.

Görüşme soruları uygundur.

Görüşme soruları uygun değildir.

Doç. Dr. Çınla ŞEKER

EK 5. GÖNÜLLÜ KATILIMCI ONAM FORMU ÖRNEĞİ

GÖNÜLLÜ KATILIMCI ONAM FORMU

Berfin BİNİCİ tarafından yürütülen “Antroposen Çağında Ekolojik Sanatın Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarına Yansımaları” başlıklı **araştırmaya** davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa, ya da daha fazla bilgi isterseniz sorabilirsiniz. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmaya **katılmama** veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan **çıkma** hakkında sahipsiniz. **Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniziz** biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen **formlardaki** soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacaktır.

Araştırmayla İlgili Bilgiler:

- Araştırmanın Amacı: Bu çalışmada amaç, Antroposen Çağı’nın etkisi ile ortaya çıkan Ekolojik Sanat ve bununla birlikte gelişen diğer sanatsal yönelimlerin sanat eğitiminde Lisansüstü Programlarına yansımalarını incelemektir. Antroposen Çağı’nın etkilerinin farkındalığı ve bu farkındalık düzeyinin araştırılması da hedeflenmektedir.
- Araştırmanın Nedeni: ☐ Bilimsel araştırma ☒ Tez çalışması
- Araştırmanın Öngörülen Süresi: 1 saat
- Araştırmaya Katılması Beklenen Katılımcı/Gönüllü Sayısı: 14
- Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler): Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü ve Güzel Sanatlar Enstitüsü

Çalışmaya Katılım Onayı:

“Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce gönüllüye / katılımcıya verilmesi gereken bilgileri gösteren Aydınlatılmış Onam Formu adlı metni kendi anadilimde okudum ya da bana okunmasını sağladım. Bu bilgilerin içeriği ve anlamı, yazılı ve sözlü olarak açıklandı. Aklıma gelen bütün soruları sorma olanağı tanındı ve sorularıma doyurucu cevaplar aldım. Çalışmaya katılmadığım ya da katıldıktan sonra çekildiğim durumda, hiçbir yasal hakkımdan vazgeçmiş olmayacağım. Bu koşullarla, söz konusu araştırmaya hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum. Bu metnin imzalı bir kopyasını aldım.”

Katılımcının (Kendi el yazısı ile)

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

(Varsa) Velayet veya Vesayet Altında Bulunanlar İçin;

Veli veya Vasisinin (kendi el yazısı ile)

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

EK 6. GÖRÜŞME FORMU ÖRNEĞİ

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Değerli Katılımcı,

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim-İş Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı kapsamında Prof. Dr. Cemile Arzu AYTEKİN danışmanlığında yürütülmekte olan Berfin BİNİCİ'ye ait “Antroposen Çağında Ekolojik Sanatın Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarına Yansımaları” başlıklı tez çalışmasında amaç; Antroposen Çağında Ekolojik Sanatın, çevre bilinci, çağdaş sanatsal yönelimler ve sanatsal uygulamalar üzerindeki etkilerine ilişkin Lisansüstü Programı öğrencilerinin görüşleri alınarak, Antroposen Çağı'nın etkilerinin farkındalığı ve Lisansüstü Sanat Eğitiminde bu farkındalık düzeyinin araştırılmasıdır. Bu çalışmada, Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarında çevre bilinci açısından materyal ve mekân kullanımları, bu konudaki mevcut dersler ve sanatsal uygulamalar da incelenmektedir. İzninizle görüşmeler kayıt altına alınacak, böylelikle herhangi bir bilgi atlanmamış olacaktır. Araştırmadan elde edilecek bu veriler başka bir amaçla kullanılmayacak ve katılımcı kimliklerinin gizliliği korunacaktır. Bu verilere, araştırmacı dışında herhangi bir kimsenin erişimi mümkün değildir. Araştırma amaçlarına yönelik verilerin elde edilmesine hizmet edileceği düşünülen açık ve kapalı uçlu soruları içeren görüşme formu ekte verilmiştir. Araştırmaya sağlayacağınız katkı için teşekkür ederim.

Yüksek Lisans Öğrencisi

Berfin BİNİCİ

GÖRÜŞME FORMU

Tez Başlığı: Antroposen Çağında Ekolojik Sanatın Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarına Yansımaları

KATILIMCI BİLGİLERİ		
Üniversite ve Fakültesi		
.....		
Anabilim/Anasanat Dalı	Programı	Eğitim-Öğretim Yılı
.....		

Görüşme Yeri:

SORULAR

A. Katılımcıların Antroposen Çağı Tanımlarına ve İnsan Faktörünün, Doğaya, Çevreye Olumsuz Etkileri Hakkındaki Görüşleri
1) Antroposen Çağı, tanımları ve Antroposen Çağı tanımının ortaya atılmasına sebep olan etmenler konusunda ne kadar bilgiye hakimsiniz? ☐ Yeterli ☐ Yetersiz 2) Antroposen Çağı'nın tanımlarından biri "İnsan Çağı olduğudur" bu tanım hakkındaki görüşleriniz nelerdir? 3) Antroposen terimini şekillendiren ekolojik çevre sorunlarının ortaya çıkmasında büyük rolü olduğunu düşündüğünüz beşerî ve fiziki faktörlere örnek veriniz. 4) Antroposen terimini şekillendirmesinde büyük rolü olduğunu düşündüğünüz ekolojik çevre sorunlarına örnek veriniz. 5) Antroposen Çağı veya doğaya, çevreye etkilerine ilişkin herhangi disiplinindeki sempozyum, seminer vb etkinliklere katıldınız mı? ☐ Katıldım ☐ Katılmadım
B. Katılımcıların Antroposen Çağı'nı Şekillendiren Ekolojik Çevre Sorunlarının Çağdaş Sanatçılar ve Sanatsal Uygulamaları Üzerindeki Etkileri Hakkındaki Görüşleri
6) Antroposen Çağında "Çağdaş Sanat" kavramını nasıl tanımlarsınız? 7) Sizce Antroposen Çağı'nı şekillendiren ekolojik çevre sorunları, çağdaş sanatçılar ve uygulamaları üzerinde ne kadar etkilidir? ☐ Hiç etkili değildir ☐ Az etkilidir ☐ Orta derecede etkilidir ☐ Çok etkilidir ☐ Tam olarak etkilidir 8) Aşağıdaki ekolojik çevre sorunlarından, çağdaş sanatçılar tarafından sanatsal uygulamalarında <u>en fazla</u> ilham aldığını düşündüğünüz <u>beşini</u> sıralayınız (1=en fazla). ☐ a. Çölleşme ☐ b. Biyolojik çeşitliliğin azalması ☐ c. Ormansızlaşma ☐ d. Küresel ısınma / İklim değişiklikleri ☐ e. Hava kirliliği ☐ f. Ozon tabakasının kirlenmesi ☐ g. Su kirliliği ☐ h. Toprak kirliliği ☐ i. Hızlı nüfus artışı ☐ j. Asit yağmurları ☐ k. Radyoaktif kirlilik ☐ l. Çevre ve plastik kirlilik ☐ m. Diğer (varsa belirtiniz).....

9) Antroposen Çağın, Çağdaş Sanatta Ekolojik Yönelimler (çağdaş sanatçılar ve uygulamaları) üzerindeki olası etkilerinden, en önemli gördüğünüz dördünü sıralayınız (1=en önemli).

- ☐ a. Sanatta, disiplinlerarasılık kavramı (Ekoloji, Çevre Bilimi ve Sanat Etkileşimi) ve bu tür sanatsal kolektif projeler ön plana çıkmıştır.
- ☐ b. Müze, galeri gibi kapalı ve yapay mekânların sınırı aşılmış; sanat, doğa ile etkileşimli bir yapıya sahip olmuştur.
- ☐ c. Sanatta izleyiciyi pasif kılmak yerine etkin hale getirerek, onların da aktif yer aldığı, çevre ve ilişkisel estetiğe bağlı, performanslar gerçekleştirilmiştir.
- ☐ d. Tuval, sentetik boya gibi malzemeler bir kenara bırakılarak, doğal malzemeler veya insanın kendisi kullanılmış; bu geçiciliğin ise fotoğraf, video kamera vb araçlar ile sergilenmesi tercih edilmiştir.
- ☐ e. Plastik, estetik değerlere, sanatsal beceriye dayalı sanatsal yaratılar, ürünler yerine, postmodern, eleştirel, hazıryapım, günlük yaşamı, doğal olanı ve süreci esas alan işler üretilmiştir.
- ☐ f. Diğer (varsa belirtiniz).....

10) Ekoloji temelli sanatsal yönelimler, bu kapsamda sanatsal uygulamalar gerçekleştiren yerli ve yabancı sanatçılar ve eserleri hakkında ne kadar bilgiye sahipsiniz?

- ☐ Hiçbir bilgim yok
- ☐ Az bilgim var
- ☐ Orta derecede bilgiye sahibim
- ☐ Çok bilgiye sahibim
- ☐ Tam olarak bilgim var

a. Temelinde ekoloji, doğa ve çevre bulunan çağdaş sanat kuramlarına örnek verir misiniz?

.....

b. Ekoloji temelli çalışmaları olan çağdaş sanatçılara örnek verir misiniz?

.....

c. Ekoloji temelli sanatsal eserlere örnek verir misiniz?

.....

d. Bu konu kapsamında çevresel bir sanatsal projeye izleyici olarak katıldınız mı?

- ☐ Katıldım ☐ Katılmadım

• Yukarıdaki soruya cevabınız “katıldım” ise, bu projenin sizi etkileyen özelliklerini belirterek değerlendiriniz.

.....

C. Katılımcıların Antroposen Çağı Etkilerine Bağlı Olarak Gelişen Ekoloji Temelli Sanatsal Yönelimlerin Düşünsel, Biçimsel, Teknik Yapısı ve Malzemelerine İlişkin Görüşleri

11) Ekoloji temelli sanatsal yönelimleri düşünsel, biçimsel, teknik yapıları ve malzemeleri açısından değerlendiriniz.

- Düşünsel açıdan;.....
- Biçimsel açıdan;.....
- Teknik yapısı açısından;.....
- Malzeme açısından;.....

12) Temelinde Antroposen Çağı ve/veya doğal yaşam, ekolojinin yer aldığı ziyaret ettiğiniz bir çağdaş sanat fuarı veya müze vb. de yer alan çalışmalara ilişkin görüşlerinizi bildiriniz.

.....

D. Katılımcıların Antroposen Çağında, Günümüz Ekosistemine Bağlı Yeni Sanatsal Yönelimlerin, Lisansüstü Ders Programlarına Yansımalarına İlişkin Görüşleri

13) Antroposen Çağı ve/veya günümüz ekosistemine bağlı yeni sanatsal yönelimleri, Anabilim/Anasanat Dalınızın, lisansüstü sanat eğitimi ders programlarına yansımaları açısından değerlendiriniz.

☐ Yeterli ☐ Yetersiz

- Anabilim/Anasanat Dalınızda verilmiş olan ekoloji temelli sanatsal derslere örnek veriniz.

14) Lisansüstü sanat eğitimi programı kapsamında, Antroposen Çağ ve/veya ekoloji temelli teorik/uygulamalı seçmeli ve/veya zorunlu ders aldınız mı?

☐ Evet ☐ Hayır

a. Yukarıdaki soruya cevabınız “evet” ise, almış olduğunuz ders/lerin adı nedir?

b. Yukarıdaki soruya cevabınız “hayır” ise, bu konu kapsamında ders almamanızın olası sebebini açıklayınız mı?

c. Anabilim/Anasanat Dalınızda ekoloji temelli sanatsal uygulamalara yönelik bir ders verilecek olsa; dersin isminin ve içeriğinin ne olmasını isterdiniz?

15) Antroposen Çağı ve/veya etkilerine ilişkin Anabilim/Anasanat Dalınız tarafından, ders kapsamında, seminer, proje sergisi vb etkinlik düzenlendi mi? Düzenlendi ise etkinlik türünü belirtiniz.

☐ Evet ☐ Hayır

- Etkinlik Türü

E. Katılımcıların Antroposen Çağında Ortaya Çıkan Ekoloji Temelli Yeni Sanatsal Yönelimlerin, Lisansüstü Sanat Eğitimi Programlarındaki Sanatsal Uygulamalara Yansımalarına İlişkin Görüşleri

16) Antroposen Çağı’nın ve başta ekolojik çevre sorunlarının etkisiyle gelişen ekoloji temelli yeni sanatsal yönelim uygulamalarının, Anabilim/Anasanat Dalınızda lisansüstü sanat eğitimi programlarındaki sanatsal uygulamalara katkılarını değerlendiriniz.

☐ Yeterli ☐ Yetersiz

a. Yukarıdaki soruya cevabınız “yetersiz” ise, ekoloji temelli sanatsal yönelimlerin Anabilim/Anasanat Dalınızdaki sanatsal uygulamalara katkısının yetersiz kalmasının olası nedenlerinden, en önemli gördüğünüz üçünü sıralayınız (1=en önemli).

- ☐ a. Atölye uygulamalarının sergilenişinde mekânsal açıdan galeriler ile kısıtlanması.
- ☐ b. Ekoloji temelli sanatsal kolektif projelere yer verilmemesi.
- ☐ c. Lisansüstü sanat eğitimi programlarında çevre ve ekoloji temelli derslerin az oluşu.
- ☐ d. Ekoloji temelli seçmeli ve uygulamalı derslere, öğrencilerde yeterli çevre bilinci ve farkındalık oluşmaması sonucu oluşan ilgisizlik.
- ☐ e. Programlarda daha çok ekoloji temelli teorik derslere yer verilmesi / Ekolojik temelli uygulamalı derslere yer verilmemesi.
- ☐ f. Sanat eğitiminde malzeme kısıtlılığı / tuval ve sentetik boya kullanımlarının aşılamaması.
- ☐ g. Ekolojik Sanat ve yöneltimsel uygulamalara ilişkin olumsuz tutumlar.
- ☐ h. Mekânsal açıdan uygun çevresel, sanatsal çalışma imkanlarının olmaması.
- ☐ i. Diğer (varsa belirtiniz).....

17) Anabilim/Anasanat Dalınızda ekoloji kapsamında düzenlenen bir sanatsal projeye izleyici olarak katıldınız mı?

☐ Katıldım ☐ Katılmadım

a. Yukarıdaki soruya cevabınız “katıldım” ise, bu projenin sizi etkileyen özelliklerini belirtiniz.

18) Lisansüstü sanat eğitimi sürecinizde, ekoloji temelli sanatsal proje gerçekleştirdiniz mi?

☐ Evet ☐ Hayır

a. Yukarıdaki soruya cevabınız “evet” ise, bu sanat projeniz kapsamındaki deneyimleriniz nasıldı?

☐ Çok Kötü ☐ Kötü ☐ Orta ☐ İyi ☐ Çok iyi

• Projenizi gerçekleştirirken, edindiğiniz deneyimlerinizi, olumlu ve olumsuz olmak üzere iki grupta değerlendiriniz.

• Tekrar bu konuda sanatsal uygulama projesi gerçekleştirmeyi düşünüyor musunuz?

b. Yukarıdaki soruya cevabınız “hayır” ise, bu konuda sanatsal uygulama projesi gerçekleştirmeyi düşünüyor musunuz?

☐ Kesinlikle Düşünmüyorum
☐ Düşünmüyorum
☐ Kararsızım
☐ Düşünüyorum
☐ Kesinlikle Düşünüyorum

• Yukarıdaki soruya cevabınız “kesinlikle düşünmüyorum/düşünmüyorum” ise, bu konu kapsamında sanatsal uygulama projesi gerçekleştirmek istememenizin olası sebebini açıklayınız?

c. Eğer bu konu kapsamında bir sanatsal proje gerçekleştirecek olsanız; bu çalışmanın temel olarak vurguladığı konu ne olurdu ve nasıl bir malzeme ile teknikten oluşurdu?

